

T.C. İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

OSMANLI TOPLUM HAYATINDA SERPÛŞLAR

ve

OSMANLI ŞİİRİNE YANSIMASI

Yüksek Lisans Tezi

Serpil TOKMAK

145160100

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Songül AYDIN YAĞCIOĞLU

İSTANBUL, 2017

T.C
T.C. İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

OSMANLI TOPLUM HAYATINDA SERPÛŞLAR
ve
OSMANLI ŞİİRİNE YANSIMASI

Yüksek Lisans Tezi
Serpil TOKMAK
145160100

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Songül AYDIN YAĞCIOĞLU

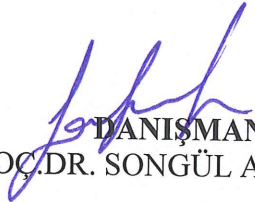
İSTANBUL, 2017

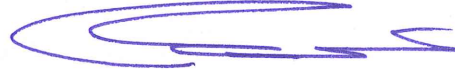
T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

20.09.2017

Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **145160100** numaralı **Serpil TOKMAK** “İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği tezini Yönetim Kurulumuzun **10.05.2017** tarih ve **2017/09** sayılı toplantısında seçilen **20/06/2017** tarihinde Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda savunmuş ve kendisine düzeltme verilmiştir. Aday “**Osmanlı Toplum Hayatında Serpüşlar ve Osmanlı Şiirine Yansıması**” adlı düzeltilmiş tezini ilgili yönetmeliğin 39. maddesi gereğince (**70.**) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında **oyçokluğu/oybirliği** ile **Kabul/Red** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 3 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR. SONGÜL AYDIN YAĞCIOĞLU

ÜYE
PROF.DR. MUHAMMET YELTEN

ÜYE
DOÇ. DR. ÜZEYİR ASLAN

ÖZET

OSMANLI TOPLUM HAYATINDA SERPÛŞLAR

ve

OSMANLI ŞİİRİNE YANSIMASI

Serpil TOKMAK

Yüksek Lisans Tezi, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Songül Aydın Yağcıoğlu

Eylül, 2017

Serpûş, en genel anlamıyla bir baş giyim unsurudur. Hazırlanan çalışma, Osmanlı toplum hayatında kullanılan bu unsurun Osmanlı şiirine nasıl yansıdığını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla öncelikle “serpûş” ve “serpûş aksesuarları” muhtelif kaynaklardan tespit edilmiştir. Daha sonra ise bu serpûşların Osmanlı şiirinde nasıl ve hangi özellikleriyle ele alındığı belirlenmek için, ilgili döneme ait şiir kitapları taranmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde Osmanlı şiirine ve Osmanlı’da serpûş kullanımına kısaca değinilmiştir. İkinci bölümde ise Osmanlı toplumunda kullanılan serpûşların aidiyeti ve mahiyeti dikkate alınarak çalışmanın bölümleri oluşturulmuştur. Çalışmanın bölümleri altında yer alan ilgili her bir serpûş öncelikle kaynaklardan hareketle izah edilmiş daha sonra ne sıklıkta ve hangi şairler tarafından kullanıldığı belirtilerek bu kullanımlara dair örnek beyitler verilmiştir. Çalışma metninin içinde izahı ile verilen örnek beyitler dışındaki diğer beyitler ise çalışmanın sonunda ilgili serpûş adının altında ayrıca verilmiştir.

Çalışmada görsel malzeme kullanılarak çalışma desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı şiiri, serpûş, destâr, sarık, destâr, külâh.

ABSTRACT
HATS IN THE OTTOMAN SOCIETY
AND
REFLECTION ON THE OTTOMAN POETRY

Serpil TOKMAK

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Songül Aydın Yağcıoğlu

September, 2017

Serpush is, in general, an element of head clothing. The aim of the study is to determine how this element used in the Ottoman society life is reflected in Ottoman poetry. For this purpose, primarily "sprinkler" and "sprinkler accessories" have been identified from various sources. Later on, poetry books related to the revolutions were searched in order to determine how and in which characteristics these poems were handled in Ottoman poetry.

At the beginning of the work, Ottoman poetry and the use of serpents in the Ottoman Empire were briefly mentioned. In the second part, sections of the study were formed taking into account the belonging and nature of the serpents used in the Ottoman society. Each relevant serpent under the sections of the workshop was first explained in terms of the movements from the sources and then given the examples of these uses by specifying how often and by which poets they were used. The other couplets outside the sample couplets given in the explanations of the study text are given separately under the name of the relevant serpush at the end of the study.

Work was supported using visual material in the study.

Key words: Ottoman poetry, serpush, destar, sarık, destar, conical hat

ÖNSÖZ

Serpûş en genel anlamıyla bir baş giyim unsurudur. Serpûşlarla ilgili en güvenilir kaynak ise serpûşların bizzat kendisidir. Ancak zamana yenik düşüp tahrip olan serpûşların ilk halinin tespiti çok da kolay olmamaktadır. Yüzyıllara göre değişiklik arz ettiği muhtemel olan serpûşlara mezarlıklar, müzeler, resimler ve minyatürler dışında ulaşılabilecek bir diğer itibarlı kaynak ise yazılı metinlerdir

Belirtilen düşünceden hareketle bahsi edilen yazılı metinlerden biri olan Osmanlı şiirinin toplumu kuşatan geniş muktesebatının serpûşların tespitinde araştırmacılara yol gösterebileceği kanaati göz önünde bulundurulmuştur. Bu kanaatle oluşturulan çalışmada öncelikle Osmanlı döneminde kullanılan serpûşların adları tespit edilmiştir. Serpûşlar her padişahın cülusunda değişiklik gösteren bir özelliğe sahip olmaları bakımından kronolojik seyri içerisinde sürekli değişiklik gösteren giyim unsurlarıdır. Bu nedenle yüzyıl sınırlamasına gidilmeyip ait oldukları zümre, meslek, şahıs üzerinden sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Ancak bu sınır bile kesin çizgilerle belirlenememiştir.

Kişinin makamı, rütbesi, mesleği gibi unsurlara bağlı olarak değişen serpûşların, şiirde nasıl ve hangi özellikleriyle dile getirildiğinin tespiti çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmada öncelikle bu serpûşların tespiti adına Osmanlı toplumu ile ilgili çeşitli kıyafetnâmeler, seyahatnâmeler, taçnâmeler, kılık kıyafet konusunu ele alan muhtelif kitap-ansiklopedi-makale gibi yayınlar incelenerek tarama yapılmış ve ilgili döneme ait otuz altı adet “serpûş” ile dokuz adet “serpûş aksesuarı” adına ulaşılmıştır.

Tespit edilen serpûş ve aksesuarların Osmanlı şiirine nasıl yansıdığını, hangi özellikleri ile şiirde kullanıldığını belirlemek amacıyla ilgili döneme ait yüz yetmiş divan ve yirmi altı mesnevi taranmıştır. Taranan bu eserlerin türü ve yüz yıllara göre dağılımı şöyledir:

13.yy.dan Fakîh Dîvânına, **14.yy.**dan Kadıburhaneddîn, Gülşehrî, Mustafa Çelebi, Nesîmî ve Ahmedî'nin Dîvânlarına

15.yy.dan Behiştî, Cemâlî, Ârif Süleyman, Karamanlı Aynî, Eğirdirli Hacı Kemâl, Dede Ömer Rüşenî, Fahrî, Tebrizli Ahmedî, Ahmed-i Dâî, Hüseyin Baykara, Şeyhî, Hafî, Necâtî Beğ ve Ahmed Paşa'nın Dîvânlarına

16.yy.dan Aşkî, Abdî, Âşık Çelebi, Bâkî, Celâl-zâde Sâlih Çelebi, Derzî-zâde Ulvî, Edirneli Nazmî, Emrî, Enverî, Filibeli Vecdî, Fuzûlî, Gelibolulu Âlî, Ganî-zâde Nâdirî, Hayâlî Bey, Hâşimî, Helâkî, Lâmiî Çelebi, Mahremî, Mesîhî, Mostarlı Ziyâî, Muhibbî, Mürekkepçi Enverî Nev'î, Prizrenli Şem'î, Pervâne Beğ, Revânî, Sehî Bey, Sûn'î, Ubeydî, Üsküplü İshâk Çelebi, Yahyâ Beğ, Za'îfî, Zâtî, Münîrî, Manastırlı Celâlî, Bâlî, Şerîfî Sadık, Figânî, Filibeli Vecdî, Fidâyî Livâyî, Bursalı Rahmî, Fedâyî, Yakînî, Kabûlî, Süheylî, Hilâlî, Beyânî, Fatih, Celîlî, Dukakin-zâde Ahmed, Hüdâyî, İshak Çelebi, Amrî ve Âhî'nin Dîvânlarına

17.yy.dan Fütûhî, Bosnalı Sâbit, Feyzî-i Kefevî, Hâşimî, Şûhî, Hisâlî, Bahâyî, İlmî Dede, Kâşif Es'ad, Mezakî, Nimetî, Neşâtî, Nâili, Kâmî, Muhyî, Nâbî, Nâlî, Nefî, Niğdeli Muhibbî, Nev'î-zâde Atâî, Râmî, Şeyhülislâm Bahâyî, Şeyhülislâm Yahyâ, Rezmî, Tecellî, Kavsi, Bosnalı Tâlib, Nisârî, Azmî-zâde Hâletî, Kelâmî, Ahmed Çelebi, Cem'î Dîvânı, Fâik Mahmud, Rûznâmecî-zâde Şinâsi, Edhemî ve Zuhûrî'nin Dîvânlarına

18.yy.dan Hayrî Dîvânı, Levhî, Âsafî, Abdürrahîm Tirsî, Diyârbekirli İbrahim Hafîd Paşa, Halepli Edîb, Kırımlı Rahmî, Muvakkit-zâde Pertev, Nâmî, Erzurumlu Zihnî, Esrar Dede, Halepli Edîb, Hevâyî, Kâmî, Koca Râgîb Paşa, Lebîb-i Âmidî, Levhî, Mekkî, Muvakkit-zâde Pertev, Nebzî, Sümbülzâde Vehbî, Şeyh Gâlib, Arpaemîni-zâde Sâmi, Tab'î, Yahyâ Nazîm, Tokatlı Kânî, Yenişehirli Belîğ, Şehdî, Adanalı Sürûrî, Osmanzâde Tâib, Ebubekir Celâlî, Esad, Hasmî, Hâzık, Kâtib-zâde Mustafa Sâkîb, Yüsrî, Resmî, Şehdî, Hecrî, İzzet Ali Paşa Dîvânlarına

19.yy.dan Ahmed Sâdık Ziver Paşa, Antepli Aynî, Keçeci-zâde, Nakşî, VASFî, Zâik, Fatin, Şânîzâde, Ali Handî, Bursalı İffet, Bosnalı Fâzıl, Âsaf Mahmud Celâleddîn, Çuhadar-zâde Şâkir, Çankırlı İbrahim Hurrem, Âsaf Mahmud Celâleddîn, Aczî, Abdülaziz Mecdî İbrahim, Hâmî ve Şeref Hanım'ın Dîvânlarına bakılmak suretiyle ilgili beyitler tespit edilmiştir.

Serpûş ve serpûş aksesuarları için taranan mesneviler ise yüzyılına göre şöyle dağılım göstermiştir:

14.yy.dan Hoca Mesûd, Süheyl ü Nevbahâr'ı; Ahmedî, İskender-nâme; Gülşehrî, Mantıku't-tayr; Fahrî Hüsrev ü Şîrîn

15.yy.dan Tutmacî, Gül ü Hüsrev; Düstûrnâme-i Enverî; Hâşimî, Mihr ü Vefâ; Tebrizli Ahmedî'nin Esrar-nâme Tercümesi; Rıdvân Hüsrev ü Şîrîn.

16.yy.dan Ahmed Çelebi, Ravzatü't-tevhîd; Lâmi'î Çelebi, Veys ü Râmîn; Lâmi'î'nin Ferhad-nâmesi; Revânî, İşretname; Mahremî'nin Şeh-nâmesi; Celâl-zâde Sâlih Çelebi, Leyla vü Mecnûn; Behiştî, Leylâ ve Mecnûn; Âsafî'nin Şecâat-nâme'si; Abdî, Heft Peyker; Mustafa Çelebi, Varka ve Gülşah; Kalkandelenli Mu'îdî, Şem' ü Pervâne; Hamidî-zâde Celîlî, Hüsrev ü Şîrîn; Abdî, Gül ü Nevrûz; Gelibolulu Âlî, Tuhfetü'l-uşşâk; Sergüzeşt-i Za'îfî; Lâmiî Çelebi, Salmân u Absâl; Şerîfî, Mehmed Ef. Hilyesi; Rahmî'nin Yenişehir Şehrengizi.

17.yy.dan Nev'î-zâde Atâî'nin Sâkî-nâme'si; Niğdeli Muhibbî, Gül ü Nevrûz; Nâlî, Tuhfetü'l-emsâl; Sâmî, Âsaf-nâme; Ganî-zâde Nâdirî, Şeh-nâmesi.

18.yy.dan Nuhbe-i Vehbî; Levhî, Gazavat-nâme-i Sultân; Vuslatî Ali Bey, Çehrin Gazavatnamesi.

19.yy.dan Keçeci-zâde Mihnet-keşân

Çalışmada yalnızca şiirlerde geçen serpûş adları dikkate alınmıştır.

Osmanlı toplumunda kullanılan serpûşların aidiyeti ve mahiyeti dikkate alınarak çalışmanın bölümleri oluşturulmuştur. Çalışmanın bölümleri altında yer alan ilgili her bir serpûş öncelikle kaynaklardan hareketle izah edilmiş daha sonra ne sıklıkta ve hangi şairler tarafından kullanıldığı belirtilerek bu kullanımlara dair örnek beyitler verilmiştir. Çalışma metninin içinde izahı ile verilen örnek beyitlerin, şiir dilinin tesiriyle edindikleri değişik çağrışımlarına da gereken önem verilmiştir. Tüm serpûşlar uygun beyitler ve nesre aktarımlarla desteklenip gerekli görülen beyitler üzerinden detaylı izah ve yorumlar yapılmıştır. Söz konusu çalışmada yapılmak istenen; şiire yansıyan serpûşların şekil özelliklerini, kullanım alanlarını ve kullanıcı özelliklerini belirlemede bu amaca en iyi hizmet ettiği düşünülen beyitleri tespit etmek

olmuştur. Ancak bu amacın dışında kaldığı düşünölen yahut benzer özelliklerin sık tekrar edildiği beyitler de ihmal edilmek istenmemiştir. Bu beyitler, ilgili serpûş başlığı altında temsil ettiği özellik ve beyit numarasıyla birlikte verilirken dizin bölümünde ise beytin doğrudan kendisi ve künyesinin verilmesi uygun görölmüştür.

Tez çalışmamda desteklerini eksik etmeyen Sayın Hocalarım Prof. Dr. Ahmet Atilla Şentürk'e ve Yrd. Doç.Dr. Songöl Aydın Yağcıoğlun'a ve beklenmedik vefatıyla bizi kedere boğan Sevgili Babam Talip Çakır'a teşekkür ederim.

İSTANBUL 2017

Serpil TOKMAK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
KISALTMALAR.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xxiii
GİRİŞ	1
A. Osmanlı Şiirinde Serpûşlar	
1. Saray Mensuplarının Serpûşları 5	
1.1. Horasâni.....	5
1.2. Kâtibî.....	8
1.3. Keykubâdî Tâç	9
1.4. Mücevveze.....	11
1.5.Örf.....	12
1.6.Rumeli Takkesi	14
1.7.Selîmî.....	16
1.8.Yusûfî	18
1.9.Yelken Takke.....	18
1.10.Zerrîn Külâh.....	24
2. Askerî Serpûşlar 28	
2.1. Bölükbaşı Serpûş.....	28
2.2. Börk	29
2.3. Fes.....	35
2.4. Dardağan.....	40
2.5. Deli Tâcı.....	41
2.6. Kalpak.....	43
2.7. Kuka.....	45

2.8. Miğfer-----	53
2.9. Mukaddem-----	54
2.10. Üsküf-----	55
2.11. Peyk Tâcı-----	58
2.12. Şeb-Külâh-----	59
3. Sivil Serpûşları-----	66
3.1. ‘Arah-çîn-----	66
3.2. Bârânî-----	69
3.3. Çalma-----	70
3.4. Destâr-ı Perişânî -----	72
3.5. Dürzî Kalpağı-----	75
3.6. Mi’cer-----	77
3.7. Mutallâ-----	79
3.8. Nezkeb-----	81
3.9. Nikâb-----	82
3.10. Taç-----	85
3.11. Takke-----	85
4. Tarikat Serpûşları-----	88
4.1. Sikke-----	88
4.2. Tâc-ı Kalender-----	90
B. Osmanlı Şiirinde Serpûş Aksesuarları	
1. Dûlbend-----	95
2. Omuz Döven-----	95
3. Püskül-----	96
4. Sorguç-----	99
5. Şemle-----	102
6. Taylasân-----	103
7. Tel-----	108
8. Turna Teli-----	110

9. Tüy-----	112
SONUÇ-----	114
KAYNAKÇA-----	118
DİZİN-----	134

KISALTMALAR

b.	: Beyit
bn.	: Beyit No
bkz.	: Bakınız
g.	: Gazel
k.	: Kaside
krş.	: Karşılaştır
mes.	: Mesnevi
mus.	: Musammat
mur.	: Murabba
müf.	: Müfred
rub.	: Rubai
res.	: Resim
s.	: Sayfa
tah.	: Tahmis
tar.	: Tarih
t.y.	: Tarih yok

KİTAP ve DİVAN KISALTMALARI

AÇRT,	Ahmed Çelebi Ravzatü't-tevhîd
ADMA,	Aynî Dîvânı; Mehmet Arslan
ADMK,	Âhî Dîvânı; Mustafa Kaçalın
ADFS,	Alî Dîvânı; Fatih Sona
ADMÖ,	Ahmed-i Dâ'î; Mehmet Özmen
ADNB,	Aşkî Dîvânı; Nurcan Boşdurmaz
ADÖC,	Âsaf Mahmud; Ömür Ceylan
ADÖÖ,	Aczî Dîvânı; Öznur Özgönül
ADYA,	Ahmedî Dîvânı; Yaşar Akdoğan
AGNM,	Abdî Gül ü Nevrûz Mehmet Altunmeral
AHBK,	Azmî-zâde Hâletî; Bayram Kaya
AHPH,	Abdî, Heft Peyker Hanzade Güzelova
AİYA,	Ahmedî, İskender-nâme; Yaşar Akdoğan
AİNH,	Âzerî İbrâhim; Nakş-ı Hayâl
APDA,	Ahmed Paşa Dîvânı; Akçağ (Yayınları)
ARHŞ,	Ahmed Rıdvân Hüsrev ü Şîrîn
ASAB,	Adanalı Sürûrî; Atilla Batur
ATVÖ,	Abdürrahîm Tirsî; Vildan Özmen
AMİK,	Abdülaziz Mecdî İbrahim Karataş
ASDM,	Ârif Süleyman Dîvânı; Mustafa Tankuş
AŞSE,	Âsafî Şecâat-nâme Süleyman Eroğlu
BDGD,	Beliğ Dîvânı; Gamze Demirel
BDSK,	Bâkî Dîvânı; Sabahattin Küçük

BDYA,	Behiştî Dîvânı; Yaşar Aydemir
BEDM,	Bağdatlı Esad Dîvânı; Mehmet Said Arbatlı
BDFB,	Beyânî Dîvânı; Fatih Başpınar
BİDM,	Bursalı İffet Dîvânı; Mehmet Arslan
BİBD,	Beylikçi İzzet Bey Dîvânı
BLMZ,	Behiştî Leylâ ve Mecnûn; Zeynelabidin Aygün
BRME,	Bursalı Rahmî Dîvânı; Mustafa Erdoğan
BRDF,	Bursalı Rahmî Dîvânı; Fatih Tığlı
BTBG,	Bosnalı Tâlib Banu Gezer
BSTK,	Bosnalı Sâbit Dîvânı; Turgut Karacan
CÇHN,	Cafer Çelebi Heves-nâme
CDAÄ,	Celîlî Dîvânı; Arzu Atik
CDBK,	Cem'î Dîvânı; Birgöl Koparan
CDÇD,	Cemâlî Dîvânı; Çetin Derdiyok
CSLM,	Celâl-zâde Sâlih Leyla vü Mecnûn
ÇĞİH,	Çehrin Gazavatnamesi İ. Hakkı Aksoyak
ÇİAE,	Çankırlı İbrahim; Abdullah Eren
ÇZŞD,	Çuhadar-zâde Şâkir Dîvânı
DEBA,	Düstûrnâme-i Enverî; Betül Ademler
DĞİA,	Dâstân-ı Gazavât-ı İmam Ali
DHAK,	Hayrî Dîvânı; Ayşegöl Kara
DHPD,	Diyârbekirli Hafid Paşa Dîvânı
DÖRD,	Dede Ömer Rûşenî Dîvânı
DŞSY,	Dîvân-ı Şerîfi Sadık Yazar
DTBS,	Dîvân-ı Türkî-i Basît Savaş
DUIÇ,	Derzî-zâde Ulvî; İsmail Çetin

DZAD,	Dukakin-zâde Ahmed Dîvânî; Hüseyin Süzen
ECES,	Ebubekir Celâlî Dîvânî; Erdem Sarıkaya
EDFS,	Edhemî Dîvânî; Fırat Sevinç
EDYS,	Emrî Dîvânî; Yekta Saraç
EDMN,	Esad Dîvânî; Muhammed Nur Doğan
ENMN,	Edirneli Nazmî, Mecma‘ü’ n-nezâir
ENDT,	Edirneli Nazmî; Savaş Turgut
EZMM,	Erzurumlu Zihnî; Muhsin Macit
ETTG,	Eski Türkiye Türkçesi Grameri
FDAK,	Figânî Dîvânî; Abdülkadir Karahan
FKME,	Feyzî-i Kefevî Dîvânî; Muvaffak Eflatun
FDKA,	Fuzûlî Dîvânî; Kenan Akyüz
FHŞÖ,	Fahrî Hüsrev ü Şîrîn; Özlem Güneş
FDES,	Fakîh Dîvânî; Ercan Sünger
FVBH,	Filibeli Vecdî; Bahir Hasan
FDME,	Fatin Dîvânî; Mehtap Erdoğan
FDBÇ,	Fedâyî Dîvânî; Bilal Çakıcı
FDİŞ,	Fidâyî Dîvânî; İsmet Şanlı
FHŞÖ,	Fahrî Hüsrev ü Şîrîn; Özlem Güneş
FMDF,	Fâik Mahmud Dîvânî; Fatma Koçak (Yaşar Aydemir)
FDTA,	Fütûhî Dîvânî; Dursun Ali Tökel
FDMA,	Fâzıl Dîvânî; Mehmet Akif Duman
GMAD,	Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânî
GNNK,	Ganî-zâde Nâdirî; Numan Külekçi
GARS,	Gelibolulu Âlî Riyâzü’ s-sâlikîn
GAKA,	Gelibolulu Âlî Dîv. Kudret Altun

GATU,	Gelibolulu Âlî Tuhfetü'l-uşşâk
GKME,	Gedizli Kabûlî Dîvânı; Mustafa Erdogan
GMTK	Gülşehrî Mantıku't-tayr; Kemal Yavuz
GNŞN,	Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi
HDAŞ,	Ali Handi Dîvânı; Ayten Şenyurt
HECM,	Halepli Edib Dîvânı; Cafer Mum
HŞSD,	Hafî'nin Şiirleri Sedanur Dinçer
HDAA,	Hâmî Dîvânı; Adem Altay
HMVS,	Hâşimî, Mihr ü Vefâ, Salih Uçak
HNAŞ,	Hikmet-nâme Ali Şeylan
HDES,	Hasmî Dîvânı; Engin Selçuk
HNSY,	Hevâyî'nin Nazîre Dîvânı; Sinan Yıldırım
HDHÜ,	Hafîd Dîvânı; Hacer Ünal
HELD,	Helâkî Dîvânı; Mehmed Çavuşoğlu
HCHŞ,	Hamidî-zâde Celîlî Hüsrev ü Şîrîn
HDHG,	Hâzık Dîvânı; Hüseyin Güftâ
HKHA,	Haşmet Külliyyatı; Hakkı Aksoyak
HDBY,	Hilâlî Dîvânı; Bahri Yağmur
HDMK,	Hüdâyî Dîvânı; Mustafa Kaçalin Ali
HKMD,	Hüdâyî-i Kadîm Dîvânı; Mehmet Demiralay
HDMÇ,	Hayretî Dîvânı; Mehmed Çavuşoğlu
HDŞÖ,	Hafîd Dîvânı; Şenay Özkan
HDAŞ,	Handi Dîvânı; Ayten Şenyurt
HDÖZ,	Hecrî Dîvânı; Ömer Zülfe
HDZV,	Hevâyî Dîvânı; Zehra Vildan Çakır
HMNB,	Hisâlî Metâliü'n-nezâir; Bilge Kaya

HNAŞ,	Hikmet-nâme; Ali Şeylan
HDÖÖ,	Handî Dîvânı; Ömer Özkan
HŞSD,	Hafî Şiirleri; Sedanur Dinçer
HBDA,	Hayâlî Beğ; Ali Nihad Tarlan
HDÖZ,	Hecrî Dîvânı; Ömer Zülfe
HBDT,	Hüseyin Baykara Dîvânı; Talip Yıldırım
İÇAY,	İshak Çelebi; Ali Yıldırım
İDBÇ,	İlmî Dîvânı; Bekir Çetinkaya
İAPD,	İzzet Ali Paşa Dîvânı
KZMS,	Kâtib-zâde Mustafa Sâkıb Dîvânı
KDME,	Tokatlı Kânî Dîvânı; Muhittin Eliaçık
KMAK,	Mecmû'a Ahmet Kavaklıyazı
KRPD,	Koca Râgıb Paşa Dîvânı
KADA,	Karamanlı Aynî Dîvânı; Ahmet Mermer
KNDH,	Karamanlı Nizâmî Dîvânı; Haluk İpekten
KBÖF,	Kitâb-ı Bülbüliyye; Ömer Fuâdî
KRDS,	Kırıklı Rahmî Dîvânı; Sevgi Elmas
KZFD,	Kâf-zâde Fâizî Dîvânı; H. İbrahim Okatan
KMMD,	Kıyâsî Mihr ü Mâh Dilek Aksoylu
KDAY,	Kâmî Dîvânı; Ali Yıldırım
KEEİ,	Kâşif Esad; Enes İlhan
KBME,	Kadıburhaneddin Dîvânı; Muharrem Ergin
KDMÇ,	Kavsî Dîvânı; Mümine Çakır
KDİY,	Tokatlı Kânî Dîvânı; İlyas Yazar
KZMÇ,	Kasâid-i Zâtî; Mehmed Çavuşoğlu
LÇFN,	Lâmi'î Ferhad-nâmesi

LÇSA,	Lâmi'î Çelebi Salmân u Absâl
LÇVR,	Lâmi'î Çelebi Veys ü Râmîn
LGSS,	Levhî Gazavat-nâme-i Sultân Süleymân
LDOK,	Lebîb Dîvânı; Orhan Kurdoğlu
LDKS,	Livâyî Dîvânı; Köksal Seyhan
MCDM,	Manastırlı Celâlî Dîvânı; Murat Güneş
MCMN,	Manisalı Câmî Muhabbet-nâme
MÇVG,	Mustafa Çelebi Varka ve Gülşah
MDMM,	Mesîhî Dîvânı; Mine Mengi
MDEE,	Münîrî Dîvânı; Ersen Ersoy
MDCA	Muhibbî Dîvânı; Coşkun Ak
MDAM,	Mezaki Dîvânı; Ahmet Mermer
MDGK,	Mekkî Dîvânı; Gürcan Karapanlı
MDNS,	Medhî Dîvânı; Nezihe Seyhan
MDEA,	Me'âlî Dîvânı; Edith Ambross
MDYA,	Meşhûrî Dîvânı; Yaşar Aydemir
MDGT,	Mu'îdî Dîvânı; Gülçin Tanrıbuyurdu
MDMA,	Muhyî Dîvânı; Mustafa Arslan
MDŞD,	Mânî Dîvânı; Şener Demirel
MEMK,	Mecmua-i Eş'âr; Muhammet Karaman
MEMP,	Mecmua-i Eş'âr; Mehmet Pektaş
MEZÖ,	Mecmûa-i Eş'âr; Zehra Öztürk,
MEDC,	Mürekkepci Enverî Dîvânı; Cemal Kurnaz
MHDS,	Mihrî Hatun Dîvânı; Sadık Armutlu
MKTM,	Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye; Murat Karavelioğlu
MNMC,	Mecmuatü'n-Nezâir; Mustafa Canpolat

MŞHA,	Mahremî'nin Şeh-nâmesi; Hatice Aynur
MGAE,	Mecdî Gazelleri; Ayşe Eskimen
MPEB,	Muvakkit-zâde Pertev Dîvânı; Ekrem Bektaş
MŞED,	Mehmed Şerif Efendi Dîvânı; Ömer Gökhan Yağcı
MKAE,	Mihnet-keşân; A. Emre
MLMZ,	Muammâ ve Lügaz Mecmuası Zuhal Yener
MZMG,	Mostarlı Ziyâî Dîvânı; Müberra Gürgendereli
MKGS,	Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât; Sait Yilter
MŞPN,	Mu'îdî, Şem' ü Pervâne; Nihal Kara
NDMT,	Nev'î Dîvânı; Mertol Tulum
NDHA,	Nesîmî Dîvânı; Hüseyin Ayan
NMGN,	Niğdeli Muhibbî Gül ü Nevrûz
NDAG,	Nedîm Dîvânı; Abdülbakı Gölpınarlı
NDMM,	Nedîm Dîvânı; Muhsin Macit
NDSO,	Nebzî Dîvânı; Sait Okumuş
NRMÖ,	Neccarzâde Rızâ Dîvânı; Mehmet Özdemir
NASK,	Nevî-zâde Atâyî; Saadet Karaköse
NDMA,	Nefî Dîvânı; Metin Akkuş
NTEB,	Nâlî Tuhfetü'l-emsâl; Bahir Selçuk
NBMK,	Necâtî Beğ Dîvânı; Mustafa Kaçalın
NBDA,	Necâtî Beğ; A.N.Tarlan
NDÜA,	Nakşî Dîvânı; Üzeyir Arslan
NDAF,	Nâbî Dîvânı; Ali Fuad Bilkan
NKHA,	Nevres-i Kadîm; Hüseyin Akkaya
NDNÇ,	Nisârî Dîvânı; Nagihan Çağlayan
NVNY,	Nuhbe-i Vehbî; Necmettin Yurtseven

NASN,	Nev'î-zâde Atâî Sâkî-nâme
NASK,	Nevî-zâde Atâyî Dîvânî; Saadet Karaköse
NDNÇ,	Nisârî Dîvânî; Nagihan Çağlayan
NKDH,	Nailî-i Kadîm Dîvânî; Haluk İpekten
NDÖS,	Neşâtî Dîvânî; Ömer Savran
NDEE,	Nimetî Dîvânî; Esra Ersöz
NDAY,	Nâmî Dîvânî; Ahmet Yenikale
OTSS,	Osmanzâde Tâib Dîvânî; Sâlih Sâdâvî
PBKG,	Pervâne Bey Mecmû'ası; Kâmil Ali Gıynaş
PBMK,	Pervâne Beğ Mecmuası; Mustafa Kaçalın
PHÖE,	Peşteli Hisâlî Dîvânî; Özlem Ercan
RDMG,	Rezmî Dîvânî; Mehmet Gürbüz
RİEA,	Revânî İşretname; Eralp Alışık
RDZA,	Revânî Dîvânî; Ziya Avşar
RDMÇ,	Revânî Dîvânî; Mehmed Çavuşoğlu
RAÇD,	Râmî Abdurrahman Çelebi Dîvânî
RSHA,	Riyâzü's-sâlikîn; Hakkı Aksoyak
RDAM,	Rahîmî Dîvânî; Ahmet Mermer
RFAT,	Rahmî ve Fevrî; Ali Nihat Tarlan
RŞFT,	Rahmî Yenişehir Şhregizi; Fatih Tığlı
RŞEH,	Rûznâmecî-zâde Şînâsî; Esad Harmancı
SAMA,	Sâmî Âsaf-nâme; Mehmet Arslan
SBDH,	Sehî Beğ Dîvânî; Hakan Yekbaş
SBDM,	Sehî Beğ Dîvânî; Müslüm Yılmaz
SDEH,	Süheylî Dîvânî; Esad Harmancı
SDEA,	Sütûrî Dîvânî; Emine Adaş

SDFS,	Sâmî Dîvânı; Fatma S. Kutlar
SDHY,	Sun'î Dîvânı; Halil Yakar
SDAİ,	Mirzâ-zâde Sâlim; Adnan İnce
SDCB,	Sehâbî Dîvânı; Cemal Bayak
SGHK,	Sebzî'nin Gazelleri; Hakan Karataş
SHMA,	Sînâme-i Hümâmî; Mustafa Altun
SKMK,	Sihâm-ı Kazâ; Mustafa Kaçalın
SMDD,	Sâkîb Mustafa Dede Dîvânı; Ahmet Arı
SNCD,	Süheyl ü Nevbahâr; Cem Dilçin
SVAY,	Sünbül-zâde Vehbî; Ahmet Yenikale
SZPD,	Ahmed Sâdık Zîver Paşa Dîvânı
SZMÜ,	Sergüzeşt-i Za'îfî Mehmet Üzümcü
ŞARÇ,	Şânîzâde Atâullah Dîvânı; Rabia Çipiloğlu
ŞBEU,	Şeyhülislâm Bahâyî Dîvânı; Erdoğan Uludağ
ŞDMK,	Prizrenli Şem'î Dîvânı; Murat Karavelioğlu
ŞDŞB,	Şehdî Dîvânı; Şeyda Bayındır
ŞDHB,	Şeyhî Dîvânı; Halil Biltekin
ŞDYT,	Şûhî Dîvânı; Yılmaz Top
ŞGNO,	Şeyh Gâlib Dîvânı; Naci Okçu
ŞGDA,	Şeyh Gâlib Dîvânı; Akçağ
ŞHDM,	Şeref Hanım Dîvânı; Mehmet Arslan
ŞMMB,	Şiir Mecmuası; Mehmet Büküm
ŞMFB,	XVI. Yüzyıl Şiir Mecmuası Firuze Bozkurt
ŞMEH,	Şerîfî Mehmed Ef. Hilyesi
ŞYDH,	Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı; Hasan Kavruk
TAET,	Tebrizli Ahmedî; Esrar-nâme Tercümesi

TABD,	Tâlib Ahmed Bosnavî Dîvânı
TCCĐD,	Tâcî-zâde Câfer Çelebi Dîvânı
TDKY,	Tırsî Dîvânı; Kadriye Yılmaz
TDNK,	Tab'î Dîvânı; Nejla Kaya
TDSD,	Tecellî Dîvânı; Sebahat Deniz
TDVİA,	Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesisi
TGHK,	Tutmacî Gül ü Hüsrev; Kâzım Yoldaş
TKKA,	Tuhfe-i Kusûrî; Kudret Altun
TRMK,	Tuhfe-i Rûmî Mustafa Kaçalın
TŞAK,	Tuhfe-i Şâhidî; Atabey Kılıç
UDŞÜ,	Ubeydî Dîvânı; Şehabettin Ünlü
UDMİ,	Usûlî Dîvânı; Mustafa İsen
UMMF	Ûdî Mâcerâ-yi Mâh; Fatma Sabiha Kutlar
ÜATU,	Üsküplü Atâ Tuhfetü'l-uşşâk
ÜASU,	Üsküdarlı Aşkî Dîvânı; Süreyya Uzun
ÜİÇD,	Üsküplü İshâk Çelebi Dîvânı; Mehmed Çavuşoğlu
VDMÇ,	Vasfî Dîvânı; Mehmed Çavuşoğlu
VDHT,	Vahyî Dîvânı; Hakan Taş
VHDF,	Vâlî Hüsn ü Dil; Fatih Köksal
VHYY,	Vücûdî Hayâl ü Yâr; Yaşar Aydemir
YBGE,	Yahyâ Beğ; Gülşen-i Envâr'ı
YDMÇ,	Yahyâ Beğ Dîvânı; Mehmed Çavuşoğlu
YDMT,	Yunus Emre Dîvânı; Mustafa Tatçı
YDÖZ,	Yakînî Dîvânı; Ömer Zülfe
YNDM,	Yahyâ Nazîm Dîvânı; Mehmet Şimşek
YDAY,	Yüsrî Dîvânı; Aslihan Yıldız Acar

ZBBM,	Za'îfî Bâg-i Bihîşt; Mehmet E. İnan
ZDAK,	Zuhuri Dîvânı; Asiye Kahraman
ZDAN,	Zâtî Dîvânı; Ali Nihad Tarlan
ZDEK,	Zâik Dîvânı; Engin Karakoyun
ZDKS,	Zîver Dîvânı; Kerim Sandal
ZDVŞ,	Zâtî Dîvânından Beyitler; Vildan Şişman
ZGFB,	Za'îfî Gülîstan Tercümesi; Fatma Büyükkarcı
ZŞÜP,	Zâtî Şem'ü Pervâne; Sadık Armutlu

ŞEKİLLER

Şekil 1 Brk izimleri-----	2
Şekil 2 Horasn-----	5
Şekil 3 Horasn Mezar Taşı-----	5
Şekil 4 Şeritli Horasn -----	7
Şekil 5 Katb Kavuk -----	9
Şekil 6 Keykubd Ta-----	10
Şekil 7 Mücevveze-----	11
Şekil 8 rf-----	13
Şekil 9 Rumeli Beylerbeyi-----	15
Şekil 10 Rumeli Takkesi-----	15
Şekil 11 Selm Kavuk-----	17
Şekil 12 Yelken Takke-----	20
Şekil 13 Zerrn Klh-----	24
Şekil 14 Zerrn Klhl İoğlan-----	24
Şekil 15 Bölükbaşı Serpşu-----	29
Şekil 16 Zambak Goncası-----	29
Şekil 17 İpek Brk-----	30
Şekil 18 Sultan Brk/Horoz İbiği-----	33
Şekil 19 II. Mahmud/Fes-----	37
Şekil 20 Fes/Sikke-----	39
Şekil 21 Dardağan -----	40
Şekil 22 Deli Tacı/Tüy-----	42
Şekil 23 Deliler-----	43
Şekil 24 Tatar Kalpağı-----	44
Şekil 25 Kuka-----	45
Şekil 26 Miğfer/Tolga-----	46
Şekil 27 Nergis ieği-----	50
Şekil 28 Gl Goncası-----	51
Şekil 29 Miğfer-----	51
Şekil 30 Murassa Miğfer-----	53
Şekil 31 Mukaddem-----	54
Şekil 32 skf-----	55
Şekil 33 skf Mezar Taşı-----	55
Şekil 34 Peyk Tc-----	59
Şekil 35 Şeb-Klh-----	60

Şekil 36 Hilal-----	64
Şekil 37 ‘Araç-çîn-----	67
Şekil 38 Çalmalı Hamal-----	70
Şekil 39 Çalmalı Mezar Taşı-----	71
Şekil 40 Tanturlu Dürzî Gelini-----	75
Şekil 41 Tanturlu Dürzî-----	75
Şekil 42 Mutallâ-----	79
Şekil 43 Nezekb-----	81
Şekil 44 Nikab -----	82
Şekil 45Yeniçeri Civeleği-----	83
Şekil 46 Takke-----	86
Şekil 47 Sikke-----	89
Şekil 48 Kalender Dervişi-----	91
Şekil 49 Göz Bebeği-----	92
Şekil 50 Zambak Goncası-----	92
Şekil 51 Menekşe-----	93
Şekil 52 Püsküllü Kalender Tâcı-----	94
Şekil 53 Omuz Döven -----	96
Şekil 54 Püsküller-----	97
Şekil 55 Sorguç-----	99
Şekil 56 Zambak-----	100
Şekil 57 Fatih Sultan Mehmet/ Taylasân-----	105
Şekil 58 Taylasânlı Levent-----	108
Şekil 59 Gelin Teli-----	109
Şekil 60 Turna Teli -----	111
Şekil 61 Tüy-----	113

GİRİŞ

Osmanlı Devleti, maddi manevi değerlerini çeşitli coğrafyalarda farklı etnik toplulukların dil, din ve kültür birikimiyle özelinde müstakil, genelinde homojen bir yapı halinde birleştirdiği bir İslam devletidir. Sosyokültürel yapısı bu denli çeşitlilik arz eden bir devletin şiiri de bu çok özellikli toplumu tüm hatlarıyla kuşatan, her merhalesini takip eden geniş bir bilgi arşivi niteliğindedir. Sultanları şair olan, şiirin itibar gördüğü bir devlette bürokrasiden ulemaya, esnaftan köylüye kadar geniş bir yelpazenin şiirle ilgilendiğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

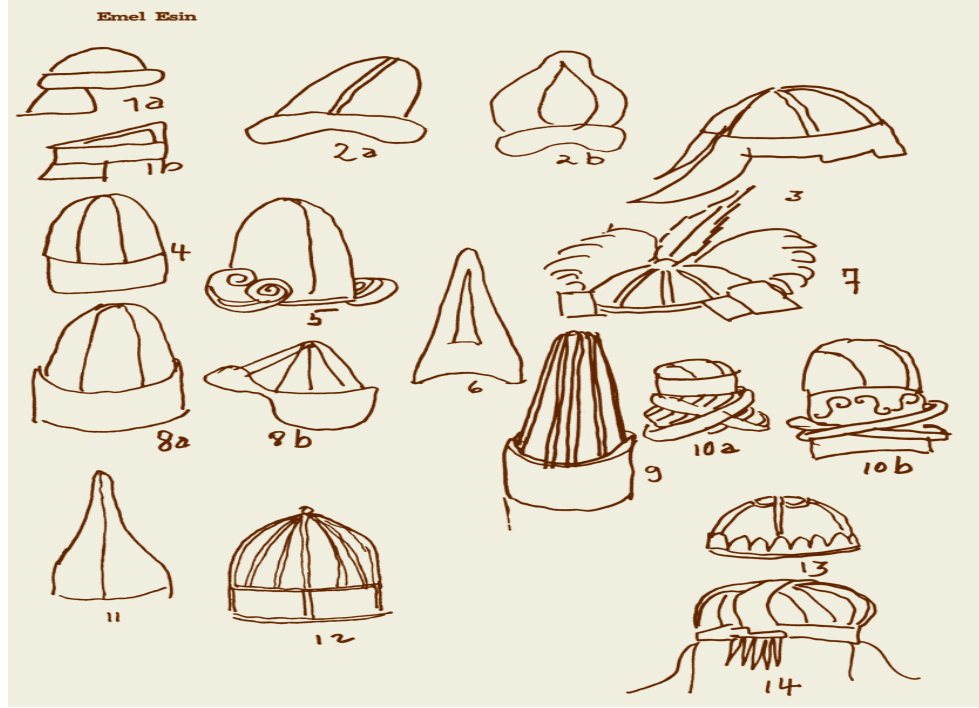
Geçimini temin etmek, bilhassa sultanın övgüsüne mazhar olmak isteyen her meslek grubundan pek çok şair, hep en güzelin, hiç söylenmemişin arayışı içinde bulunmuşlardır. Bu da şairleri değişen zevk ve anlayış üzerine sürekli takibe zorunlu kılmıştır denilebilir.

Güzel sanatın şubelerinden olan edebiyatın merkezinde insanın olması beraberinde insana ait maddi manevi her şeyi şiire taşır. Bu bağlamda kılık kıyafeti kendine malzeme yapması rastlantı değildir. İnsan anatomisi göz önüne alındığında kafatası vücudun en sert yeri kabul edilmiş, bedenin kendi kendine oluşturduğu bu savunma mekanizmasını insanoğlu da geçen tüm asırlar boyu sünî yöntemlerle devam ettirmenin bir yolunu bulmuştur: Savaşlarda miğferi, araç kullanırken kaskı, soğuk havalarda bereyi kullanmak hep bu ihtiyacın ürünü olmaktan ileri gelmiştir. Ancak başı örtme ihtiyacı sadece fizyolojik ihtiyaçlardan kaynaklı olarak ortaya çıkmamıştır. Kimi zaman dini kimi zaman etnik kimi zamansa estetik gereksinimler bu serpûşların şekillenmesinde ve çeşitlenmesinde büyük rol oynamıştır. Bu itibarla Osmanlı insanı için zaruri bir gereksinim olan serpûşu Osmanlı şiirinde görmek mümkün olmaktadır.

İklim ve yeryüzü şekilleri toplumların etnografik şekillenmesinde iki önemli değişkendir, buna göçebe hayat tarzının çok katmanlı yapısı da eklenince çok renkli bir tablo ile karşılaşmak kaçınılmaz olmaktadır. 11. yüzyılda Kâşgarlı Mahmud'a ait Divânu Lügâti't-Türk'te "*Kidhiz*" adı verilen "*keçe*" bir serpûştan bahsedilmektedir (1985 Cilt 2: 290). Orta Asya'da çadırların keçeden yapıldığı (Güzel ve Birinci, 2002, Cilt2: 380)

düşünüldüğünde keçe üretiminin çok eskilere dayandığını ve serpûşlarda geniş yer tutan malzemelerden birinin de keçe olabileceği düşünülmüştür.

“Yazılı kaynaklarımız Türklere has serpûşlara müşterek adıyla börk demektedir” (Şentürk, 2017: 283). Bu kadim Türk serpûşu yüzyıllar boyu değişime uğramıştır. Türk-İslâm kültür ve sanat tarihi uzmanı Emel Esin bu değişimi 120’yi aşkın çizimle “Bedük Börk” adıyla neşretmiştir (Esin, 1970).

Kaynak: (İşli, 2009: 15)

Şekil 1 Emel Esin Börk Çizimleri

İslamiyet’in tesiri ile meydana gelen değişim yeme-içmeden sosyal yaşantıya kılık kıyafete kadar pek çok şeyi etkilediği gibi baş giyim unsuru olan serpûşları da etkilemiştir. Bu serpûşlar İslamiyet öncesi börk iken İslamiyet sonrası çeşitlenen yapısıyla serpûş adını almıştır. İşli’nin çalışmasında Anadolu’ya yerleşen alperenler, Fütüvvet mensupları başlarına “keçe külâh” denilen bir serpûş giymişler ve bu başlığa “taç” ismini vermişlerdir ve buna sardıkları destârlar, çeşitliliği ve renkliliğiyle kimliklerinin nişânesi olmuştur (2009: 19). “Selçuklu devlet yöneticileri de destârlı bir serpûş olan “Kubâdî”yi (2009: 20) tercih etmiştir. Osmanlı devlet

yapısında da siyasi protokolün serpûşlara yansıdığı görülmektedir. Yusuf Has Hacib'in:

“Neçe baş bedüse, bedük börk kedür.” (Arat,1947: b.435)

Yani “Baş ne kadar büyürse börk de o kadar büyür.” şeklindeki ifadesi gerçek anlamıyla birlikte mecaz olarak da, makamın büyümesine paralel olarak giyilen serpûşun da büyük olacağına işaret ettiği düşünülebilir. İşli de buna işaret ederek çalışmasında sorumluluklarına göre öncelikle padişahın serpûşunun en büyük olması ve sonra sırasıyla vezir-i azam, vezirler ve diğer saray mensupları, sonra Dergâh-ı Âlî mensupları ve son olarak halk şeklinde sıralamaktadır (İşli, 2009: 25). Minyatürlerde de rastladığımız bu hiyerarşi mezarlıklarda da devam eder. Örnek olabilecek bir durum da Alparslan'ın serpûşu için söylenen: “*Uzun bir külâhı vardı. Kabul günlerinde taht üzerinde çok heybetli ve azametli idi. Külâh'ının ucu ile sakalının arasındaki mesafenin iki gez* geldiği söylenir. Tahtının önüne gelen her elçi korku geçirirdi.*” (Râvendî, 1957:115) ifadeleridir.

Serpûşun; zümre, etnik unsur, meslek grubu ile ilişkisi sadece saray erkânı için değil sivil halkta da farklılıklara sebep olmuştur. Bu durumu yansıtması bakımından Osmanlı son dönemine ait şu anektod nakledilebilir: “*Üsküdarlı Şaşı Hafız adıyla bilinen bir zat, bir cemiyette kocaman sarıklı birini görmüş:*

- *Efendi, demiş ben sizi bugün burada ilk defa görüyorum. Kimsiniz, söyleseniz de teşerrüf etsem.*

- *Efendim, demiş. Bendeniz Derviş Mehmet. Beş on günlük mühtediyim.*

Şaşı Hafız:

- *Öyle ise şimdi şu sarığı çıkar ve küçült. Behey cüretkâr, ben kalubeladan beri Müslüman olduğum halde sarığımı o kadar büyültemedim. Hiç bu İstanbul'da bir haftalık müslümana bu derece büyük sarık sardırırlar mı? Sende hiç saygı*

---

* İran'da kullanılan ve ilk zamanlarda 46,2 santimetreye karşılık gelen uzunluk birimi, bkz. (Erkal, 1991, Cilt 3: 412).

yok mudur?" (Umar, 1941: 22). şeklindeki ifadeler sarığın ebatı ile mevki arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır.

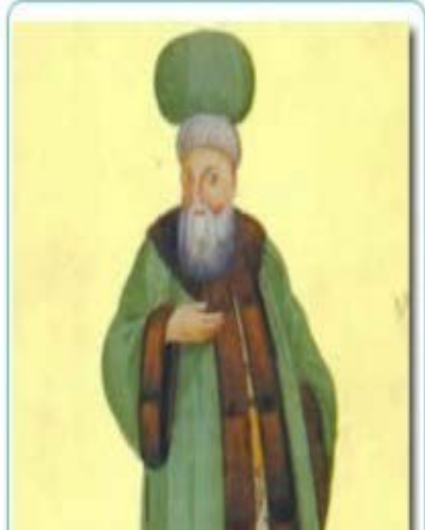
Osmanlıda serpûş, her zümrenin, her bireyin adeta kimliği kabilinden başına giydiği, sokağa onsuz çıkmanın ayıp karşılandığı, ev için ayrı, yatak için ayrı türleri, renkleri ve çeşitleri bulunan bir giyim unsurudur. Öyle ki Osmanlı sarayında padişah serpûşlarını düzenleyen tülbent ağası/sarıkcıbaşı adıyla görevlendirilmiş bir memuriyetin olması ve bu iş için özel oda tahsis edilmesi Osmanlı'da serpûşa verilen önemin gösterilmesi bakımından da önemlidir. Toplumdaki her türlü değişimden beslenen şair zümresinin de her gün değişik renk ve şekilleriyle karşılaştığı serpûş karşısında duyarsız olması beklenemez. Nitekim şairlerin de yardan-ağyara, şahdan-gedaya, ulemadan-cühelaya, agniyadan-fukaraya, ehl-i dubara, ehl-i din, ehl-i namus ve ehl-i işrete giydirecekleri serpûşu Osmanlı şiirinde görmemiz mümkündür.

A. OSMANLI ŐİRİNDE SERPŪŐLAR

1. Saray Mensuplarının SerpŪŐları

İlgili bölümde saray mensubu olan kişilerin giydikleri serpŪŐlar söz konusu edilmiştir. Saraya mensubiyeti bakımından başta padiŐah olmak üzere sadrazamların, vezirlerin, ŐeyhŪlislâmın, kadıların, Ūlemânın, ilmiyenin, kalemiyenin, devlet memurlarının kısacası saraya yakın teması bulunan gŪruhun serpŪŐları bu bölümde ele alınmıştır. Bu serpŪŐlar Őunlardır: “Horasânî, katîbî, keykubâdî, mücevveze, örf, Rumeli takkesi, Selîmî, YusŪfî, yelken takke, zerrîn külâh.”

1.1. Horasânî (Kafesî Destâr)

Şekil 2 Horasânî Taç

Kaynak*

Şekil 3 Horasânî Mezar Taşı

Kaynak**

Horasan halkının kullandığı serpŪŐa benzediği için bu ismi alan “Horasânî”, “ulema (âlimler) ve fukahânın (hukukçular) giydiği serpŪŐ idi” (Zeki, 2009: 235). Bu serpŪŐu âlimler ve devlet kademesinde önemli görevlere getirilen memurların kullandığını ifade eden M. Zeki Pakalın, “Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri” adlı eserinin “Horasânî” maddesinde bu sarığı Őöyle tasvir etmektedir: “Tepesî düz, kenarları dikiŐli, içi pamuklu idi.” (2004, Cilt 1: 846).

* turkeygrovestones.com

** turkeygrovestones.com

“Horasânî” kavuğun kafesî bölümü önünde iki santim eninde sırmalı bir şerit uzanmakta olup bu şerit, kişinin tahsil görmüş olduğunun ve ilmiye sınıfına mensubiyetinin göstergesidir ki aynı şerite, belirtilen özelliğiyle kadılarda ve diğer dînî sınıf serpûşlarında da rastlanmaktadır (İşli, 2009: 100).

Yapılan tarama sonucu, “Horasânî” kelimesi serpûş adı olarak toplamda on bir defa kullanılmıştır: 18. yy. şairlerinden Tab’î, üç beytinde (TDNK, g.68/1-g.68/3- g.68/8) Horasânî’nin muteber bir serpûş olduğuna dikkat çekerken; Yine 16. yy. şairlerinden olan Gelibolulu Mustafa Âlî (GMAD, k.33/33) ve 18. yy. Sümbülzâde Vehbî de (SVAY, k.7/44) birer beyitlerinde Horasânî’ye kıymetli bir serpûş olduğu yönünde işaret etmişlerdir. Yine Sümbülzâde Vehbî Horasânî’nin rütbe gereği yüklediği misyonun ağırlığını üç beytinde (SVAY, k.27/11-k.27/21-k.29/45) dile getirirken; 18. yy. şairlerinden Şeyh Gâlib (ŞGNO, tar.33/8) ve 18.yy. Kıımlı Rahmî (KRDS, mat.16) birer beyitlerinde “Horasânî”ye sadece baş giyim unsuru olarak dikkat çekmişlerdir.

Bugünkü karşılığıyla bakanlığa mensup kişilerin rütbesi olan hacegânlığa, bu mertebede bulunan Sümbülzâde Vehbî de mensuptu ve hacegânlık gereği başına horasânî giymişti. Şair, “Lütfiyye” adlı eserinin bazı beyitlerinde giydiği bu serpûşun maddi ve manevi ağırlığını şöyle anlatmaktadır (Beyzâdeoğlu, 2004: 129 bn:816-817-818).

*“Ol Horasânî büyük âfettir
Sanma kim baş çekecek sıklettir*

*Ez-kazâ başum uğradı derde
Çok zaman ben de götürdüm serde*

*Mürg-i câne idiüp Allah imdâd
O kafesten beni etti âzad.”*

Vehbî, başına giydiği “Horasânî” ile yüklendiği manevi ağırlığı, Horasânî’nin kafesî yapısına da işaret ederek “Düşkün başım tuzaktaki kuş gibi derde uğradı, Horasânî’nin yükü özgür başıma kafes oldu.” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Misâl-i mürg-i dâm üftâde başım ugradı derde

Kafes oldu ser-i âzâdeme bâr-i horasânî

SVAY, k.27/11

Şekil 4 Sırma Şeritli Horasânî

Kaynak: (İşli, 2009: 100)

Sünbül-zâde Vehbî bu serpûşun kafes şeklindeki görüntüsünü mecaz yolu ile “başı bağlı” deyimini üzerinden “Devlet erkânının başı padişahın emrine bağlı olduğu için kıvrım kıvrım destârı Horasânî olmuştur.” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Ricâliñ başı bağlı olduğundan emr-i şâhîye

Horasânîde olmuş hey’et-i destâr pîç-â-pîç

SVAY, g.33/5

Kendisi de elçi olan Vehbî, aşağıdaki beytinde “Horasânî”yi elçilerin giydiğine işaret etmek üzere “Horasânî başımda, samur kürk omzumda, padişahın gizli emri elimde.” demektedir:

Horasânî serimde ferve-i semmûr düşünümde

Yedimde ser-berâber nâme-i mergûb-i şâhâne

SVAY, k.7/44

Kırıklı Rahmî'nin; "İstanbul'da Şimdi Horasânî destâr giyenlerin sayısı arttı, deli gönül ile bu kıskançlıkla Horasânî giydi." anlamındaki beyti hâcegân sınıfına ait olduğu bilinen bu serpûşun bir süre sonra bu sınıfa mensup olmayan kişilerce de rağbet gören bir serpûş olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Çogaldı Şimdi İstanbul'da destâr-i Horasânî

Dil-i Şeydâ dahi ol reşk ile geydi Horasânî

KRDS mat.16

Süleyman Tab'î Efendi, aşağıdaki beytinde "Horasânî"nin devlet erkânının başının ziyneti olduğunu ve resmî törenlerde kişinin Őanını gösterdiğini belirterek Horasânî'nin önemini vurgulamıştır:

Ricâl-i devletüñ zîb-i ser-'unvânı Horasânî

Budur âyîn-i sultân ü ricâl Őânı Horasânî

TDNK68/1

Yine Tâb'î'nin aşağıdaki beyti, "Horasânî"nin alelade bir serpûş olmadığını ima etmektedir:

Mübârek eylesün Bârî niyâz ancak budur Tab'î

Geçürdi rütbede başa her akrânı Horasânî

TDNK68/8

1.2. Kâtibî

Kaynaklardan hareketle "kâtibî" ile ilgili tam bir tanıma ulaşmak mümkün olmamaktadır. Bununla birlikte okuma ve yazma koşuluyla bir memuriyete girenlere tahsisli bir kavuk olduğu tahmin edilmektedir. İŞli'de iki ana parçadan müteşekkil bir serpûş olan "kâtibî", iç kavuk ve onun üzerine omza paralel sarılan sarıktan oluşmakta olup kavuğun kenarları ikiŐer santim kalınlığında dik ve içi yuvarlatılmış pamuk fitillerinin paralel dikilmesiyle vücuda getirilmiŐtir (İŞli, 2009: 115).

Yapılan tarama sonucu, "kâtibî" kelimesi serpûş adı olarak toplamda üç defa kullanılmıştır: 16. yy. Şairlerinden Edirneli Nazmî, Kâtibî'yi "Mecma'ü'n-Nezâir" adlı eserinde yalnızca baş giyim unsuru olarak bir defa (ENMN, 5)

kullanırken 17. yy. şairlerinden Rezmî de, düzenli sarılan bir serpûş olduğunu ima ettiği gazelinde bir defa (RDMG g.110/5) kullanmıştır. Yine 18. yy. şairlerinden olan Şeyh Gâlib'in yalnızca bir defa (ŞGDA, tar.58/1) zikrettiği bu serpûşun hâcegân rütbesince de giyildiğine işaret etmiştir.

Şekil 5 Kâtibî Kavuk.

Kaynak: (İşli, 2009: 117)

Aşağıdaki beytinde Rezmî; “Ey Rezmî bu zamanda serpûşunu “kâtibî” sardıysan dağınık olan işin gücün de kâtibî gibi sarılır.” anlamındaki beyti ile “kâtibî”nin nizamî sarılan bir serpûş olduğunu ima etmiştir:

Kâtibî geydün ise başa bu dem destârı

Rezmîyâ sersem olan iş ü gücin budur sarar

RDMGg.110/5

1.3. Keykubâdî Taç

“Keykubâdî” taç, Selçuklu sarayında sadece sultanların kullandığı, etrafına destâr sarılabilen bir serpûş olmakla birlikte bu serpûş aynı zamanda 15. yüzyıl Osmanlı beyliği emirleri ve hanedanınca da kullanılmıştır (İşli; 2009: 20). Selçuklu sultanlarının tahta çıkarken giydikleri “külâh-ı keykubâdî” adı verilen bu başlık, yumuşak ve şeritlerle

başa bağlanan bir börk ile onun üstüne oturtulan altından veya altın sırma işlemeli kumaştan yapılmış bir taçtan meydana gelir (Esin, 1970: 74).

Şekil 6 Keykub d  T c

Kaynak: (İşli, 2009: 24)

Tarama sonucuna göre ‘‘Keykub d ’’ kelimesi serpuş adı olarak toplumda iki defa kullanılmıştır: 16. yy. şairlerinden Edirneli Nazm , söz konusu edilen iki beyitte (ENDS, b.39141-b.26562) yelken takkeye asalet vermesi yönüyle Keykub d  t c teşbihine başvurmuştur. Bu beyitler aşağıda Şöyle izah edilmiştir:

‘‘Keykub d  t c’’ın önemini ortaya koyması bakımından Edirneli Nazm ’nin aşağıdaki beyti dikkate değerdir. şair; sevgili, güzeller padişahı olduğu için onun başındaki yelken takkeyi Keykub d  t ca benzeter:

Keykub d  t ca beņzer gey virür z net saņa

Yaraşur sen Hüsrev-i h b na yilken takyesi

ENDS, b.39141

Yine Nazm , Keykub d  t c’ın önemine dikkat çekerek bunu, ‘‘Başındaki yelken takkesi Keykub d  taçtır, benim güzellik ülkesinin padişahı olan bir sevgilim var’’ anlamındaki beytinde Şöyle ifade eder:

Keykub d  t cdur başında yelken takyesi

Mülk-i hüsnün Hüsrevi bir t c-d rum var benim

ENDS, b.26562

1.2. Mücevveze

Padişah, şehzadeler sadrazam, vezirler, saray erkânı ve yüksek memurların protokol gereği kullandığı resmî bir kavuk olan “mücevveze”, ortası büyütülmüş, tepesi kabartılmış ceviz benzeri bir serpûş olduğundan “ceviz” kökünden gelen “mücevveze” ismi ile anılır (Pakalın, 2004, Cilt 2: 593-594).

Önceleri ihmalkâr sarılan bu destârın özenli sarılan şekli için Haseki İskender Çavuş’un “mücevvezeli” mezar taşı* örnek gösterilir (İşli, 2009: 64). Bu Mezar taşı, “Türk ordularında sancak taşıyanların kavukları bu şekilde idi.” notuyla yayımlanmıştır (Dağlıoğlu, 1936. S 3: 163-192). Bununla birlikte haseki** olan Mimar Sinan’ın mezar taşındaki kavuğun da “mücevveze” ile aynı olmasından “mücevveze”, “haseki kavuğu” diye anılmaya başlanmıştır; ancak “haseki kavuğu” diye bir kavuğun olmadığı ve 16. yüzyıla kadar hasekilerin de başlarına törenlerde mücevveze giydikleri bilinmektedir (İşli, 2009: 65).

Şekil 7 16. yüzyıl mücevveze örneklerinden (tuğlu mücevveze)

Kaynak: (İşli, 2009: 67)

* Bu taş Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi’nin bahçesinde sergilenmektedir.

**Osmanlı döneminde, bir görevde uzun süre kalmış olanlara verilen unvan (TDK, 2017).

Taramalara istinaden, “mücevveze” kelimesi serpûş adı olarak toplamda üç defa kullanılmıştır: 16. yy. şairlerinden Gelibolulu Mustafa Âlî ve 17. yy. dan Nâbî “mücevveze”yi birer beytinde (NDAF, mes. VIII/160) (GMAD, tercb.33/8) mevki sembolü olarak görürken 18. yy. şairlerinden Halepli Edîb mücevveze’nin şeklini söz konusu etmiştir (HECM, g.1564/3).

Aşağıdaki beyitte dile getirilen “Baştaki mücevveze arzusu ile göz halka gibi kaldı.” ifadesinden anlaşıldığı üzere "ârzû-yi mücevveze" ile vezaret yahut sadaret beklentisi yani makam mevki beklentisi dile getirilmektedir:

Ârzû-yı mücevveze serde

Halka-veş kaldı dide defterde

NDAF, mes.VIII/160

Vezaret ve sadaret gibi yüksek makamların sembolü olan mücevveze’nin bu özelliğiyle aynı zamanda baş ağrısına sebep olacağı aşağıdaki beyitte dile getirilmektedir:

Kayd-i destâr ile mücevveze hod

Oldı başdan baş agrısına nazir

GMAD, tercb.33/8

“Mücevveze”nin şekil itibariyle bazı müstehcen kullanımlarına da rastlanmaktadır. Şair aşağıdaki beyitte sufiyi hicvetmek için “mücevveze”nin şeklini söz konusu eder:

Sûfî cevâz-i hurs ile divân-i fiskda

Bulsa sürîn-i dil-beri eyler mücevveze

HECM g.1564/3

1.3. Örf

Şeyhülislamın, kazaskerlerin ve İstanbul kadısının resmî günlerde giydikleri büyük kavuğa “örf” denmektedir. Yüksek rütbeli müderrislerin de giydikleri bu serpûşun iriliği şahısların makam ve mevkisi ile ilişkili olup önceleri geliş güzel sarılan örf I. Ahmet’ten sonra usule bağlanmış ve üzerine burma tülbent sarılmıştır(Pakalın, 2004: 746). Akşemsettin’in, İstanbul’un fethi

sırasında başından çıkardığı “örf”ü Fatih’in başına taktığı ve “örf”ün Fatih Sultan Mehmet tarafından kullanılan bir serpûş olduğu bilinmektedir (Yurt, 1994: 114). Kelime bazı kaynaklarda “örf” bazılarında ise “örfî” şeklindedir.

Şekil 8 Örf

Kaynak: (İşli, 2009: 67)

Yapılan taramalar sonucu “örf” kelimesiyle serpûş olarak beş defa karşılaşılmıştır: 16. yy. şairlerinden Bâlî (BDMY, g5.8/4), Edirneli Nazmî (ENDS, b.7364) ve 17. yy. şairlerinden Feyzî-i Kefevî (FKDM terc.3/V-3) birer beytinde “örf-i izâfet”e dikkat çekerken; Yine 16.yy. şairlerinden Celâl-zâde Sâlih Çelebi, Leyla vü Mecnûn Mesnevisi’nin bir beytinde (CSLM, mes.598) “örf”ün itibarlı bir başlık olduğunu ima etmiştir. Yine 16. yy. şairlerinden Sehî Bey (SBDM, k.29/3) ve 19. yy. yeniçeri şairlerinden Galatalı Çorbacı birer beyitlerinde “örf”ü yüceliği/iriliği yönüyle söz konusu ederken 17. yy. şairlerinden Kâşif Es’ad ise bir beytinde (KEEİ k.1/13) “örf”e sadece baş giyim unsuru olarak dikkat çekmiştir. Aşağıda birkaç beyit şöyle izaha çalışılmıştır:

Edirneli Nazmî’nin “İlmi talep edip “örf-i izâfet”^{*} kullanan irfan sahipleriyle sohbet etmezse “örf”i olur” anlamındaki beytinden “örf-i izâfet”in “örf”den daha itibarlı bir serpûş olduğu tahmin edilmektedir (Yurt, 1994: 114):

---

^{*}Kaynaklarda Akşemsettin’in başına “örf-i izafet” giydiği bildirilir (Yurt, 1994: 114). Bu durum, Nazmî’nin beytinde vurguladığı ayrımı ortaya koymasından önemlidir.

Tâlib-i 'ilm olub ol 'örf-i izâfet kullanan

'Örfi olur itmeyince ehl-i 'irfân ile bahs

ENDS, b.7364

Kâşif Es'ad ise aşağıdaki beytinde “örf”ün sorumluluk yükleyen bir baş giyim unsuru olduğuna dikkat çekmiştir:

Bî- 'ilm kazâ tantanasun fâş ide kâdı

'Örfine 'abâyisine hemyânına sad yuf

KEEİ k.1/13

Galatalı Çorbacı isimli yeniçeri şairinin aşağıdaki beytinde ise mollaların taktıkları “örf”lerin büyük olduğuna işaret edilir:

Demişler ol nigâr bizimdir kolla

Başında koskoca örfiyle molla

(Galatalı Çorbacı)

Örfi kavuğun gösterişli ve heybetli bir serpûş olduğunu vurgulayan Sehî Bey; (Onun) vakarı nasıl Kaf Dağı'na ağırlık verirse “örfi” de, dîvân ahalisine heybeti verip gösterişli görünmelerini sağlar demektedir. Şiir dilinde Kûh-i Kâf cesamet ve büyüklüğün sembolüdür. Kimse tarafından görülmemiş olsa da bütün dünyayı kuşatması bakımından dağların en yücesi kabul edilir. Bu bakımdan şair, örfi ile Kûh-i Kâf'ı yücelik bakımından benzetir:

Kûh-i Kâf'a virdi ağırlık vakârı nitekim

'Örfi dîvân ehline bağışlamışdur zîb ü zeyn

SBDM, k.29/3

1.4. Rumeli Takkesi

Adı geçen takke ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte bu serpûşun Osmanlı şiirlerinde kullanıldığı görülmüştür. Beyitlerden hareketle bu başlığa ait şekil ve renk özelliklerine dair fikir edinmek mümkündür.

Yapılan taramalardan hareketle “Rumeli takkesi”yle toplamda üç defa karşılaşmıştır:

Şekil 9 Rumeli Beylerbeyi

Kaynak: (Majda, 2006: 103)

Şekil 10 Rumeli Çavuşu

Kaynak: (Majda, 2006: 102)

“Rumeli takkesi”nin şekil özelliklerini belirtmesi bakımından önem arzeden aşağıdaki beyitte, Yahya; Hayâlî Bey’in başındaki “Rumeli takkesi”ni kanatlanmış doğan kuşuna benzetmektedir. Bu benzetmeden hareketle “Rumeli takkesi”nin yanlarında kanada benzeyen çıkıntılar bulunduğunu söylemek mümkündür.

Yahyâ ser-i Hayâlî’de Rûm ili takyesi

Gûyâ ki bir togandur ânı zâga saldılar

YDMÇ,g.118/5

Aşağıdaki beyitte “Rumeli takkesi”nin kırmızı renkli olduğuna işaret edilmektedir. Beyitte “Laleler, kırmızı kaftanı ve kırmızı takkeleriyle bir Rumeli ay yüzlüsüne” benzetilmiştir. Yapılan benzetmenin dışında lale, lal rengi ve Rumeli arasında tenasüp yapılarak bu serpûşun kırmızılığına dolaylı olarak işaret edilmiştir:

Lâleler la'lîn kabâ vü kırmızı takye ile

Beñzemişdür her biri bir Rûm ili meh-rûsına

SBDM,g.225/3

Aşağıdaki beyitte ise Yahyâ; “Ey zamanın eblehi “Rumili takkesi”yle kendini koyun tacirlerine döndürme.” diyerek “Rumeli takkesi”ni herhangi bir üst mevkiye mensubiyeti olmayan sıradan kişilerin de giydiği imasında bulunarak koyun tacirlerinin şapkasına benzetmek suretiyle de tahkir etmiştir.

Koyun celeplerine döndürme kendüzünü

Rûmili takyesiyle ey ebleh-i- zemâne

YDMÇ,g.428/3

1.7. Selîmî Kavuk

Yavuz Sultan Selim'in icadı olarak yazılsa da minyatürlerde ancak II. Selim'den itibaren karşımıza çıkmakta olan “Selîmî” altmış beş santim boyunda, ağızdan yukarıya doğru genişleyen, düz tepeli bir serpûştur (İşli,2009: 76). Üzerine şerit şeklinde beyaz ince tülbentler sarılan bu serpûş; Dârüssaade ağası, sefer ve törenlerde sadrazamlar, kapıcılar kethüdası, yeniçeri ağası, defterdar ve reisülküttaplar giymiştir (Pakalın, 2004, Cilt 3: 161).

Kaynaklarda “Selîmî” kavuk ile “Yusûfi” kavuğun karıştırıldığı belirtilmektedir. Uzunçarşılı buna istinaden, ikisinin aynı serpûş olduğunu: ““Yusûfi” tabir olunur ‘Selîmî’ ve bir kıt’a siyah sorguç ile” (Uzunçarşılı, 1988: 55) şeklinde ifade eder. Yine mezar taşları uzmanı olan Necdet İşli de aynı görüştedir, “Yusûfi” destâr ile kastedilenin aslında “Selîmî” serpûş olduğunu belirtir (İşli, 2009: 76).

Tarama sonucuna göre Selîmî kelimesi serpûş adı olarak toplamda dört defa kullanılmıştır: 16. yy. şairlerinden Sûn'î (SDHY,g.44/2), Yahyâ Bey (YDMÇ, g.385/1), 16.yy. Hayâlî (HBDA, g.186/3) ve 16.yy. Mürekkepçi Enverî (MEDC, g.249/2) söz konusu edilen dört beyitte “Selîmî”nin dolama şekline dikkat çekmişlerdir.

Şekil 11 Selîmî Serpûş

Kaynak: (İşli, 2009: 79).

Yukarıda kaynaklarda verilenlerden ayrı olarak “Selîmî”nin bir çeşit sarılma/dolama şeklinin adı olduğu da beyitlerden tespit edilmiştir. Aşağıdaki beyitte Sûn’î, “O şaha tûlbentini selîmî sar desem, bin türlü işve ve nazla bozar sarar.” diyerek bunun bir dolama şekli olduğunu ima etmektedir:

Dûlbendiñi o şâha selîmî sarın disem

Biñ dürlü nâz ü şîveler eyler bozar sarar

SDHY, g.44/2

“Selîmî”nin Süleyman kelimesiyle bir arada kullanılması beyitlerde sıkça görülmektedir. Mürekkepçi Enverî aşağıdaki beytinde, “Selîmî”nin bir dolama şekli olduğunu ifade ederken aynı zamanda Hz Süleyman’a telmihte bulunup tevriye yoluyla da Kanunî Sultan Süleyman’a işaret ettiği düşünülebilir:

Yolında dîv-neverdüm mûr-i hatta virnese sûret

Selîmî sarsa dûlbendin Süleymân-i zamân olsa

MEDC, g.249/2

Yine Hayâlî Bey, hem bir dolama çeşidi olduğuna hem de Sultan Süleyman tarafından kullanılmasına dikkat çeker ve bunu: “Bazen “Selîmî” sarınır, bazen Süleyman gibi yürür; ne giyse yaraşır, her ne giyse şaşılacak kadar düzgün giyer” şeklinde ifade eder:

Geh Selîmî sarınır gâhî Süleymânî yürür

Gey yaraşır her ne kim geysel aceb mevzûn giyer

HBDA, g.186/3

Yahyâ Bey de aşağıdaki beytinde bir serpûş çeşidi olan “Selîmî”yi Sultan Süleyman ile birlikte kullanmıştır:

Kul itse kendüye dünyâyı bir şâh-i cihan olsa

Selîmî sarsa dülbendin Süleymân-i zaman olsa

YDMÇ, g.385/1

1.8.Yûsufî bk. "Selîmî"

1.9. Yelken Takke

Saray sazandelerinin de kullandığı bu serpûşu sarayda yazı işleri ile uğraşanlar, sefaretler için aracılık yapan postacılar, başçavuşlar ve çavuşlar hatta zamanla saray cüceleri dahi kullanmıştır (Kumbaracılar, 1983: 12). Mînyatürlerde daha çok sarı renklerde karşımıza çıkan bu serpûşun edebî metinlerde kırmızı rengine de rastlamaktayız. Yazılı kaynaklarda belirtilmeyen ancak görsel kaynaklarda rastladığımız şakak kenarlarından sarkan zülüfleri de mevcuttur.

Tarama sonucuna göre yelken takke ile toplamda altmış defa karşılaşılmıştır, en dikkat çekenleriyle: 16. yy. şairlerinden Edirneli Nazmî’de (ENDS, b.39142) ve Pervâne Bey Mecmuasında (PBKG,5) Rumeli’de giyilen bir serpûş olduğuna dikkat çekilmiştir. Nazmî’nin bir beytinde (ENDS, b.37019) bu takkenin kanatları açılan gül yapraklarına benzetilirken Mecma‘ü’n-Nezâir adlı eserindeki iki beyitte (ENMN, 2)-(ENMN,3) ve

dîvânındaki bir beytinde (ENDS, b.39136) yelken takke'nin kırmızı renginine temas edilir. Bu kırmızı renge Yahyâ Bey'in iki (YDMÇ, g.161/2) Sun'î'nin bir (SDHY, g.194/2), 16.yy. Sehî Beğ'in bir (SBDH, k.30/20), 16.yy. Pervâne Bey Mecmû'asında üç (PBKG,2)-(PBKG, 3)-(PBKG,5) Mecmûa-i Eş'âr'da bir (MEZÖ,g.115/3) ve Mostarlı Ziyâî'nin iki (MZMG,g.458/1)-(MZMG,g.458/5) beytinde rastlanmıştır.

Nazmî'nin Mecma'ü'n-Nezâir adlı eserinin üç beytinde kanatları olması sebebiyle tavus (ENMN, 1), pervane (ENMN, 3) ve Huma kuşuna (ENMN, 5); Sun'î de tavusa (SDHY, g.194/1), 16.yy. Pervâne Bey Mecmû'asında tavusa (PBKG,1), pervaneye (PBKG,3) benzetilirken;

Mecmûa-i Eş'âr'da sallanan ellere (MEZÖ, g.115/4) Nazmî'nin dört beytinde (ENDS, b.39137)-(ENDS, b.39138)-(ENDS, b.39139)-(ENDS, b.39143) bu kanatların dudaklara kadar değbildiğine işaret edilmiştir.

16.yy. Nazmî'nin Dîvânında (ENDS, b.39135) giyim unsuru olarak kullanılırken Mecma'ü'n-Nezâir isimli eserinde (ENMN,1)- (ENMN,2)- (ENMN,2)- (ENMN,3)- (ENMN,5) yine 16.yy. Pervâne Bey Mecmuâsı'nda (PBKG,1)-(PBKG,4)- (PBKG,5) ve 16.yy. Ganî-zâde Nâdirî'nin Şeh-nâmesi'nde de (GNNK, k.3/4) sadece baş giyim unsuru olarak karşılaşılmıştır.

Eğirdirli Hacı Kemâl'in Câmiü'n-Nezâir'inde (EHKC, g.1325/16) ziynet unsuru olarak bulunurken; 16.yy. Pervâne Bey Mecmû'ası'nda (PBKG,5) eğri giyim yönüne temas edilmiştir. Bahsi geçen bu beyitlerden birkaçı aşağıda izaha çalışılmıştır:

Şekil 12 Yelken takke giymiş bir saray müzisyeni.

Kaynak *

Mostarlı Ziyâî “yelken takke”nin kırmızı rengini işaret etmek üzere “Dîvâne “yelken takke”si yârin saçlarının bağı ile başa baş koştüğundan (yorularak) kıpkırmızı oldu.” demektedir:

Baş koşaldan başı üzre bend-i zülf-i yâr ile

Oldı zâhir kıpkızıl dîvâne yelken takyesi

MZMG, g.458/2

Söz konusu takkenin kırmızı rengine ve şekil özelliğine işaret eden aşağıdaki beyitte “yelken takke”, açılmış güle teşbih edilmiştir.

Açar gül gibi yelken takyesi her dilberi gâyet

Yaraşur hak budur dilberlere hem Rûm ili tavrı

ENDS, b.37019

---

* publicdomainreview.org

Nazmî, “yelken takke”nin Rumeli’de giyilen bir serpûş olduğuna dikkat çektiği aşağıdaki beytinde, Rûmelili sevgiliye “yelken takke” giymenin yakışacağını belirtir:

Rûm ili mahbûbı gerçik hûbsın gey yaraşur

Nev-civânım saña şol merdâne yelken takyesi

ENDS, b.39142

Yine Mostarlı Ziyâî; “yelken takke”nin kırmızı renkli bir serpûş olduğuna ay ve şafak ilişkisi üzerinden şöyle imada bulunur: “Yelken takkesi yârin yanağına perdedar, ay gibi yüzüne kızıl şafak olmuş.”

Perde-dâr olmuş ruh-i cânâna yelken takyesi

San şafak olmuş meh-i tâbâna yelken takyesi

MZMG, g.458/1

Şekil ve renk münasebeti bakımından “yelken takke”yi, kırmızı bir kuşa benzeten Mostarlı Ziyâî bunu şöyle tasvir etmektedir:

Al tûtî serv-i râ`nâ üzre konmuş sanasın

Kadd-i yâr üstindeki merdâne yelken takyesi

MZMG, g.458/4

Sipahilerin de kullandığı bir serpûş olduğuna işaret etmek üzere, Derûnî “Laleler yine kırmızı yelken takke giydi goncadan mızrak çekip atlı asker oldu” anlamındaki beyti şöyle ifade etmektedir:

Lâleler geydi yine kırmızı yelken takye

Gonçeden nîze çeküp oldı sipâhî nökeri

ENMN,3

Yelken takke’yi sipahilerin yanında leventlerin de giydiğini Nazmî; “Gönlüm, esen bir yel ve çağlayan bir deniz haline geldi, yelken takke giymiş bir levent oğlanını sevdi.” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmektedir:

Oldı gönlüm bir yiler yil dahı bir çağlar deniz

Sevdi yelken takye giymiş bir levend oğlanını

DTBS, g.2 47/4

Mostarlı Ziyâî; “yelken takke”yi, açılmış kanada benzer yapısı nedeniyle mumun etrafında dönen pervaneye benzetmiş ve bu tasavvuru “Pervane gibi olan “yelken takke” kanat açıp yârin yanağının mumunda yanmaya kasteylemiş” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Şem’ -i ruhsâr-i nigâra yanmaga kasd eylemiş

Bâl ü per açmaddadur pervâne yelken takyesi

MZMG, g.458/3

Hadîdî, aşağıdaki beyitte, kanat münasebetiyle Cebrail ile benzerliğine dikkat çektiği “yelken takke”yi “Ay yüzlü yârin yelken takkesi, kanat açıp dolaşmaya başlayınca Sidre tâvûsına (Cebrail’e) benzer” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Sidre tâvûsına beñzer dil-ber-i meh-çihrenüñ

Başladukça bâl açıp cevlâna yelken takyesi

ENMN,4

“Yelken takke”nin alını örten bir yapısı olduğuna ise Keşfi’nin “Yelken takke, güneşin parlak ışıkları güzeller şahı olan senin aya benzeyen alnına deymesin diye gölgelik olur.” anlamındaki beytinde rastlamaktadır:

İrmesün diyü kamer alnına tâb-i âfitâb

Şâyebândur ol şeh-i hûbâna yelken takyesi

ENMN, 2

Keşfi aşağıdaki beytinde “yelken takke”yi, kanatlarının sallanması yönü ile kimine gel kimine git diyen bir ele benzetilmiş ve bunu; “Kimilerine nazikçe gel derken kimilerine ise işaret ile git der, dostlara her taraftan el sallar yelken takkesi” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Kime gel dir nâzûkâne kime git dir remz ile

Her taraftan el salar yârâna yelken takyesi

ENMN, 4

“Yelken takke”nin şakak kenarlarından sarkan yapay zülüflerinin kastedildiğini düşündüren Nazmî, aşağıdaki beyitte bu zülüflerin yanak ve dudaklara kadar ulaşabilmesine ve onu an be an öpmesine işaret etmiştir:

El uzadup la'l ü ruhsârına yârun Nazmîyâ

Bûse alur dem-be-dem rindâne yelken takyesi

ENMN, 5

Kaşî, kayığa; “yelken takke”yi ise o kayığın yelkenine benzeten Nevî, bu tasavvuru; "O ay gibi olan sevgili, kırmızı yelken takkesi giyse kaşî lütuf denizinin kayığı gibi olur" anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Zevrak-ı bahr-i lutfolur kaşî

Geyse ol mâh kırmızı yelken

NDMT, g.345/3

Minyatürlerde daha çok altın/sarı rengiyle karşılaşılan “yelken takke”ye bu özelliğiyle “Nazmî’nin “Yelken takke’nin altınlısını giymek sevgiliye düşer” anlamındaki beytinde de rastlanmaktadır:

Gey düşer altunlusın cânâne yilken takyesi

Gey güzeller Hüsrevi şâhâne yilken takyesi

ENDS, b.39140

Aşağıdaki beyitte ise “yelken takke”, yârin yüzünü kötü bakışlardan saklaması için Allah’a dua etmek üzere açılan ele benzetilir:

Bed nazardan saklasun diyü cemâl-i dilberi

El götürmüş yalvarur Sübhân’a yelken takyesi

PBKG, 2

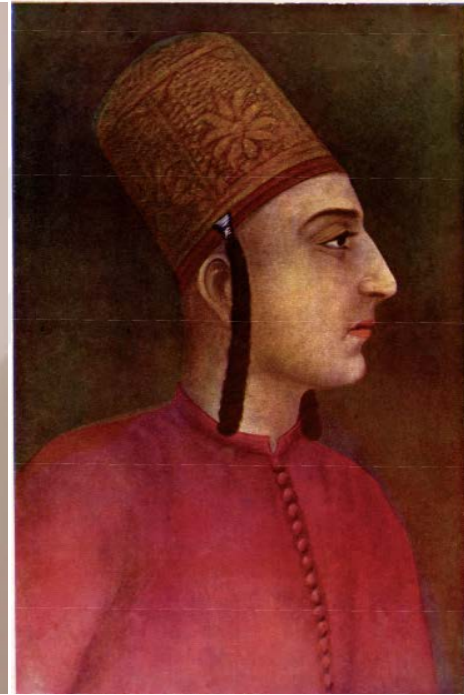
1.10.Zerrîn Külâh

“Zerrîn külâh”, saray teşkilatından olan zülüflü ağaların diğer adıyla iç oğlanların görevleri esnasında ve de törenlerde giydikleri külâhın adıdır (Pakalın, 1967, Cilt 3: 250). Mevlevî sikkesine andıran bu serpûşun alt kısmı üstten biraz daha dar olup kaliteli kumaş-keçe zemin üzerine bolca altın işlemesi bulunmaktadır (İşli, 2009: 94). “Zerrîn külâh”ın iki yanında siyah zülûf uzantıları bulunması nedeniyle, bu serpûşu giyen zülüflü ağalara da ad olmuştur (Kuşoğlu, 2006: 262).

Şekil 13 zerrîn başlık.

Kaynak: (İşli, 2010: 99)

Şekil 14 Gılman-ı Enderun

Kaynak: (İşli, 2010: 96)

Kaynaklarda “zerrîn külâh”ın “eğri giyme” özelliğine temas edilmemektedir. Bununla birlikte beyitlerde “zerrîn külâh”ın eğri giyilmesinden sıkça bahsedildiği görülür. Fakat iç oğlanların giydiği bu serpûşun beyitlerdeki eğri giyme özelliği, saray protokolüne uymamaktadır (Werner, 1986, 258). Bu nedenle edebî metinlerde geçen her “zer-külâh” veya “zerrîn-külâh”ın Enderunluların yahut şehzadelerin giydikleri külâh anlamında

kullanıldığını düşünmek doğru olmayabilir. Öyle anlaşılıyor ki zamanla bu sirmalarla bezeli külâh modeli halk arasında da rağbet görmüştür. Nitekim bu börklerin halk arasındaki ismi “zergüle”dir yani “zerrîn-külâh” ibaresinin vulgarize halidir. Bu nedenle şiirde eğri duruşundan bahsedilen “zerrîn külâh”ın protokol modellerinden tamamen farklı bir külâhı kastetmek üzere kullanıldığı düşünmek mümkündür. Bu durumda "zerrîn külâh"ı sadece sarayda Enderunluların giydiği bir serpûş değil aynı zamanda sirmalarla bezenmiş her türlü serpûşun ortak adı olarak da görmek daha uygun olacaktır.

Taramalardan edinilen bilgiye göre, “zerrîn külâh” adı ile toplamda yirmi sekiz defa karşılaşılmıştır. En fazla işlenen özelliklerle ilgili olarak: 15.yy. Hafî’de (HŞSD,g.123/4), Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye’de (MKTM, k.48/25) 16.yy şairlerinden Nevî’de (NDMT,g.7/3), 16.yy. Edirneli Nazmî’nin Mecma’ü’n-Nezâir (ENMN, 2)-(ENMN,4)-(ENMN, 6) renk bakımından dikkat çekerken, 16.yy. Pervâne Bey Mecmû’ası’nda (PBKG, 4)-(PBKG, 5)-(PBKG, 2)-(PBKG, 5), 16.yy. Nevî’de (NDMT,g.44/2), 16.yy. Muhibbî’de (MDCA,g.2725/4). 17.yy. Nâbî’de (NDAF,g.419/6), 18.yy. Muvakkit-zâde Pertev’de (MPEB, g.539/1), 19.yy. Vasfî’de (VDMÇ, g.98/2), eğri giyilmesi söz konusu edilmiştir. Yine 14.yy. Nesîmî’de (NDHA, tuy.273), Dede Ömer Rûşenî’de (DÖRD, g.78/4), 16.yy. Nevî’de (NDMT,g.44/2), 16.yy. Pervâne Bey Mecmû’ası’nda (PBKG 5) 18.yy. Halepli Edib’de (HECM, g.508/5) ise soyluluk sembolü olarak gösterilirken aşağıda ise birkaç beyit izaha çalışılmıştır:

Lâm’î’nin aşağıdaki beytinde geçen “Zerrîn külâh giymiş ay gibi yüz bin solağı var.” ifadesi bu serpûşu solakların da giydiğine işaret etmektedir:

Bir şehriyâra bende-durur Lâm’î bugün

Zerrîn külehlü meh gibi yüz biñ solağı var

PBMK, b.6870

Revânî “zerrîn külâh”ın padişahlar tarafından giyildiğini “Güneş o güzeller şahına özenir bazen zerrîn külâh bazen de altınlı eğri külâh giyer.” anlamındaki beytini şöyle ifade etmektedir:

Ol şeh-i hûbâna öykünmek diler her gün güneş

Geh geyer zerrîn külâhın geh geyer altunlu şîb

RDMÇ, g.22/3

Gelibolulu Âlî de padişahların “zerrîn külâh” giydiğini “Padişah bazen başına zerrîn tâc giyer, bazen de dilenci gibi kara örtü olan şemle sarar.” anlamındaki beytinde şöyle ifade eder:

Şâh olur gâh giyer zerrîn tâc

Şemle sarar gehî mânend-i gedâ

GATU mes.130

“Zerrîn külâh”ı padişahların yanında yüksek rütbeli askerlerin de giydiği, Hayâlî Bey’in; “Aşkın şahının komutanıyım yıldızlar askerim, ülkende yeni ay benim zerrîn külâh’ımdır.” anlamındaki beytinde görülmektedir:

Şâh-i aşkın mîriyem encüm sipâhımdır benim

Devletinde mâh-i nev zerrîn külâhımdır benim

HBDA, g.294/1

Yine “zerrîn külâh”ın aynı zamanda sultana hizmet edenler tarafından da giyildiğine Sehâbî’nin beytinde de rastlanmaktadır, Şair bunu; “Sehâbî; Rum padişahına köle olan mum, başındaki “zerrîn külâh”ı ile izzetin tahtına geçmiş” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Geçmiş serîr-i ‘izzete zerrîn külâh ile

Olmış gibi Sehâbî şeh-i Rûma bende şem’

SDCB, g.186/7

Bıyıkları çıkmamış içoğlanların giydiği bilgisine itibarla Mirzâ-zâde Sâlim’in kesin olmamakla birlikte on altı yaşında görünen ve “zerrîn külâh” giyen birinden bahsettiği beyti şöyledir:

Ne o zerrîn külâh başında

Güyyâ kim on altı yaşında

SDAİ, lug.3/19

“Zerrîn külâh”la ilgili kaynaklarda belirtilmeyen bir özellik de siyah atlas üzerine altın sırma işlenmesi yani zemin kumaşının siyah renk olmasıdır. Bu özelliği ise Livâyî; “Âhımın dumanının içine girip muhabbet ateşini yaktım yine siyah bir kumaş giyip zerrîn külâh oldum” anlamındaki beytinde şöyle ifade eder:

Dûd-i âh içre girüp yakdum muhabbet nârını

Bir siyah atlas geyüp zerrîn külâh oldum yine

LDKS, g.370/3

Yahyâ, ayın hilal halini altın renkli eğri bir “zerrîn külâh”a benzeterek “Selvi boylu sevgilinin başına yeni ay inmiş sanırsın o sevgili parlak ay gibi olan zerrîn külâh’ını eğri giyer” anlamındaki beytinde bu tasavvuru şöyle ifade etmiştir:

Ser-i serv-i hurâmâna sanasın mâh-i nev inmiş

Görün kim ol kamer-peyker geyer zerrîn külâh egri

YDMÇ,g.83/2

Yukardaki benzetmeye Tâcî-zâde Câfer Çelebi’nin beytinde de rastlanmaktadır. Şair, “zerrîn külâh”ın hilal gibi eğri takıldığını “Güneşin üzerinde yeni ayı görmeyi hayal edersen, başına zerrîn külâh’ını eğri giyen o aydınlık yüzlü sevgiliyi gör.” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Hilâli âfitâb üzre eger görmek murâduñsa

Gör ol gün yüzlü mâhî kim geyer zerrîn külâh egri

TCÇD, g.242/2

Aşağıdaki beyitte ise “zerrîn külâh”ın eğri giyilmesi çok farklı bir hayalle ortaya koyulmaktadır. Nazmî, mumu ve rüzgârın eğdiği mum alevini, zerrîn külâh giyen sevgiliye renk ve şekil ilgisiyle teşbih etmektedir:

Döner bir şem’-i kâfûrîye ki egmiş şu’lesini bâd

Kaçan kim geyse ol sîmîn-beden zerrîn külâh egri

ENMN, 3

Yine Nazmî, yeni ay ve eğri giyilen “zerrîn külâh” ilişkisini; “Giydiğin zerrîn külâh niçin eğridir dedim, o yeni aydır başın arkasında eğri durur dedi” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Didüm niçün olubdur geydügüñ zerrîn külâh egri

Didi ol mâh-i nevdür pes olur bî-iştibâh egri

ENDS, b.37071

2. Askerî Serpûşlar

İlgili bölümde askerî sınıfın giydiği serpûşlar söz konusu edilmiştir. Saray içinde ve saray dışında görev yapan askerlerin giydiği bu serpûşlar: “bölükbaşı serpûşu, börk, fes, dardağan, deli tâcı, kalpak, kuka, miğfer, mukaddem, üsküf, peyk tâcı, şeb-külâh” şeklindedir.

2.1. Bölükbaşı Serpûşu

Bölükbaşı, Osmanlı Devleti'nin idarî teşkilatında çeşitli sivil ve özellikle askerî zümrelerin şeflerine verilen ünvanıdır (Pakalın, 2004, Cilt 1: 241). Sekban veya ağa bölüklerinin kumandanlarına bölükbaşı denildiği gibi eski mülkî teşkilatta çeşitli işçi ve esnaf gruplarının reislerine de bölükbaşı denildiği belirtilmiştir (TDVİA, 2014, Cilt: 6, 325).

Padişahın camiye çıkışında bölükbaşları da gösterişli elbiseleri, ellerinde tuttıkları uzun kamışları ve başlarındaki değerli taşlarla işli sorguçlu serpûşlarıyla padişaha refakat ederlerdi (Pakalın, 2004, Cilt 1: 241).

Şekil 15 Bölükbaşı

Kaynak: (Şentürk, 2015, Cilt 2: 281)

Şekil 16 Zambak Goncası

Kaynak*

Tarama sonucuna göre bölükbaşı serpûşuna bir beyitte rastlanmıştır: Me'âlî bölükbaşı serpûşunun şekil bakımından zambak goncasına benzerliğine işaret edilmiş ve bu, anlamındaki beyitle; “Nergis çiçeği gibi altın üsküflü yeniçeri, gül gibi ağa, zambak goncası gibi bölükbaşı.” şöyle ifade edilmiştir:

Meğer zerrîn kadeh gibi çeridir altın üsküflü

Ki aga güldür aña gonçe-i zambak bölükbaşı

ENMN,g 5310/2

2.2. Börk (Berek, Bürk)

Keçeden mamul Türk külâhlarının umumî adı olan bürkü; beyler, hükümdarlar ve askerler kullanmaktadır (Şentürk, 2015: 238). Kimi zaman üsküfle karıştırılan bu serpûşu askerî sınıfa mensup yeniçeriler giymektedir (İşli, 2009: 124).

* <https://www.delinciler.org/>

Şekil 17 Yeniçeri Borkü
Kaynak*

Ak çuhadan veya keçeden yapılan “börk”ün enseden bele kadar inen yatırma adındaki uzantısı için Hacı Bektaş Veli Hazretleri’nin cübbesinin yeni yakıştırması yapılmıştır (Şentürk, 2015: 238). Alt iki ucu kırlangıç kanadı gibi kesilen bu yatırma savaş esnasında sargı bezi, sert arazide döşek vazifesi görmektedir (İşli, 2009: 24). Daltâc, kaşıklık ve yatırma kısımlarından müteşekkil “börk”ün; sembolik olarak aynı lokmayı yemeyi, aynı kapıdan rızıklanmayı ifade eden “kaşıklık” bölümüne askerin gösterdiği yararlılığa istinaden balıkçıl yahut turna teliyle ödüllendirilmek suretiyle tüy takıldığı yine kaynaklarda geçmektedir (İşli, 2009: 124).

Yapılan tarama sonucu “börk” kelimesine toplamda yetmiş beş beyitte rastlanmıştır. Bunlar şunlardır: 14.yy. Kadıburhannedîn (KBME,g.881/7, 14.yy. Gülşehrî Mantıku’t-tayr’da (GMTK, mes.3578), 15.yy. Fahrî Hüsrev ü Şîrîn’de (FHŞÖ mes.1115), 15.yy. Ahmed-i Dâî (ADMÖ, g.233/1), 15.yy.

* <https://tr.pinterest.com/pin/>

Tebrizli Ahmedî'nin Esrar-nâme'sinde (TAET, mes.169), 15.yy. Dede Ömer Rûşenî (DÖRD, tuy.63), Süheyl ü Nevbahâr'da (SNCD, mes.3802)- (SNCD, mes.2321), 16.yy. Mahremî Şeh-nâme'de (MŞHA, mes.2202)-(MŞHA, mes.2746)-(MŞHA, mes.5602)-(MŞHA, mes.3445), 16.yy. Pervâne Beğ (PBMK, b.7800), 16.yy. Za'îfî'nin Manzum Gülistan Tercümesi'nde (ZGFB, b.944)16.yy. Fuzûlî (FDKA, g.238/1), 16.yy. Üsküplü İshâk Çelebi (ÜİÇD, k.14/30), 16.yy. Mostarlı Ziyâî (MZMG,g.34/4), 16.yy. Âşık Çelebi (AÇDF, k.10/22), 16.yy. Pervâne Bey Mecmû'ası'nda (PBKG 5), Düstûrnâme-i Enverî'de (DEBA, mes. 1973), 16.yy. Lâmi'î'nin Ferhad-nâmesi'nde (LÇFN, mes.6157), 17.yy. Hâşimî, Mihr ü Vefâ (HMVS b.2674), 17.yy. Niğdeli Muhibbî Gül ü Nevrûz'da (NMGN, mes.5512), 18.yy. Nâmî (NDAY,nazm34), 18.yy.Kâmî (KDAY, kıt.11), 18.yy. Levhî Gazavat-nâme-i Sultân'da (LGSS, mes.1474), 18.yy. Abdürrahîm Tirsî (ATVÖ g.66/4), 18.yy. Nebzî (NDSO g.430/6), Tuhfe-i Şâhidî 'de (TŞAK, b.485), 18.yy. Âsafî'nin Şecâat-nâme'si'nde (AŞSE, mes.243)-(AŞSE, mes.1048), Tuhfe-i Kusûrî'de (TKKA, b.740), Kavsi (KDMÇ, g.29/2), belirtilen bu eserlerdeki beyitlerde “börk” giyim unsuru olarak kullanılmıştır.

15.yy. Tebrizli Ahmedî Esrar-nâme'de (TAET, mes.442), 16.yy. Lâmiî Çelebi Veys ü Râmîn'de (LÇVR, mes.2972), 16.yy. Za'îfî Manzum Gülistan Tercümesi'nde (ZGFB b.1304), 17.yy. Muhyî (MDMAG.608/4), Za'îfî Bâg-i Bihîşt'te (ZBBM; b.1090), 18yy. Sâkıb Mustafa Dede (SMDD, g.3/14) numaralı eserlerde bu başlığın mevki ile ilişkisi söz konusu edilmiştir.

15.yy. Düstûrnâme-i Enverî'de (DEBA mes. 1805), 15.yy. Hüseyin Baykara'da (HBDT, g.165/2), 16.yy. Zâtî 'de (ZDAN, g.692/4), 16.yy.Zâtî'nin Şem'ü Pervâne'si'nde (ZŞÜP b.1005), 18.yy. Sünbül-zâde Vehbî'de (SVAY, k.51/87), ise “börk” mensubiyet bildirmesi yönüyle ön plandadır.

15.yy. Düstûrnâme-i Enverî (DEBA mes. 3108)-(DEBA mes. 3099), 15.yy. Ahmed-i Dâî (ADMÖ k.17/7), 16.yy. Revânî (RDMÇ, k.7/31)-(RDZA k.13/31),16.yy. Edirneli Nazmî (ENDS, b.615), Süheyl ü Nevbahâr (SNCD, mes.1015), 17.yy. Muhyî (MDMAG.32/3), 18.yy. Tokatlı Kânî (KDİY, k.41/27) ise “börk”ün rengini ön planda tutmuşlardır. Belirtilen kullanımlara örnek olmak üzere aşağıda bazı beyitlerin izahı yapılmaya çalışılmıştır:

Âhî'nin başının üzerindeki aşk ateşini kızıl “börk”e, âhın dumanını ise “börk”e takılan tüye benzettiği “Başımda aşkının ateşiyle ahımın dumanı var (tıpkı) bir kızıl börk ile siyah bir tüyümün olması gibi” anlamındaki beyti “börk”ün şekil unsurlarına dair fikir sahibi olmamız bakımından önemlidir:

Âteş-i 'ışkuñla başda dūd-i âhum var benüm

Bir kızıl börk ile bir perr-i siyâhum var beniüm

ADMK, g.71/1

“Börk”ün kızıl/kırmızı renkte olmasına işaret etmek üzere aşağıdaki beyitte “sultan börkü” ifadesi kullanılmaktadır. “Sultan börkü”, “Bey börkü” de denen bir çiçek adı olup (TDK, 1971) şiirlerde şekil ve renk ilgisiyle “kızıl börk”le ilişkilendirilir. Bâkî, aşağıdaki şiirinde rüzgârın çiçek olan sultan börkünün yapraklarını döktüğünü belirtirken aynı zamanda da kinaye yoluyla saltanat tacı giyenlerin mağrurlanmaması gerektiğini; çünkü hazan rüzgârının nice “kızıl börk”ü aldığını belirterek ölüm gerçeğine işaret etmektedir:

Saltanat tacın geyen 'âlemde magrûr olmasun

Nice sultân börkin almışdur begim bâd-ı hazân

BDSK, k.22/9.

Yine Me‘âlî de “sultan börkü” adı verilen bu çiçeğin kırmızı renkli olduğunu vurguladığı “O gül yüzlü yine kırmızı somâtî’sini giyinmiş (sanki) çiçekler arasında sultan börküne benzemiş” demektedir:

Geymiş ol gül çîhre kırmızî somâtîsin yine

Beñzemiş çiçekler arasında sultân börkine

MDEA g.82/1

Şekil 18 Sultan Börkü ya da Horoz İbiği

Kaynak*

“Börk”lerle ilgili tanımlara ve beyitlerdeki açıklamalara ek olarak akıncıların da “kızıl börk” giydiği eklenebilir. Akıncının keşif, yağma ve tahrip maksatlarıyla yabancı memleketlere akın yapan askerler olduğu bilgisine itibarla Revânî, laleleri/gelincikleri hem renk hem de önden açması münasebetiyle akıncı ile ilişkilendirir ve bu akıncıların başlarına tıpkı lale gibi “kızıl börk” giymesini söz konusu eder:

Sabâ sahrâda olmuş bir ekinci

Kızıl börkile lâle bir akıncı

RİEA, mes.523

İç oğlanların da “kızıl börk” giymesine vurgu yapan Nazmî, gülün yanındaki goncaları renk ve şekil ilgisiyle padişahın yanındaki iç oğlanlara benzetir:

Şol kızıl börk ile ardınca iç oğlanları hem

Gonçelerdür ki güle hem-dem olubdur hem-vâr

ENDS, b.615

Beyitlerde karşımıza sıkça çıkan “kızıl börk”ün yanında, beyaz keçeden yapılan “ak börk”ün varlığının da bilindiği ve yeniçeri börklerinin tamamına “ak börk” dendiği kabul edilmiştir (Şentürk, 2017 Cilt 2: 285). Niğdeli

* <http://www.uslanmam.com/attachments/cicekli-bahce-bitkileri/>

Muhibbî'nin yasemin çiçeklerinin “sim börk” giymelerinden bahsetmesi, zikredilen bu “ak börk”ün renk yönünü işaret etmesi bakımından önemlidir:

Sîm börkin başa urmuş yâsemen

Hulle-Pûş olmuş gezer berg-i semen

NMGN, mes.5512

Yasemin çiçeğiyle ilişkilendirilen “ak börk”ü Edhemî de nergis çiçeğiyle ilişkilendirilerek ifade etmiştir. Edhemî “Türkmen börk”ünü anlattığı aşağıdaki beytinde aynı zamanda sivillerin de “sırmalı börk” giymesine işaret eder:

Ag sarup başına börkini mutallâ eyler

Türkmân'dur sanasîñ yazıda ekser nergis

EDFSk.1/12

Necdet İşli “börk”ü kapıkulu, “üsküf”ü saray teşkilatıyla ilişkilendirse de (İşli 2009: 124) Osmanlı şiirinde bu farklılık ortadan kalkmaktadır. Hükümdarın hizmetinde olan bir kapıkulunun altın üsküflü “ak börk” giydiğine işaret eden Zâfî, gökyüzünü renk bakımından “ak börk”e güneşi de üsküf’e teşbih etmiş ve bunu, “Gökyüzü Dara'nın hizmetlisi olmasaydı; sabah sabah altın üsküf ile “ak börk” giyer miydi.” anlamındaki beytinde ifade etmiştir:

Altun üskif mi geyerdi subh-dem ak börk ile

Olmayadı bende-i Dârâ-yı dâver âsumân

KZMÇ, k.71/21

Beyitlerde işaret edilen üsküf’le “börk”ün birbiri yerine kullanılmasına Edirneli Nazmî’de de rastlanmaktadır. Nazmî'nin aşağıdaki beytinde tek bir güzelden bahsetmesi dikkate alınarak kastedilen güzelin hem börk hem de üsküf giydiğinin söylenmesi bu iki serpûşun birbiri yerine kullanıldığını göstermesi bakımından önemlidir:

Alupdur gönlümi bir altun üsküfli kızıl börkli

Rûm ili koçagıdur inen güzel inen görkli

ENDS, müf. 272

Yine aşağıdaki beyitten hareketle “üsküf” ve “börk”ün birbiri yerine kullanıldığı görülür. Üsküplü Atâ’nın; “Eğer börkünün ucunu tutmasaydı altın üsküfö başından düşerdi.” anlamındaki beyiti bu duruma örnek gösterilebilir:

Bakıcak dutmasa ucın börkinün

Altın üsküfi düşeyidi günün

ÜATU, mes. 751

Zaîfi “börk”ün keçeden mamul olduğuna; “Keçeden yapılmış eski “börk”üyle bir dervişle konuşurdu.” anlamındaki beytinde değinmiştir:

Kılurdu bahs bir dervîş-beçeyle

Ki durur eski börkiyle keçeyle

ZGFB, mes. 2028

Ömer b. Mezîd tarafından derlenen Mecmû’atü’n-Nezair’de ise “börk”ün kürklü olduğundan bahsedilmektedir.

Keyürdi dürlü atlasnı minürdi bir eyü tâzî

Samurlu börki başında dutardı bir güzel kırgu

MNMC, g. 47/6. b.552

2.3. Fes

Tepesi düz, genellikle kırmızı renkli, püsküllü, silindir görünümlü bir serpüş olan “fes”, ters kapatılmış bir çanağına benzer ve aşağıdaki bilmece ile ifade edilir (Koçu, 2004: 103):

Kırmızı çanak

Kıllıya kapak

Koçu’dan alınan bilgilere göre Osmanlı coğrafyasına ilk olarak askerî alanda girmeye başlar (1967: 103). Yeniçeri ocağını kaldıran II. Mahmut, yeniçeri hatıralarını da silmek için köklü bir kıyafet inkılabına karar verir. Kaptan-ı Derya Koca Hüsrev Paşa’nın Akdeniz seferi dönüşünde Fas’tan getirdiğı “fes”leri kalyoncu askerlerine giydirilmesiyle Sultan Mahmut

tarafından benimsenen “fes”, yine Sultan’ın fermanı üzerine imparatorluğun resmî serpûşu haline gelir.

Askeriyede başlayan bu “fes” giyme zarureti nizamnâme ile tüm devlet memurları, ulema ve halk için de geçerli olur. Sultan II. Mahmûd devrindeki üst derecede devlet memurlarının bazılarının “fes”lerinin kenarlarına mevkilerine göre sırma şeritler konduğu bu zatların mezar taşlarındaki “fes”lerden anlaşılmaktadır (Şehsuvaroğlu, ty: 178). Deniz askerleri “dal-fes” yani üzerine dülbend ve çenber her hangi bir şey sarılmamış fes (2004: 85)

giyerken kara askerlerinin “fes”lerine eğri bir sarık sarılmış ve delikanlılar fesi, kaş üstüne, tercihen sağ kaş üstüne eğmişler böylece gençler arasında “eğri fes giyme modasını” başlamıştır (2004: 114). Düzenlemede devlet memurlarının ayırt edilebilmeleri için “dal-fes” giymelerine ulemanın ise imtiyazlı olarak ince bir tülbent dolmasına izin verilmiştir. “Dal-fes” aşırı muhafazakâr halk kitlelerince kabul edilmeyince, İkinci Mahmut askeriyeden sarığı çıkarmış böylece “fes” giyen esnaf takımının “dal-fes”lerine yemenî, çenber, ağabânî, yazma tülbent gibi şeyler sarmasıyla “fes” halk arasında yaygınlamaya başlamıştır. Değişik renkler ve şekillerde olan “fes”in başlıcaları: “mahmudiye”, “mecidiye”, “aziziye”, “hamidiye”, “zuhaf”, “sıfır numara”, “dar Beyoğlu”, “hasırlı” “şılk”tır. Bu denli çeşitlilik gösteren fes’lerin püskülleri de değişiktir (2004: 115).

Fese nüktedanca verilmiş isimler de mevcuttur: Fesin ıslanıp bozulmuşuna “limon kabuğu”, yassı ve başa tamamen geçmiş olanına “tablakâr”, ön tarafı çukurlu olanına “yar tekmesi” ya da “kuş yuvası” kenarından saç çıkanına “kapatma sümbül saksısı”, kulakları tamamen örten fese “kel örten”, “ayıp kapayan” adı verilmiştir (Rasim, 1969: 13).

Koçu; Aynî’nin aşağıdaki gazelini, fesin tarihçesi niteliğinde verir:

*Giydi gördüm mehcebînim bu gice rûyâda fes
Şâh-i hüsnê tâc ile tâbir olur mânada fes*

*Onbeşinde böyle bir yüzbaşı gelmez kışlaya
Giye de her hafta da bin nevcivan dünyada fes*

*Elde sîmin tâziyâne belde tig-i zer nîşan
Arkada gülpembe harvânî serinde sâde fes*

*Sufî dil-mürdenin Hâk kavuğun taş eylesin
Giymemiş rûz-i ibâdetde şeb-i ihyâda fes*

*Baş kabak yalın ayak gördü beni bildi o şûh
Çünkü vardır Ayniyâ âlâda fes ednâda fes*

ADMA g.97/7

Şekil 19 II. Mahmud

Kaynak *

Aşağıda şerh edilmiş beyitler de dâhil olmak üzere yapılan taramada “fes” adına altmış iki kez ulaşılmıştır: 15.yy. Mihrî Hatun (MHDS, mes.372), 16.yy. Muhibbî (MDCA g.1165/3), 18.yy Nedîm (NDAG, g.9/6), 18.yy. Şeyh Gâlib (ŞGDA, g.178/11), Lebîb (LDOK, g.57/3), 18.yy. Şeyh Gâlib (ŞGNO,g.178/11), 18.yy, şairlerinden Yenişehirli Belîğ (BDGD, g.98/7)-(BDGD, g.178/1), 18.yy. Hevâyî'nin Nazîre Dîvânı (HNSYb.64)-(HNSY, b.704), 18.yy. Hafîd Dîvânı (HDHÜ g.117/1), 18.yy. Muvakkit-zâde Pertev (MPEB, g.47/6)-(MPEB, na-tamam g.2/2) Fatin (FDME, g.65/1), 18.yy.

* <https://www.instagram.com/p/BitB2dHj0GL/>

Tokatlı Kânî (KDİY, g.74/1)-(KDİY,g.74/3)-(KDME, g.74/1)-(KDME, g.74/3), 18.yy. Lebîb-i Âmidî (LDİK, g.53/3), 18.yy. Koca Râgıb Paşa (KRPD, g.88/2), Bosnalı Fâzıl (FDMA g.51/1), 18.yy. Hafîd (HDSÖ, g.119/1), 18.yy. Diyârbekirli İbrahim Hafîd Paşa (DHPD,g.116/1), 18.yy. Hafîd (HDGK g.110/1), Ahmed Sâdık Zîver Paşa (SZPD, k.33/3), 18.yy. Erzurumlu Zihnî (EZMM, g.96/2), Hasmî (HDES, g.36/6)-(HDES g.142/4)-(HDES, g.263/4), 18.yy. Tab'î (TDNK 13/20),18.yy. Halepli Edib (HECM, g.656/1), 18.yy. Sünbül-zâde Vehbî (SVAY, k.65/V)-(SVAY, g.101/2), 18.yy. Nedîm (NDMM, g. 9/6) giyim unsuru olarak gösterirken, 18.yy. Hevâyî (HDZV, g.87/4) ve 19.yy. Antepli Aynî (ADMA g.98/1), 19.yy. Antepli Aynî (ADMA g.96/1)-(ADMA, g.97/1)-(ADMA, tar.236/2)-(ADMA, tar.267/7)-(ADMA tar.258/2)-(ADMA tar.268/2), 19.yy. Ahmed Sâdık Zîver Paşa (SZPD,g.119/1)-(SZPD, tar.139/4)-(SZPD, g.143/1)-(SZPD, g.183/3)- (SZPD, g.222/2) birer beytinde renge dikkat çekmiştir. 18.yy. Nebzî (NDSO, g.300/1), Hasmî (HDES,g.325/2), 18.yy. Lebîb-i Âmidî (LDİK, g.133/2), 19.yy. Antepli Aynî (ADMA g.95/1) ve ise etrafına sarık dolanabileceğine işaret ederken; 18.yy. Muvakkit-zâde Pertev (MPEB, g.269/2) farklı türü olduğuna dikkat çekmiştir.

“Fes”in renk ve şekil bakımından özelliklerine işaret eden aşağıdaki beyitte Sâmi, kırmızı “fes”i renk yönünden kırmızı gül sepetine teşbih etmiştir. Bu kompozisyonu “Sevgilinin alnına düşmüş kıvrımlar ile kırmızı fes tıpkı kırmızı gül sepetinde bir tutam menekşedir.” şeklinde ifade etmiştir:

Gûyâ o kırmızı fes ile turre-i cebîn

Bir top beneşedür seped-i verd-i alda

SDFS, g.113/6

Çankırlı İbrahim de şarabın etkisiyle sevgilinin kızaran yüzünü “fes”in kırmızı rengiyle ilişkilendirmiş ve bu rengi Keykâvus’un gül renkli tacına benzetmiştir; “Sevgilinin şarabın coşkusuyla dal-fes olduğunu ayıplama, saltanat tahtında Keykâvus’un tâcı gül renklidir (kırmızı)” anlamındaki beytinde de bu tabloyu ifade etmiştir:

Hurûş-i meyle dâl-fes olduğın ‘ayb itme dildârın
Serîr-i saltanatda Tâc-i Keykâvus gülgündür

ÇİAEg.29/6

Şekil 20*

Kaynak: (İşli, 2009: 149)

Yüzün şarabın etkisiyle kızarmasını “fes” ile ilişkilendiren diğer bir tabloya Yüsrî’nin aşağıdaki beytinde de rastlanmaktadır. Yüsrî, şarabın hararetinden sevgilinin “dal-fes” gibi kızardığını ifade ederek etrafına tülbent nevinden bir şey sarılmamış “dal-fes”in renk bakımından kırmızı olduğuna işaret etmiştir:

Tâb-i mülden oldı çün meclisde dilber dal-fes

Seyrine çıkdı habâb-i mey ser-â-ser dal-fes

YDAY g.69/1

* Fes ve Mevlevî sikkesini bir arada bulunduran mezartaşı

Zîver Paşa'nın aşağıdaki beytinde ise kırmızı renkli fese püskül ve mücevher takılabileceği ifade edilmektedir. Şair bu tabloyu; “Akşamın karanlığından püskül, şafağın kızılığında fes yapıp parlak ayın hilalini kılıç yaparak mücevher gibi takmış” anlamındaki beytinde şöyle ifade eder:

Sevâd-i şamdan püskül yapup reng-i şafaktan fes

Mücevher seyfidüp takmış hilâl-i mâh-i rahşânı

SZPD, k.33/3

2.4. Dardağân

Dağınık şekilde sarılmış sarık demek olan “dardağân”ı, devşirme usulüyle kışlada yetişen acemioğlanları giymiştir (Pakalın, 2004, Cilt 1: 393). Sorguçlu hali de bulunan dardağân, yeniçerilerin burarak sıkıştırdığı ve fes etrafına sardığı hacimce geniş kefen niyetine sarılı bir serpûş çeşididir (İşli 2009: 121). “Dardağân” dağınık, perişan mânâsının yanında bir hürriyet ifade ederdi, pâdişahdan yalın ayaklı kayıkçıya kadar herkes sarabilirdi, mevkî meslek yerine bir ruh hâletini, kalenderlik, derbederlik, âşıklık belirtirdi (Koçu, 1967: 86).

Şekil 21 Dardağân

Kaynak*

* <https://tr.pinterest.com/pin/>

Yapılan tarama sonucu ilgili serpûş adına sadece bir beyitte rastlanmıştır. Söz konusu beyitte Nazmî; “Ey Peri, neden her gördüğüm yerde karşıma insan gibi çıkmayıp aklımı dardağan gibi darmadağınk ediyorsun.” diyerek “dardağan”ın muhtemelen sarılmasındaki kargaşaya da işaret ederek dağınk bir serpûş türü olduğunu vurgulamaktadır:

Her görünince bana âdem gibi görünmeyüp

Ey peri ussum benim hep dardagan itmek niden

DTBS g.184/3

2.5. Deli Tacı

Osmanlı kara ordusunda görevli bir askeri birlik olan “deliler”den Pakalın şöyle bahsetmiştir: “Klavuz, yol gösterici anlamındaki “delil” adının halk tarafından her tehlikeye tereddütsüz atılmalarından ötürü “deli” şekline dönüştürülmesiyle ortaya çıkmıştır.” (2004, C1: 420). Yine aynı kaynakta 18. yüzyıldan sonra delilerin, Mevlevî külâhını andıran bir endâze yani 65 cm boyunda kuzu postundan uzun bir külâh üzerine sarık sarındıkları kayıtlıdır (2004, C1: 420). Ancak minyatürlerde ve edebî metinlerde başlarında benekli sırtlan veya pars gibi vahşî hayvan derisinden yapılmış ve üzerine kartal tüyü takılmış külâh taşıdıkları ve kalkanlarını da böyle kuş tüyleriyle süsledikleri görülmektedir (2004, C1: 421). Aşağıda izaha çalışılan beyitlerden hareketle şekil 22’deki bu serpûşu, muhtemelen paşa maiyetindeki muhafızlık vazifeleri sırasında kullanılıyor olmalıdırlar; ancak yeterli sayıda ve donanımda beyte ulaşamadığından daha net bir yargıda bulunulmamıştır. Taramalar sonucu deli tacı ile ilgili iki beyte rastlanmıştır.

Şekil 22 Deliler ve Tâcları

Kaynak*

Tırsî'nin aşağıdaki beytinde deli'lerin muhafızlık vazifelerinde ve resmî geçitlerde kartal kanatlı serpûşlar giydikleri anlaşılmaktadır. “Paşa yanında delibaşı, gönüllüler ağası alay zamanı başlarına kartal kanadı takarlar” anlamındaki beytinde bu tablo şöyle ifade edilmektedir:

Paşa yanında delü başı gönüller ağası

Takınurlar alay oldukda kanad-i kartal

TDKY, 127/4.

Aşağıdaki beyit de yine deli tacının biçimsel özelliklerini anlatması bakımından önemlidir. Savaş meydanında çıplak gezen delilerin başlarına kartal kanadı takılı bir serpûş giydiklerine yahut da kartal kanadını herhangi bir başlığa gerek duymadan doğrudan baş derilerine sapladıkları işaret edilmiştir:

Miyân-i rezmde 'uryân beleklü

Delüler başları kartal yekeklü

MŞHA, mes.1660

* <http://delilerordusu.blogspot.com.tr>

Şekil 23 Deli

Kaynak: (Majda, 2006: 4)

2.6. Kalpak

“Kalpak”, 18. Yüzyılın ikinci yarısında eşkinçi denilen askerî bir sınıf tarafından adına “şubara” diyerek giyilen bir serpûş olup muhtelif türleri vardır: Post “kalpak”, “Çerkez kalpak”ı, “Tatar kalpak”ı, “Rus kalpak”ı gibi (Pakalın 2004, Cilt 2: 152-153).

Taramalar sonucu kalpak ile ilgili olarak dokuz beyte ulaşılmıştır. Aşağıda izahı olanların dışında 16.yy. Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi’nde (GNŞN, mes.501)-(GNŞN, mes.995), 18.yy. Nebzî (NDSO, g.345/3), 18.yy. Esrar Dede (EDHK, g.83/1), 18.yy. Hevâyî’nin Nazîre Dîvânı’nda (HNSY b.623), 19.yy. Mihnet-Keşân’nda (MKAE, mes.2730) giyim unsuru olarak kullanırken, “kalpak”ın mensubiyet bildirdiğine dikkat çekilir.

Reşat Ekrem Koçu, “kalpak”ı üzerine sarık sarılmayan bir serpûş olarak tanımlasa(1947:142) da aşağıdaki beyitte bunun böyle olmadığı görülmektedir:

Hevâî'nin; "Tatarların sofuları kalpağa bez sararlar" şeklindeki ifadesi "kalpak"ın, üzerine bez sarılarak da giyilen bir serpûş türü olduğunu ortaya koymuştur:

*Sûfileri Tatarların kalpaga gerçi bez sarar
Bozagaya lik gidiler yahşi gider yaman gelir*

HDZV, g.42/4

Şekil 24 Genellikle siyah kuzu derisinden, tepesi yeşil ve sarı çuhalı bir kalpak giyen posta Tatarları (ortada)

Kaynak*

Tırsî kapıcılara has yeşil bir "kalpak"tan bahseder ve bunu "Koca başına yeşil bir kalpak giy, nereye varsan bizim kapıcıdır derler." anlamındaki beytinde şöyle ifade eder:

Koca-vârî başına bir yeşil kalpak al da gey

Nereye varsın elbette bizüm bevvâbdur dirler

TDKY, g.43/2

* <http://www.ekremlugraekinci.com/makale>

“Kalpak”ın samurdan yapılan bir türünün de bulunduğu yine Tırsî’nin aşağıdaki beytinde görülmektedir:

Yeñi esvâb idindi bir semûr kalpak ile Tırsî

Müselmâna tahallüf eyleyüp bed-nâm için saklar

TDKY, g.50/5

2.7. Kuka

“Kuka”, çok kalın ve sert çuhadan yapılan yekpâre bir serpûştur (Uzunçarşılı, 1943: 264-266). Miğfere benzetilen bu serpûş, adını ikiye bölünmüş hindistancevizine benzerliğinden alır (Koçu,1947: 159). Sorguçlu bir serpûş olup tüylüğüne turna teli takıldığı belirtilir (Pakalın, 2004. C2: 818).

Şekil 25 Topkapı Sarayı’ndan bir kuka örneği

Kaynak (İşli, 2009: 134)

Kaynaklarda “Kuka” ile ilgili dört beyte rastlanmıştır bunlar şöyledir:

15.yy. Eğirdirli Hacı Kemâl Câmîü’n-Nezâir’de (EHKC, k.11/24)18.yy. Tırsî (TDKY, g.132/7), 18.yy. Hafîd (HDŞÖ, k.2/10) giyim unsuru olarak söz konusu edilmiştir.

Aşağıdaki beyitte çorbacıların başlarına “kuka” giydiğini, padişahın Cuma namazı kılmak için Ağa Kapısı’ndaki camiye gidişini ve yapılan selamlık töreninin anlatıldığı bir tablo ortaya konmaktadır: Hevâyî beyitte bu törene yürüyerek gelen çorbacıların başlarına “kuka” giydiğini işaret etmiştir:

Şimdi agâ kapusına cum'a günü selâmlığa

Başlarına kuka giyüp çorbacılar yayan gelir

HNSY b.307

2.8. Miğfer (Tolga)

Şavaştaki başı darbelerden korumak için demir, çelik gibi sert madenlerden yapılmış bir serpûş türüdür. Daha özel olanlarında altın ve gümüş kakmalar mevcut olup padişah “miğfer”lerinin altından olduğu, değerli taşlarla süslendiği bilinmektedir bununla birlikte bu altın kaplama miğferlere “zerrîn külâh” da denmektedir (Pakalın, 2004, Cilt 2: 533).

Şekil 26 15. yüzyıla ait bir miğfer

Kaynak *

* <http://www.everettpotter.com>

Yapılan taramalarda “miğfer”le ilgili olarak 269 beyte rastlanmıştır: 14.yy. Varka ve Gülşah’da (MÇVG mes.4195)-(MÇVG mes.3619)-(MÇVG mes.2432)-(MÇVG mes.364), 15.yy. Mesîhî’de (MDMM, k.15/18), 15.yy. Mesîhî’de (MDMM, k.15/18), 16.yy. Edirneli Nazmî’de (ENDS, b.11493), başlıcaları olan 16.yy. Abdî’nin Gül ü Nevruz’unda (AGNM mes.2010), 16.yy. Hâşimî’nin Mihr ü Vefâ’sında (HMVS, mes.2056), 16.yy. Pervâne Bey Mecmû’ası’nda (PBKG,3),16.yy. Filibeli Vecdî’de (FVBH, g.25/5), 16.yy. Kasâid-i Zâtî’de (KZMÇ, k.62/32), 16.yy. Ganî-zâde Nâdirî’nin Şehnâme’sinde (GNŞN, mes.1731)-(GNŞN, mes.1449)-(GNŞN, mes.1445)-(GNŞN, mes.1362)-(GNŞN, mes.1057)-(GNŞN, mes.1033), 16.yy. Prizrenli Şem’î (ŞDMK, k.1/27), Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye’de (MKTM, k.227/32)-(MKTM, k.147/22)-(MKTM, k.145/206)-(MKTM, k.223/2), 16.yy. Nev’î’de (NDMT, k.29/19)-(NDMT, k.30/2), 17.yy. Nâlî’nin Tuhfetü’l-Emsâl’inde (NTEB, mes.1296),17.yy. Nefî (NDMA, k.14/25), 17.yy. Mezakî’de (MDAM, k.14/23)-(MDAM, g.233/7)-(MDAM, g.300/5)-(MDAM, g.364/4), 17.yy. Tecellî’de (TDSD, k.4/19), 17.yy. Niğdeli Muhibbî Gül ü Nevruz’unda (NMGN mes. 2854), 18.yy. Mekkî’de (MDGK, k.1/11), 18.yy. Nuhbe-i Vehbî’de (NVNY, mes.672),18.yy. Levhî Gazavat-nâme-i Sultân’ında (LGSS, mes.1351)-(LGSS, mes.973), 19.yy. Keçeci-zâde Mihnet-keşân (MKAE, mes.3210) miğfer salt giyim unsuru olarak kullanılmıştır.

Giyim unsurundan ayrı olarak 14.yy. Mustafa Çelebi’nin Varka ve Gülşah’ında (MÇVG mes.3801), 15.yy. Ahmed Paşa’da (APDA, k.19/34), 16.yy. Yahyâ (YDMÇ, k.12/27), 16.yy. Derzî-zâde Ulvî’de (DUİÇ, k.8/37), 16.yy. Aşkî’de (ADNB, k.22/2), Münîrî’de (MDEE, k.18/18) “miğfer”in parlaklığı güneşe benzetilerek rengine dikkat çekilir.

Şekil yönüyle ise; Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye’de (MKTM, k.96/16); 17.yy. Nev’î-zâde Atâî’nin Sâkî-nâme’sinde (NASN, mes.346), 16.yy. Filibeli Vecdî’de (FVBH, g.59/3); Manastırlı Celâlî’de (MCDM, terc. 1/III), 16.yy. Necâtî Beğ’de (NBMK, k.10/19) hava kabarcığına; Pervâne Bey Mecmû’ası’nda (PBKG, 6)-(PBKG,5), 17. yy. Bosnalı Sâbit’te (BSTK, k.41/7)

Ârif Süleyman'nda (ASDM g.204/4), 16.yy. Aşkî (ADNB, k.29/32), 16.yy. Edirneli Nazmî Mecma'ü'n-nezâir'inde (ENMN, 5) kadehe; 18.yy. Âsafî'nin Şecâat-nâme'sinde (AŞSE, mes.2771)- (AŞSE, mes.784) goncaya; Münîrî'de (MDEE, k.22/21) güle; 16.yy. Ganî-zâde Nâdirî (GNNK, k.26/31), 15.yy. Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir'inde (EHKC, k.1337/21) laleye; Adanalı'da (ASAB, k.20/12), 16.yy. Revânî'de (RDMÇ, k.3/21), 16.yy. Nevî'de (NDMT, k.16/10) sümbüle; Üsküplü İshâk Çelebi'de (ÜİÇD, k.13/19) çiğ damlasına; Hâşimî, Mihr ü Vefâ'sında (HMVS, mes.1657) deniz dalgasına; 15.yy. Karamanlı Aynî'de (KADA, k.22/25) kaşa; 16.yy. Yahyâ (YDMÇ, k.15/1), 14.yy. Ahmedî'de (ADYA, terk. II/3)-(ADYA, k.XXVIII/14)-(ADYA, k.XLV/29), 16.yy. Tâcî-zâde Câfer Çelebi'de (TCÇD, k.30/2); Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye'de (MKTM, k.138/18) ise nergise teşbihi söz konusu edilmiştir.

Miğferin altın, gümüş, çelik gibi hangi madenden yapıldığına dikkat çeken beyitler de vardır buna göre: Mu'îdî'de (MDGT, g.408/7), Bosnalı Tâlib'te (BTBG, g. 55/4)- (TABD, g.68/4), Erzurumlu Zihnî'de (EZMM, mus.7/3), 17.yy. Şeyhülislâm Bahâyî'de (ŞBEU, g.39/9), 16.yy. Ganî-zâde Nâdirî'de (GNNK, k.3/2), 17.yy. Bosnalı Sâbit'te (BSTK, g.269/1), 16.yy. Bâkî'de (BDSK, g.36/3)-(BDSK, g.95/5) çelikten yapıldığı belirtilir.

16.yy. Ganî-zâde Nâdirî'de (GNNK, k.20/8)-(GNNK, k.3/4)-(GNNK, k.3/9), 16.yy. Gelibolulu Âlî'de (GMAD, g.1404/4), 16.yy. Necâtî Beğ'de (NBMK, k.10/26), 16.yy. Derzî-zâde Ulvî'de (DUİÇ, k.7/7), 19.yy. Nakşî'de (NDÜA, k.6 /55), Fidâyî'de (FDİŞ, k.14/95), 17.yy. Râmî (RAÇD, k.8/18), 15.yy. Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-Nezâir'inde (EHKC, k.2764/22), 16.yy. Mahremî'nin Şehnâme'sinde (MŞHA, mes.1256) altından yapıldığı belirtilir.

16.yy. Emrî'de (EDYS, k.2/10) ise gümüşten de olabileceğine işaret edilmiştir.

Ayrıca 16.yy. Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi'nde (GNŞN, mes.1446)-(GNŞN, mes.602), 19.yy Nakşî'de (NDÜA, tar.38/5) üzerine tüy takılabildiği ifade edilmiştir.

Miğferle ilgili belirtilen özellikler dışında 17.yy. İlmî Dede’de (İDBÇ k.9/13) bir beytinde firuze taşlarıyla süslenebileceğinden bahsedilmektedir. Aşağıda ise birkaç beyit izaha çalışılmıştır:

“Miğfer”in altın renginde, parlak bir serpûş olduğu Yahyâ’nın aşağıdaki beytinde görülmektedir. Beyitte, miğfer renk bakımından güneşe benzetilmiş ve bu benzetme; “Her askerin başı üstünde parlak miğferi, dag başında görünen kuşluk güneşi sanırsın“ şeklinde ifade edilmiştir:

Tag başında görinen şems-i duhâdur sanasın

Her celâsun başı üstünde mücellâ migferi

YDMÇ, k.8/20

Nizâmî aşağıdaki beytinde “miğfer”i, görünüm ve renk bakımından nergis çiçeği ile ilişkilendirmiştir:

Lâciverdî siperi virdi gül-i nîl eline

Urdı öz başına altun sulı migfer nergis

KNDH, k.5/19

Revânî de Nizâmî gibi miğfer ile nergis çiçeği arasında renk ve şekil bakımından alaka kurarken; muhtemelen nergisin sarı renkli kubbe görünümlü kısmının koparak çimenin üstüne düşmesinden hareket etmiştir. Bu tabloyu ise; “Çimen, gül bahçesinde padişahın düşmanlarıyla savaşmak için başına miğfer olarak nergisten zer-nişân almıştır.” şeklinde ifade etmiştir:

Gülsitânda ceng kılmaga ‘adû-yı şâh ile

Başına nergisden almış zer-nişân migfer çemen

RDMÇ k.3/1

Şekil 27 Miğfere benzetilen nergis çiçeği

Kaynak*

“Miğfer”in nergisten sonra şekil ilgisiyle laleye benzerliği de belirtilmektedir. Bu teşbihe Ahmedî’nin beytinde de rastlanmaktadır; "Gonca oklarının ucunu sıraladı, çimen kılıç çekti, lale miğfer giydi, gül zırh kuşandı." anlamındaki beyitte bu kompozisyon şöyle ifade edilmiştir:

Gonca peykân düzdi sebze çekdi tîg

Lâle migfer geydi gül bağlandı vark

ADYA, g.331/3

Nergis ve laleden sonra Tomurcuk gülün de şekil yönünden “miğfer”e benzetildiğini Azmî-zâde Hâletî’nin ilgili beytinde şöyle görmekteyiz:

Çemende gonca-i gül aldı başına migfer

Şeh-i bahâr siper virdi verd-i ra’nâya

AHBK, k.2/5

“Miğfer”in altınla olan münasebetinin yanında gümüş de olabileceğine beyitlerde rastlanır. Yahyâ aşağıdaki beytinde sancağın başındaki gümüş aksamı, “miğfer”e benzeterek “miğfer”in gümüş renkli yahut gümüştten de olabileceğini ifade eder:

*<http://www.ruyatabirlerioku.net/>

Kullarun ile bile çalışmaga şemşir-veş

Başına geydi bu harb içre gmiş miĝfer liva

YDM, k.17/31

şekil 28 Miĝfer *
Kaynak

şekil 29 Gl goncası **
Kaynak

“Demir miĝfer” de yine beyitlerde söz konusu edilmektedir. Nedim ařaĝıdaki beytinde “miĝfer”in demir gibi sert dokusunu işaret ederek şiddetli esen rzgr karşısında gl fidanının demirden miĝfer giymesini anlatır. Gl fidanının miĝfer giymesi benzetmesindeki ilgi, şekil ve gln kiş dönemindeki soluk rengi ile alakalıdır:

Kılıç gibi esiyor sarsar-i zemistn

Nihl giyse n’ola yahdan henin miĝfer

NDAG, k.13/12

* <https://tr.pinterest.com/pin/506795764293945404/>

** <http://www.fotokritik.com/1579135/kirmizi-bir-gonca-gul>

Azmî-zâde Hâletî ise “çelik miğfer”den bahsettiği aşağıdaki beytinde çelikten “miğfer”i olan sevgiliye aşğın âh oklarının deymeyeceğini şöyle ifade etmiştir:

Yâr-i âhen-dil ki dâ'im 'âşuka bî-dâdı var

Tîr-i âh itmez, eñer bir migfer-i pûladı var

AHBK, g.204/1

Yine Mezâkî'nin “migfer-i pûlad” diye kastettiği çelikten “miğfer”, parlaklığı yönüyle güneşle kıyaslanmıştır. Bu durum aşağıdaki beyitte şöyle tasvir edilmiştir:

Tâc-i ser-i hûrşîd-i cihân-tâb ile vezn it

Başında eger migfer-i pûladı görürseñ

MDAM, k.29/20

“Miğfer”, Azmî-zâde Hâletî'nin aşağıdaki beytinde şekil bakımından şarap kadehi içindeki hava kabarcığına benzetilmiştir. Bu benzetme “Görünen hava kabarcığı değil; o şarap kadehinin gam askerleriyle cenk etmek için daima başına giydiği migferdir” şeklinde yapılmıştır:

Câm-i şarâb leşker-i gussayla cenk için

Migfer geyer hemîşe görinen degül habâb

ADYA, k.LXX/3

Aşağıdaki beyitte Üsküplü İshâk, çimenin başına düşen çiğ damlasını şekil itibariyle miğfer'e teşbih ederek; “Çimen, sabah vakti süsen çiçeğinin eline kılıç aldığını gördü; bu nedenle başına çiğ damlasından miğfer giyse şaşılır mı” demektedir:

Subh-dem gördi eline sÛsenüñ tîg aldugın

Başına geyse aceb mi jâleden migfer çemen

ÜİÇD, k.13/19

Bâkî ise miğfer'i şekil itibariyle feleğin kubbesine benzetir ve bunu “Feleğin kubbesi çelik miğfer, âhımın ateşi elmas kılıçtır.” şeklinde ifade eder:

Günbed-i çarh ü şu'le-i âhum

Tig-i elmâs ü miğfer-i pûlâd

BDSK, g.36/3

Ahmedî'nin aşağıdaki beytinde ise "miğfer" in değerli taşlarla süslendiği anlaşılmaktadır. Bu durumu şair; "Menekşe, susamda hancer görüp başına zümrüitten firuze renkli miğfer giyer." şeklinde ifade etmiştir:

Zümürrüdden görüp susende hancer

Geyür pîrûze-gûn miğfer benefşe

ADYA, k.LXX/3

Şekil 30 Murassa Miğfer

Kaynak *

* <http://www.tariheyolculuk.org/2012/04/zirhlar.html>

2.9. Mukaddem

“Mukaddem”, kalyoncuların “levent külâh”ı üstüne kırmızı keçeden sardıkları ve yeniçeri civeleklerinin peçelerini andırarak şekilde yüze doğru düşen saçaklı serpûşa denir (Koçu, 2004: 179). Taramalar sonucu mukaddem’e yalnızca bir beyitte rastlanmıştır:

Şekil 31 Mukaddem

Kaynak*

Yukarıdaki tanıma ek olarak “mukaddem”in, kırmızı keçeden olan fes üzerine yeşil destâr sarılan bir serpûş olduğuna Nedîm’de rastlanmaktadır. Şair bunu; “Gül yeşil mukaddem’i ve kırmızı fesi görünce yeşil elbisesini yırtmasın mı?” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Çak itmesün mü câme-î sebzın görünce gül

Bak şol yeşil mukaddeme kırmızı fese

Nedim(Koçu,1967:176)

* <https://tr.pinterest.com/pin/302867143679825141/>

1.11.Üsküf

Birinci Murat zamanında ortaya çıkan “üsküf”, börk (yeniçeri keçesi) ile karıştırılmış özel bir serpûştur (Şentürk, 2017: 210). “Üsküf”, boru şeklinde ve 65 santimden fazla uzunlukta olan, başa giyildiğinde yarısı arkaya uzanan yeniçeri börkünün kenarı sırmalı halidir (Koçu, 1967: 236). Kapukulu ve yaya askerlerinin zabitlerince giyilen bu serpûş, iki tarafına birer zülûf takılarak Saraydar-Silâhdar Ağa tarafından da giyilmektedir. Bu serpûşun da tıpkı börk gibi kaşıklık/tüylük kısmı bulunmaktadır ve buraya yeniçeri zâbitleri rütbelere göre turna kuşu teli, balıkçıl kuşu teli taktığı belirtilir (Koçu, 1967: 237). Yapılan taramalarda “üsküf”le ilgili iki yüz altmış beyte ulaşılmıştır:

Şekil 32 Üsküf

(İşli, 2009: 91)

Şekil 33 Üsküflü mezar taşı

(İşli, 2009: 91)

Buna göre 16.yy. Yahyâ Beğ (YDMÇ k.15/5). 16.yy. Hüdâyî-i Kadîm (HKMD,g.82/7),16.yy. Zâtî'nin Şem' ü Pervâne'si (ZŞÜP, b.3554), 16.yy. Sergüzeşt-i Za'îfî (SZMÜ, mes.136), 16.yy. Ganî-zâde Nâdirî (GNNK, k.36/20), Şânîzâde Atâullah (ŞARÇ, g.35/4), 17.yy. Bosnalı Sâbit (BSTK, k.40/43), Çeşmî-zâde Reşîd (ÇZRD, k.12/21)-(ÇZRD,g.18/1), 17yy. Hüdâyî (HDMK,g.88/7)-(HKMD,g.82/1), 16.yy. Derzî-zâde Ulvî (DUİÇ, g.362/2),

16.yy. Bâkî (BDSK, g.160/1)-(BDSK, g.306/5), 16.yy. Yakînî (YDÖZ,g.90/5)-(YDÖZ,g.90/3) 16. yy. Hecrî (HDÖZ,g.121/2), 16.yy. Ümîdî (ÜDMS,g.99/4)-(ÜDMS, g.99/5), Kalkandelenli Mu'îdî, Şem' ü Pervâne (MŞPN, mes.245)-(MŞPN, mes.1036), 16.yy. Ubeydî (UDŞÜ, g.76/1); Beylikçi İzzet Bey (BİBD,tah.5/3),Yüsrî (YDAY, tar.6/15), Feyzî-i Kefevî (FKDM; k.11/34) 17.yy. Şühî DYT, g.35/2), 18.yy. Sütûrî (SDEA, g.298/1), 18.yy. Âsafî'nin Şecâat-nâme'si (AŞSE, mes.4384 (Ş), 18.yy. Haşmet Külliyyatı (HKHA, g.85/1), 18.yy. Hafîd (HDŞÖ,g.250/1), Tokatlı Kânî (KDME, k.34/27), Metâliü'n-nezâir (HMNB,b.4096) 18.yy. Hafîd Paşa (DHPD, g.245/1), 18.yy. Ârif Süleyman (ASDM, müf.77), 18.yy. Koca Râgıb (KRPD, g.29/6), 18.yy. Kâmî (KDAY, tar.43/4), 18.yy. 18.yy. Hayrî (DHAK, k.15/20)-(DHAK, g.30/4), 19.yy. Ahmed Sâdık Zîver Paşa (SZPD, k.53/5)-(SZPD, g.205/9); “üsküf” salt giyim unsuru olarak söz konusu edilmiştir.

16.yy.Yakînî (YDÖZ, g.90/1) ve 17yy. Hüdâyî (HDMK,g.88/4) “üsküf”ün kırmızı rengine vurgu yapmıştır.

16.yy. Yahyâ (YDMÇ, mes.2/139)-(YDMÇ, mes.2/134)-(YDMÇ, g.191/5), 16.yy. Âhî (ADMK, g.117/2)-(ADMK, müs.9/1), 16.yy. Figânî (FDAK, k.2/4)-(FDAK, k.8/10), 16.yy. Hayrefî (HDMÇ, g.88/2), 16.yy. Mesîhî (MDMM, k.5/19), 16.yy. Hevesnâme (Tacizade) (CÇHN,1039), 16.yy. Nev'î (NDMT,k.13/18), 16.yy. Prizrenli Şem'î (ŞDMK, k.4/4)-(ŞDMK, k.4/19)-(ŞDMK, k.15/31), 16.yy. Revânî (RDMÇ, k.5/23)-(RDMÇ, k.7/31); 16.yy. Yakînî (YDÖZ,g.90/2), 16.yy. Âşık Çelebi (AÇDF, k.9/15) 16.yy. Necâtî Beğ (NBMK, g.12/4); 16.yy. Edirneli Nazmî Mecma'ü'n-Nezâir (ENMN,7), 16.yy.Me'âlî (MDEA, k.1/12), 16.yy. Mürekkepçi Enverî (MEDC,g.141/4), 17.yy. Celîlî (CDAA, g.93/4), Nisârî (NDNÇ,g.53/6), ve 17.yy. Hilâlî (HDBY ,g.3/3)'de “üsküf”ün altın rengine vurgu yapılmıştır.

Ali Handi (HDAŞ, g.163/3) ise üzerine tüy takılacağına işaret etmiştir. “Üsküf”ün tanımından belirtilenlere ek olarak iç oğlanların da üsküf giydiğini giyildiğini Yahyâ'nın aşağıdaki beytinde görmekteyiz. Buna göre şair; “Dolunay, onun meclisinin başı oldu; yıldızlar da altın üsküf'leriyle iç oğanı oldu” demektedir.

Meger ki bedr-i kamer mîr-i meclis oldı ana

Nücûm üsküf-i zerle birer iç oğlanı

YDMÇ mus.6-1/5

Muhyî aşağıdaki beytinde ise “üsküf”ün saraya mensup askerler ve hizmetliler tarafından giyildiğine işaret eder. Ay ile güneş, üsküf ve şeb-külâh giyen ve sevgilinin kapısında ona hizmet eden kişilere benzetilir:

Kapunda mihr ü meh hidmetde dün ü gün

Giyüp zer üsküf ile şeb-külâhı

MDMA g.649/5

Aşağıdaki beyitte Yahyâ, sancağı yeşil elbiseler giyip “üsküf” takmış düzgün boylu bir sevgiliye teşbih ederek şöyle demiştir:

Câme-i sebz ile tezyin eylemiş endâmını

Altın üsküflü sehî-kad dil-bere benzer liva

YDMÇ k.15/5

Aşağıdaki beyitte Yahyâ sürahiye sevgiliye altın “üsküf”ü de sürahi üzerinde kapalı duran bardağa benzettiği; “Sürahi üzerinde kapalı olan altın bardak gibi o gül yüzlü sevgiliye de altın üsküf giymek yakışır. Yahyâ’nın sürahi dediği o gül yüzlü sevgilidir.” anlamındaki beytinde bu benzerliği şöyle ifade etmiştir:

Yaraşur altın üsküf ana bir zerrîn kadeh gibi

Sürâhi didügi Yahyâ’nın ol gül yüzlü cânândur

YDMÇ,g.96/5

Necâtî Bey’in mumun alevini görünüm ve renk bakımından altın bir “üsküf”e benzettiği ve “üsküf” giyenlerin gittikleri yerlerde itibar gördüğünü ifade ettiği; “Altın üsküf’ün ile gittiğin her mecliste ağırılanman nedeniyle meclisin süsü olan mum sana özenir” anlamındaki beyti şöyledir:

Altun üsküfle varub her meclise agalanur

Gör ne yüzden öykünürmiş şem'-i bezm-ârâ saña

NBMK,g12/4

1.12.Peyk Tâci

Farsça bir kelime olan peyk; haber getirici hademe, maiyet, etrafta yürüyen ve dolaşan demektir (Uzunçarşılı: 2014: 439).

Onaltıncı yüzyılda yazılan eserlere göre peykler, az yiyen vücutça zayıf ve çevik, daima idmanlı hizmetkârlar olup padişahın emirlerini gönderildikleri yere tebliğ için durmaksızın koşar ve yolda giderken savulun savulun diye bağırmakta ve yine kemer veya diz bağlarına da hoş sesli küçük çingiraklar takmaktadır (Pakalın, 1956, C2: 174).

Onaltıncı yüzyılın ikinci yarısında ise peyklerin serpûşlarında bir değişim görülmektedir. Buna göre başlarında üsküf denilen uzun, sivri ve gümüşlü bir külâhları, külâha kendi kumaşlarından mamul ve sahibinin ekonomik durumuna göre yaldızlı, bazan hakiki ve bazan diğer taşlarla müzeyyen bir kılıfları (tüylük) bulunmakta olup bu kılıf veya mahfazaya sorguç denilen renkli kuş tüyü takılmaktadır (Pakalın, 1956, C2: 174).

Yapılan taramalarda “peyk tâci” ile ilgili iki beyit tespit edilmiştir. Bunlardan Revânî'nin aşağıdaki beytinde peyklerin altın sırmalı serpûş giydiklerine işaret edilir. Beyitte; “Önünde giden temiz yüzlü siyah perçemli peyki gör ki başına altın renkli taç, üzerine aydınlık bir kaftan giymiş.” denmektedir:

Öñince bir yalın yüzli siyeh perçemlü peyki gör

Başında tâc-i zer nârencî geymiş hem kabâ meş'al

RDAM, g.164/5

Kaynak: (Majda, 2006: 121)

Şekil 34

Aşağıdaki beyitte yine peykerin altın sırmalı serpûşlar giydikleri belirtilir. Buna göre; “Ellerinde ok ve yaylar bulunan solaklar, seyyar yıldızları gibidir; peyker de altın taçlarıyla onu seyreden yıldızlarıdır.” anlamındaki beyit ile şöyle ifade edilmiştir:

Solaklar encüm-i seyyâr elinde tîr ü kemân

Nücûm-i sâyiresi tâc-i zerle peykânı

YDMÇ, g.75/5

2.12.Şeb-külâh

“Şeb-külâh” ile ilgili kaynaklarda farklı tanımlara yer verilmiş olup ortak bir tanım bulunmamaktadır. Örneğin Pakalın, “şeb-külâh”ın gece giyilen bir külâh olduğuna hem de kavuk altına giyildiğine dikkat çekerken (Pakalın, 2004, Cilt 3: 313); Reşat Ekrem Koçu kavuk altına külâh gibi sivri bir serpûş giymenin söz konusu olamayacağını gece anlamına gelen “şeb” isminin, siyah keçeden ileri geldiğini ifade etmiştir (Koçu, 1947: 217).

Yine Koçu; Evliya Çelebi'nin yeniçeri olmak üzere Rumeli'den devşirilmiş oğlanlardan bahsettiği: “..başlarına kırmızı keçeden Karagöz Şeb-külâhu gibi külâhlar giydirip İstanbul'a getirirler” cümlesinde geçen “Karagöz Şeb-külâhu gibi” ifadesinde “şeb-külâh” “şibih külâh” yani külâh benzeri şeklinde yorumlamıştır (Koçu, 1947: 217).

Değişik renklerinin de olabileceğine vesikalarda rastladığımız bu serpûşun: “Lâyık budur ki bunlara kırmızı çukadan birer şeb-külâh giyeler, cebeciler mor şeb-külâh geyseler topçular siyah çukadan şeb-külâh...” ifadelerinden hareketle bunun aynı zamanda değişik renklere haiz resmî bir serpûş da olduğu anlaşılmaktadır (Yücel, 1974, C3: 52). Taramalar sonucu “şeb-külâh” ile ilgili yüz otuz beş beyte rastlanmıştır:

Şekil 35*

Kaynak: (Majda 2006: 121)

*Cebeciler, başlarında iki ucu omuzlarına doğru sarkan ve dört tarafı yeşil çuha olan şebkülâh denilen serpûş giyerler ve merasim esnasında bunun üzerine tüy takarlar (Dünden Bugüne Osmanlı Kurum ve Kuruluşları, anonim, t.y.).

16.yy. Gelibolulu Âlî (GAKA, mus.15-II/2), 16.yy. Fevrî (RFAT, kit.müf.1), 16.yy. Za'îfî'nin Manzum Gülistan Tercümesi (ZGFB, b.1386), 16.yy. Hecrî (HDÖZ, g.121/2)-(HDÖZ, g.121/3), 16.yy. Sehî Beğ (SBDH, g.84/2), 16.yy. Pervâne Beğ Mecmuası (PBMK,b.10468)-(PBMK, b.11338)-(PBMK, b.28303)-(PBMK, b.28382), 17.yy. Muhyî (MDMA, g.13/4)-(MDMA, g.214/5)- (MDMA, g.573/6)- (MDMA, g.649/5), 18.yy Rahmî'nin Yenişehir Şhregizi (RŞFT, mes.155), 18.yy. Bursalı Rahmî (BRME, b.5), ay ile şeb külâh arasındaki ilişkiye işaret ederken;

Mu'îdî (MDGT, g.102/6), 16.yy. Edirneli Nazmî (ENDS,b.4452), Livâyî (LDKS, g.456/6), 16.yy. Revânî (RDZA, g.399/1) 16.yy. Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-Nezâir (ENMN, 3), 16.yy.Üsküplü İshâk Çelebi (ÜİÇD, g.272/3) salt baş giyim unsuru olması yönünde ele almıştır.

16.yy. Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-Nezâir (ENMN,1)-(ENMN,2)-(ENMN,1), 16.yy. Gelibolulu Âlî (GMAD,g.1232/4)-(GMAD, g.1232/1), 16.yy.Pervâne Beğ Mecmuası (PBMK, b.28306)-(PBMK, b.17179), 16.yy. Muhibbî (MDCA,g.1269/4)- (MDCA, g.1987/4) ve 16.yy. Hayrefî (HDMÇ, g.376/5) âh dumanının baştaki "şeb-külâh"a benzediğine işaret etmektedir.

15.yy. Ahmed Paşa (APDA,g.331/1)16.yy. Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-Nezâir (ENMN, 1)- (ENMN,2)- (ENMN,3) ve Âhî (ADMK, g.116/5) "şeb-külâh"ın eğriliğine dikkat çekmektedir.

16. yy. Revânî Divânı (RDZA, g.369/3), Pervâne Beğ Mecmuası (PBMK, b.28646)-(PBMK, b.28651)-(PBMK, b.28724) ve 16.yy. Muhibbî (MDCA, b.2361) leventlerin de şeb külâh giydiğini yahut levendâne yani levent tarzı eğri giyildiğine temas etmişlerdir. Yine Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (MKGS, b.6999) eğri giyildiğinden bahsetmiştir.

Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-Nezâir (ENMN,1), 16.yy. Revânî (RDZA, g.201/2)-(RDZA, g.370/1) "şeb-külâh"ı menekşeye teşbih ederken; bu benzerlik Haşmet Külliyyatı'nda (HKHA, k.21/5) ve 18.yy. Sünbül-zâde Vehbî (SVAY, k.42/31) birer beyitle sümbüle, Rahmî'nin Yenişehir Şhregizi'nde ise (RŞFT, mes.55) muma taşınmıştır.

Edirneli Nazmî, Mecma‘ü’n-Nezâir (ENMN,3), 16.yy. Revânî (RDZA, k.26/28), Pervâne Beğ Mecmuası (PBMK, b.17189), Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (MKGS, b.6994) ve 16.yy. Edirneli Nazmî (ENDS, b.19166)-(ENDS,b.32199)-(ENDS, b.32727)“şeb-külâh”ın altınla işlenmiş olduğundan bahseder.

16.yy. Âhî (ADMK, g.71/3)16.yy. Sunî (SDHY,g.199/5), Ahmed Çelebi, Ravzatü’t-tevhîd (AÇRT, mes.3886) ve Pervâne Beğ Mecmuası (PBMK, b.11329) kırmızı rengine; 16.yy. Hayâlî Beğ (HBDA,g.369/4) ve 16.yy. Sebzî’nin Mecmualardaki gazelleri’nde (SGHK, 741) turuncu renginin de olduğunu söz konusu edilmiştir.

16.yy. Mürekkepçi Enverî (MEDC, g.189/5) ve Rahîmî’de (RDAM, g.276/6) samurdan şeb-külâh’tan bahsederken; Usûlî (UDMÎ, k.4/18), üstüne dülbent sarılabileceğine, 17.yy. Bosnalı Sâbit’te (BSTK, k.3/18) mendil sarılacağına 16.yy. Zâtî’de (ZDVŞ, g.1014/1), Edirneli Nazmî, Mecma‘ü’n-nezâir’de (ENMN,1) üzerine tüy takılabileceğine işaret edilir.

Yukarıda belirtilenlere örnek olarak: Hadîdî aşağıdaki beytinde “şeb-külâh”nın kırmızı renkte olduğunu lale renkli bir “şeb-külâh” ifadesini kullanarak vurgular:

Şem’i gördüm gice geymiş lâle-gûn bir şeb-külâh

Yârı yâd itdüm gönülden kopdı bir göynüklü âh

ENMN,1

Şair Âhî, levent denilen deniz askerlerinin başına “şeb-külâh” giydiğine işaret ederek bu serpûşun kırmızılığını, âhın ateşiyle ilişkilendirerek söz konusu eder. Buna göre; “Bir leventim, âhımın ateşini ateşten bir tas olarak başıma koyan kırmızı bir şeb-külâh’ım var” demektedir:

Âteş-i âhumla oddan tâs urupdur başuma

Bir levendüm kırmızı bir şeb-külâh’um var benim

ADMK, g.71/3

“O ay yüzlüyü siyah bir şeb-külâh’la gördüm” diyen Gelibolulu Âlî “şeb-külâh”ın siyah renkte de olabileceğini işaret etmiştir:

*Gördüm o mâh-rûyı siyeh şeb-külâh ile
Baş koşdı yılduzum yine baht-ı siyâhla*

GMAD, g.1232/1

Kırmızı ve siyah rengiyle karşılaştığımız serpûşun, altın renginin de olduğunu Revânî; “Nasıl ki gök daima yeşil elbise giyer o zaman hilâl de altınlı şeb-külâh giysin” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmektedir:

Altunlu şeb-külâh urına nitekim hilâl

Niçe ki sebz câme geye her dem âsumân

RDMÇ, k.17/26

Neşâtî, “şem' gâhi olur şeb-külâh-tab” ifadesiyle mumun parlak alevini altınlı bir “şeb-külâh”a teşbih etmektedir:

Gör hâlet-i mahabbeti zevk-i fenâyile

Meclisde şem gâhi olur şeb-külâh-tâb

NDÖS, g.11/4.

16 yüzyıl şairlerinden Revânî, altın renkli “şeb-külâh”ın kapıkulu askerleri tarafından giyildiğini; “Ey şehriyâr, mum senin karşında kapıkulu gibi gecedен sabaha kadar altın renkli şeb-külâh’ıyla durur” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Karşında bende-veş giceler subha dek turur

Altunlu şeb-külâh ile ey şehriyâr şem’

RDZA, k.12/19

“Şeb-külâh”, eğri giyilmesi münasebetiyle pek çok şair tarafından hilal şeklindeki yeni ay ile birlikte kullanılmıştır. Âhî “şeb-külâh”ın eğri giyildiğini işaret ettiği aşağıdaki beytinde “şeb-külâh”ın eğri giyildiğine işaret etmek üzere; “Yüzü ay gibi benli olan güzellerin padişahısın, hilal gibi eğri şeb-külâh giyersen yakışır” demektedir:

Kamer gibi yüzi beñlü güzeller pâdişâhısın

Yaraşur mâh-i nev gibi geyerseñ şeb-külâh egri

ADMK, g.116/5

Şekil 36 Ay şeb-külâh'ını eğri giyer.

Kaynak*

Hilal ve “şeb-külâh” ilişkisine Derzî-zâde Ulvî’de de rastlanmaktadır. Ulvî’nin; “Hilali bu gece görüp nesin dedim parlak yüzlü bir ayın şeb-külâh’ıyım dedi” anlamındaki beyti şöyledir:

Görüp hilâli bu gece didüm nesin didi

Bir âftâb-çihre mehün şeb-külâhıyım

DUIÇ g.476/2

Ay ve “şeb-külâh” ilişkisinin bir kez daha işaret edilmiştir, Hicrî bunu; “Üsküfüyle gündüz gün gibi dünyayı seyrederek gece hilal gibi başına şeb-külâh giyer” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir.

Üsküfiyle gün gibi gündüz cihânı seyr ider

Gice mâh-i nev gibi geyer başına şeb-külâh

ENMN, 4

Minyatürlerde “şeb-külâh”ın üzerine özel günlerde tüy takıldığı görülmektedir. Söz konusu bu tüy, pek çok şair tarafından göğe yükselen âhın dumanıyla ilişkilendirilmiştir. Nitekim Hayretî aşağıdaki beytinde bu ilişkiyi; “Hayretî tacım üstünde görünen yünler değildir onlar başımdaki şeb-külâh’tan çıkan dumanlardır” şeklinde ifade eder. Beyit “şeb-külâh”ın üzerine tüy takılan sorguflu bir serpûş olduğunu göstermesi bakımından önemlidir:

* <http://www.katibin.fr/wp-content/uploads/>

Görinen Hayretî yünler degüldür tâcum üstinde

Dütünlerdür ki çıkmışdur depemden şeb-külâhumdan

HDMÇ, g.376/5

“Şeb-külâh”ın kürkten mamül bir serpûş da olabileceği Rahîmî'nin aşağıdaki beytinde şöyle ifade edilir: “Sincap renkli gökte ay ve hâlesini görünce meğer o ay yüzlü samurdan bir şeb-külâh giymiş zannettim.”

Çerh-i sincâbîde mâh ü hâle sandum göricek

Geymiş ol meh-rû meger semmûrdan bir şeb-külâh

RDAM, g.276/6

“Şeb-külâh”ın; üzerine destâr, tülbent türünden aksesuar sarılabilen bir şerpûş olduğu kaynaklarda şöyle ifade edilmektedir: “...isteyenler ve ihtiyârlar şeb-külâh üzerine birer kısa çalma dahî sarınsalar revâdur...” (Yücel, 1974, C3: 52) Bu durum aşağıdaki beytinde; “Şeb-külâh üstünde tülbentini görenler o gümüş tenli servi başına bir deste gül koymuş dedi.” şeklinde ifade edilir. Beyitten hareketle “şeb-külâh”ın sarık olarak da kullanılabilen bir serpûş olduğunu vurgulamak yanlış olmayacaktır.

Şeb-külâh üstünde dülbendin görenler dedi kim

Başına bir deste gül koymuş o serv-i sîm-ten

UDMİ, k 4/18

Hilale benzetilen “şeb-külâh”, kavisli/eğri yapısı itibariyle bazen de kaşa benzetilir. “Kaşının yansımasını gece olunca gökte çıkan hilal zannetme güya felek başına bir şeb-külâh takmıştır.” anlamındaki beyit bu durumdan şöyle bahseder:

Giceyle mâh-i nev sanma felekde ‘aks-i ebrûñı

Urunmuş çarh gûyâ başına bir şeb-külâhıdur

PBMK, b. 11338

Muhibbî de menekşeyi, başındaki “şeb-külâh”ı ile levent oğlanına benzetmiştir. Bu benzetme leventlerin de “şeb-külâh” giydiğini göstermesi bakımından önemlidir:

*Cümle ezhâra nazâr kıl gül çemen sultânıdır
Şeb-külâh ile benefşe san levend oğlanıdır*

MDCA b.2361

Aşağıdaki beyitte Hayâlî'nin; menekşenin “şeb-külâh”ını levent gibi kıvrarak giydiğini ve bu itibarla leventlerin kendine has bir “şeb-külâh” takma tarzı olduğunu şöyle ima etmiştir:

*Bahâr oldı yine lâle ele câm aldı rindâne
Benefşe şeb-külâhını kıvrımışdur levendâne*

(ENMN, 1)

Muhyî “Ay, her gece o şâha hizmet etmek için şeb-külâh’ giyip gelir” anlamındaki beytinde “şeb-külâh”ın hizmet maiyetinde olanlar tarafından giyilen bir serpûş olduğuna işaret eder:

*Her şeb ol şâha hidmet itmek için
Giyüben mâh şeb-külâh geliür*

MDMA g.214/5

3. Sivil Serpûşları

Bu bölümdeki serpûşlar için net bir sınıflandırma söz konusu olmamakla birlikte esnafın, kadın-erkek sıradan halkın yani mezar taşından mevkileri belirlenemeyen şahısların giydiği serpûşlar söz konusu edilmiştir. Bu serpûşlar şunlardır: ‘arak-çîn, bârânî külâh, çalma, destâr-ı perîşânî, dürzî kalpağı, kelle-pûş, mi’cer, mutallâ, nezkeb, nikâb, taç, takke.

3.1. ‘Arap-çîn ('arakiyye, 'arek-çîn)

Kelime anlamı Farsça "ter toplayan" olan “‘arak-çîn”, kavuk altına giyilen bir serpûştür. Saçın terini emen bu serpûş, kavuğun da saça temas eden kenarlarının kirlenmesini engellemektedir ve halk arasında da “terlik” denmektedir (Koçu,1967: 14). Ayrıca tiftikten, pamuktan mamul olan bu serpûşun sıçandışi denilen çok sık dokunmuş şekli de mevcuttur (Pakalın, 1947, C1: 63).

Yapılan taramalar esnasında “‘arak-çîn”e on dört beyitte rastlanmıştır:

Buna göre 18.yy. Arpaemîni-zâde Sâmî'de (SDFS, g.107/2), Şerîfî'de (DŞSY, g.327/1), 18.yy. Hafîd'de (HDŞÖ, g.25/3)-(HDŞÖ, g.266/4) ve 18.yy. Sütûrî 'de (SDEA, g.115/3)-(SDEA, g.311/5), Sabâyî'nin Üveys-nâme'sinde (SÜÖS, mes.580)-(SÜÖS, mes.589)-(SÜÖS, mes.588) “arak-çîn” salt giyim unsuru olarak söz konusu edilmiştir.

Şekil 37 'Arap-çîn
Kaynak *

Tanımlamalarda belirtilenler dışında “arakçîn”in renk ve şekil özelliklerine dikkat çeken beyitler de vardır: “Arap-çîn”in şekil olarak yeni aya benzediği Nev'î-zâde Atâî'nin aşağıdaki beytinde görülmektedir. Şair bu durumu; “Şafak sanki kırmızı bir şarap sundu hilal “arak-çîn”i kıvrırıp giydi.” şeklinde ifade eder:

Sundu gûyâ ki şafak bâde-i âl

Kıvrırıp geydi 'arak-çîni hilâl

NASE, mes. 34

* <http://www.kulturportali.gov.tr/>

Revânî aşağıdaki beytinde yaban gülünün şeklini “arak-çîn”e benzetmektedir. “Başına turuncu ‘arak-çîn giyen yaban gülü kadeh dolaştırır.”
Ayak seyrânın eyler verd-i nesrîn

Giyüp başına nârencî ‘arak-çîn

RIEA, mes. 51

Kırmızı renkli ve altın sırma işlemeli bir üsküfün konu edildiği aşağıdaki beyitte, ‘arak-çîn’in üsküfün altına giyilen bir serpûş olduğu vurgulanmıştır: “Üsküf kırmızı ‘arak-çîne yakın olduğundan beri ay, başına altın üsküf giydi.”

Olalı sürh ‘arak-çînüne makrûn üsküf

Ey kamer başa iletirdi işin altın üsküf

SDHB,mes. 15

Atâî’nin, Revânî’nin, Sadrî’nin yukarıda verilen beyitlerinden anlaşıldığı üzere “‘arak-çîn”in sarı yahut kırmızı renkli bir serpûş olabileceği düşünülmektedir.

Gelibolulu Âlî’nin aşağıdaki beytinde “‘arak-çîn”, içi misk dolu bir kâseye teşbih edilmiştir. Bu benzetme “‘arak-çîn”in şekil özelliklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Meğer bir kâse-i pür misk-i terdür hurz için cânı

'Arak-çînün çıkar ol turra-i tarrârı görsünler

GMAD,muh1/4

“‘Arak-çîn”in gül kâsesine benzetilmesine “‘Arakiyeye meclisin neresinde oturursan otur ‘arak-çîn bana bir kâse efsûnlu gül gibi görünür.” anlamına gelen beyitte de rastlanmaktadır:

Hoy-kerde otursan 'arâkiyeye bezmde

Bir kâse gül-efsûn görünür bana ‘arak-çîn

GMAD, g. 1078/3

‘Arâk-çînin, sarık altına giyildiğine ve ter emici özelliğe sahip olduğuna işaret eden Nedîm, aşağıdaki beytinde kâfir güzelin “köy göçtü”^{*} de eline sarığını kasten aldığını ve sarığın altındaki ter toplayan takkenin görünmesiyle de aşığın perişan olduğunu anlattığı beyti:

Köy göçtüde destârın alıp destine kasden

Öldürdü beni dâl-‘arak-çîn ile kâfir

NDDA, k.49/3

3.2. Bârânî Külâh

Kaynaklarda “bârânî külâh” ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Ancak beyitlerden hareketle bu serpûşa ait bazı özelliklere ulaşmak mümkün olmaktadır.

Tüm taramalar boyunca bu serpûşa ancak üç beyitte rastlanmıştır: “Bârânî külâh”ın gösterişsiz bir serpûş modeli olduğu 16.yy. Hayâlî Bey’in aşağıdaki beytinde; “Ucuz bir bârânî külâh tâc-i Kubâda benzer mi hiç.” şeklinde ifade edilmektedir:

Hiç tâc-i Kûbâda benzeye mi

Kem bahâ bir külâh-i bârânî

HBAD, g. 1078/3

Üsküdarlı Aşkî’nin aşağıdaki beytinde güneş, altın sırmalı ve gösterişli bir Keykûbâd külâhı’na gece karanlığı ise “bârânî külâh”a benzetilerek güçlü bir ihtimalle bârânî külâh’ın sosyal konumu vurgulanmıştır. Şair bunu; “Gökyüzü bazen Keykûbâd tâcı bazen de bârânî külâh giyer.” şeklinde ifade eder:

Çarh geh tâc-i Keykûbâd urınur

Geh geyer bir külâh-ı bârânî

ÜASU, k 43-I/6.

Ganî-zâde Nâdirî’nin Şeh-nâme’sinde geçen “başına giyse külâh-i sürh-i bârânî” ifadesinden bu külâhın kırmızı renkte de olabileceği anlaşılmaktadır:

^{*} Bir erkek oyunudur. Detaylı bilgi için bkz: (Onay, 2009: 295)

O nâz ile niyâz eşvâkı dilde sad-hezâr itdi

'Aceb mi başına giyse külâh-i sürh-i bârânî

GNNK, k.39/15

3.3.Çalma (Çalmalı, Çalmalı)

Çalma; dolama, yazma, yemeni demektir (İşli, 2009: 217). Beyitlerden mütevazı bir serpûş olduğunu tahmin ettiğimiz “çalma”yı ulema sınıfından olmayıp da ulema kılık kıyafetinde görünmek isteyenlerin kullanmakta olduğu belirtilir (Koçu, 1967: 61). XVI. yüzyılda takke, yakın yüzyıllarda ise fes üzerine sarık sarılması şeklinde kullanılmıştır (Şentürk, 2017, Cilt 2: 460). Taramalarda “çalma/çalmalı” serpûş ile ilgili üç beyte rastlanmıştır.

Zâtî'nin “Ey servi gibi uzun boylu, ben şimdiye dek eğri rakîbin başını takkeli sanırdım oysa çalmalı imiş” dediği şu beytinden, “çalma”nın bir çeşit serpûş adı olduğu ve “kılıçla kesme” demek olan “çalma” tabiriyle tevriyeli olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır:

Kej rakîbüñ ben eyâ serv-i sehî şimdiye dek

Takyecek sanur idüm başını çalmalı imiş

ZDAN, g.591/4.

Şekil 38 Çalmalı giymiş bir hamal

Kaynak: (Şentürk, 2017, Cilt 2: 460)

Karamanlı Aynî'nin aşağıdaki beytinde kadılık sarığını çözerek “çalmalı külâh” giyen birinden bahsetmesi de bunun sıradan vatandaşlara has mütevazı bir serpûş olduğunu göstermektedir:

Taň mı gedâ olup göñül sevgüsi tâcın geye

Bend-i kazâsın çözüp geydi külâhı çalmalı

KADA, g.408/3

Koçu'da sahibi meçhul olarak verilen aşağıdaki beyitte; “Öylesine uçarı ki büyük çalma sararak başını karlı dağa benzetir.” İfadesiyle ulemâ sınıfından olmayıp da ulemâ kılık kıyafetinde görünmek isteyen biri eleştirilmiştir. Beyitten hareketle “çalma”nın takke üzerine bir iki sıra beyaz tülbent sarılması suretiyle oluşturulmuş küçük bir serpûş olduğu tahmin edilmektedir:

Büyük çalma sarar ziyâde sefih

İder başına karlı dağı şebih

(Koçu,1967: 61)

Şekil 39 Beyazıt'ta dükkânı bulunan bir kaşıkcı esnafına aittir.

Kaynak: (Şentürk, 2017, Cilt 2: 460)

3.4. Destâr-ı Perîşânî

“Perîşânî”, dağınık ve ihmalkâr sarılmış sarıklara denir (Koçu, 1967: 191). Subaşı, kethüda gibi alt derecedeki memurların giydikleri serpûşun adıdır (Türk Dünyası Araştırmaları, 1987: 49-51). “Perîşânî” için kavuk değil de özen gösterilmeden sarılmış bir destâr demek daha yerinde olacaktır.

Taramalarda “perîşânî” serpûş ile ilgili on yedi beyte rastlanmıştır. Esâd’da (EDMN, lgz.5/4) 16.yy. Nev’î’de (NDMT,g.463/2),16.yy. Ganî-zâde Nâdirî’de (GNNK, k.23/26), Rûznâmecî-zâde Şinâsî’de (RŞEHg.41/5) ve Üsküdarlı Sırrî’de (ÜSDŞ k.7/61) ve 17.yy. Azmî-zâde Hâletî’de (AHBK, k.33/36) “perîşânî”nin salt baş giyim unsuru olduğundan bahsetmiştir. 16.yy. Derzî-zâde (DUİÇ, mus2III/5) destâr-i perîşânî’nin dağınık yapısını işaret ederken Nâşid (NDÖZ, rub.11) ise levendâne sarılmasından bahsetmektedir.

“Perîşânî”nin dağınık sarılması özelliğine Hâletî aşağıdaki beytiyle dikkat çeker. Buna göre şair; “O Anber saçan zülfün, o perişan destârın çılgın âşıkların gönlünü kat kat perişan etti.” demektedir.

O zülf-i ‘anber-efşânuñ o destâr-i perîşânuñ

Perîşân itdi kat kat hâtırın ‘uşşâk-i şeydânuñ

AHBK, k.30/19

Bu destârın dağınık sarılma özelliğine Nef’î’de de rastlanmaktadır. Şair;“ (O görünenler) hava kabarcığı ve köpük değildir. Akarsu sarhoşça akıp giderken başından sarığı düşüp perişan olmuş(tur).” anlamındaki beytinde bu destârın dağınık ve düzensiz görünümüne işaret etmiştir:

Habâb ü kef degil mestâne-reftâr etmeden cûyuñ

Düşüp başından olmuşdur perîşân tâc ü destârı

NDMA, k.49/15.

Kaynaklarda “perîşânî”, halk içinde dolaşarak uygunsuz gördüğü hallere anında müdahale eden kethüda ve muhtesip ağalarının kullandığı bir serpûştur. “Senin sarayında süs için hilal bir şeb-külâh giymiş, güneşe başına destâr-i perîşânî sarınmış.” Buradan hareketle başına süslü bir şeb-külâh giyip

gece uyumayarak sarayı koruyan ay ile başına giydiği “destâr-ı perîşânî”siyle gündüz halk arasında dolaşıp halkı gözetleyen güneş tesadüfi seçilmemiştir.

Dergehüünde zeyn için bir şeb-külâh geymiş hilâl

Sarınur başına destâr-i perîşânî güneş

MZMG, k.4/37

Yine Süheylî de; “Yaban gülü çiy tanelerinin şarabıyla sarhoş olup perişan destârı ile çimen meclisine çıka geldi.” anlamındaki beytinde dolaylı olarak bu destârın dağınık yapısını ima etmektedir:

Mest olup bâde-i şebnem ile bezm-i çemene

Çıka geldi gül-i nesrîn-i perîşân-destâr

SDEH, k.22/15

“Taze gül, gül bahçesinde “destâr-ı perîşânî”sini yerden yere vurduğu için sonbahardan yakındı” anlamındaki şu beytinde sonbahar rüzgârının gül dalını yerden yere vurup dağıttığı ve Şeyhülislâm Yahyâ’nın da gülün dağınık yapraklarını şekil itibariyle destâr-ı perîşânî’ye benzettiği beyti şöyledir:

Destâr-i perîşânını yerden yere çaldı

Gülşende hazândan gül-i ter itdi tazallum

ŞYDH, g.252/4

Yine Şeyhülislâm Yahyâ’nın “Sevgili destârını eline alıp çözdüğünde, sanki bir çocuk eline ak bir gül alıp (taç yapraklarını) dağıtmış gibi oldu” anlamındaki beyti ile “destâr-ı perîşânî”nin kat kat sarılması yönüyle güle benzerliği vurgulanmıştır:

Bir ak güli eyledi bir tıfl perîşân

Dil-ber ki alup destine destârını çözdü

ŞYDH, g.426/2

Aynı şekilde destâr-ı perîşânî kat kat yapısının ve beyaz renginin vurgulandığı Derzî-zâde Ulvî’nin; “Ey gümüş tenli senin fidan boyun gül dalıdır, destâr-ı perîşânî ona beyaz gül olur.” anlamındaki beyti:

Gül budagıdur nihâl-i kâmetün ey sîm-ten

Oldı destâr-i perîşânun ana verd-i sefid

DUIÇ, g.77/2

Saîd Giray'ın sümbülün dağınık yapısını “destâr-ı perîşânîye” benzettiği “Sümbül; morarmış teni, yırtık yakası, perîşân destârıyla sanki kavgada en önde yer alır.” anlamındaki beyti şöyledir:

Teni gömgök yakası çâk perîşân-destâr

Güyyâ pîşe ider 'arbede-gâhı sünbül

GDSK g.111/3

Feyzî'nin zambağın leventlere özgü, serbest, serseri bir tavırla perîşan bir destâr sardığını ve bunu “Zambak “destâr-ı perîşânî”sini levendâne * giyip bahar rüzgârı ile çimenlikte hemen oluverir” anlamındaki beyti ile şöyle ifade eder:

Levendâne giyüp başına destâr-i perîşânî

Olur bâd-i bahar ile çemen içre hemân zambak

FKDM k.3/8

---

* Levende yakışır, kabadayivâri, gösterişli, serbest, pervasız, fütursuzca gibi anlamlara gelir. Bu tabir bir kaç farklı anlamda kullanılmıştır (Tuncel, 2008).

3.5. Dürzî Kalpağı

Kaynaklarda “Dürzî kalpak”ı hakkında bir bilgi bulunamamıştır. Bununla birlikte bir beyitte bu serpuştan bahsetmektedir.

Şekil 40 Tantarlı Duvaklı Dürzî Gelini

Kaynak *

Şekil 41 Tantarlı Dürzî Gelini

Kaynak **

Taramalar sonucunda bir adet “Dürzî kalpak”ı bahsi geçen beyte ulaşılmıştır. Aşağıdaki beyitte “Dürzî kalpak”ının üzerinin iğnelerle kaplı olduğuna işaret eden şair bunu; “Kirpi Dürzî namı mecûsînün, kalpağında iğne (var) kirpi diye anılan Dürzî başı olmalı” şeklinde ifade eder. Dürzî kadınlarının başlarında Şekil 48’de görüldüğü üzere “tantur” denen bir kulecik olduğu; ancak Dürzî erkek serpuşlarında böyle bir uzantı görünmemekle beraber “kirpi” denmesi, erkek kıyafetlerinde de böyle bir parçanın olabileceğini işaret etmektedir; ancak tek beyit üzerinden net bir çıkarımda bulunmak mümkün görünmemektedir.

Kirpi Dürzî nâm gebrüñ kalpağında igneler

Dürzî başı olmalı Kirpi diyü telmih eder

ECES, müf.134

* <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com>

** <https://i.cnnturk.com/ps/cnnturk/>

3.6. Kelle-pûş

“Kelle-pûş”, Farsça bir kelime olup takke anlamındadır; kavuk altına giyilir ve kavuğun ter ile kirlenmesini önlemektedir (Koçu, 1969: 155). Taramalarda “kelle-pûş” ile ilgili dört beyte rastlanmıştır:

“Kelle-pûş”un, alna düşen saçları içine alan bir serpûş olduğuna Yahyâ’nın aşağıdaki beytinde işaret edilmektedir. Buna göre şair; “Sabırsız aşığı arama, o görünmez bir beladır; siyah saçın kelle-pûşundan ona medet göstermesin.” anlamındaki beytini şöyle ifade etmiştir:

Görinmez bir belâdur âşık-i bî-sabr ü ârâma

Meded göstermesün zülf-i siyâhun kelle-pûşundan

ŞYDH, g.282/4

“Kelle-pûş”un keçeden olup kavuk altına giyilebileceğini Hevâyî aşağıdaki beytinde; “Yaşlı babanın kışın kafasını soğuktan korumak için kavuk içinde kelle-pûş’u keçeden külâh edersin.” diyerek şöyle ifade etmektedir:

Sakınup kışın sovuksan depesin koca babanıñ

Kavuk içre kelle-pûşun keçeden külâh edersin

HNSY b.987

Sevgilinin saçlarını içine alması yönüyle bu serpûş, Âmidî’nin aşağıdaki beytinde sümbülcüye teşbih edilmiştir:

Şehr-i hüsnê kelle-pûşuñ gâlibâ sünbülcidür

Lîk lâ’l-i hâldâruñ sormuşam fülfulcidür

LDİK, g.32/1

“Kelle-pûş”un aşağıdaki beyitte kırmızı renkli bir serpûş olduğunu görmekteyiz. Rahmî bu durumu; “Kelle-pûş-i âl-reng-i yâr” şöyle ifade eder:

Kelle-pûş-i âl-reng-i yâr olur perçem-nümûn

Lâle sevdâ-yı dil-i gam-hârı saklar saklamaz

KRDS g.71/3

3.7. Mi'cer

Ferit Devellioğlu'nun Lügâtinde “bir çeşit kadın başörtüsü” olarak belirtilir (1986: 901). Bu bilginin dışında mi'cer için kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Taramalarda mi'cer ile ilgili otuz iki beyte rastlanmıştır: 13.yy. şairlerinden Fakîh (FDES, k.3/24), 14.yy. Tutmacî Gül ü Hüsrev (TGHK, mes.3627), 15.yy. Eğirdirli Hacı Kemâl Câmîü'n-nezâir adlı eserinde (EHKC,g.647/2)-(EHKC,k.1061/12)-(EHKC,k.2587/1), 15. yy. Şeyhî (ŞDHB, k.12/4), 15.yy. Ahmed Paşa (APDA, k.19/7), 15.yy. Cemâlî (CDCD, k.12/16), 16.yy. Aşkî (ADNB, k.7/12)-(ADNB, k.22/32), 16.yy. İshak Çelebi (İÇAY,k.14/7), 16.yy. Hevesnâme (CÇHN,2019), 16.yy. Âşık Çelebi (AÇDF, k.14/42), 16.yy. Helâkî (HELD, k.2/3), 16.yy. Fedâyî (FDBÇ, kıt'a.2/29), Manisalı Câmî Muhabbet-nâme (MCMN,3130)-(MCMN;4873), 17.yy. Vâlî'nin Hüsn ü Dil (VHDF;3185), 17.yy. Bosnalı Sâbit (BSTK, k.43/46), Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye (MKTM,k.145/68), 17.yy. Hamidî-zâde Celîlî'nin Hüsrev ü Şîrîn'inde (HCHŞ, mes.1143)-(HCHŞ,mes.1675), “mi'cer” salt baş giyim unsuru olarak kullanılmıştır.

14.yy. Ahmedî (ADYA, k.LXX/25),15.yy. Eğirdirli Hacı Kemâl Câmîü'n-nNezâir (EHKC,g.1087/1)-(EHKC,g.1535/8), 16.yy. Hevesnâme (CÇHN,3218) 16.yy. Mahremî'nin Şeh-nâmesi (MŞHA, mes.5113), 18.yy. Hakîm Mehmed Efendi (HMED, k.1/9)-(MKTM,k.201/7)-(MKTM,k.268/8)-(MKTM, k.269/30)- (MKTM,k.273/4), “mi'cer”i renk bakımından söz konusu etmiştir.

Ahmet Paşa'nın; “Güneş cihanın yüzüne ışık vermek için günün yanağından kara örtüyü çekti” anlamındaki beytinde “mi'cer”in yanakları da kapatabilen siyah bir örtü olduğu anlaşılmaktadır.

Yâ cemâline cihânın nûr ü fer vermek için

Rûz ruhsârından açtı anberîn mi'cer güneş

APDA k.19/7

“Mi’cer”in yüze çekilen bir örtü olduğunu şair; “Güneş yanağının ışığının parlaklığını gördü kendine ısındı, onun için her gece yüzüne örtü çeker.” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Pertev-i nûr-i ruhuñ gördi ısındı kendüye

Anuñ-içün yüzine her şeb çeker mi’cer güneş

MKTM, k.269/30

Yine “mi’cer”in örtme hususuna vurgu yapılmaktadır. “Güneş, bazen ay gelinine beyaz bir ipek örter bazen de yıldızlara ipekten örtü serer” anlamındaki beyit:

Geh ‘arûs-i mâha dîbâ-yı sepîd eyler nikâb

Geh Benâtü’n-na’şa vâlâdan düzer mi’cer güneş

MKTM, k.273/4

Tâcizâde’nin, gökleri firüzeden taça, ayın halesini “mi’cer”e teşbih ederek “mi’cer”in örtme özelliğinin yanında sarma dolama özelliğine de işaret ettiği beyti şöyledir:

Felek pîrûze-efser hâle mi’cer

Reyâhîn dâmeni altında micmer

CÇHN,2019

Helakî’nin beytinde ise “mi’cer” omza atılan şal gibi tasvir edilmiştir: “Ay ışığını omzuna örttü, yıldızları inci gibi boynuna taktı.” anlamındaki beyti:

Salup dûşına mi’cer nûr-i mehtâb

Takup gögsine lûlû ‘ikd-i Pervîn

HELDk.2/3

Celîlî, “mi’cer”in bir örtü olduğuna işaret ettiği beyti şöyledir:

Yeter çâk it gül-i ter bigi mi’cer

Yeter kâfûra tagıt müşg ü ‘anber

HCHŞ,mes.1675

“Mi’cer”in başa sarılan siyah bir örtü olabileceği de aşağıdaki beyitte görülür; “Şüphesiz! Şafak ayağına ayakkabı, aydınlık sabah yüzüne peçe, akşamın karası üzerine parlak giysi yahut başına örtü.” anlamındaki beytinde Hakîm Mehmed Efendi bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Şafak pâyına paşmak subh-i enver rûyına yaşmak

Sevâd-i şâmî el-Hakk mi’cer ü yâ çâder-i garrâ

HMEDk.1/9

3.8. Mutallâ

Arapça tıllanmış, üzerine yıldız sürülmüş, yıldız kaplanmış, yıldızlı demek olan “mutallâ”, üzeri beş santim genişliğinde sarı sırma şeritlerle sarılı olup resmî günlerde kullanılan serpûştur (Pakalın, 2004, C2: 586). Herhangi bir mevki belirtmediği için mezar taşlarında kullanılmaz (İçli, 2009: 158).

Şekil 42 Topkapı Sarayı’ndan bir mutalla örneği
Kaynak (İçli, 2009: 159).

Taramalarda “mutallâ”ya on dört beyitte rastlanmıştır: 17.yy. Rûznâme-i zâde Şinâsi (RŞEH, g.78/2), 18.yy. Arpaemîni-zâde Sâmî (SDFS, g.28/4), mutallâ’yı salt giyim unsuru olarak kullanmıştır.

16.yy. Ganî-zâde Nâdirî (GNNK, k.1/12), 18.yy. Lebîb-i Âmidî (LDİK, g.53/3)- (LDİK, g.57/3) ise gösterişli olduğunu ifade etmişlerdir.

Mirzâ-zâde Sâlim (SDAİ, k.6/15). 17.yy. Râmî (RDSE, k.2/46), 17.yy. İlmî Dede (İDBÇ, k.2/17), 18.yy. Halepli Edib (HECM, g.1202/3) ve 19.yy. Sünbül-zâde (SVAY, g.123/2) ise ışıltılı olmasını söz konusu etmiştir.

Edhemî'nin aşağıdaki beytinde “mutallâ”yı bir serpûş olarak değil de sırmalı olma özelliği kazandırmasıyla söz konusu edilmiştir. “Nergis çiçeği ak börkünü başına sarıp (onu) mutallâ eyler, sanırsın ovadaki nergis Türkmendir” anlamındaki beyti ile sivil bir börk olan Türkmen börkünün sırmalı olduğu vurgulanmıştır:

Ag sarup başına borkini mutallâ eyler

Türkmândur sanasıñ yazıda ekser nergis

EDFS,k.1/12

Rûznâmecî-zâde Şinâsi “Seher, goncanın altın yaprağını gösterdi, (zannedersin ki o gonca) bir güzeldi, mutallâ destâr sarındı.” anlamındaki beyti ile “mutallâ”nın altın gibi parlak olduğu vurgulanmıştır.

Gösterdi seher berg-i zerin gonçe-i şükuf

Bir hûb idi destâr-i mutallâsı sarıldı

RŞEHg.78/2

İlmî aşağıdaki beyti ile “mutallâ”nın dolaylı yoldan parlaklığına işaret ederek bu parlak tacın bazen de serserivâri eğri giyildiğine işaret etmiştir.

Olur nâzende şâh-i gül libâs-i sebzile bâğda

Giyer başına destâr-i mutallâ şeh levendâne

İDBÇ k.30/3

Halepli Edîb muhtemelen belli bir süre sonra başlığın sıkıntı vermesine dikkat çekmek üzere şu beyti dile getirmiştir:

Bir necm-i muzîdir ki Edîb aya mukârin

Yârin ser-i şûhunda o destâr-i mutallâ

HECM g.8/5

3.9. Nezkeb

Nezkeb, halk tarafından kullanılan pamuklu bir serpûş olup kavuk etrafına sarılan sarıktan ibarettir (İşli, 2009: 150). Yine aynı eserde Osmanlı esnafının üst zümresi ile sanat erbabı, hattatlar, nakkaşlar, nalbantlar gibi mahir zümre tarafından da giyilen bu serpûşun üst bölümü yıldıza benzer dikiş şekillerine sahip olduğu ve araştırmacıların “nezkeb”in üst kısmındaki yıldız şeklindeki dikişlerden hareketle bu başlığa “patlak dikişli kavuk” adını verdiği belirtilir (2009: 150).

Şekil 43 Nezkeb

Kaynak (İçli, 2009: 150).

Taramalar sırasında “nezkeb”e iki beyitte rastlanmıştır bunlar şöyledir:

“Nezkeb”in, kadınlar tarafından da kullanılan bir serpûş olduğunu Kıyâsî, aşağıdaki beytinde şöyle ifade eder:

Zen ise nezkeble olsun har-süvâr

Başın alup eylesün terk-i diyâr

KMMD, mes.797

“Nezkeb”in; yıldız ve altın ile süslü bir serpûş olduğunu Tâcî-zâde Câfer Çelebi, “Samanyolu üstüne dizilen yıldız ona altın pullu bir serpûş olmuş,” anlamındaki beytinde şöyle ifade eder:

Düzilüp keh-keşân üstine kevkeb

Aña olmuş bir altun pullu nezkeb

CÇHN, mes.2015

3.10. Nikâb

Nikâb” Arapça “peçe” anlamındadır (Mutçalı, 1995: 908). “Nikâb”, siyah ve beyaz, yarı şeffaf kumaşlardan yapılan bir giyim unsuru olup erkekler tarafından da kullanılmıştır. Yeniçeri civeleklerinin peçeleri bunun en güzel örneği kabul edilebilir (Koçu, 1969: 184). Bunun yanında konumları ve aile şerefleri gereği eğlence mekânlarına gidemeyen pek çok erkeğin yüzlerine nikâb takarak halk arasına karıştığı da belirtilir (1969: 184). Taramalar sırasında “nikâb”a sekiz beyitte rastlanmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Şekil 44*

Kaynak: (Germaner ve İnankur, 2002: 78).

---

*Nicolas de Nicolay’ın “Les Quatre premiers livres des navigations et peregrinations Orientales” isimli çalışmasından. Yüzleri “nikâb”lı hamama giden kadınlar.

Sadece siyah renk olmayıp “nikâb”ın renkli de olabileceğini Abdüllaziz Mecdî, “Yüzünün parlaklığıyla nikap renk renk olmuş, mehtabın ışığının aksi şafağa karışmış” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Reng reng olmuş cemâl-i tâb-dârından nikâb

İmtizâc etti şafakla aks-i nûr-ı mâhitâb

AMİK g.566/1

Şekil 45 Yeniçeri Civeleği

Kaynak*

Seyyîd Vehbî'nin yüzü örten bir örtü olarak tasvir ettiği “nikâb”ı “O göz nuru nikâb’ını açmasın, onu çok zamandır görmedik (bu yüzden) ona nazar değer” anlamındaki şöyle beytinde ifade etmiştir:

Nikâbın eylemesin ref' görmedik çokdan

O nûri dîdeye şâyed nazâr isâbet eder

(Koçu,1967:181)

“Nikâb”ın sosyal yaşamda önem arz ettiğine dikkat çekmesi bakımından, Şeyhî'nin nikâb’ın yüzden düşmesiyle utanma duygusunun ortadan kalkması arasındaki ilişkiyi işaret ettiği beyti önemlidir:

* <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/>

Yüzünden çözdü çıkardı nikâbı

Alub açdı cemâlınden hicâbı

KBME, k. 523/4

Şeyhî aşağıdaki beytinde yüzünün nurlu olduğuna inanmayanlara nikâb'ını kaldırıp nurunu göster diyerek yine nikabın yüzü örten bir örtü olduğunu ima etmiştir:

Nefy-i nûr eyleyene taraf-ı nikâbuñı götür

Çünkü Hak zâhir ola gün bigi isbât idelim

ŞHBD, g121/6

Şeyhî'nin "nikâb"ı yüz örtüsü olarak işaret ettiği diğer beyitleri ise şöyledir:

Hüsn hânı ni 'metinden gün yüzüñ açsa nikâb

Sofrasında sebze değmez kurs-ı mâh u âfitâb

ŞHBD, g3/1

Kaçan kim zülf-i şeb-rengîn yüzine şeh nikâb eyler

Günini 'âşikuñ gör kim nice bî-âfitâb eyler

ŞHBD, g 63/1

Kadı Burhaneddin ise ilgili beytinde "beni ayıplayanlara karşı nikâb'ını aç" diyerek nikâbın yüzü örten bir örtü olduğunu ima etmiştir:

Bini 'ayb idene karşı yüzüñüñ nikâbını sal

Ki cihân gözile göre nice mûm olur hicâre

KBME, g523/4

Yine Kadı Burhaneddîn'in "nikâb"ın yüze örtülen bu bir örtü olduğunu vurguladığı beyti şöyledir:

Yüzüñüñ nikâbını aç ki güneşi unıdalar

Saçuñı elüñle tağıt zulümâtı bâda virgil

KBME, g764/2

3.11. Tâç

Ferit Davellioğlu, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat'inde "tâç"; hükümdarların, şeyhlerin ve gelinlerin başına giydikleri cevahirli bir serpûş olarak tanımlar (Devellioğlu, 1986: 1351). Şeh ve derviş tâçları keçeden yapılmakta olup rengi, uzunluğu, genişliği, sivriliği, dilimleri üzerine sarılan destârı, destârının sarılış biçimleri ya da renkleri tarikatları temsilen çeşitlenmiştir (Koçu, 1967: 223).

Taramalar esnasında tâç ile on üç beyitte karşılaşmıştır bunlar şöyledir: 17. yy. şairlerinden Kâşif (KEEİ, g.62/ 1)-(KEEİ, g. 65/2)-(KEEİ, g.25/ 3)- (KEEİ, g. 64/5)-(KEEİ, g. 132/2)-(KEEİ, g. 408/ 4) ve 17.yy. Şeyhülislâm Yahyâ (ŞYNB, b.9146) ilgili beyitlerde tâcî riya sembolü olarak söz konusu ederken; Yine Kâşif iki beytinde (KEEİ, mes.4I/ 2)-(KEEİ, g. 186/ 4) giyim unsuru; bir beytinde (KEEİ, g.432/2) manevi mevki sembolü; bir beytinde(KEEİ, g.122 9) tarikat giyim unsuru; bir beytinde(KEEİ, g.16/2) devlet kademelerinde de kullanıldığı; bir beytinde ise (KEEİ, k.3/22) 'başa tâç olmak' deyim anlamıyla kullanmıştır.

Şeyhülislâm Yahyâ hırka ve tâc'ın aynı zamanda birer riyâ sembolü olduğuna işaret eder. Şair bu düşüncesini "İyilikte bulun zahit, hırka ve tac ile edindiğin ağırlığı bırak, insan olana cübbe ve sarık kerâmet mi verir." şeklinde belirtir.

Hırka vü tâc ile zâhid kerem et sıkleti ko

Âdeme cübbe vü destâr kerâmet mi verir.

ŞYNB, b.9146

3.12. Takke

Pakalın'da yer alan bilgilere göre "takke", başın terini çekmek ve başın üşümesini engellemek için kavuk altına giyilen bezden, ince kumaştan yapılan bir serpûştur. Yine ev içinde giyilen serpûş için de kullanılmakta olup şekil ve çeşitlerine göre "sade takke", "kürklü takke", "musannifi takke", "kemha takke", "Bursa çatması takke" gibi adlar verilir. Yatarken giyilen çeşidine gece takkesi yahut "şeb takke" denilir (Pakalın, 2004, Cilt3: 383). Yapılan taramalarda "takke" ile ilgili kırk beş beyte ulaşılmıştır.

Şekil: 46 Seferli Koğuşu'nda sergilenen Sultan 4. Murad'ın Takkesi

Kaynak *

16.yy. Edirneli Nazmî (ENDS, b.39144)-(ENDS, b.23568), 15.yy. Eğirdirli Hacı Kemâl Câmîü'n-nezâir (EHKC,g.1325/9), 16.yy. Zâtî (ZDAN,g.313/6)-(ZDAN,g.231/2), 16.yy. Yahyâ (YDMÇ, g.428/1)muh.14/I)-(UDŞÜ, muh.14/II)-(UDŞÜ, muh.14/III), 16.yy. Muhibbî (MDCAg.2484/2), 16.yy.Yahyâ Beğ (YDMÇ, g.161/2), Şehdî (ŞDŞB 16.yy. Ubeydî (UDŞÜ, 16.yy. Helâkî (HELD, g.94/1)-(HELD, g.94/5), Alî (ADFS, g.180/4), 16.yy. Nev'î (NDMT, g.141/4),k.77/4), 17.yy. Hisâlî Metâliü'n-Nezâir (HMNB, b.8054), 18.yy. Hevâyî (HDZV, rub.3), Salt baş giyim unsuru olarak kullanırken;

16.yy. Yahyâ (YDMÇ, mes.2/219) 18.yy. Hevâyî (HNSY, b.1339), Adanalı Sürûrî (ASAB, kıt.11/2); Osmanzâde Tâib (OTSS, k.7/44); 18.yy. Kırımlı Rahmî (KRDS, g.10 /5), 18.yy. Tokatlı Kânî (KDİY, g.68/7); Hâzık (HDHG,g.123/5), Nisârî (NDNÇ, g.58/2) ve ise deyim** içerisinde kullanılmışlardır.

16.yy. Yahyâ bir beytinde (YDMÇ,g.428/1) kuş yuvasına benzediğinden bahsederken;

Mevhûb-ı Mahbûb'da (MMAK, 5795) ve 18.yy. Tokatlı Kânî'de (KDİY, g.42/3) mensubiyet bildirdiği söz konusu edilmiştir.

16.yy. Revânî (RDMÇ, g.2/1), 16.yy Edirneli Nazmî (ENDS, b.11610)-(ENDS, b.26457); kaplan derisinden yapılanına işaret ederken; 17.yy. Hisâlî

---

*<http://www.mustafacambaz.com/>

** Takye kapmak/Fergaba çıkmak bkz sayfa 87dipnot.

Metâliü'n-nezâir (HMNB, b.9146) ve 17.yy. Peşteli Hisâlî (PHÖE; g.141/2) samur takkeden bahsetmektedir.

Yunus Emre (DYDMT, 366/4), Pervâne Bey Mecmû'ası (PBKG,1), Priştineli Nûrî (PNDE, k. 1/8) ve 16.yy. Ubeydî (UDŞÜ, muh.14/IV) birer beyitlerinde mevki sembolü olarak gösterirlerken;

16.yy. Mahremî'nin Şeh-nâmesi'nde (MŞHA, mes.2544), 16.yy. Yahyâ Beğ'de (YDMÇ, kıt.13) ve Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye'de (MKTM, k.269/26) muhtelif renklerinin olduğundan bahsedilmiştir.

Amrî'nin “kaplan derisi takke”den bahsettiği beyti:

Perçemüñ şebbâzı ile kim gönül sayyâdısın

Yaraşur kaplan derisi takye arslanum saña

ADMÇ, g.4/5

Karanlığı, ayın başındaki “samur takke”ye benzeten Hisâlî, bu “Cihanın karanlıkla kaplandığını sanmayın, o şeref burcunun ayı başına samur bir takke giydi.” şeklinde ifade eder:

Cihânı kapladı sanmañ ki zulmet-i deycûr

O mâh-i burc-i şeref geydi takye-i semmûr

HMNB, b.9146

Gülün şekil yönüyle “takke”ye benzetildiği, Muvakkit-zâde Pertev'in “Sonbahar, takke kapmak işinin ustası oldu sanki gül bahçesi mektebinde fergaba çıktı^{*}” anlamındaki beyti:

---

^{*}*Eski mahalle mekteplerinde Kuran'ı sondan okumaya başlayarak inşirâh suresine kadar gelmek ve ders olarak işleyebilmek demek, Kurânı Kerim'i okumak için iktidar kazanmak demektir. Bir öğrenci burayı ders olarak işleyebilmeye başlayınca hocaya hediye giderdi. Bu hediyeler küplerde gözleme, helva gibi hediyeler olurdu. Talebelerden birisi İnşirah suresine çıkıp da “Fergab” diye okumaya başlayınca, diğer talebeler başından takkesini, fesini kaparlar hediye almadıkça bırakmazlardı. Onay, 1996: 230)*

Takye kapmak fenninün oldı edîbî kim hazân

Gül-nihâli mekteb-i gülşende çıkdı fergaba

MPEB, g.439/5

“*Takyemde astâr olmayaydı*” diyen Tırsî “takke”nin astarlı şekilde kullanılabilen bir serpûş olduğunu aşağıdaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Eger takyemde astâr olmayaydı

Umardum başuma dar olmayaydı

TDKY, k.1/1

Gedâyî, “Kara bulut altına giren ay” tasavvuruyla takkenin siyah rengine işaret etmektedir:

Yürüdüğince gün yüzini kara takye

Kara buluda girdi sanur kim görse mâh

ENMN,2

Gedâyî aşağıdaki beytinde “takke”nin siyah rengini açıkça vurgulamaktadır. “O kara takke denilen zalimin elinden ah ki bu zavallıyı yârin güzelliğini seyretmekten mahrum etti.” beyti:

Men’ itdi seyr-i hüsnini yârun Gedâyî’den

Ol kara takye zâlimün elinden âh vâh

ENMN, 5

4.Tarikat Serpûşları

Bu bölümde tarikat serpûşlarından sikke’ye ve Kalender tâcı’na yer verilmiştir.

4.1. Sikke

“Sikke”, devetüyü renginde, uzun silindir şeklinde keçeden mamul bir serpûştur. Mevlevîlerin kullandığı bir serpûştur (Koçu, 1949: 205). “Sikke-i

Şerif” de denilen bu serpûşa mevki bakımından üstün şeyhler destâr sararlar ki bu çoğunlukla yeşil renklidir. Abdülbaki Gölpınarlı beş tür “sikke” bulunduğunu belirtir. Bunlar şunlardır:

- 1- Dal-sikke
- 2- Kafesî şeker aviz destârlı sikke
- 3- Seyfî sikke
- 4- İstivâli sikke
- 5- Hüseyinî destârlı sikke

(Gölpınarlı, 1953; 110)

Şekil 47*

Tokadîzâde Şekib, aşağıdaki beytinde Mevlevî dervişleri tarafından giyilen bu serpûşu giymenin, Allah’ın rızasını kazanmanın verdiği zevke işaret ettiğini şöyle ifade etmiştir:

Sikke pûş ol zevkî eyvallâhı bul

Gel harîm-i aşka gir dil-hâhı bul

TŞ,25

---

*(Soldan sağa) destârsız dal sikke, örfî destârlı sikke ve cüneydî destârlı sikke (Ankara Etnografya Müzesi, Env. no. 5037, 5395).

Şeref Hanım'ın "sikke"nin kişiye kazandırdığı manevi zenginliğe işaret ettiği beyti:

Tâc-i Dârâ'ya baş egmezlerse de ma'zûrdur

Sikkesi altında bulanlar vakâr ü serveti

ŞHDM tar.59/8

"Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü"nde şeyhin, tarikat büyüklerinden birinin huzurunda, bir velînin türbesinde kollarını göğsünde çapraz birleştirerek başını göğüse eğerek selam vermesine "baş kesme" denmektedir (Cebecioğlu, 2010: 32). Bu bir saygı ifadesidir. Yine Şeref Hanım'ın "sikke"nin değerini anlatması bakımından önem arz eden beyti:

Bundan ey münkir-i Hak kadr ü kemâlin fehm it

Baş keser bâý ü gedâ sikke-i Mevlânâ'ya

ŞHDM g.202/2

4.2. Tâc-ı Kalender (Tac-ı Sade)

Bektaşîlerin tepesinde düğme bulunmayıp dilimleri dıştan dikişsiz, kubbesi on iki, lengeri -yani kenarları- dört dilimli olan beyaz taçlarına "Kalenderî taç" denmektedir (Ceyhan, 2011: 113-172) .

Beyitlerde açıkça tanımı yapılan kalender taçlarının yukarıda verilen tanımla kayda değer bir benzerliği bulunmamaktadır. "Kalender tâcı"nın renk ve şekil itibarıyla tanımlaması hususunda beyitler, bu serpûşlar hakkında daha açık bilgiler vermesi bakımından önemlidir. Yapılan taramalar esnasında "Kalenderî taç" ile ilgili aşağıdaki beyitlere ulaşılmıştır:

Ni'metî aşağıdaki beytinde sofuların tarikat taçlarını eleştirip onları Kalender dervişleri gibi olmaya çağırır; "Ey zâhid akıllıysan kalender tabiatlı ol. Ey canlı serpûşunu başından çıkar yere at." demektedir (Şentürk, 41).

Âkil iseñ zâhidâ rind-i kalender-meşreb ol

Çal yire tâcı 'amâmen başdan ey hayvân çıkar

NDEE, g.31/4

“Kalender tâcı”; sırmalı, sarı, turuncu renkleri yönüyle sürekli güneş benzetilir. Münîrî, güneşi tasvir ederken onu yalın ayak başı kabak gezgin bir Kalender dervişine benzetmektedir. Buna göre “Kalender başlı güneş, başı açık ayağı yalın, bir gün içinde dünyayı dolaşır, varlığını senin yolunda toprak eder.” demektedir:

Seyr ider ser-pâ-bürehne günde mülk-i ‘âlemi

Varlığın hâk itdi yolun da kalender-ser güneş

MDEE, k.18/47

Şekil 48 Başında sadef tacı ve omzunda postuyla fal bakan bir Kalenderî dervişi.

Kaynak *

“Kalender tâcı”nın sırmalı ve sedeften olduğuna dair en açık tanıma Emrî’de rastlanır. Emrî; “Sen öyle bir güzellik padişahısın ki, güneş senin aşkının dergâhında sırmalı sadef tacıyla dönen bir Kalender dervişi gibidir.” demektedir.

Sen ol şâh-i melâhatsin ki mihrüñ hânkâhında

Güneş sırma sadef tâcıyle çarh urur kalenderdür

EDYS, g. 157/2.

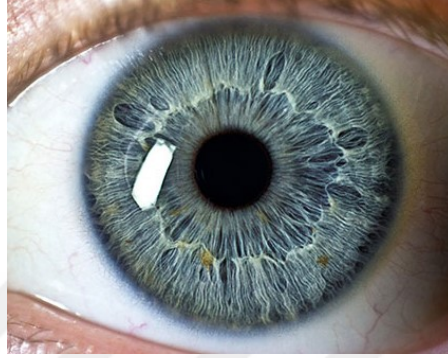
* <https://tr.pinterest.com/pin>

Kâtibî'nin, göz bebeği etrafını çevreleyen çizgi çizgi kasları kırk dilimli “Kalender tacı”na benzettiği beyti, “Kalender tacı” ile “tâc-i sadef”in aynı taç şekli olduğunu göstermektedir:

Gözleri misl-i Kalender urınup tâc-ı siyeh

‘Anberîn turreşi câmî gibi indirdi fetîl

ENMN, g.2846/3

Şekil 49* Kaynak: (Şentürk: 207)

Hisâlî, “Zambağın Kalender tâclı külâhı başındadır, ifadesinde görüldüğü üzere tıpkı bir zambak tomurcuğu görünümü arz eden “sadeftaç” (bkz. res. 50) veya “Kalender tacı” aşğıdaki beyitte şöyle ifade edilmiştir:

Başda külâhı zanbakuş tâc-i kalender kendidür

Destinde şâh-i goncanuş heft-ser-i ejder kendidür

HMNb.5634.

Şekil 50 Zambak Tomurcuğu (Şentürk: 207)

* Çizgi çizgi kaslarıyla Kalender serpüşuna benzetilen göz bebeği.

Menekşenin sık sık beyitlerde “tâc-ı sadef” ile birlikte anılması bu çiçeğin taç yapraklarının kuş bakışı görünüşünün kırk dilimli “tâc-ı Kalenderî” gibi dilim dilim bölünmüş (bk. res. 51) olmasındandır. “Başına sadeften bir taç giyen menekşe kalender gibi bağlara çıktı” anlamındaki beyti:

Geydi başına takyesini tâc-i sadeften

‘Azm itdi kalender gibi bâglare beneşşe

MDCA, g.2484/2. krş.

Şekil 51 *Menekşe

Kaynak: (Şentürk: 207)

Muhibbî'nin dilimlerinden ötürü menekşeyi tâc-ı sadef'le ilişkilendirdiği (bk. Res. 60) “Menekşe başına bağda bir sadef tac giydi. Güller kulağına çiğ damlalarından Necef incisi taktı.” anlamındaki beyti:

Bâgda geydi beneşşe başına tâc-i sadef

Dakdı güller jâlelerden gûşına dürr-i Necef

MDCA, g.1373/1

Benzer bir hayale Hayâlî Bey'in “Menekşe başına sadef renkli bir kalender tâcı giydi, bülbül de gülün kulağına çiğ damlasından bir Necef incisi taktı.” anlamındaki şu beytinde rastlamaktayız:

* Çizgili yapısıyla Kalender serpûşuna benzeyen menekşe.

Geydi benefşe başına rengîn kalender dür sadeş

Gûşuna asdı jâleden bülbül gülün dürr-i Necef

HBDA, g.224/1.

Kirpik demek olan “müjgân” “tâc-ı Kalender” “lenger” denen başa geçen kısmını çevreleyen siyah yün saçaklı ve püskül püskül görümlü (bk. res. 52) kısımır (Şentürk, 2015). Kirpik nasıl gözü koruyorsa “müjgân” da dervişin kendisini korumasını temsil edermiş (Tayşî ve Aşkar, 2006: 54). Behiştî'nin Leylâ ve Mecnûn'unda Leylâ'nın kirpiklerini tarif ederken “Kirpikleri Kalenderlerin tâcı gibi tel tel ama bir farkı bunların miskli olması” anlamındaki bu beyitte “müjgân” ile “Kalender tâcı”nı birlikte kullanması rastlantı değildir.

Çün tâc-i kalenderân müyîn

Müjgânları fark bu ki müşgîn

BLMZ, mes.292. 33

Kaynak: (Şentürk: 206)

Şekil 52*

* XX. yüzyılın başlarında Semerkant'ta Rus fotoğrafçılar tarafından çekilmiş Kalenderî dervişleri. Özellikle batılı kaynakların külahlarının ucunda at kılından mamul sert görümlü püsküller olarak tarif ettikleri “müjgân”lar resimde görülen püsküller olmalıdır.

Püsküllü bir serpûştan bahseden Bâkî; “Gönül, derdi yokken sanki çelik bir miğfer gibiydi. Şimdi eziyet oklarıyla delik deşik olmuş bir Kalender tâcı gibidir.” anlamındaki beytinde tacın püsküllü yapısını işaret etmektedir:

Bî-derd iken dil gûyiyâ bir migfer-i pûlâd idi

Şimdi hadeng-i cevr ile tâc-i Kalender kendidür/gendidür

BDSK, g.95/5.

B. OSMANLI ŞİİRİNDE SERPÛŞ AKSESUARLARI

İlgili bölümde serpûşlara ait aksesuarlar söz konusu edilmiştir. Bahsi edilen aksesuarlar görsellerle desteklenerek tanıtılmıştır. Bu aksesuarlar şunlardır: “dülbent, omuz döven, püskül, sorguç, şemle, taylâsân, tel, turna teli, tüy.”

1. Dülbend

“Dülbend”, keten ve pamuktan mamul, ince ve açık renk bir kumaştır. Sarık için en makul bez kabul edilir. Şimdilerde ise, kadınların başlarına örtü olarak kullandıkları bir giyim eşyasıdır (Koçu 1967: 98). Yapılan taramalar esnasında “dülbend” ile ilgili bir beyte ulaşılmıştır:

Edirneli Nazmî tıpkı külâhın olduğu gibi “dülbend” in de göğe atılması eylemini “Sevdiğin kişi odana gelirse sevin gönül hatta o şenlikte sevincinden dülbendini çıkar göğe at” anlamındaki beytini şöyle ifade etmiştir:

Sevdiğün kim gele odana sevinç eyle gönül

Çıkar ol şenliğe dülbendüni götür göğe at

ENDG23/2

2. Omuz Döven

Denizcilikle uğraşan adalılar feslerine uzun bir bağ ile mavi ipekten bir top püskül takarlardı ve bu püskül omuzlarına kadar gelirdi, bu sebepten adalı feslerinin püsküllerine “omuz döven” denmektedir (Koçu, 1967: 183). Yapılan taramalar sonucu “omuz döven”le ilgili bir beyte ulaşılmıştır:

Kaynak (Koçu, 1967: 183).

Şekil 53

Galatalı Çorbacı; “Püskülü omuz döver, ayakkabısı tıkırdar, adım atması köçek gibi cilvelidir.” anlamındaki beytinde “omuz döven”den şöyle bahseder:

Püskül omuz döver, nalça tıkırdar

Köçek cilvelidir adım atması

GÇ(Koçu,1967:184)

3. Püskül

Püskül, fesin üzerinden sarkan kimi dağınık kimi top şeklinde; iplikten ya da ipek telden uzantılara denir (Koçu, 1969: 195). Fesin etrafında rüzgârın tesiriyle dağılan, dolaşan bu püsküller deyim oluşturacak kadar* Osmanlı insanını meşgul etmiştir. Yine Koçu, fes etrafına saçak şeklinde yayılan bu “püskül”lerin dolaşmaması için “ferâhî” denilen fesin üst tablasına dikilen ve fesin kalıplı görünmesine yarayan daire şeklinde mukavva ya da madeni plakalar kullanıldığını ancak bu da yeterli olmayınca şapka kanununun ilanına kadar burma top püsküller kullanıldığını nakletmiştir (1969: 915).

---

* Püsküllü bela

Şekil 54 Münif Fehim'in devir devir fes çeşitlerini gösteren bir resmi.

Kaynak *

Yapılan taramalarda “püskül” kelimesine fesle bağlantılı olarak yirmi beş beyitte rastlanmıştır:

Âsaf Mahmud Celâleddîn (ADÖC, g.163/7), 18.yy. Şeyh Gâlib (ŞGDA, g.100/2), 17.yy. Bosnalı Sâbit (BSTK, kıt.31), Meşhûrî (MDYA, mur.2/4) deyim anlamında kullanırken;

19.yy. Antepli Aynî (ADMA,g.95/6)-(ADMA,g.96/2)-(ADMA, g.121/2)-(ADMA, tah.1/1), Adanalı Sürûrî (ASAB,k.20/20), Ali Handi (HDAŞ,g.55/3)-(HDAŞ,k.g.mus.152/I)-(HDAŞ,k.g.mus.152/II)-(HDAŞ,k.g.mus.152/III)-(HDAŞ,k.g.mus.152/IV)-(HDAŞ,k.g.mus.152/V), 19.yy. Sâdık Zîver Paşa (SZPD, k.21/19)-(SZPD, g.143/6), Zîver (ZDKS, g.154/4), 18.yy.Sünbül-zâde Vehbî (SVAY, k.65/V) “püskül”e festeki uzantı olması yönüyle işaret etmişlerdir. Aşağıda ise bir kaç temsili beyit izaha çalışılmıştır:

---

*<http://4.bp.blogspot.com/>

Aynî; fesi güneşe benzettiği beytinde fesin “püskül”ünün ay ile güneşin arasına girmesinden ötürü ayın tutulma korkusu yaşayacağını söyler. Tahminimizce bu beyitte püskülün uzunluğunun olumsuzluğu ima edilmiştir:

Püskülinden her gice bîm-i husûfa düşdi mâh

Fer virince mihre gündüz ‘âlem-i bâlâda fes

ADMA g.97/4

Hâmî ise aşağıdaki beytinde üzerinde sarık türünden bir şey bulunmayan “sâde-fes”in etrafında püsküllerinin dönmesi hadisesine işaret etmiştir. Ayrıca bilinçli olarak seçildiğini tahmin ettiğimiz “perişân” ifadesinin de oluşturduğu kompozisyonla dolaylı olarak “püskül”lerin dağınık yapısı söz konusu edilmiş olabilir.

Olur elbet perişân her gören ol sâde-fes şûhı

Döner başında Hâmî serde sevdâstıyla püskül hem

HDAA g.198/7

Yine Hâmî aşağıdaki beytinde “püskül”ün fes üzerinde fazlaca dolaşmasından bahsetmektedir.

Nigârı sâde-fesle gördüğüm demden berü Hâmî

Füzûndur serde sevdâ her nefes cevlân-i püskülden

HDAA g.223/7

Ahmediye, fesin etrafına sarılan kenarı işlemeli ipek bir şaldır (Altuntaş, Şahin, Mücella 1994: 11). Celâlî aşağıdaki beytinde Ahmediyeli ve “püskül”lü bir fese vurgu yapmıştır.

Bildim hat ü kaddinden o şûh Erkadiyyeli

Püsküllü fesli işlemeli Ahmediyeli

ECES, müf.145

Bursalı İffet aşağıdaki beytinde “püskül”ün fes giyen insanlara verdiği rahatsızlığı “püsküllü belâ” deyimi ile söz konusu etmiştir:

Ser-i zülfe reh-i tâbûri edâdır fesler

Nigeh-i düşmene püsküllü belâdır fesler

BİDM, g.24/1

Cezâyir’den gelen bu feslerin “püskül”lerinin verdiği sıkıntıya yine aynı deyim üzerinden Şeyh Galib’in de beytinde rastlanmaktadır:

Püsküllü bir belâsını gördüm Cezâyirin

Zîr-i yedinde milk-i Arab-şah feslenir

ŞGNO, g.100/2

4. Sorguç

Osmanlı protokolünde önemli bir mükâfat olan “sorguç” balıkçıl kuş tüyünden, mücevherden oluşan bir aksesuar olup devlet için büyük yararlıklar gösteren şahsiyetlere padişah tarafından gönderilmektedir (Koçu, 1967: 208). “Sorguç” olarak bilinen bu tüyler “felekî, çeleng, otağa, per, tüg, yün” gibi isimlerle anılır ve hak ediş sonucu kazanılırdı (Şentürk, 2017: 94). Tanımda bahsi edilen bu tüylerin altın suyuna batırılarak parlatılmış olanlarının da özellikle üst rütbeli askerlere mahsus olduğu tahmin edilmektedir. Yapılan taramalarda “sorguç”la altı kez karşılaşılmıştır:

Şekil 55 18. Yüzyıldan bir sorguç, Topkapı Sarayı Müzesi.(2/284)

Bâkî altın renkli tüyler ile zambağın üzerindeki sarı renkli uzantıları ilişkilendirmiş ve bunu “Zambak başına altın telli pekçok kanat takınarak çiçekler ordusuna komutan olmuştur.” anlamındaki beytinde ifade etmiştir:

Farkına bir nice per takınur altun tellü

Hayl-i ezhâra meğer zambak olupdur ser-dâr

BDSK, k.18/6

Şekil 56 Zambak

Kaynak: <http://www.kariyerdersleri.com/nedir-1/zambak-nedir-faydalari-nelerdir.aspx>

Altın üsküf ve “sorguç”un protokol bakımından önemli konumları temsil eden aksesuarlar olduğunu Necâtî Bey, “Bir Beyoğlu halkına zulmetti demesinler bana zulmü altın üsküfü ve sorguçtu etti” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Dimesüñler bir beg oğlu kulına güç eyledi

Baňa güci altun üsküfiyle sorguç eyledi

NBMK,g.595/1

Muhtelif şekillerde bulunan bu “sorguç”ların kıymetli taşlarla süslü olanları yani murassa olanları mevcut olup padişahların kavuklarına takılanlar işte bu murassa sorguçlardır (Koçu, 1967: 209).

Birinci Sultan Ahmed, Peygamberimizin, mübarek emanetlerinden biri olan çıplak ayağının tabanının izi şeklinde murassa bir sorguç yaptırmış ve üzerine şu kıtayı yazdırmıştır (Koçu, 1967: 210):

Nola tâcım gibi başımda götürsem dâim

Kadem-i resmini o Hazreti Şâh-ı Resulün

Gül-i gülzâr-ı nübüvvet o kadem sâhibidir

Ahmedâ durma yüzün sür kademine o gülün.

Edirneli Nazmî Rumeli sınırlarındaki akıncılar için de belli bir kıymet taşıyan “sorguç” için “Rumeli’nin sınırları güzeldir, güzelleri ise başlarına sorguç takınır” anlamındaki şu beyti söylemiştir:

Rum ilinün ki güzel yirleridür götüri uç*

Dakınur başına güzelleri anun sorguç

DTBS, g.31/1

Hayalî’nin, balıkçıl tüyü ve çeşitlerinden yapılan “sorguç”un efsanevi Anka kuşunun kanadından yapıldığını, Anka’nın Kaf Dağı’nın ardından sorguç gönderdiğini ifade ettiği beyti:

Gördi mahsûs oldugın meydân-i istigna bana

Şeh-perin gönderdi sorguç Kâf’den ‘Ankâ bana

HMNB, b.301

Yine Arpaemîni-zâde Sâmî de aynı durumu hüma kuşunun kanadı için ifade etmiştir. Şair bunu; “Böyle eşsiz bir komutana Hüma kuşunun kanadı sorguç olmak ister.” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Böyle serheng-i bî-nazîre sezâ

Sorguç olmak serinde perr-i hü mâ

SDFS, mes.1/14

---

*Uc: Sınır bayu

5. Şemle

Hem kadınların hem de erkeklerin kullandığı bir başörtüsü olan şemlenin siyah renkleri Osmanlı sarayında padişah ve saray erkânı cenazelerinde üç gün boyunca tüm saray halkının taktığı bir matem örtüsü olarak kullanılmıştır (Koçu, 1967: 217).

Beyitlerde daha çok matem örtüsü olarak karşılaştığımız “şemle” ile taranan eserlerde yirmi üç kez karşılaşılmıştır: Kâf-zâde Fâizî’de (KZFD, k.4/1), 16.yy. Kasâid-i Zâtî (KZMÇ, terc.83/II-1)-(KZMÇ, k.20/IV-2), 17.yy. Nev’î-zâde Atâî’nin Sâkî-nâme’si’nde (NASN, mes.1335), Gedizli Kabûlî’de (GKME, mus.1/IV-6), Mustafa Efendi’nin Gülşen-i Pend’inde (MEGP, b.1037), matem örtüsü olarak ifade edilirken 17.yy. Nâbî’de (NDAF, lgz.1/3), 16.yy. Gelibolulu Âlî’nin Mihr ü Mâh’ında (GAMM, b.482), 17.yy. Cevrî’de (CDHA, terk.1/V) ve 17.yy. Muhyî ‘de (MDMA, g.122/7), 18.yy. Bursalı Rahmî’de (BRME, mus.3/1),18.yy. Sütûrî’de (SDEA,g.258/4),dervişlerin de sarındıkları bir örtü olduğu işaret edilmiştir.

16.yy. Gelibolulu Âlî’de (GAKA, g.247/6), Sun’î’de (SDHY, g.30/2), Yüsri’de (YDAY,g.72/4), 17.yy. Nev’î-zâde Atâî’nin Sâkî-nâme’sinde (NASN, mes.1138), renk yönü ile karşımıza çıkarken; Resmî’de (RDMY g.16/6) ve Kelâmî’de (KDMK g.292/5) sadece baş giyim unsuru olarak kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitte bir matem örtüsü olarak belirtilen “şemle”yi şair; “Yokluğun uluları aşk ülkesinin şahı Mecnun için o gün bu gündür başına şemle giyerek matem tutarlar” anlamındaki beytinde şöyle ifade eder:

Giyerler şemle erbâb-ı fenâ ol dem bu demdür kim

Tutarlar şâh-ı mülk-i ‘aşk olan mecnûn için mâtem

ŞMFB,763

Edincikli Ravzî de “şemle”nin bir matem örtüsü olduğunu aşağıdaki beytinde ifade etmiştir:

Şemle sarmış başına mâtem tutar her sâl ü meh

Ben şehîd-i ‘ışk için ey mihr-i enver ay ü gün

ERYA, g.455/2

Figânî, “şemle”yi siyah dağınık bir saça benzetmiş ve bunu şöyle ifade etmiştir:

Jûlide mû başumda siyeh şemledür baña

Gam tekye-gâhınıñ benem ey şeh kalenderi

FDAK, g.89/4

Gelibolulu Âlî “şemle”nin aynı zamanda dilencilerin de kullandığı bir baş kisvesi çeşidi olduğunu “Bazı padişah olur başına zerrîn tac giyer bazı da dilenci olup şemle sarar.” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Şâh olur gâh giyer zerrîn tâc

Şemle sarar gehî mânend-i gedâ

GATU, mes.130

Bursalı Rahmî, aşağıdaki beytini “şemle”nin rengini geceye dolayısıyla siyah renge benzetererek şöyle ifade etmiştir:

Şeb kara geydi çözdî saçın ebr-i tîre-reng

Şemle sarındı şems-i cihân gökde ay ile

BRDF, terk.1-1/5

Çuhadar-zâde Şâkir ise “şemle”nin kırmızı renginin de olduğunu “Ben aşkın dervişiyim kırmızı şemlem şafaktır.” anlamında şöyle ifade etmiştir:

Ben ol dervîş-i aşkım ki şafaktır şemle-i sürhüm

Bu nüh gerdüna nüh terk-i küleh benzer mi benzer

ÇZŞD, g.6/3

6. Taylasân

Başa sarılan sarığın omuzlar üzerine salıverilen ucuna “taylasân” denir (Devellioğlu, 1986: 1388). Ulema ve Kadirîler “taylasân”ı tacın sol yanından, Mevleviler ise sikkenin arka tarafından bırakmıştır (Pakalın, 1954: 426). “Taylasân”ın namaz esnasında sarıktan ayrılıp soldan ve önden, sağ omuzun ardına atılması âdettir (Özkan, 2007: 105). Mevlevîlerde sadece şeyhler sarık

sarıp ve “taylasân” bırakmıştır. Pakalın, Hz Hüseyin’in soyundan gelenlerin yeşil, diğerleri ise beyaz destâr sarıp, sol taraflarından “taylasân” bıraktıklarından bahsetmiştir (1954: 426).

Yapılan tarama sonucu, “taylasân” kelimesi serpûş adı olarak toplamda kırk üç defa kullanılmıştır: Edirneli Nazmî’nin Mecma’ü’n-Nezâir’inde (ENMN, 4) parlak renklerde olduğu işaret edilirken, 16.yy. Dukakin-zâde Ahmed (DZAD,g.40/5) ve Bâlî Hikmet-nâme’sinde (HNAŞ, mes.7911) üstünlük bildirdiğini ifade etmektedir.

Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye’de (MKTM, k.250/6), 16.yy. Ümîdî’de (ÜDMS,g.80/3), 16.yy. Fidâyî’de (FDİŞ, k.16/30) ve Mevhûb-ı Mahbûb’da (MMAK, 6924) “taylasân” inanç alameti olarak gösterilmiştir.

15.yy. Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü’n-Nezâir’de (EHKC, g.333/4), Pervâne Bey Mecmû’ası’nda (PBKG,4), 16.yy. Zâfî’de (ZDAN,g.1191/3), 16.yy. Mahremî Şeh-nâme’sinde (MŞHA, mes.4749), Ravzatü'l-Envâr’da (REFK, 1866), 16.yy. Hisâlî Metâliü’n-Nezâir’inde (HMNB, b.10125), 18.yy. Neccarzâde Rızâ’da (NRMÖ,g.164/7), Hasmî’de (HDES; g.66/4) 16.yy. Dukakin-zâde Ahmed’de (DZAD, g.66/4) riya sembolü olarak gösterilirken;

15.yy. şairlerinden Hakîkî’de (HDEB, k.139/44)-(HDEB, k.147/37)-(HDEB, k.260/3)-(HDEB, k.457/9), Mustafa Efendi’nin Gülşen-i Pend’inde (MEGP, b.1740), Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye’de (MKTM, k.128/8)-(MKTM, k.129/31)-(MKTM, k.167/30), 16.yy. Gül Baba’da (GBDM, k.3/11), 18.yy. Ebubekir Celâlî’de (ECES, g.79/2), 15.yy. Hakîkî (HDEB, k.326/10)-(HDEB, k.361/7), 15.yy. Cem Sultan’da (CDHE,g.161/2) 17.yy. Nehcî’de (NDNK,g.283/4) sadece destar uzantısı olarak zikredilmiştir.

Şekil 57 Taylasanlı serpüşuyla Fatih Sultan Mehmet

Kaynak *

Tâcizâde İki omuz arasına da salınabilen “taylasân”ı (feleğin kadısı olan) müşteri yıldızı ile ilişkilendirir ve bunu; “İki omuz arasına salınan taylasânın ışığı hakikatin nişanesidir” anlamındaki beytinde şöyle ifade eder:

Salup kitfeyne nûrın taylasân ol

Hakikat Müşterîdendir nişân ol

CÇHN,643

Yeşil “taylasân”ın dini bir kimliğe işaret ettiğini Revânî; “Gül verdiği sözde takvaya meyletmeseydi başına yeşil taylasân koymazdı” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Ahdüñde meyl kılmasa takvâya gâlibâ

Komaz idi başında yeşil taylasân gül

RDMÇ, k.13/15

---

*<https://tr.pinterest.com/muslimacademy/>

Yeşil ve beyazın yanı sıra sarı renkli bir “taylasân”ın da varlığı bilinmektedir. Revânî bu beyitte sufilerin de “taylasân” kullandıklarını ve bu “taylasân”ın ateşin renginden hareketle sarı renkte olabileceğini işaret eder:

Yahod ‘ahdüñde sôfîlik ider halvet-nişîn olmış

Ki komış şu’leden yine başına taylasân âteş

RDMÇ,k.14/12

Cem Sultan aşağıdaki beytinde mumun yanan ipini şekil ve renk itibarıyla sarı bir “taylasân”a benzetmiştir:

Her-geh ki ide hüsnî kitabın mütâla'a

Nâr-i ruhından oda yanar taylasân-i şem'

CDHE g. 161/2

Yine Revânî'ye ait bir beyitte “taylasân”ın parlak renklerde olduğu belirtilmiştir. Bazen bir mumun sarılığına bazen de güneş ışığına benzerliğine dikkat çekilmiştir:

İster güneş öñüñde bahâdırlık eyleye

Ne' ola şu'â'dan kosa başına taylasân

RDMÇ,k.17/9

Sarı ve makam mevkinin sufiye yük olmasından bu gibi kazanımlarla başına buyruk, sorumsuzca bir hayat yaşamamanın mümkün olamayacağını “taylasân”ın kuyruğu üzerinden kelime oyunuyla anlatan Sûn’î'nin “ Taylasân ve kanat sûfiye kuyruk olur. O eşek onunla başına buyruk olacağını sanır.” anlamındaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

Taylasân ü riş gerçi sûfiye kuyruk olur

Sanur ol har kim anuñla başına buyruk olur

SDHY g.67/1

Temizliğin ve saflığın sembolü olması gereken sufi; taylasân, hırka ve taç gibi birer riyâ sembolü olan esvab-ı riyâ ile kendini riyâ denizine atmıştır. Gelibolulu Ali “Eşek mizaçlı sufi, kendini taylasânın kuyruğu ile riyâ denizine

atarsa timsah olur” yine kuyruğun işaret edildiği şu beytinde “taylasân” giyen sufinin riyâ denizinde ancak kuyruklu bir timsah olabileceği vurgulanmıştır. Ayrıca vahdetin karşısındaki kesret burada timsağı temsil etmektedir:

Süfi-i har-mizâc düm-i taylasân ile

Bahr-i riyâya ger ata kendin neheng olur

GMAD, g.459/3

“Taylasân-riyâ” ilişkisini vurgulayan Nesîmî bunu; “Taylasân ve hırkanın riyâsından kazancın yok. Bu görüntüden geç özünü tanı” anlamındaki beytinde bunu şöyle ifade etmiştir.

Bu riyâ-yı taylasân-ı hırkadan yok hâsılın

Geç bu sûretten özünü tanı gör zâtın nedir

NDHA g.170/5

İnanç alameti olan “taylasân”ın kaleden bayrak suretiyle sarkıtılması kompozisyonunun anlatıldığı “Beyaz sancaktan küfür elbisesini çıkardı, imame sardı ve taylasânı kaleden sarkıttı” anlamındaki beyit:

Libâs-i küfri çıkardı sepîd-i sancakdan

‘İmâme sardı vü sarkıtdı taylasân kal’a

MKTM, k.168/42

“Taylasân” sadece sufilerin bıraktığı değil aynı zamanda levent denilen denizcilerin de kendine has bıraktığı bir uzantıdır diyebiliriz. Ravzî bunu; “Gitmek istediği yer içki meclisi olan sufi, taylasânı levendâne sarkıttır.” anlamındaki beytinde şöyle ifade eder:

Taylasân sarkıdup levendâne

Sûfiniñ ‘azmi bezm-i meyhâne

ERYA g.524/1

Şekil58 Taylasânıyla bir levent
Kaynak*

7. Tel

Yakın bir geçmişte gelinlerin saçına “tel” taktıkları bilinmektedir. “Telli duvaklı gelin” tabirinde kullanılan bu aksesuarın sırmalı olanları da kullanıla gelmiştir (Şentürk, 2017. C2: 91).

Taranan çalışmalarda telle on altı defa karşılaşılmıştır: 17. yy şairlerinden Azmî-zâde Hâlefî (AHBK, k.36/3) ve 18.yy şairlerinden Handî (HDÖÖ,g.29/2) “tel”in gelin aksesuarı olduğunu ifade etmiştir.

16.yy. Edirneli Nazmî (ENDS, b.38466), 16.yy. Ganî-zâde Nâdirî Şehnâme’sinde (GNŞN, mes.792), 17.yy. Çuhadar-zâde Şâkir (ÇZŞD, şar.66/4), 18.yy şairlerinden Fedâî (FDMU3), 18.yy Hafîd (HDHÜ; g.174/5), 18yy. Sünbül-zâde Vehbî (SVAY,g.254/2), ve 18.yy. Hafîd (HDŞÖ, g.176/4)-(HDŞÖ,g.176/5)-(DHPD,g.173/5); 19.yy.Âkif (ADAA, g. 80/2), saçta takılan bir ziynet unsuru olarak söz konusu etmiştir.

17.yy. Bosnalı Sâbit ise (BSTK, k.43/3) askeriyede kullanılan bir aksesuar olduğuna dikkat çekmiştir.

* <https://osmanli-devleti1299.tr.gg/osmanli-nekadar-korsandi.htm>

Şekil 59 18. yy.dan bir gelin

Kaynak*

Çuhadar-zâde Şâkir aşağıdaki beytinde bu telin saça takılan bir ziyet olduğunu vurgulamıştır:

Zülüfleri sırma telli Gayet ile ince belli

Buna Şâkir ne demeli Rub 'iyyeye uymaz asla

ÇZŞD şar.66/4

Emrî'nin âhın dumanını ve içindeki kıvılcımları altın tellerle süslenmiş bir saça benzetmesi bu tellerin altından yahut altın rengi görünümlü olabileceğine işaret etmektedir:

Dûd-i sînemkim müzeyyendür şerâr-i âh ile

Bir güzeldir zülfün altun telle zeyyîn eylemiş

EDYS, g.225/3

* <https://tr.pinterest.com/pin/>

Yine “tel” kelimesinin bir diğerk anlamının da “sorguç” olduğu bilinmektedir (Şentürk, 2017, Cilt 2: 91). Osmanlı’nın savaşlarda başarılı olan komutanlara, devlet lehine faydalı işler yapmış kimselerin serpuşlarına takmaları için sorguç hediye edilmesi gelenegi devlet eliyle taltifin en itibarlı Şekli kabul edilmiştir ve bu “tel sokup yekeleendirme” geleneğini Evliya elebi de Seyâhat-nâme’sinde onurlandırma alameti olarak belirtmiştir (Dağlı ve Kahraman, 2001, Cilt 4: 149).

Bir gazinin telli tyle onurlandırılmasına işaret eden Aşkî bunu; “Ahımın ateşi başıma telli ynler (tüyler) taksa ne olurdu unki ben kâfir nefsimi yenmiş manevi bir gaziyim” anlamındaki beytinde bunu Şöyle ifade etmiştir:

*Nâr-i âhum telli ynler taksa tañ mı başuma
Kâfir-i nefsi helâk itmiş mücerred gâziyem*

ASU, g.304/6

Edirneli Nazmî aşağıdaki beytinde başa turna teli takılması durumuna işaret etmektedir:

O Şahin bakışlu güzel yaraşur

Dakınduka başına turna teli

ENDT,275/ 4

Sünbül-zâde Vehbî de aşağıdaki beytinde saa takılan turna telinden bahsetmiş ve bunu; “(Sevgili) saına turna telinden kanat takarak, avare gönül kuşunu tuzağa düşürmüş” anlamındaki beytinde Şöyle ifade etmiştir:

Dâma dş etmiş yine mürg-i dil-i âvâreyi

Zlfne bend eyleyip bir turna telli yeleli

SVAY, g.254/2

8. Turna Teli

Çok güzel ve uzun kuyruk tüyleri olan turnaların tüyleri ss ve uğur alâmetidir (Elçin, 2003: 46). Evliya Çelebi, Fatih Sultan Mehmet’in Ayasofya’yı cami haline dönüştürmesini anlatırken, burada kılınan cuma

namazından sonra Fatih Sultan Mehmet'e, Akşemseddîn'in verdiği "turna teli"nden bahseder (Gökyay, 2006, Cilt1: 44).

Çelebi yine düşman kellesi getirenlere "turna teli" takıldığını belirtmiştir: "...Gayrı alay beğlerine hil'at-ı fâhireler geydirilüp kelle getirenlere yüzer gurus ve bir turna teli çelenk başlarına takılup yine esirleri kendilerine hibe..." (Dağlı ve diğerleri, 2003, Cilt 8: 199)

Şekil 60 Turna

Kaynak*

"Turna teli"ne kaynaklarda altı defa rastlanmıştır: 18. yy şairlerinden (aksesuar olduğuna dikkat çekerken Yine Vehbî, dîvânında (SVAY, g.123/2) ve Şevk-engîz adlı mesnevisinde (SVŞE, mes.35) Ayrıca 18. yy şairlerinden İzzet Ali Paşa da, dîvânında (İAPD, şar.2/III) turna telini başa takılan bir ziynet unsuru olarak ifade etmiştir.

"Turna teli"nin baştaki eğik duruşuyla hilal arasındaki benzerliğe işaret eden Yahyâ Bey bunu aşağıdaki beytinde şöyle ifade etmiştir:

---

*<http://m4t007.blog.sector.sk/blogclanok/9921/wonders-of-africa.htm>

Bir yalın yüzlü güzel Rumili şehbâzı gibi

Takdı turna teli sorgucını başına hilâl.

YBMÇ, k14/17

Sünbül-zâde Vehbî Savaş zamanında önden gidip yol köprü, orman gibi yerleri askerinin geçişine hazırlayan birliğin (Osmanlı Ordusu, anonim 2013) turna teli taktığına işaret etmiştir.

Müsellem turna telli isperi bir yavricaktır kim

Uçurdum mürg-i 'aklım çâre yok oldum hevâdârı

SVAY, k.8/74

Edirneli Nazmî aşağıdaki beytinde Rumelili güzellerin başlarına altın telle “turna teli” taktıklarını ifade etmiştir:

Rum ilinün güzelleri dakınur

Başa altın teliyle turna teli

END, G. 262/ 7

9. Tüy (felekî, çeleng, otağa, per, tüg, yün, sorguç)

Yeniçeri serpûşlarına takılan sorguçların balıkçıl ve turna kuşu teli olduğu, aynı zamanda mevkî bildiren bu aksesuarların tümüne birden tüy dendiği bilinmektedir (Şentürk, 2017, Cilt 2: 92). Türkçede işlerini düzeltip zor durumdan kurtulan, kılığına dikkat eden insanlar için kullanılan “tüyünü düzdü” deyiminin buradan geldiği düşünülmektedir (Koçu, 1967: 235).

Şekil 61 Turkish Costume Art of Nicolas de Nicolay: Savaşa giden yeniçeri.

Kaynak*

Ganî-zâde Nâdirî “Gümüş telli saç örgüsünü görenler onu beyaz “tüy” ile hayal etti” anlamındaki beytinde saç örgüsüne takılan telin parlaklığının beyaz tüye benzerliğini şöyle ifade etmiştir:

Gören tûg-i berf ile itdi hayâl

Örülmiş gümüş telli gîsû misâl

GNŞN mes.792

Mürekkepçi Enverî sevgilinin yüzünü güzellik meydanına benzettiği beytinde gözleri, savaş meydanına girerken başına yünler takılmış (kirpik) cengâverler gibi tasavvur eder:

Benüm şâhum dil-âverler gibi meydân-ı hüsnünde

İki şeh-bâza benzer başına yünler takar çeşmün

MEYS, g.225/3

---

*<http://www.mustafacambaz.com/>

SONUÇ

“Osmanlı Toplum Hayatında Serpûşlar ve Osmanlı Şiirine Yansıması” adlı bu çalışmada, Osmanlı toplumunun giydiği serpûşlar belirlenerek bunların Osmanlı şiirine yansımaları tespiti çalışmıştır. Bu çerçevede Osmanlı toplumunda mensubiyeti, mertebesi, mevkiî vs. ne olursa olsun ayırt edilmeksizin kullanılan tüm serpûş çeşitleri; yerli-yabancı seyahatnâmeler, sözlükler, makaleler, kıyâfetnâmeler, tacnâmeler, kılık kıyafet konusunu ele alan muhtelif kitap-ansiklopedi-makale gibi yayınlar taranarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Tespit edilen “serpûş” ve “serpûş aksesuarı” adları, yüz yetmiş adet dîvân ve yirmi altı adet mesnevide detaylı araştırma yapılmak suretiyle incelenmiştir.

Yapılan tarama sonucunda çalışmanın bölümlerinden elde edilen sonuçları şöyle sıralamak mümkündür:

Kaynaklardan hareketle, saraya mensup kişilerin kullandığına işaret edilen ve çalışmada “Saraya Mensup Serpûşlar” başlığı altında incelenen serpûş çeşitlerinin tek bir zümre ve mesleğe ait şahıs tarafından değil de farklı zümre ve mesleğe sahip şahıslarca kullanılan bir yapı arz ettiği şiirlerden hareketle görülmektedir. Örneğin yelken takkenin hem beylerbeyi hem de saray soytarısı tarafından kullanılması ya da Lâm’î zerrîn külâhı solakların (asker) giydiğinden bahsederken: “*Bir şehriyâra bende-durur Lâm’î bugün/Zerrîn külehlü meh gibi yüz biñ solagı var.*” Revânî ise aynı külâhın padişahlarca giyildiği bilgisini nakletmesi gibi. “*Ol şeh-i hûbâna öykünmek diler her gün güneş/Geh geyer zerrîn külâhın geh geyer altunlu şîb.*” Söz konusu serpûşu padişapta, vezirlerde yahut da sıradan bir saray memurunda görmek mümkün olmaktadır. Bu da mevcut serpûşün giyenine dair net bir tanım yapmayı engellemektedir. Bununla birlikte, saraya yakınlığı bulunan kişilerce kullanılan tüm serpûşlar arasında şairlerin en fazla söz konusu ettikleri serpûş, “yelken takke”dir. Özellikle Edirneli Nazmî “yelken takke”yi biçim-renk-kullanım sahası olmak üzere en dikkat çeken özellikleriyle şiirine en çok yansıtan şair olmuştur. Sonra sırasıyla en fazla kullanım oranına sahip olan “zerrîn külâh” adlı serpûştur. Şairler “zerrîn külâh”ı daha çok altın rengine vurgu yaparak şiire konu etmişlerdir. Sırayı takip eden “Horasânî”yi ise en

fazla kullanan şair Sümbül-zâde Vehbî'dir. Daha çok diplomatların giydiği bu serpûşu, kendisi de elçilik vazifesinde bulunan Vehbî şiirine, gerek yüklediği misyonun ağırlığı, gerek fiziksel zorluğu(destârın) gibi pek çok olumsuz etmenle yansıtmıştır. Belirtilenler dışında takiben “örf”, “Rumeli takkesi”, “mücevveze”, “kâtibî”, “Keykubâdî” gibi serpûşların ise şairler tarafından çok fazla kullanılmadığı, bu serpûş adlarının geçtiği beyit sayısının az olmasından anlaşılmaktadır.

Saraya mensup olmayan kişiler tarafından da kullanılması hasebiyle “Sivil Serpûşları” adı altında incelenen serpûşlardan “destâr-ı perîşânî”, “fes”, “takke” vb. gibi serpûşlar, saray ve çevresinde bulunan kişilerce ortak kullanım arz eden serpûşlardan olduğu için tıpkı “Saraya Mensup Serpûşlar”da olduğu gibi bunlarda da kategorize etme gücünü yaşamıştır. Bununla birlikte bu bölümde şairlerin şiirlerinde en fazla söz konusu ettiği serpûş, “takke” olmuştur. “Takke”nin herhangi bir sınıfa mensubiyetinin olmaması ev içi kullanım özelliğine de sahip olması bakımından şâh'dan gedâ'ya kadar pek çok kişi tarafından kullanılması şairlerce de kabul bulmasını kolaylaştırmış olmalıdır. Ayrıca deyim olarak farklı kalıp ifadelerle de şiirlerde oldukça sık kullanıldığı görülmektedir. “Takke”den sonra ikinci olarak şiirlerde en çok tercih edilen serpûş ise, “mi'cer” dir. Takiben gelen serpûşlar ise “perîşânî, “mutallâ”, “arak-çîn”, “taç”, “nikab”, “nezkeb”, “bârânî”, “çalma”, “kelle-pûş”tur.

Çalışmanın “Askerî Serpûşlar” başlığı altında değerlendirilen serpûşlarında ise kategori sorunu büyük ölçüde ortadan kalkmaktadır. Bununla birlikte bu serpûşlar arasında beyitlerde en fazla söz konusu edilen serpûş “miğfer”dir. “Miğfer”in 14. yüzyıla ait metinlerden itibaren şiirde sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Bu durum özellikle 16.yy.da artmakla birlikte 19. yy.'la kadar “miğfer”in şiirlere yansımalarının devam ettiği görülür. Şiirlerde özellikle “miğfer”in üretildiği malzemenin ele alındığı, bunun yanında şekil özelliğiyle de çeşitli çiçeklere teşbih edildiği görülmektedir. “Miğfer”den sonra şiirlerde sık kullanılan diğer bir serpûş ise “börk”tür. Şiirlerde “börk”ün daha çok renk vurgusu üzerinde durulduğu ve “kızıl börk”, “ak börk” ifadelerinin sıkça kullanıldığı görülür. Bu özelliğinin dışında “börk”, Za'îfî, Muhyî, Lâmiî Çelebi'nin beyitlerinde mevki sembolü olarak ele alınırken, Sümbül-zâde Vehbî

ve Zâtî'de mensubiyet bildirmesi yönüyle söz konusu edilir. Şiirlerdeki kullanım oranı bakımından “börk”ü “fes” takip etmektedir. Fes, beyitlerde en fazla renk itibariyle ön plana çıkarılmıştır. Bunun yanında fes'in farklı türlerine de işaret edilmiştir. Şiirlerdeki kullanım oranı bakımından “fes”i takip eden serpûşlar ise “kalpak”, “kuka”, “mukaddem”, “dardağan”, “bölükbaşı serpûşu”dur. Bunların geçtiği beyit sayılarının oldukça az olduğu görülmüştür.

Çalışmanın “Tarikat Serpûşları” kısmına dâhil edilmek üzere şiirlerde yalnız iki serpûş adına rastlanmıştır: “tâc-ı Kalender” ve “sikke”. Tarama sonucu elde edilen beyitler özellikle, Kalender tâcî'nin şekil özelliklerinin tespiti açısından önemli bilgiler nakletmektedir. Kalender tâcî dışında söz konusu edilen diğer tarikat serpûşu ise “sikke”dir. Sikke ile ilgili taranan beyitlerin büyük bir kısmında daha çok para birimi olan sikke'nin söz konusu edildiği, serpûş çeşidi olan “sikke”nin şiire yansıma oranının fazla olmadığı görülür.

“Serpûş Aksesuarları” içinde şiire en çok yansıyan aksesuar, inanç alameti olarak da görülen “taylasân”dır. Talesân', Fidâyî ve Ümîdî adlı şairlerde inanç alameti olarak söz konusu edilirken Mahremî, Hasmî ve Zâtî'de daha çok riya unsuru olarak ele alınmıştır. Takiben gelen aksesuar ise beyitlerde sık sık kara renginin vurgulandığı matem örtüsü olan “şemle”dir. Gedizli Kabûlî “şemle”yi matem örtüsü olarak ifade ederken Nâbî dervişlerin de sarındıkları bir örtü olduğuna işaret etmiştir. Sun'î de ise renk yönünün vurgusu ile karşılaşmıştır.

Sonuç olarak, kaynaklarda çeşitli özellikleri söz konusu edilen serpûşların tanımlarında olmayan birçok özelliğine şiirlerde rastlanmış ve böylece ilgili serpûşun tanım ve özelliklerine katkıda bulunulmuştur. Örneğin, kaynaklarda birkaç yetersiz cümle ile tanımlanan “yelken takke” nin Osmanlı Şiiri'ndeki sadece biçimsel tanımı şöyledir: İki yanında yapay zülûf uzantıları vardır, başın iki yanında açılmış kartal kanadına benzer, Sarı/kırmızı renktedir.

Yine, söz konusu edilen serpûşların halk nazarında sadece maddi bir giyim unsurundan fazla olarak onu kullananın hangi vasıflara sahip olması gerektiğine de şiirlerde işaret edildiği görülür. Bu da, Osmanlı şiirinin toplum hayatına ait hususlara işaret ettiğinin bir göstergesidir.

Son olarak kaynaklarda tanımına istinaden net bir açıklama bulunmayan pek çok serpûş Osmanlı şiiriyle birlikte daha detaylı bir tanıma kavuşmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, A. (2001). Yüsrî (Hayatı Eserleri Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Adaş, E. (2008). Sutûrî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Afyon: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ak, C. (1987). *Muhibbî Dîvânı: İzahlı Metin Kanûnî Sultan Süleyman*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı 1000 Temel Eser
- Akçağ. (ty). *Ahmed Paşa Dîvânı*. Akçağ Yayınları.
- Akdoğan, Y. (1979). Ahmedî Dîvânı (Tenkitli Metin ve Dil Hususiyetleri) I-II. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Aksoyak, İ. H. (1999). Gelibolulu Mustafa Âlî ve Dîvânlarının Tenkitli Metni. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoyak, İ. H. (1998). *Gelibolulu Âlî Riyâzü's-Sâlikîn*. Sivas: Dilek Matbacılık.
- Aksoyak, İ. H. (2003). *Gelibolulu Âlî Tuhfetü'l-uşşâk* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Aksoyak, İ. H. (1994). *Haşmet Külliyyatı*. Sivas: Müstakil Yayınları.
- Aksoyak, İ. H. (2006). *Ahmed-i Yesevî'nin Rumelili Bir Takipçisi: Üsküplü Atâ ve Tuhfetü'l-Uşşâk*. Ankara: Bizim Büro Yay.
- Akdoğan, Y. (1988). *Ahmedî: İskender-nâme'den Seçmeler* Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Akkaya, N. (1996). *Nevres-i Kadîm ve Türkçe Dîvânı (İnceleme, Tenkitli Metin ve Tıpkıbasım)*. Cambridge: Harvard University.
- Aksoyak İ. H. (2003), *Vuslatî Ali Bey: Gazâ-nâme-i Çehrin*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Aksoylu, D. (2007). Kıyâsî'nin Mihr ü Mâh Mesnevisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkuş, M. (1993). *Nefî Divânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akraz, O. (2008). Dâstân-ı Gazâvât-ı İmam Ali. *Yüksek Lisans Tezi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi

- Alışık, C. E. (1986). *Revânî'nin İşretnâmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Altay, A. (2008). *Hâmî Dîvânı*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altun, K. (1999). *Gelibolulu Âlî Dîvânı. (Varîdâtü'l-Enîka)*. Niğde: Özlem Kitabevi.
- Altun, M. (2009). *İznikli Hümâmi-Sinâme*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Altunmeral, M. (2011). Abdî'nin Gül ü Nevruz'u (İnceleme- Metin). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altun, K. (2002). *Tuhfe-i Kusûrî (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)*. Laçın Yayınları.
- Altundağ, A. (2010). *Bolulu Hayrî Dîvânı*. Bolu: Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Altuntaş, Y., Şahin, Y. , Mücella (1997). *Gazi Antep İli Halk Oyunları Kıyafetleri Teknik Çizimleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Ambros, G. (1982). *The Lyrics of Me"âlî. an Ottoman Poet of the 16th Century*. Klaus Schwarz Verlag. Berlin.
- Arat, R.R. (1947). *Yusuf Has Hâcib, Kutadgu-Bilig*. Ankara: TDK.
- Armutlu, S. (1998). Zâtî'nin Şem' ü Pervâne Mesnevisi. *Basılmamış Doktora Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi SBE.
- Arslan, M. (2005). *Bursalı İffet Dîvânı*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- Arslan, M. (2007). *Muhyî, Hayatı. Edebî Kişiliği ve Dîvânı. Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Arslan, M. (2004). *Antepli Aynî Dîvânı*. Kitabevi Yayınları.
- Arbatlı, M. S. (2002). Bağdatlı Es'ad Hayatı, Sanatı ve Dîvânının Tenkitli Metni. *Yüksek Lisans Tezi*.
- Arı, A. (1994). Sakıp Mustafa Dede: Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni. *Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi.
- Arslan, M. (2011). *Şeref Hanım Dîvânı*. Kitabevi Yayınları.
- Atik, A. (2003). Celfî Dîvânı (3b-46a)(İnceleme-Metin). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
- Avşar, Z. (2000). *Revânî Dîvânı*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aygün, Z. (1999). Behiştî'nin Leyla vü Mecnun Mesnevîsi (İnceleme-Metin).

- Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydemir, Y. (2007). *Edincikli Ravzî. Atatürk Üniversitesi Uluslararası Türklük Bilgisi*. Erzurum.
- Aynur, H. (1997). Mahremî ve Şeh-nâmesi: I. Kısım Yavuz Sultan Selim Dönemi (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin). *Basılmamış Doçentlik Takdim Tezi*. İstanbul.
- Aypay, İ. (1986). İzzet Ali Paşa (Hayatı Edebî kişiliği Eserleri ve Dîvânı ile Nigâr-name'sinin Tenkitli Metni). *Yüksek Lisans Tezi*. Fırat Üniversitesi
- Ayan, H. (1990). *Nesîmî Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yay
- Ay, S. (1999). Ahmed Sâdık Zîver Paşa Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydemir, Y. (2007). *Vücûdî: Hayâl u Yâr*. Ankara: Birleşik Kitabevi.
- Ayhan, E. (2000). Nakşî İbrahim Efendi-Nakşî Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Aydemir, Y. (2007). *Behiştî Dîvânı*. Ankara: MEB Yay
- Başpınar, F. (2008). 17. yüzyıl şairlerinden Beyânî'nin Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin). *Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Batur, A. (2002). Süruri Dîvânı Hayatı, Sanatı, Eserleri, Dîvânı'nın Tenkitli Metni. *Doktora Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Bayak, C. (1998). Şehâbî Dîvân'ı ve Konu İndeksi. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baykaldı, R. (1994). *Âzerî'nin Nakş-ı Hayâl'i (İnceleme-Metin)*. Erciyes Ün.
- Bayındır, Ş. (2008). Şehdî Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bektaş, E. (2007). *Muvakkit-zâde Pertev Dîvânı*. Malatya: Öz SerhatYayıncılık.
- Bilkan, A. F. (1997). *Nâbî Divânı*. İstanbul: MEB. Yay. c.I.
- Biltekin, H. (2003). Şeyhî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin). *Basılmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozkurt, F. (2007). XV. Yüzyıla Ait Bir Şair Mecnûası. *Yüksek Lisans Tezi*. Niğde: Niğde Üniversitesi SBE.
- Büyükkarcı, F.Y. (2001). Za'îfî'nin Manzum Gülistân Tercümesi: Kitâb-ı Nigârîstân-ı Şehristân-ı Sebzîstân. *Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi

- Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Canpolat, M. (1982). *Ömer bin Mezid. Mecmuâtü'n-Nezâir*. Ankara: TDK Yayınları.
- Çağlayan, N. (2007). Nisârî Dîvânı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi SBE.
- Çakırcı, M. (2006). Hakim Mehmet Efendi Dîvânı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin). *Yüksek Lisans Tezi*.
- Çakır, Z.V. (1998). Hevâyî Dîvânı (Abdur. Kubûrî-zâde) Dîvânı'nın Tenkitli Metni ve İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*: Tekirdağ: Tekirdağ Üniversitesi.
- Çakır, M. (2008). Kavsi, Hayatı, Edebî Kişiliği Ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin). *Doktora Tezi*.
- Çakıcı, B. (2005). Fedâyî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı.
- Çavuşoğlu, M. (1979). *Amrî Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Çavuşoğlu, M. (1977). *Yahyâ Bey Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Çavuşoğlu, M. , Tanyeri, M. A. (1989). *Üsküplü İshâk Çelebi Dîvânı*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Yay.
- Çavuşoğlu, M. (1980). *Vasfî Dîvânı (Tenkitli Basım)*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Çavuşoğlu, M. (1982). *Helâki Dîvan (Tenkitli Basım)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Cebecioğlu, E. (2010). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Anka Yayınevi
- Ceylan, T. (2007). Tebrizli Ahmedî'nin Esrar-nâme Tercümesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi.
- Çetin, İ. (1993). Derzizâde Ulvî Dîvânı: Hayatı. Edebî Şahsiyeti ve Dîvânının Tenkidli Metni. *Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Çipiloğlu, A. R. (2005). Şânîzâde Atâullah ve Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Boğaziçi Üniversitesi.
- Dağluoğlu, H. T. (1936). Edirne Mezarları. *Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisi*. S. 3 s.163-192.

- Demiralay, M. (2007). Hüdâyî-i Kadîm ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin).
Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Deniz, S. (2005). *Tecellî ve Dîvânı*. İstanbul: Veli Yayınları.
- Demir, H. , Atay, H. (2006). *Tâcizâde Cafer Çelebi: Hevesnâme (İnceleme, tenkitli metni)*. Ankara.
- Demirel, Ş. (2011). *16. Yüzyıl Dîvân Şairlerinden Mânî'nin Dîvân ve Şehr-engîz-i Bursa (İnceleme-Metin)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı e-Kitapları
- Demirel, G. (2005). 18. Yüzyıl. şairlerinden Belîğ Mehmed Emîn Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tahlil). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Delice, H. İ. (1995). Niğdeli Muhibbî Gül ü Nevrûz (İnceleme-Metin-Dizin).
Yayımlanmamış Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi SBE.
- Derdiyok, İ. Ç. (1994). *Cemâlî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı*. Harvard University
- Devellioğlu, F. (1986). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitapevi
- Dilçin, C. (1991). *Süheyl ü Nevbahâr (İnceleme-Metin-Sözlük)*. Atatürk Kültür Merkezi.
- Diñçer, S. (2010). Hafî Hayatı, Sanatı, Şiirleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğanyığıt, İ. (1992). Taşlıcalı Yahyâ Bey: Gülşen-i Envar. *Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duman, M. A. (2005). Fâzıl Dîvânı (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme). *Yüksek Lisans Tezi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Eflâtun, M. (2003). “*Feyzî-i Kelevî Dîvânı: Tahlil-Metin*. Harvard: The Department of Near Eastern Languages and Civilizations. Harvard University.
- Elçin, Ş. (2003). Türk Halk Edebiyatında Turna Motifi. *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 28, 46.
- Eliaçık, M. (1992). Tokatlı Kânî Dîvânının Tenkitli Metni, Hayatı, Kişiliği, Vazifeleri, Eserleri, Dili, Sanatı ve Üslubu. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi..
- Elmas, S. (2012). Kırımlı Rahmî Dîvânı *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Haziran*. 14.1, 237-268.
- Ercan, Ö. (2008). *Peştelî Hisâlî Dîvânı*. Gaye Kitabevi
- Erdoğan, M. (2013). *Gedizli Kabûlî ve Dîvânı*. Kütahya: Gediz Belediyesi

Kültür Yay.

- Erdoğan, M. (2007). *Fatin Dîvânı*. Kitabevi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2011). *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erduran, M. (2003). Dîvân-ı Hafîd (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks). *Yüksek Lisans Tezi*. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi.
- Eren, A. (1999). Çankırlı İbrahim Hurrem Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ergin, M. (1980). *Kadi Burhaneddîn Dîvânı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Erkal, M. (1991). Arşın. *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. Cilt 3*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Eroğlu, S. (2007). Âsafî'nin Şecâat-nâme'si (İnceleme-Metin). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, E. (2010). II. Bayezıt Devri Şairlerinden Münîrî, Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (İnceleme - Tenkitli Metin). *Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erünsal, İ. (1977). *The Life And Works Of Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi. With A Critical Edition of His Dîvân*. *Doktora Tezi*. Edinburgh: University of Edinburgh.
- Ersöz, E.G. (2007) Nîmetî Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- Esin, E. (1970). *Bedük Börk*. International Altaistic Conference, Istituto Universitario Orientale Seminariodi Turcologia Naples.
- Esir, H. A. (1998). Bursalı Lâmi'î Çelebi: Hayatı ve Edebi Kişiliği, Ferhatnâmesi'ninTahlili ve Tenkitli Metni. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Eskimen, A. D. (2008). Mecdi Mehmed Efendi'nin Gazelleri (Metin-İnceleme). *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi.
- Gıynaş, K. A. (2014). *Pervane Bey Mecmuası*. İstanbul: Akademik Kitaplar. C. I-II-III.
- Germaner, S., İnankur, Z. (2002). *Oryantalistlerin İstanbul'u*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, Seri Adı Ve Numarası: Sanat/78.
- Gökyay, O.Ş. (2006). *Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi. Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini*. Cilt 1. İstanbul: YKY.

- Gölpınarlı, A. (1951). *Nedim Dîvânı*. İstanbul: Şaka Matbaası.
- Gürgendereli, M. (2002). *Mostarlı Hasan Ziyâ'î: Hayatı-Eserleri-Sanatı ve Dîvânı*. Ankara.
- Güneş, Ö. (2010). Fahrî'nin Hüsrev ü Şîrîn Mesnevisi ve Şeyhî ve Nizamî ile Mukayesesi. *Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi*.
- Güzel, H. C., Birinci, A.(2002). *Genel Türk Tarihi*. Cilt 2. Yeni Türkiye Yayınları
- Güzelova, H. (2008). Abdî, Heft Peyker Mesnevisi (İnceleme-Metin-Dizin). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gezer Şahin, B. (2009). Tâlib Dîvânı ve İncelemesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Marmara İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Gürbüz, M. (2005). Rezmî Dîvânı. (İnceleme-Metin-İndeks). Gazi Üniversitesi *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Güftâ, H. (2000). *Erzurumlu Şair Hâzık-Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı.
- Harmancı, M. E. (2010). *Süheylî Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Harmancı, M. E. (1999). Şinasi Dîvânı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmit: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Harmancı M. E. (2003). *Manisalı Camî'i Muhabbet-Name (İnceleme-Metin-Nesre Çeviri)*. Marmara Üniversitesi. 2. Cilt.
- Hisâlî Metâliü'n-ne Kaya, B. (2003). Hisâlî Hayatı-Eserleri ve Metâliü'n-nezâir Adlı Eserin Birinci Cildi (İnceleme-Metin). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- İlhan, E. (2015). Kâşif Es'ad Efendî Dîvânı. (İnceleme-Metin) Gazi Üniversitesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.
- İnce, A. (1994). *Mirzâ-zâde Sâlim Dîvânı*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.
- İnan, M. E. (1998). 16. Asır Şairlerinden Za`îfi Ve Bağ-ı Behişt Mesnevisi. *Yüksek Lisans Tezi*.
- İnce, A. (1994). *Mirzâ-zâde Sâlim Dîvânı (Tenkitli Basım)*. Ankara.
- İpekten, H. (1970). Nailî-i Kadîm Dîvânı. *Doktora Tezi*. İstanbul.
- İpekten, H. (1974). *Karamanlı Nizamî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

- İpşirli, M. (1989). *Selanikî Mustafa Efendi: Tarih-i Selanikî*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- İsen, M. (1990). *Usûlî Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İşli, H. N. (2009). *Osmanlı Serpûşları*. İstanbul: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Aja.
- İşli, N. (1981). Borkler Üzerinde İncelemeler. *Basılmamış Mezuniyet Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Kaçalin, M , Yurt, A.İ. (1994). *Akşemseddin Hayatı ve Eserleri*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Kaçalin, M. (1994). *Âhî Divânı*. Ankara Kültür Bakanlığı Yay.
- Kahraman, S. A. ,Dağlı, Y. , Dankoff, R. (2003). *Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zullî, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi. Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini*. Cilt 8.İstanbul: YKY.
- Karacan, T. (1991). *Bosnalı Alaeddîn Sâbit Dîvânı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Kavukçu, F. Z.(1994). Lâmi'î Çelebi Veys ü Râmîn. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi SBE.
- Karavelioğlu, M. (2011). *Mecmuâ-i Kasâid-i Türkiyye*. İstanbul: Titiz Yayınları.
- Koçak, F. (2006). Fâik Mahmud ve Dîvânı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Karaman, M. (2008) Mecmua-i Eş'âr (Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 Tenkitli Metin 1b-40a). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Kara, N. (2009). Kalkandelenli Mu'îdî'nin Şem ü Pervâne Mesnevîsi. *Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.
- Karataş, İ. (2015). Balıkesirli Abdülaziz Mecdî ve Dîvânı (İnceleme-Metin). *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Karataş, H. (2001). 16 Yüzyılda Bir Nazîre Şairi Sebzî Ve Nazireleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Karavelioğlu, M. A. (2005). XVI. Yüzyıl Şâirlerinden Prizrenli Şem'i'nin Dîvânı'nın Edisyon Kritiği ve İncelenmesi. *Basılmamış Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

- Kaçalin, M. (1992). *Tuhfe-i Rûmî (Kadiriler Âsitânesi'nin Manzum Tarihçesi)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Karakoyun, E. (2007). *Zâik Dîvânı (1b-65a).Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kahraman, A. (2002). İshak-zâde Zuhûrî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni. *Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı.
- Karahan, A. (1966). *Kanuni Sultan Süleyman Çağı şairlerinden Figânî ve Dîvânçesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Karapanlı, G. (2005). Şeyhülislâm Muhammed Mekki Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi.
- Kavruk, H. (2001) *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı Tenkitli Metin*. Ankara:MEB Yayınları.
- Kaya, N. (2009). Tâb'î Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Afyonkarahisar
- Kaya, B. A. (2003). *The Dîvân of Azmi-zâde Hâletî: Intoroduction and Critical Edit*. Cambridge: Harvard University.
- Karaköse, S. (2001). *Said Giray Dîvânı*. Denizli.
- Kırbyık, M. (1999). *Kâtib-zâde Sâkib Mustafa Hayâtı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*. Konya Selcuk University SBE.
- Koparan, B. (1995). Cem'î Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçu, R. E. (1967). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları.
- Köksal, M.F. (2001). Edirneli Nazmî Mecma'u'n-Nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin).*Yayımlanmamış Doktora Tezi* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köksal, S. (2002). *Livâyî Dîvânı*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Basılmamış Doktora Tezi.
- Kurdoğlu, O. (2004). Lebib Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük). *Doktora Tezi*. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kutlar, F. S. (2005). *Ûdî: Mâ-cerâ-yi Mâh*. Ankara: Öncü Kitap Yay.
- Kutlar, F.S. (1996). *Arpaemîni-zâde Sâmi Dîvânı: Tenkitli Metin-İnceleme-*

- Özel Adlar Dizini I-II. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kurnaz, C. , Tatçı, M. (2001). *Mürekkepçi Enveri Dîvânı*. Meb Yayınları
- Kuşoğlu, M. Z. (2006). *Resimli ansiklopedik Türk kuyumculuk ve maden terimleri sözlüğü*. Ötüken Neşriyat.
- Kuzubaş, M. (2009). *Sâkî-nâme (Nev'î-zâde Atâyî)*. İstanbul: Etüt Yay.
- Kumbaracılar, İ. (ty). *Serpûşlar*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Küçük, S. (1994). *Bâkî Dîvânı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Külekçi, N. (1985). Ganizâde Mehmed Nâdirî-Hayâtı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-nâme'sinin Tenkitli Metni. *Doktora Tezi*. Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- Külekçi, N. (1985), *Ganî-zâde Nâdirî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şehnâmesi'nin Tenkitli Metni*. Atatürk Ün. Fen Edb.
- Köksal, M. F. (2003). *Yenipazarlı Vâlî: Hüsn ü Dil Mesnevisi (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*. Kitabevi. İstanbul.
- Majda T. (2006). *The Ralamb Album of Turkish Costumes*. A. Karin (Ed.). *The Sultan's Procession: The Swedish Embassy to Sultan Mehmed IV in 1657-1658 and the Ralamb Paintings*. İstanbul: Swedish Research Institute in İstanbul. 196-265
- Macit, M. (1997). *Nedîm Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Macit, M. (2001). *Erzurumlu Zihnî*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Mazıoğlu, H. (1986). *Fuzûlî Dîvânı ve Türkçe Dîvânından Seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Mermer, A. (1991). *Mezâkî Dîvânı*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Mermer, A. (2004). *Kütahyalı Rahîmî ve Dîvânı*. İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı.
- Mermer, A. (1997). *Karamanlı Aynî ve Dîvânı*. Akçağ Yayınları
- Memiş, N. (2008). Ferdî Abdullah Efendi ve Dîvânı (İnceleme-Metin). *Yüksek Lisans Tezi*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi.
- Mengi, M. (2024). *Mesîhî Dîvânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Mum, C. (2004). *Halepli Edip Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Cinaslar Sözlüğü)*. *Yüksek Lisans Tezi*.
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. Nikab. İstanbul: Dağarcık Yayınları
- Nur Doğan, M. (1997). *Lâle Devri Şairi Şeyhülislâm Es'ad Ve Dîvânı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Okatan, H. İ. (1994). *Kâf-zâde Fâizî: Hayatı, Eserleri, Sanatı, Tenkitli Dîvân Metni. Doktora Tezi.*
- Okçu, N. (2011). *Şeyh Gâlib Dîvânı*. Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları
- Okumuş, S. (2007). *Nebzî Dîvânı (İnceleme-Metin). Doktora Tezi.* Konya.
- Onay, A. T. (2009). *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü: Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. İstanbul: H Yayınları.
- Osmanlı Ordusu (2013). <http://www.sosyalbilge.com>. (10.09.2017)
- Öz, T. (1953). *Emânât-i Mukaddese*. İstanbul: Kanaat Kitapevi
- Özyıldırım, A. E. (2007). *Keçeci-zâde İzzet Molla and Mihnet-keşân*. Part1-2. The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University.
- Özcan, A. (2014). Bölük. *İslam Ansiklopedisi*. Cilt 6. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özdemir, M. (1999) Neccarzâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Özkan, Ş. (2003). 18. Yüzyıl Şairi Hafid'in Dîvânı'nın Transkripsiyonlu Karşılaştırmalı Metni. *Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi
- Özmen, V. (2007). Abdürrahîm-i Tirsî Dîvânı. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli Üniversitesi SBE.
- Özmen, M. (2001). *Ahmed-i Dâî Dîvânı (Metin-Gremer-Tıpkıbasım)* Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Özgönül, Ö. (2001). *Aczî Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi* Balıkesir
- Öztürk, Z. (2014). *Mecmûa-i Eş'âr. Yüksek Lisans Tezi*. Uludağ Üniversitesi
- Pakalın, M.Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Cilt 3. İstanbul: MEB Yayınları.
- Rasim, A. (1969). *Muharrir Bu Ya*. MEB Yayınları.
- Râvendî, S. (1999). *Rahâtü's-Südûr ve Âyeti's-Sürûr*. A. Ateş (çev.), Ankara: TTK. (orijinal baskı tarihi: 1957)
- Kütük, R. (1990). Celâl-zâde Sâlih Çelebi, Leyla vü Mecnûn (Tenkitli Metin-İnceleme). *Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Sadık, A. (1999). *Zîver Paşa Dîvânı. Yüksek Lisans Tezi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Savran, Ö. (2003). *Neşâtî Dîvânı'nın Tahlili*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi
- Sâdâvî, S. (1987). Osman-zâde Tâ'ib Ahmed Hayatı, Eseri ve Edebî Kişiliği. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi.
- Selçuk, B. (1999). *Nâlî Mehmed Efendi Tuhfetü'l Emsâl (İnceleme-Metin Dizin)*. Malatya.
- Serdaroğlu Şişman, V. (2001). Zâtî'nin Gazeliyatına Göre XVI. Yüzyılda Sosyal Hayat. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevinç, F. (2001). Edhemî Dîvânı ve Tahlili. *Yüksek Lisans Tezi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Seyhan, N. (2000). Medhî Dîvânı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Sorgun, S. (2009). *Tâlib Ahmed Bosnavî Dîvânı (İnceleme, Transkripsiyonlu Metin, Nesre Çeviri)*. Kocaeli: Kocaeli Üniv. SBE.
- Sona, F. (2005). Alî Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Sarıkaya, E. E. (2008). Celâlî Dîvânı: Karşılaştırmalı (Metin-İnceleme). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Selçuk, E. (2007). Hasmî Dîvânı (İnceleme-Metin). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sünger, E. (2004). Fakîh: Hayatı, Eserleri, Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi* Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şanlı, İ. (2003). Fidâyî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın İncelenmesi (İnceleme-Tenkitli Metin). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Bursa.
- Şeylan, A. (2003). İbrahim İbn Bâlî Hikmet-nâme (Metin-İnceleme-Sözlük). cilt 2. *Doktora Tezi*. İstanbul.
- Şen, F.M. (1995). *Beylikçi İzzet Bey Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Şimşek, M. (2007). Yahyâ Nazîm Dîvân III (İnceleme-Metin). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE.
- Şentürk, A.A. , Boşdurmaz, N. (2012). *Aşkî Dîvânı*. Yapı Kredi Yayıncıları.
- Şentürk, A.A. (2016). *Osmanlı Şiiri Klavuzu*. Cilt1. İstanbul: OSEDAM Yayınları.
- Şentürk, A.A. (2017). *Osmanlı Şiiri Klavuzu*. Cilt 2. İstanbul: OSEDAM

Yayımları.

- Şentürk, A.A. (2015). Manzum Metinler Işığında Bir Kalender Dervişinin Profili. *Turkish Studies*. 10. 8, 141-220.
- Şehsuvaroğlu, H. (ty). *Asırlar Boyunca İstanbul: Eserleri Olayları Kültürü*. İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi.
- Tarlan, A. N. (2004). *Şeyhî Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Tarlan, A.N. (1945). *Hayâlî Bey Dîvânı*. İstanbul: Bürhaneddin Erenler Matbaası.
- Tanrıbuyurdu, G. (2012) Mu'îdî Dîvânı. *Basılmamış Doktora Tezi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tarlan, A.N. (1992). *Necâtî Beğ Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Tulum, A. M., Tanyeri, M. A. (1977). *Yahya Nev'î Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tarlan, A.N. (1945). *Tenkitledi Dîvân Neşirleri: Hayâlî Bey Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Tarlan, A. N. (1992). *Ahmet Paşa Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Tarlan, A. N. (1948). *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Dîvân Şiiri Rahmî ve Fevrî*. İstanbul: Üçler Basımevi. Seri 1.
- Tavukçu, O.K. (ty). *Ahmed Rıdvân'ın Hüsrev-ü Şîrîn Mesnevîsi*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tez, Z. (2009). *Tekstil ve Giyim Kuşam Sanatının Kültürel Tarih*. Doruk Yayınları.
- Tığlı, F. (2006). Bursalı Rahmî Çelebi ve Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- TDK. (2006). *Güncel Türkçe Sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr> (01.08.2017).
- Tankuş, M. (2002). Ârif Süleyman Dîvânı (Hayatı, Eserleri ve Dîvânı). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.
- Tulum, M. (2014). *Hacı Ahmet Efendi. Sergüzeşt Ve Ravzatü't-Tevhîd (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Tökel, D. A. (1993). Fütûhî Dîvânı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Samsun: On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tüysüzöğlü, F. D.(2005). Çuhadar-zâde Şâkir Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turgut, S. (2001). Edirneli Nazmî. Dîvân-ı Türkî-i Basît. *Yayımlanmamış*

- Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tavukçu, O. K. (2000). Dede: Ömer Rüşenî Hayatı, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Erzurum.
- Tokay, A. T. (2008). Levhî Gazavat-nâme-i Sultân Süleymân. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tıgılı, F. (2006). Bursalı Rahmî Çelebi ve Divânı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi
- Tarlan, A.N. (1970). *Zâfî Dîvânı Gazeller Kısmı: II. Cild (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat. Fakültesi Yayınları.
- Taş, H. (2004). Vahyî Dîvânı ve İncelemesi. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi.
- Tatçı, M. (2015). *Yunus Emre ile Aşk Yolculuğu (Hayatı ve Seçme Şiirleri)*. H Yayınları.
- Top, Y. (2003). Şühî Dîvânı (İnceleme-Metin). *Yüksek Lisans Tezi*. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü.
- Umar, S. S. (1941). *Şaşı Hafız ve Maruf Nüktedanlar*. İstanbul: Kültür Matbaası
- Uzunçarşılı, İ.H. (2014). *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*. Ankara: t.t.k. Basımevi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1943). *Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları*. Cilt 1. Ankara.
- Uludağ, E. (1992). Şeyhülislâm Bahâyî Dîvânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin). *Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Ünlü, M. Ş. (1991). Ubeydî: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni. *Doktora Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.
- Üzümcü, M. A. (2008). Za'îfî: Kitâb-ı Sergüzeşt-i Za'îfî. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, H. (2003). Hafîd Dîvânı. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Uzun, S. (2011). *Üsküdarlı Aşkî Dîvânı Tenkitli Metin, Nesre Çeviri ve 16.yy Osmanlı Hayatının Dîvândaki Yansımaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üst, S. (2011). *Edirneli Nazmî Dîvânı (İnceleme, Tenkitli Metin)*. Erzurum:

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Werner, E. (1986). *Büyük Bir Devletin Doğuşu, Osmanlılar (1300-1481): Osmanlı Feodalizminin Oluşma Süreci*. Alan Yayıncılık.

Yekta, S. (2002). *Emrî Dîvânı*. İstanbul: Eren Yayıncılık

Yazar, İ. (2001). *Ömer Fuadî: Hayatı Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyyesinin Metni*. İstanbul.

Yakar, H. İ. (2009). *Gelibolulu Sûn'î Dîvânı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> (05.08.2017).

Yekbaş, H. (2010). *Sehî Beğ Dîvânı*. Kitabevi Yayınları.

Yenikale, A. (2012). *Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı*. Kahramanmaraş: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Yenikale, A. (2002). *Dîvân Tertibine Farklı Bir Yaklaşım: Hüsn-i Hakikî – Hüsn-i Mecazî*. İlmî Araştırmalar.

Yelten, M. (1999). *Nev'izâde Atayi: Sohbet'ül- Ebkar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Yilter, S. (2006). *Mecmua-i Kasaid ve Gazeliyyat (Mecmua-i Devavin) (Halet Efendi Mülhaki, Süleymaniye ktp. no 245) (İnceleme-Metin-Tıpkı Basım)*. Erciyes Üniversitesi SBE.

Yılmaz, M. (2010). *Sehî Bey Dîvânı (İnceleme-Metin)*. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yoldaş, K. (1998). *Tutmacî'nin Gül ü Hüsrev'i (İnceleme-Metin)*. *Basılmamış Doktora Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yorulmaz, H. (1989). *Koca Râgıb Paşa Dîvânı*. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.

Yurtseven, N. (2003). *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lugatler ve Sünbül-zâde Vehbî'nin Nuhbe'si*. *Basılmamış Doktora Tezi*. Ankara.

Yıldırım, A. (2009). *Kâmî Dîvânı (Edirneli Efendi Çelebi) Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni*. Ankara: T.C. Meb Yayınları.

Yazar, İ. (2010). *Tokatlı Kânî Dîvânı (Tenkitli Metin ve Tahlil)*. Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

Yağmur, B. (1998). *Hilâlî Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yağcı, Ö. G. (2006). *Mehmed Şerif Efendi Dîvânı (İnceleme-Metin)*. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale.

- Yavuz, K. (2007). *Gülşehri'nin Mantıku't-tayr'ı (Gülşen-name) Metin ve Günümüz Türkçesine Aktarma*. Ankara: Kırşehir Valiliği Yayınları.
Yayın no: 12.
- İstanbulî, S.(2006.). *Mecmû'atü'z-zarâif: Tarikat Kıyafetleri*. Tayşî M., Aşkar. M. (çev.), İstanbul: Sufi Kitap
- Yücel, Y. (1974). *Osmanlı Devlet Düzenine Ait Metinler 1: Kitab-ı Müstetab*. Ankara: Tıpkıbasım Osmanlı Devlet Düzenine Ait Metinler 1640 Tarihli Es'ar Defteri.
- Yener, Z. (2009). Türk Edebiyatında Ferdi Bilmeceler Üzerine Bir İnceleme (Muamma ve Lugaz Mecmuası). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi SBE.
- Yıldız, A. (2009). *Mustafa Çelebi: Varka and Gülşah*. Cambridge
- Yıldırım, S. (2004). Dîvân Edebiyatında Nazirecilik Geleneği ve Hevâyî'nin Nazirelerden Oluşan Dîvânı. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, T. (2010). *Hüseyin Baykara Dîvânı (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. İstanbul: Hat Yayınevi.
- Zülfe, Ö. (2016). *Hecrî Kara Çelebi Muhyi'd-dîn Mehmed Dîvânı (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DİZİN

HOROSANÎ

'Arab serverlerine dergehün bir taht-ı Tirüzi 'Acem şahına hak-i makdemüñ tac-i Horasani
GMAD, k.33/33 (18yy)Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak(Kıymetli bir tâc oluşu)
Alınmıştır Horâsânîsi derdim kasr-i müşgûdan / Eger Ferhad balsa dest-res kûh-i bedahşâna
ŞGNO, tar.33/8 Şeyh Gâlib Dîvânı Naci Okçu (giyim unsuru)

Çogaldı şimdi İstanbul'da destâr-i horasani Dil-i şeydâ dahi ol reşk ile geydi horasânî
KRDS mat.16 Kırımlı Rahmî Dîvânı Sevgi Elmas (giyim unsuru)

Ricâl-i devletiñ zîb-i ser ünvânı Horâsânî / Budur âyin-i sultân ricâl-i şanı Horâsânî
TDNK 68/1 Tab'î Divanı (18.yy.) Nejla Kaya (Muteber bir serpûş olduğu)

Nişân-i rif'at şandır bu tâc-i nüsc nüsha-yı devlet / Kılar zîr-i tasarruf niçe pîrânî Horâsânî
TDNK 68/3 Tab'î Divanı (18.yy.) Nejla Kaya (Muteber bir serpûş olduğu)

Mübârek eylesün Bârî niyâz ancak budur Tab'î / Geçürdi rütbede başa her akrâmî Horâsânî
TDNK 68/8 Tab'î Divanı (18.yy.) Nejla Kaya (rütbe temsili)

Horâsânî serimde ferve-i semmûr dûşumda / Yedimde ser-berâber nâme-i mergûb-i şâhâne
SVAY, k.7/44 Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale (Giyimunsuru)

Misâl-i mürğ-i dâm üftâde başım ugradı derde / Kafes oldu ser-i âzâdeme bâr-i Horâsânî
SVAY, k.27/11 Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale

Horâsânî belâsıyla gidip mülk-i Horâsân'a / Seyâhat eylemişken hitta-i İrân ü Tûrân'ı
SVAY, k.27/21 Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale

Horâsânî cihânî başıma teng eyleyip ya'nî / Horâsân ü 'Irâk ü Çîn'e dek gitdim temâşâyâ
SVAY, k.29/45 Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale

Ricâlîñ başı bağı oldugundan emr-i şâhiye / Horâsânîde olmuş hey'et-i destâr pîç-â-pîç
SVAY, g.33/5 Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale

KÂTİBÎ

Sultân Selîm kâtibi ser-tâc-i hâcegân / Sarıkçıbaşı sâbık o sâhibfünûn-câh
ŞGDA, tar.58/1. Şeyh Gâlib Dîvânı Akçağ?

Kâtibi'nün bu gelür elinden ey şeh kim ide Sünbülün gibi yüz urup ayaguna terk-i ser
ENMN, 5 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal

Kâtibî geydün ise başa bu dem destârı / Rezmîyâ serssem olan iş ü gücin bu dür sarar
RDMG g.110/5 Rezmî Divanı Mehmet Gürbüz

ÖRF

Gelmez hcvcs-i ref ü na'b-i kalb-i kesîre 'Örfile kabul eylemeziiz 'örf ü izâfât
FKDM terc.3/V-3 Feyzî-i Kefevî Divanı Muvaffak Eflatun

Kûh-i Kâf'a virdi ağırlık vakârî nitekim/'Örfî dîvân ehline bağışlamışdur zîb ü zeyn
SBDM, k.29/3

Demişler ol nigâr bizimdir kolla Başında koskoca örfiyle molla (Galatalı Çorbacı)

Tâlib-i 'ilm olub ol 'örf-i izâfet kullanan/'Örfî olur itmeyince ehl-i 'irfân ile bahs ENDS,b.7364

Oturub örfine hitâb itdi/Nice yüzden ana 'itâb itdi

CSLM, mes.598 Celâl-zâde Sâlih Çelebi, Leyla vü Mecnûn Rıfat Kütük

Bî-'ilm kazâ tantanasun fâş ide kâdî/'Örfine 'abâyisine hemyânına sad yuf

KEEİ k.1/13

RUMELİ TAKKESİ

Yahyâ ser-i Hayâlî' de Rûm ili takyesi/Güyâ ki bir togandır anı zâga saldılar YBDÇ, 5

Lâleler la'lin kabâ vü kırmızı takye ile/ Beñzemişdür her biri bir Rûm ili meh-rûsına SBDM,g.225/3

Koyun celeplerine döndürme kendüzünü/Rûmili takyesiyle ey ebleh-i- zemâne YBDÇ,3

SELİMİ

Dülbendiñi o şâha selimî sarın disem / Biñ dürlü nâz ü şiveler eyler bozar sarar SDHY, g.44/2

Yolında dîv-neverdüm mûr-i hatta virmese sûret Selimî sarsa dülbendin Süleymân-i zamân olsa MEDC, g.249/2

Kul itse kendüye dünyâyı bir şâh-i cihan olsa Selimî sarsa dülbendin Süleymân-i zaman olsa YDMÇ, g.385/1

YELKEN TAKKE

Rûm ili mahbûbı gerçik hübsın gey yaraşur / Nev-civânum saña şol merdâne yelken takyesi

ENDS, b.39142 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst

Sevdüğüm bir hûb göricek Rûm ili mahbûbidur / Keşfiyâ başında bir merdâne yelken takyesi

PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş

Ey Hadîdî ebre beñzer k'âfitâb üstindedür / Rûm ili mahbûbınuñ merdâne yelken takyesi

PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş

Açar gül gibi yelken takyesi her dilberi gâyet / Yaraşur hak budur dilberlere hem Rûm ili tavrı

ENDS, b.37019 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst

Kimsemin düzd-i ecel gibi yolına gelmezüz / Lâlenün yel gibi yelken takyesini kapmazuz

YBDÇ, 2 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Şol Hayâlî Beg ki benzi sarı gözi aladur / Başda yelken takyesi boklukda bitmiş lâledür

YBDÇ, 1 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Perde-dâr olmuş ruh-i cânâna yelken takyesi / San şafak olmuş meh-i tâbâna yelken takyesi

MZMG, g.458/1 Mostarlı Ziyâî Divanı (Müberra Gürgendereli)

yelken takyesi MZMG, g.458/2 Mostarlı Ziyâî Divanı (Müberra Gürgendereli)

Şem`-i ruhsâr-i nigâra yanmaga kasd eylemiş / Bâl ü per açmakdadur pervâne yelken takyesi

MZMG, g.458/3 Mostarlı Ziyâî Divanı (Müberra Gürgendereli)

Al tûtf serv-i ra`nâ üzre konmuş sanasın / Kadd-i yâr üstindeki merdâne yelken takyesi

MZMG, g.458/4 Mostarlı Ziyâî Divanı (Müberra Gürgendereli)

Ey Ziyâ`î gûyiyâ bir şâh-i güldür kadd-i yâr / Sûretâ beñzer gül-i handâna yelken takyesi

MZMG, g.458/5 Mostarlı Ziyâî Divanı (Müberra Gürgendereli)

Bahr-i çeşmüm görse yelken takye geymiş dil-beri Fülk-i dil uyar hevâya hiç kalmaz lengeri

ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma`ü'n-nezâir Fatih Köksal

Vireli zînet meh-i tâbâna yelken takyesi Yıkdı dil mülkin idüp vîrâne yelken takyesi

ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma`ü'n-nezâir Fatih Köksal

Güşesi salınduginca boynına ruhsârına Yaraşur kâkül gibi cânâna yelken takyesi

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma`ü'n-nezâir Fatih Köksal

Per açup lerzân cemâli üzre olmuş göyiyâ Şem`ine ruhsârınun pervâne yelken takyesi

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma`ü'n-nezâir Fatih Köksal

Sidre tâvûsına benzer dil-ber-i meh-çihrenün Başladukça bâl açup cevâlâna yelken takyesi

- ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Ey Hadîdî ebre benzer ki_ âfitâb üstindedür Rümili mahbûbınun merdâne yelken takyesi
- ENMN, 5 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Virmege zînet meh-i tâbâna yelken takyesi saldı 'aks-i 'ârız-i cânâna yelken takyesi
- ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
İrmesün diyü kamer alnına tâb-i âfitâb Sâyebandur ol şeh-i hûbâna yelken takyesi
- ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Hacletinden ser-nigün olup kızardı âfitâb Yaraşaldan ol gül-i handâna yelken takyesi
- ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Kime gel dir nâziükâne kime git dir remz ile Her taraftan el salar yârâna yelken takyesi
- ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Sevdüğüm bir hûb gerçek Rümili mahbûbıdur Keşfiyâ başında bir merdâne yelken takyesi
- ENMN, 5 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Zer benekden bâl açup cânâna yelken takyesi Başladı tâvûs-veş cevîlâna yelken takyesi
- ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Âfitâb üzere şafakdur güyyîâ ol meh ruhun Yüzi üzere kırmızı merdâne yelken takyesi
- ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Bir kızd otag tutup üstüne viridi yine Hayli 'unvân ol şeh-i hûbâna yelken takyesi
- ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Serv-i bâlâ üzere konmuş al tûtî sanuram Vireli zînet kad-i cânâna yelken takyesi
- ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Sun'iyâ san bir hümâdur sâye şalmış bir şehe Husrev'ün başında ol şâhâne yelken takyesi
- ENMN, 5 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Ebr olup âh ol meh-i tâbâna yelken takyesi Mâri' olur gün yüzün seyrâna yelken takyesi
- ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Dil alup al ile başdan sonra kasd-i cân ider Göz göre girer dem-â-dem kana yelken takyesi
- ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Turmayup dil tıflını yilter hevâya dem-be-dem Nev-cevân dil-berlerün merdâne yelken takyesi
- ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Keykubâdi tâca benzer gey virür zinek sana Yaraşur sen husrev-i hûbâna yelken takyesi
- ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
El uzadup la'l ü ruhsârına yârun Nazmîyâ Bûse alur dem-be-dem rindâne yelken takyesi
- ENMN, 5 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Lâleler geydi yine kırmızı yelken takeye Gonçeden nize çeküp oldı sipâhi nökeri
- ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Zer benekden bâl açup cânâna yelken takyesi / Başladı tâvus-veş cevîlâna yelken takyesi
- SDHY, g.194/1 Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)
Afitâb üzere şafakdur güyyîâ ol meh-ruhuñ / Yüz _____ kırmızı merdâne yelken takyesi
- SDHY, g.194/2 Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)
Bir kızıl otâg kurup üstüne verdi yine / Hayl-i ünvan o şeh-i hûbâna yelken takyesi
- SDHY, g.194/3 Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)
Serv-i balâ üzere konmuş al tûtî sandum Vireler ziyet kadd-i cânâna yelken takyesi

SDHY, g.194/4. Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)
Sun'îya san bir hümâdur sâye salmış bir şehe / Husrevüñ başında ol şâhâne yelken takyesi

SDHY, g.194/5. Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)
Bahr-i çeşmüm görse yelken takye geymiş dil-beri / Fülk-i dil uyar havâya hiç kalmaz lengeri

ZDVŞ g.1578/1 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
Oldı gönلüm bir yiler yil dahi bir çağlan deniz / Sevdi yelken takye giymiş bir levend oğlanım

DTBS g.247/4 Edirneli Nazmî Dîvân-ı Türkî-i Basît Savaş Turgut
Kimsemin düzd-i ecel gibi yoima gelmezüz Lâlenüîf yel gibi yelken takyesini kapmazuz

YDMÇ, g.161/2 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Takyen hayalleriyle gün togsa sayesinde Turmaz urur yürürsin atuna tâziyâne . . .

YDMÇ, g.428/4 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Sol Hayalî Beg kı benzi sarı gozi Başda yelken takyesi boklukda bitmiş lâledür
Hayâlî sea 'acâyib kamapâsm Reva mı ortadan 'avret alasin

YDMÇ, kıt.13 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Al takye ver külah idügin kân 'âlemin Söyler lisân-i hâl ile bedr ü hilâl-i çarh

KRDS g.10 /5 Kıvrımlı Rahmî Dîvânı Sevgi Elmas
yahyâ ser-i hayâlîde rûmilî takyesi / gûyâ ki bir togandur anı zâga saldılar

PBMK, b.8241 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
bahr-i çeşmüm görse yelken takye geymiş dilberi / fülk-i dil uyar hevâya hiç kalmaz lengeri

PBMK, b.27081 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
Giceler yanuñda yelken takyelü dilber hilâl / Gündüzün karşıñda bir mahbûb-i zer-efser güneş

MKTM, k.269/26 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Bahr-i çeşmüm görse yelken takye geymiş' dil-beri Fülk-i dil uyar havaya hiç kalmaz lengeri

ZDAN, g.1578/1 Zâtî Dîvânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Bâd-ı âhdan kıvrımış lâle yelken takyesin / Allar giymiş sipâhî dil-beridür sanasin

SBDH, k.30/20 Şehî Beğ Divanı Hakan Yekbaş
Keykubâdî tâcdur başında yelken takyesi / Mülk-i hüsnüñ Hüsrevi bir tâc-dârum var benim

ENDS, b.26562 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
Açar gül gibi yelken takyesi her dilberi gâyet / Yaraşur hak budur dilberlere hem Rûm ili tavrı

ENDS, b.37019 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
Bahr-i çeşmüm görse yelken takye geymiş dilberi / Fülk-i dil uyar hevâya hiç kalmaz lengeri

PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Vireli zînet meh-i tâbâna yelken takyesi / Saldı 'aks-i 'ârız-i cânâna yelken takyesi

PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
İrmesün diyü kamer alnına tâb-i âfitâb / Sâyebândur ol şeh-i hûbâna yelken takyesi

PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Hacletden sernigûn oldı kızardı âfitâb / Yaraşaldan ol meh-i tâbâna yelken takyesi

PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Kime gel dir nâziükâne kim git dir remz ile / Her taraftan el salar yârâna yelken takyesi

PBKG 4 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Sevdüğüm bir hûb göricek Rûm ili mahbûbidur / Keşfiyâ başında bir merdâne yelken takyesi

PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş

- Zer benekden bâl açup cânâna yelken takyesi / Başladı tâvûs-veş cevânâna yelken takyesi
 PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Âftâb üzre şafakdur gûyiyâ ol mehruhuñ / Yüzi üzre kırmızı merdâne yelken takyesi
 PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Bir kızıl otâg kurdı üstine virdi yine / Hayl-i 'unvân o şeh-i hûbâna yelken takyesi
 PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Serv-i bâlâ üzre konmuş al tûtî sanuram / Vireler zînet kadd-i cânâna yelken takyesi
 PBKG 4 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Sun'iyâ san bir şafakdur sâye salmış bir mehe / Husrev'ün başında ol şâhâne yelken takyesi
 PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Vireli zînet meh-i tâbâna yelken takyesi / Yıkdı dil mülkin idüp vîrâne yelken takyesi
 PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Sidre tâvûsına beñzer dilber-i mehçihrenüñ / Başladukça bâl açup cevânâna yelken takyesi
 PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Per açup lerzân cemâli üzre olmuş gûyiyâ / Şem'ine ruhsârınuñ pervâne yelken takyesi
 PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Gûşesi salındugınca boynına ruhsârına / Yaraşur kâkül gibi cânâna yelken takyesi
 PBKG 4 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Ey Hadîdî ebre beñzer k'âftâb üstindedür / Rûm ili mahbûbınuñ merdâne yelken takyesi
 PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Tâc olaldan ol şeh-i hûbâna yelken takyesi / Başın egmez bir kadem sultâna yelken takyesi
 PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Bed nazardan saklasun diyü cemâl-i dilberi / El götürmüş yalvarur Sübhân'a yelken takyesi
 PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Hüsni bâgını temâşâ itmege ol gülruhuñ / El salar 'aşıklara rindâne yelken takyesi
 PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- El bir itmiş gamze-i hûnrîz ile kan itmege / Agzını açmış-durur seyrâna yelken takyesi
 PBKG 4 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Bezmiyâ hoş bû ile kıldı mu'attar 'âlemi / Beñzer el urdı hatt-i reyhâna yelken takyesi
 PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Dönüben bahtı oldu baht-ı bîdâr / Gelür Cergûn başına takyesi dâr
 HMVS, mes.2006Hâşimî, Mihr ü Vefâ, Salih Uçak
- Bed nazardan saklasun diyü cemâl-i dilberi / El götürmüş yolu arar seyhâne yelken takyesi
 MEZÖ g.115/2 Mecmûa-i Eş'âr, Zehra Öztürk, Uludağ Üniv YL 2014
- El berâtmış gamze-i hûn-rîz ile kân itmek / Agzını açmışdurur şîrâne yelken takyesi
 MEZÖ g.115/3 Mecmûa-i Eş'âr, Zehra Öztürk, Uludağ Üniv YL 2014
- Hüsn bağını temâşâ itmege ol gül ruhuñ / El sallâr 'aşıklararindâne yelken takyesi
 MEZÖ g.115/4 Mecmûa-i Eş'âr, Zehra Öztürk, Uludağ Üniv YL 2014
- Bezmiyâ ol hoşbûy ile kıldı mu'attar 'âlemi / Beñzer ol rûy-ı hatt-ı reyhâna yelken takyesi
 MEZÖ g.115/5 Mecmûa-i Eş'âr, Zehra Öztürk, Uludağ Üniv YL 2014

ZERRİN KÜLAH

San bâd-i seherden egilür şu'lesi şem'ün / zerrîn külehin kılşa şikeşt ol gül-i ra'nâ

NDMT, g.7/3 Nev'i Divanı Mertol Tulum - Ali Tanyeri
 Sanasın bâda karşı şu'le-i şem'-i münevverdür / Geyer zerrîn küleh hûbân gâhî rast gâhî kec

NDMT, g.44/2 Nev'i Divanı Mertol Tulum - Ali Tanyeri
 Serverâ pâdişeh-i mülk-i gamuñdur Şem'i / Âhınıñ âteşidür başda zerrîn külehi

ŞDMK, g.179/6 Prizrenli Şem'i Divanı Murat Karavelioğlu
 Yaraşur zerrîn külehle câme-i zer-beft san a Tâc-i fakr ile bana köhne kabâ ziver yiter

ENMN, 6 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Mest olup gözleri sevdâsıla salındı idi Nergisün düşdi başından yire zerrîn külehi

ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Âhumun âteşidür başuma zerrîn külehüm Şeh-i iklim-i gamunı böyle olurmuş külehi

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Serverâ pâdişeh-i mülk-i gamundur Şem'i Âhunun âteşidür başına zerrîn külehi

ENMN, 6 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Çâr-mîh ile mücâzâtı degül cây-i 'aceb / Bârgâhun başına geydügi zerrîn külehün

NDAF, g.419/6 Nâbî Divanı Ali Fuad Bilkan
 'Âlem-i âteşe zirâ pâdişehdür her biri / Şu'leler pervâneye zerrîn külehdür her biri

MPEB, g.539/1 Muvakkit-zâde Pertev Divanı Ekrem Bektaş
 Âhumuñ âteşidür başuma zerrîn külehüm / Şeh-i iklim-i gamun böyle olurmuş külehi

VDMÇ g.98/2 Vasfi Divanı Mehmed Çavuşoğlu
 Oldu çün devlet müyesser başına /
 Yâraşır zerrîn külehlere başına /
 Devleti Hak etti efsere başına / Yâraşır bin tâc-i Kayser başına

NDHA tuy.273 Nesîmî Divanı Hüseyin Ayan
 yaraşur zerrîn külehle câme-i zer-beft saña / tâc-i fakr-ile baña köhne kabâ zîver yiter

PBMK, b.5974 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
 bir şehriyâra bende-durur lâmi'i bugün Güzel / zerrîn külehlü meh gibi yüz biñ solagi var

PBMK, b.6870 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
 Hün ile hâne-i dilde yine tasvir İtdiim Câme-i zer-bef ile bir büt4 zerrîn külehi

MDCA g.2725/4 Muhibbî Divanı Coşkun Ak
 Destimde benüm kilk-i cihân-gîrim Edîbâ Keyhusrev-i engüştüme zerrîne külehdür

HECM g.508/5 Halepli Edîb Divanı Cafer Mum
 'Ardır olmak küleh-pûş-i tecerrüdde Edîb Fikret-i zerrîn kaba vü efsere-i şâhîn-şehî

HECM g.1882/5 Halepli Edîb Divanı Cafer Mum
 Mest gözleri sevdâsıyla salınma didi / Nergisün düşdi başından yere zerrîn külehi

HŞSD g. 123/4 Hafî'nin Şiirleri Sedanur Dinçer
 Âteş-i 'ışkuñile şem' döküb hünün eşk / Geydi zer-beft koyub başına zerrîn külehi

DÖRD, g.78/4 Dede Ömer Rüşenî Divanı Orhan Kemal Tavukçu
 Ol ki 'âlf-menziyledür yalıñuz alur mı hiç / Bir niçe zerrîn küleh olmasa esb ü esteri

MKTM, k.48/2 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
 Zeyn olup zerrîn küleh simîn beden mahbûblar / Niçe kim zînet bula 'ıyd-i şerîf-ile cihân

MKTM, k.70/20 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
 Yaraşur zerrîn külehle câme-i zerbeft saña / Tâc-i fakr ile baña köhne kabâ zîver yiter

- PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Bir şehriyâra bendedür Lâmi'î bugün / Zerrîn külehlü meh gibi yüz biñ solagı var
- PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Servkadd ü simten oldum diyü ra'nâlanur / Kim geyer zerrîn küleh başına şâhidvâr şem'
- PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Mest olup gözleri sevdâsıla salındı idi / Nergisün düşdi başından yire zerrîn külehi
- PBKG 4 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Âhunuñ âteşidür başuma zerrîn külehüm / Şeh-i iklim-i gamuñ böyle olurmuş külehi
- PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Serverâ pâdişeh-i mülk-i gamuñdur Şem'î / Âhınuñ âteşidür başına zerrîn külehi
- PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Serverâ pâdişeh-i mülk-i gamundur Şem'î / Âhınuñ âteşidür başda zerrîn külehi
- MEZÖ g.172/5 Mecmûa-i Eş'âr, Zehra Öztürk, Uludağ Üniv YL 2014
San bâd-ı sabâdan egilür şu'lesi şem'ün / Zerrîn külehi kılsa şikest ol gül-i ra'nâ
- GMŞM g.8/3 Galat. Mev. 161 Nu. Şiir Mec. Erol Sarı

BÖLÜKBAŞI SERPUŞU

- Meğer zerrîn kadeh gibi çeridir altın üsküflü/
Ki aga güldür ana gonçe-i zambak bölükbaşı ENMN,g 5310/2

BÖRK

- Gönül zülfünde iy dilber garîb ender-garîb oldu / Bunun tek sözi başı börkin urıban çohın söyler
KBME, g.881/7 Kadıburhaneddin Divanı Muharrem Ergin
Âteş-i 'ışkuñla başda dūd-i âhum var benüm / Bir kızıl börk ile bir perr-i siyâhum var benüm
ADMK, g.71/1 Âhî Dîvânı Mustafa Kaçalın
Nihâl-i derddir Mecnûn yer etmiş sâyesin âhû / Başında kuş yuvası börk ayakında selâsil su
FDKA, g.238/1. Fuzûlî Dîvânı Kenan Akyüz Hasibe Mazioğlu v.d.
Geymiş ol gül çehre kırmuzu yine / Beñzemiş çiçekler arasında sultân börkine
MDEA g.82/1 Me'âlî Dîvânı Edith Gülçin Ambross
Devletinde begligüm vardur geyürdi 'âkıbet / Fûrkati ma'zûl börkini dil-i şâdânuma
ÜİÇD, k.14/30 Üsküplü İshâk Çelebi Dîvânı, Mehmet Çavuşoğlu
Hurşid altun üsküfi kapuñda bulmagın / Ak börki ile geldi yine bende-vâr berf
RDMÇ, k.7/31 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
Şâhidur mîr-i 'âşıkân baguñ / Tâcî beg börkidür çemen aña taht
MZMG, g.34/4 Mostarlı Ziyâî Divanı (Müberra Gürgendereli)
Sabâ sahrâda olmuş bir ekinci / Kızıl börkile lâle bir akıncı
RİEA, mes.523 Revânî İşretname (Cevdet Eralp Alışık)
Gâh olur kim bir bege ma'zûl börkin geydürür / Gâh olur bir bendenün başına tâc-i zer nişân
AÇDF, k.10/2 Âşık Çelebi Dîvânı Filiz Kılıç
Saltanat tâcin geyen 'âlemda magrür olmasun / Nice sultân börkin almışdur begüm bâd-i hazân
BDSK k.22/9 Baki Divanı Sabahattin Küçük
Hürşid altun üsküfi kapunda bulmagın / Ak börki ile geldi yine bende-vâr berf
RDZA k.13/31 Revânî Dîvânı Ziya Avşar

Hem-dem olup börki-kıç etrâk ile sen her zamân / Seyre çıksañ seg-be-sahrâ dir görenler bî-gümân /

Bu kıyâfetle saña dirlerse lâyıkdur hemân / Şîve yaraşmaz saña sen çünkü bir ırgadsın

ERYA mur.18/5 Edincikli Ravzî Dîvânı Yaşar Aydemir

Aña şahı muhtesib börkin geyürdi nefesin / Zülfiüne beñzetdi eksüklük idüp ahu-yi misk

ZDVŞ g.692/4 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman

Keyürdi dürlü atlasını minürdi bir eyü tâzî / Samurlu börki başında dutardı bir güzel kırgu

MNMC b.552 Ömer b. Mezîd Mecmuatü'n-Nezâir Mustafa Canpolat

Ag sarup başına börkini mutallâ eyler Türkmândur sanasın yazıda ekser nergis

EDFS k.1/12 Edhemî Dîvânı Fırat Sevinç

Ol vezîr ol gice geydi bir keçe / Börk urındı kim çıka şekli heçe

GMTK mes.2257Gülşehrî Mantiku't-tayr Kemal Yavuz

İster-isem kim kişiye kasd idem / Börki altından başını iledem

GMTK mes.3578Gülşehrî Mantiku't-tayr Kemal Yavuz

Bakıcak dutmasa ucın börkinün / Altun üsküfi düşe-y-idi günün

ÜATU, 751 Üsküplü Atâ Tuhfetü'l-uşşâk İ. Hakkı Aksoyak

Bütün arkada eskirse ne gam kürk / Ki kelle sag olıcak çok bulur börk

LÇFN, mes.6157Lâmi'î'nin Ferhad-nâmesi Hasan Ali Esir

1. Ey vücûd-i mekârim-i ahlâk / V'ey cenâb-i merâhim-i eşvâk 2. Gelmege meclis-i şerîfüñüze / Girmege mahfil-i münfiñüze 3. Dilki kürkünden 'âr ider Nâmî / Sıklet olur dir itmez ikdâmı 4. Bu 'asırda bidâ'a olmuş kürk / Kürki olmayana dînîlür türk 5. Pöstün üzre cân viren eşhâs / Deyn-i semmûr idüp geçinür hâs 6. Kürkine börkine bakup herkes / Zâta bakmaz ki kes mi yâ nâ-kes 7. 'Ömrüñüz lutf ile mezîd olsun / Nâmuñuz fazl ile ferîd olsun 8. Bakmayup kürk [ü] börk-i Nâmîye / Da'vet olındı bezm-i sâmiye 9. Ola hemvâre nâmuñuz nâmî / Süresüz 'izzet ile ('İzzetîle) her kâmi

NDAY nazm 34 Nâmî Divanı (Hüsn-i Mecâzî) Ahmet Yenikale

Nahl-i güldür dimiş o dildâra / Vâsf iden şâ'ir-i kem-isti'dâd /

Lutfi anuñ libâs-i börk iledür / Bu soyıñduka oldı hüsnî ziyâd

KDAY kıt.11 Kâmî Divanı Ali Yıldırım

Urup farkına rengin börki gördüm / 'Acem raksına çıkdı hep cüvânı

KDİY k.41/27 Tokatlı Kânî Divanı İlyas Yazar

Meydân-i mevlevîde iden terk-i börk ü bûd / Pişin olur 'alâka-i hüsrândan cüdâ

SMDD g.3/14 Sâkıb Mustafa Dede Divanı Ahmet Arı

Ne hoş dimiş bu kavli ehl- dârtiş ü hemser bulmaduñ börküñle tañş

LÇVR mes.2972Lâmi'î Çelebi Veys ü Râmîn Fatma Zehra Kavukçu

neçe er bedüse baş agrıg bedür / neçe baş bedüse bedük börk kedür

KBMK 0435. Kutadgu Bilig Mustafa Kaçalın

karañku titıgıg bu börk ev içi / yaruttı yaşık birle erklig küçi

KBMK 3723 Kutadgu Bilig Mustafa Kaçalın

Hem güzârîden salınmak bertale Olsa bir dilbere yaraşur hele Lîk giyse bir 'acûze tañ küleh Börk Nüh'un 'avratıdır Vahile

TKKA b.740 Tuhfe-i Kusûrî Kudret Altun

Devletinde begligüm vardur geyürdi 'akıbet Firkati ma'zûl börkini dil-i sadânuma

İÇAY k.25/30 İshak Çelebi Divanı Ali Yıldırım

ol yaşıl tonlug başı üzre Kureyşî börkidür iyle kim tüşkey krrav serv-i hırâmân üstine

HBDT g.165/2 Hüseyin Baykara Divanı Talip Yıldırım

Börkini dişine aldı sürinür Bu bıcaga ol bıcaga urnur
TAET mes.169. Tebrizli Ahmedî'nin Esrar-nâme Tercümesi Tuba Ceylan
Tonı-ıla börki degmez bir pula Kimsesi yok yüzine bir kez güle
TAET mes.442 Tebrizli Ahmedî'nin Esrar-nâme Tercümesi Tuba Ceylan
Nisbet ilen yeni ayım başı göklerden öter Börkini egri koyanda başa ol ra'nâ igit
KDMÇ g.29/2 Kavsi Divanı Mümine Çakır
Revâ-mıdur iy ehl-i cübbe vü börk Ki ben çaylak olam giye post kürk
ZBBM b.1090 Za'îfi Bâg-i Bihîşt Mehmet E. İnan (16.yy)
Niçe kuzı serin yemişken ol gürk Koyup börkini ısuz ol ser-i Türk
MŞHA, mes.2202 Mahremî'nin Şeh-nâmesi Hatice Aynur
Geyer 'akü güürüne göre kürkin ' Adünun tâ ısuz koyınca börkin
MŞHA, mes.2746 Mahremî'nin Şeh-nâmesi Hatice Aynur
Çü bir kez gavte-hvârun câm ürke Kopar kalbi ne yirde görse börke
MŞHA, mes.3445 Mahremî'nin Şeh-nâmesi Hatice Aynur
Saçılıp hün-i a'dâ kıldı yek-ser Serân-i Rüm-ili'nün börkin ahmer
MŞHA, mes.5602 Mahremî'nin Şeh-nâmesi Hatice Aynur
Ne eksüklük idüpdür yâ Rab âhü Serine muhtesib börkin geyer u
ZŞÜP b.1005 Zâtî'nin Şem' ü Pervâne'si Sadık Armutlu
Bu cıfeye konar karga özge şikâr gerek murga / Uş öğretdüm avın murga börkin alup satar oldum
ATVÖ g.66/4. Abdürrahîm Tirsî Divanı Vildan Özmen
Olup abdâlı anuñ niçeleri eyleyüp âh / Başına börki külâh kisveyi şâl eylemede
NDSO g.430/6 Nebzî Divanı Sait Okumuş
Hem gürâziden salınmak bertıla / Börk Nüh'un 'avretidür Vâhile
TŞAK b.485. Tuhfe-i Şâhidî Atabey Kılıç
Tâe-i sabilerle zeyn oldı kenar Oldı sultân börki hep bâg-i bahar
AŞSE mes.243 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu
Şmsa baş börk içredür diller ezel Kol sınarsa yeñ içindedür mesel
AŞSE mes.1048 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu
Başında börki bir eski 'abadan Yayak yürümeden çıkmışdı pâdan
ZGFB b.944 Za'îfi'nin Manzum Gülistan Tercümesi (eksik) Fatma Büyükkarcı Yılmaz
Çü yok bir kimse danışmaga saña Ko börkünü önüne danış aña
ZGFB b.1304 Za'îfi'nin Manzum Gülistan Tercümesi (eksik) Fatma Büyükkarcı Yılmaz
Kılurdı bahs bir derviş beçeyle Ki durur eski börkiyle keçeyle
ZGFB b.2028 Za'îfi'nin Manzum Gülistan Tercümesi (eksik) Fatma Büyükkarcı Yılmaz
tag başı ak börk urundı egnine kâkum-nişîn hem vaşak sincâb ile her servi kaftan eyledi
ADMÖ k.17/7 Ahmed-i Dâî Divanı Mehmet Özmen
yoldaşun eger gıtdise koldaş esen olsun kaygu yimegil börk içün ol baş esen olsun
ADMÖ g.233/1 Ahmed-i Dâî Divanı Mehmet Özmen
goncalar börkini açsa tañ mı dâmân-i bahâr / gül 'arûsınuñ cihâzıdır ki mefreşden çıkar
PBMK, b.7800 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
Başumda câteş-i 'aşkı yanup çıka düdü O sürh börk ü bu anda pür-siyâh baña
MDMA g.32/3 Muhyî Divanı Mustafa Arslan

Riyahın leşkери beg brkyile Dakınmışlardı ssenden yaradı
MDMA g.608/4 Muhy Divanı Mustafa Arslan
Geh diker ak börk ile bma gmişden harbeler / Geh çeker gencne-i b üzre billrfn hisr
ASU lug.4/3 şkdarlı Aşk Divanı Süreyya Uzun
Bir ‘Acem brk giyip bri ‘Acem şeklinde / şehr-i Tebrz’de olsun Koca Mra-yı sühan
SVAY, k.51/87 Sünbül-zde Vehb Dvn Ahmet Yenikale
Veh ne hoşdur ol k’idüp dnyy terk / Esbini varlıgu idüp leng  terk / Berki fakru riştesiyle berkide /
Yohlugu börkine idüp terki terk
DRD, tuy.63 Dede Ömer Rşen Divanı Orhan Kemal Tavukçu
Aa şh muhtesib börkin geyürdi nfesin / Zlfne bezetdi eksüklük idüp h-yi misk
ZDAN, g.692/4 Zt Dvn Ali Nihad Tarlan c.I-III
Ki nice virpdr ana hulk  grk Sanasın ki aydur başındağı brk SNCD, mes.1015Sheyl 
Nevbahâr Cem Dilçin
Gir geldi [v] meclise virdi grk Bilinde kuşadı v başında brk SNCD, mes.2321Sheyl 
Nevbahâr Cem Dilçin
Esen ohcak baş bulına brk Mizc olsa sag yavu varmaya grk SNCD, mes.3802Sheyl 
Nevbahâr Cem Dilçin
Eytdi hışm-ıla Behrâm Trke / Ki ograsa atun n’olaydı brke FHş mes.1115Fahr Hsrev 
şrn zlem Gneş
Sim börkin başa urmiş ysemen Hulle-pş olmiş gezer berg-i semen
NMGN mes. 5512 Niğdeli Muhibb Gl  Nevrz (düzensiz) H. İbrahim Delice
Hacl oldu heme ol kavm-i metrk / Salvet vir n’ider gr kisveti brk
LGSS, mes.1474Levh Gazavat-nme-i Sultn Sleymn Ayşe Tuba Tokay
yüz gemi virdi ahad subaşıya kim buk brki 'azab okdur koya
DEBA mes. 1805 Dstrnme-i Enver (düzensiz) Betl Ademler
cümle buk brkleyidi 'azab gerçi yaya cümlesinde var seleb
DEBA mes. 1973 Dstrnme-i Enver (düzensiz) Betül Ademler
ytmş atludur bular dlbendvar hem kızıl brki bir oldu nehar
DEBA mes. 3099 Dstrnme-i Enver (düzensiz) Betül Ademler
cümle kızıl brki geydi subh-dem kal'aya anlar dah görindi hem
DEBA mes. 3108 Dstrnme-i Enver (düzensiz) Betül Ademler
şl kızıl börk ile ardnca i oğlanları hem / Gonelerdr ki güle hem-dem olubdur hem-vr
ENDS, b.615 Edirneli Nazm Divanı Sibel şt
Alubdur gnlmi bir altun şkfli kızıl börkli / Ki Rm ili koadığur igen güzel igen görkli
ENDS, b.42217 Edirneli Nazm Divanı Sibel şt
Altun şkf mi geyardi subh-dem ak börk ile / Olmayadı bende-i Dr-y dver sumn
KZM k.71/21 Kasid-i Zt Mehmed avuşoğlu
Goneler börkini açsa tan m dmn-i bahr / Gl ‘arsnun cihazğur ki mefreşden çıkar
PBKG 5 Pervne Bey Mecm’as Kmil Ali Gynş
Koyup başına bir Trkne brki / Ki b-dil kld hüsni Rm u Türki
HMVS b.741 Hşim, Mihr  Vef, Salih Uçak
Sakm olmasa sret ol bulur grk / Meseldür baş sag olsun ol bulur börk
HMVS b.2088 Hşim, Mihr  Vef, Salih Uçak

Vefânun dahi erlik başına börk / Meseldür bu ki görkün oglıdur görk

HMVS b.2674 Hâşimî, Mihr ü Vefâ, Salih Uçak

Belürmez degme eksük görk içinde / Meseldür baş yarılrsa börk içinde

HMVS b.2905 Hâşimî, Mihr ü Vefâ, Salih Uçak

FES

‘Yşunı niş eyler imiş nüşunı kan ‘âkıbet / Fes bunun bir iki günlük zinde-gâmı hiç imiş

MHDS, mes.372 Mihrî Hatun Dîvânı Sadık Armutlu

Bir nezâketle açup fes gûşesinden perçemin / Şöyle göstermiş ki kim gördüyse hayran oldu hep

NDAG, g.9/6 Nedîm Dîvânı Abdülbâkıy Gölpinarlı

Alsalar başdan eger ser-pûş-i mâhı gam degil / Fes açıp tek sen nümâyân eyle kâfir perçemin

ŞGDA, g.178/11. Şeyh Gâlib Dîvânı Akçağ?

Gûyâ o kırmızı fes ile turre-i cebîn / Bir top beneşsedür seped-i verd-i alda

SDFS, g.113/6. Arpaemîni-zâde Sâmi Dîvânı Fatma S. Kutlar

Abdâl-i ‘aşka dâg-i seri tâc-i zer yeter / Merdân-i ser-fedâya mutallâ fes istemez

LDOK, g.57/3 Lebîb Dîvânı, Orhan Kurdoğlu

Zevcesi rûz nâmçe-i Fes hâne’niñ göçdi dirîg / Eyledi magmûm bu mâtemle Fehîm Beg’i cihân

ŞHDM tar.113/2 Şeref Hanım Dîvânı Mehmet Arslan

Câme vü destâr bilmem fark-i gam fersâda fes / Ehl-i tecrîde yeter bu tekyede bir sâde fes

ADMA g.95/1 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Fürûg-i mihr ü meh reng-i şafakdan muktebesdir fes / Seher vakti tecellî-i Hudâ’dan mültemesdir fes

ADMA g.96/1 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Geydi gördüm meh cebînim bu gice rû’yâda fes / Şâh-i hüsne tâc ile ta’bîr olur ma’nâda fes

ADMA g.97/1 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Baş kabak yalın ayak gördi beni bildi o şûh / Çünkü vardır ‘Ayniyâ a‘lâda fes ednâda fes

ADMA g.97/7 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Hilâl-i ebruvân üzre müşârün bi’l benândır fes / Bu tâb-i reng ile pertev fürûz-i hüsn ü ândır fes

ADMA g.98/1 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Yapdırdı dînk hâne geydürdi fes cihâna / Bildürdi ins ü câna tedbîr-i feyz-i cûyın

ADMA tar.236/2 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Târîhe ‘Ayniyâ bes koysun baş üzre herkes / "Bak dînk hâne-i fes yapıldı buldı suyn" (1249)

ADMA tar.236/3 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Harîr ü fes emîni fahr-i akrân sâdık-i devlet / Bütün erbâb-i re’yiñ sâhib iclâlî konak aldı

ADMA tar.258/2 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

"itdi fes hâne binâ Sultân-i Mahmûdü’l ümem" (1252) / "Yapılıp iclâl ile fes hâne çıkdı başa fes" (1252)

ADMA tar.267/7 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Geldi açıkbaş bir yere kaçdı diyâr-i Berber’e / Fes geydürince ‘askere virdikde dünyâya nizâm

ADMA tar.268/2 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Yapdı bu fes hâneyi dahi nice / Hân kah ü câmi‘ ü kâşâneyi

ADMA tar.269/2 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Tâc-i Cem üftâdesi târîhiniñ / "Şâh-i cihân yapdı bu Fes hâne’yi" (1252)

ADMA tar.269/7 Antepî Aynî Divanı Mehmet Arslan
O açık başlı o mestûre o ser-keş Çerkes / Eyledi zülf-i siyâhî? beni müstagnî-i fes /
Añâ pervâne-i şevk olmaz ise bülbül-i cân / Dönüp ol âfet-i devrândan ey dil sözü kes
ŞARÇ muk.7 Şânizâde Atâullah Divanı Rabia Çipiloğlu
Alsalar başdan eger serpûş-i mâhî gam degil / Fes açıp tek sen nümâyân eyle kâfir perçemin
ŞGNO, g.178/11 Şeyh Gâlib Dîvânı Naci Okçu
Bu maktelgehde ekser 'aşıkın başı gider amma Serinde ah-i ateşnakden bir al fes gitmez
BDGD, g.98/7 Belîğ (Yenişehirli) Divanı 18.yy, Gamze Demirel
Ol al fes kakül üzre berg-i güldür sünbül üstinde 'İzarında 'arak güya ki şeb-nemdür gül üstinde
BDGD, g.178/1 Belîğ (Yenişehirli) Divanı 18.yy, Gamze Demirel
Bir nezâketle açıp fes kuşesinden perçemin Şöyle göstermiş ki kim gördiyse hayran oldu hep
HNSY b.64 Hevâyî'nin Nazîre Dîvânı Sinan Yıldırım
Destânımız fes üzre Cezâyir-pesend iken Dayı benim yanımda hemân şalgam olmadık
HNSY b.704 Hevâyî'nin Nazîre Dîvânı Sinan Yıldırım
Serde fes ruhlar kızıl sâ'id güşâde sîne sâf / Bir sen insâf eyle bu üftâdede tâkat mı kor
EZMM, g.96/2 Erzurumlu Zihnî Muhsin Macit
Elde çâr pâre eteklik belde hem başında fes / Raks için meydâna çıkdı degmeye ana nefes
HDHÜ g.117/1 Hafîd Dîvânı Hacer Ünal
Erbâbına ne rûtbe sezâ ise esb ü tâc / Ser-pâ-bürehnegâna da pâ-pûş ü fes 'abes
MPEB, g.47/6 Muvakkit-zâde Pertev Divanı Ekrem Bektaş
Çenber de güzeldür fino fes üstine ammâ / Perçem dökülürse /
Gâhice de pûşî gehî şâl olsa ne mâni' / Çepçevresi sünbül
MPEB, g.269/2 Muvakkit-zâde Pertev Divanı Ekrem Bektaş
Serinde ol mehün kâkülleri çenberlik itmez mi / Başında bir fes olsun da ne hâcet şâl ü destâre
MPEB, na-tamam g.2/2 Muvakkit-zâde Pertev Divanı Ekrem Bektaş
Çıkarılmış fes ucından perçem-i dil-gîr göstermiş / Nezâketle dil-i dîvâneye zencîr göstermiş
FDME g.65/1 Fatin Divanı Mehtap Erdoğan
Perçem kokar rakîb-i mugaffil fes istemez / Zevk-i visâli dil hele pek felfes istemez
KDİY, g.74/1 Tokatlı Kânî Divanı İlyas Yazar
Sevdâsı sardı 'aşık-i zârûn o perçeme / Gerçekden olsa şâh-i diyâr-i fes istemez
KDİY, g.74/3 Tokatlı Kânî Divanı İlyas Yazar
Pervem kokar rakib-i mu gaff'il fes iolemez 2jeVtL-i visali dil nele poit i'el fes iatemes
KDME, g.74/1 Tokatlı Kânî Divanı Muhittin Eliaçık
j Sevdâtı şarai 'aşık.-i 2ariñ o poLv^rae Gerçekden olsa şâh-i diyar fes istemez
KDME, g.74/3 Tokatlı Kânî Divanı Muhittin Eliaçık
Abdâl-i 'aşka dâg-i seri tâc-i zer yeter / Merdân ser fedâya mutallâ fes istemez
LDİK, g.53/3 Lebîb-i Âmidî Divanı İdris Kadioğlu
Dâl-i fes gezme amân fitne-i devrân olma / Döneyüm başuña destâr-i levendâne gibi
LDİK, g.133/2 Lebîb-i Âmidî Divanı İdris Kadioğlu
Mânend-i âfitâb yeter perçem-i siyah Bugbeğegâna tarz-i cezal ir fes istemez
KRPD, g.88/2 Koca Râgıb Paşa Divanı Hüseyin Yorulmaz
Tâb-i mülden oldu çün meclisde dilber dâl-i fes Seyrine çıkdı habâb-i mey ser-â-ser dâl-i fes

YDAY g.69/1 Yüsrî Divanı Aslıhan Yıldız Acar
Göz siyeh kaşlar siyeh başındaki fes sâde sürfe Meclis-i rindâna sâkî geldi elde bâde sürh
FDMA g.51/1 Bosnalı Fâzıl Divanı Mehmet Akif Duman
Destânımız fes üzre Cezâyir-pesend iken Dayı senin yanında heman şalgam olmadık
HDZV, g.87/4 Hevâyî Divanı (Abdur. Kubûrî-zâde) Zehra Vildan Çakır
Sarınmış ala fes üzre beyâz destârî pek nâzik / Kuşanmış hem o kâfir-kîş gör zünnârî pek nâzik
NDSO g.300/1 Nebzî Divanı Sait Okumuş
Elde çâr-pâre eteklik belde hem başında fes Raks için meydâne çıkdı degmesin ahâ nefes
HDŞÖ g.119/1 Hafîd Divanı Şenay Özkan
Elde çâr-pâre eteklik belde hem başında fes Raks için meydâna çıkdı degmeye aña nefes
DHPD g.116/1 Diyârbekirli İbrahim Hafîd Paşa Divanı Metin Erduran
Hurûş-i meyle dâl fes oldugin 'ayb itme dildârın / Serîr-i saltanatda Tâc-i Keykâvus gülğündür
ÇİAE g.29/6 Çankırlı İbrahim Hurrem Divanı Abdullah Eren
Sevâd-i şamdan püskül yapup reng-i şafaktan fes Mücevher seyf idüp takmış hilâl-i mâh-i rahşâni

SZPD, k.33/3 Ahmed Sâdık Zîver Paşa Divanı Suzan Ay
Sayesinde başına geydikçe fes halk-i cihan Düşmenin kalsun açık başı olup her dem zelil
SZPD, tar.139/4 Ahmed Sâdık Zîver Paşa Divanı Suzan Ay
Zabt-i sevdâ-yı dili hübân kim âyin itdiler Kışver-i fes içre cem'-i 'asker-i Çin itdiler
SZPD, g.119/1 Ahmed Sâdık Zîver Paşa Divanı Suzan Ay
Gül-i rengln-i gülzâr-i cemâl-i dilberindir fes Pür olmuş sünbül-i perçemle bir lâlesitândır fes
SZPD, g.143/1 Ahmed Sâdık Zîver Paşa Divanı Suzan Ay
Semt-i sevdana şebihün itdirüb çeyş-i hatı Fâtih-i iklim-i Fes bir kahramandır perçemin
SZPD, g.183/3 Ahmed Sâdık Zîver Paşa Divanı Suzan Ay
Avrupa mülkini ilhak ideli sevdana Kıldı Fes kışverini cây-i imaret perçem
SZPD, g.222/2 Ahmed Sâdık Zîver Paşa Divanı Suzan Ay
Elde çâr-pâre eteklik belde hem başında fes Raks için meydane çıkdı degmeye aña nefes
HDGK g.110/1 Hafîd Divanı Gülmedine Koç Acar
Düşdi lerziş dile lerziş-figen oldukça neyim / Dilberâ zülf-i ham-ender-hamını zîr-i fes it
HDES g.36/6. Hasmî Divanı Engin Selçuk
Müsellem gerçi gilmân-i behiştîñ hüsni sûrisi / Beşer nev-resleri-veş revnak-i dil-bend ü fes bulmaz

HDES g.142/4. Hasmî Divanı Engin Selçuk
Der-birün-i zîr-i fes oldukça turreñ ey perî / 'Itr bahş-i cân olur 'anber şemîmidir benim
HDES g.263/4. Hasmî Divanı Engin Selçuk
Perçemin rûya döküp dâl fes olanda cilve sâz / Lâ-cerem îmânî gibi virdi ârâmım hiçe
HDES g.325/2 Hasmî Divanı Engin Selçuk
Dilde peykânun kalur geidükce gamzen okları / Amırî için o İdi âh en -dil dil-i fes -bâkumuz
MDCA g.1165/3 Muhibbî Divanı Coşkun Ak
Oldı 'ışka çü hem-ne fes nideliüm Gitmez ölünce bu heves nideliüm
MDCA g.1938/1 Muhibbî Divanı Coşkun Ak
Er ricalü kavvamune alen nisai bi ma faddalellahü ba'dahüm ala ba'div ve bi ma enfeku min emvalihim
fes salihatü kanitatün hafizatül lil gaybi bi ma hafizallah vellati tehafune nüşüzehünne fe izuhünne

vehcürühünne fil medacii vadribühünn fe in eta'neküm fe la tebgü aleyhinne sebila innellahe kane aliyyen
kebira KURAN 4/34. Nisa Süresi

Serde fes havlıya bes kılmış heves bülbül nefes / Ol şeh-i gılmân edâya bâg-i cennet Kerbeniş

TDNK 13/20 Tab'î Divanı (18.yy.) Nejla Kaya

Şehâ tacim ser-i pür-dâg-i mihnet-bîne fes gelmez Ki merdâna külâh-i dâg-i mihnet bî-nefes gelmez

HECM g.656/1 Halepli Edib Divanı Cafer Mum

Şeyh-i berehne-ser ki ne destâr alır ne fes Amma düşünce dil-bere vermez degil nefes

HECM g.735/1 Halepli Edib Divanı Cafer Mum

'İtr-i fitneyle edip âlûde-revgan perçemin / Nâz ile püskül gibi bükmüş ucundan perçemin / Sarkıdır
şeklinde gûyâ tâbe-gerden perçemin / "Bir nezâketle açıp fes güşesinden perçemin / Şöyle göstermiş ki
kim gördüyse hayrân oldu hep"

SVAY, k.65/V Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale

Sâkîde ser-keşân-i açıkbaş edâsı var / Ol tabla perçem üstüne kâfir fes istemez

SVAY, g.101/2 Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale

Bir nezâketle açup fes güşesinden perçemin / Şöyle göstermiş ki kim gördüyse hayrân oldu hep

NDMM, g. 9/6. Nedîm Divanı Muhsin Macit

Bir nezâketle açup fes güşesinden perçemün / Şöyle göstermiş ki kim gördüyse hayrân oldu hep

ŞMMB g.107/5 Şiir Mecmuası, Diyarbakır Z. Gökalp Yaz. Es. Küt. 577 vr. 75-179 Mehmet Büküm

Sâkîde ser-keşân açık baş edâsı var / Ol tabla perçem üstüne kâfir fes istemez

KMAK g.307/2 Mecmû'a, Koyunoğlu Müz. Küt. 13450, Ahmet Kavaklıyazı

Bir nezâketle açup fes güşesinden perçemin / Şöyle göstermiş ki kim gördüyse hayran oldu hep

MEZÖ g.439/5 Mecmûa-i Eş'âr, Zehra Öztürk, Uludağ Üniv YL 2014

TAYLASAN

Çü taylasân uzadasın adı olur burnûs /Çü ney bigi kuşanasın adı olur zünnâr

ADYA, k.XXVI/27Ahmedî Dîvânı Yaşar Akdoğan

Salup kitfeyne nûrın taylasân ol Hakikat Müşterîdendir nişân ol

CÇHN, 643 Hevesnâme (Tacizade) (Hivren Demir – Hakan Atay)

Revani 'nin beyitinden hareketle yeşil taylasan takmanın takvadan ileri geldiğini anlıyoruz.

Ahdüñde meyl kılmasa takvâya gâlibâ/ Komaz idi başında yeşil taylasân gül

RDMÇ, k.13/15 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)

Yahod 'ahdüñde sôfilik ider halvet- nişin olmuş /Ki komış şu'leden yine başına taylasân âteş

RDMÇ, k.14/12 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)

Libâsı sebz-i cennetden nişâne /Ridâ vu taylasânı sûfiyâne

LÇFN, mes.2795Lâmi'î'nin Ferhad-nâmesi Hasan Ali Esir

İster güneş öñüñde bahâdırılık eyleye /Ne' ola şu'â'dan kosa başına taylasân

RDMÇ, k.17/9 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)

'ıdda meh-pâreler kâkül perîşân eyleyüp/ Şaldılar yüz nâz ile gün gibi zerrîn taylasân

ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal

Taylasân ü rîş gerçi sûfiye kuyrug olur /Sanur ol har kim anuñla başına buyrug olur

SDHY g.67/1 Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)

Hey nice tâc ü nice destâr ü nice taylasân /Kendü başı 'ışk yolında kişiye bâr olur
HDMÇ, g.56/5 Hayretî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu

Hoş taylasân ü hırka vü misvak ile ridâ/ Ancak cihanda kılleti bes bir mürîdedür
DZAD g.66/4 Dukakin-zâde Ahmed Dîvânı Hüseyin Süzen

Gör zebânını çekerler eñsesinden sûfiyâ/ Ş'ol ki koyup taylasânı itmese tayy-i lisân
SDHY g.127/5 Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)

Ehl-i riyaset işigin beklemeden nedür garaz/ Bu hırka vü bu taylasân riyâ riyâ-yı kalb-imiş
LDKS g.209/3 Livâyî Dîvânı Köksal Seyhan

Süfi-i har-mizâc düm-i taylasân ile/ Bahr-i riyaya ger ata kendin neheng olur
GMAD, g.459/3 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak

Derâz-i taylasân itmiş kelân-i cinsidir sûfi/ Anıñçün bu riyâdan hâzır-i kabr ü cenâ'izdir
HDES g.66/4. Hasmî Divanı Engin Selçuk

Bu riyâ-yı taylasânî hırkadan yok hâsılın /Geç bu sûretten özünü tanı gör zâtın nedir
NDHA g.170/5 Nesîmî Divanı Hüseyin Ayan

'Asâ vü taylasânile ridâsın eyleyüp muhkem / Riyâ vü sem'asın ifrât ile teksîr ider 'âşık
NRMÖ g.142/3 Neccarzâde Rızâ Divanı (Zuhurât-ı Mekkiyye) Mehmet Özdemir

Misvak ü taylasân ü ridâ-yı riya-y-ile / Gör sûfiyi ki cennet umarmış bayak bayak
SGHK 761 Sebzi'nin Mecmualardaki Gazelleri İbr. Hakan Karataş

Mestâne taylasânı vü destan pârele/Ey şeyh şehr-i mürşid-i sâhib-ridarmız ol
GMAD, g.811/4 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak

Merd isen sūfi ko tac ü bnkayı meydâna gel / Taylasânundan ser-âgüc aşma miskin zen gibi
GMAD, g.1309/4 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak

Taylasân sarkıdup levendâne / Süfinün 'azmi bezm-i meyhâne
ERYA g.524/1 Edincikli Ravzî Dîvânı Yaşar Aydemir

Hulkî.....Devlet ü ikbâl ü baht-i kâm-rândan fariguz / Cübbe vü destâr ü kayd-i taylasândan fariguz
HMNB b.10125 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

Vesîle eyleyüp zühd ü salâhi devr-i ebvâba /Ridâ vü taylasânile 'asâdan geçmedün gitdün
NRMÖ g.164/7 Neccarzâde Rızâ Divanı (Zuhurât-ı Mekkiyye) Mehmet Özdemir

Fazl-i 'inayet-i Huda irmese bunda kişiye /Hırka vü taylasân ile sanma ki şeyh ü şâb olur
DZAD g.40/5 Dukakin-zâde Ahmed Dîvânı Hüseyin Süzen

Kaba giymiş bir kumaş taylasânı / Sanasın kim odur lokmân-i sâni
HNAŞ 7911 Hikmet-nâme (İbrahim b. Bâli) Ali Şeylan

Tasavvuf ehlinün olsa gümânı/ Ana sūd itmeye hiç taylasânı
MMAK 6924 Mevhûb-ı Mahbûb Ahmet Kartal

Söküp sarar nice yıldur imâmesin koyamaz /O taylasân-i mülemma-tırâz o hüsn-i mâh
NDNK g.283/4 Nehcî (Besnili Nehcî Dede) Divanı Neslihan Koç

Kimi sūfi safâda kim şâfi Kim kurı şöf ü taylasân gördüm
FDİŞ k.16/30 Fidâyî Dîvânı İsmet Şanlı

,Başuñda taylasân-ıla 'imâme / Ki ya'nî giçe zerkuñ hâs ü 'âma
REFK 1866 Ravzatü'l-Envâr Fatih Köksal

Taylasânın düşuna şalup gelince meclise/ Zâhid-i miskîni bir kuyruklu meymün itdiler
ÜDMS g.80/3 Ümîdî Divanı Muhammed Selvi

Ridâ vü taylasân salmış 'alemler / Götürmüş zeylini yer yer haşemler
MŞHA, mes.4749 Mahremî'nin Şeh-nâmesi Hatice Aynur
Her-geh ki ide hüsnî kitabın mütâla'a/ Nâr-i ruhından oda yanar taylasân-i şem'
CDHE g.161/2 Cem Sultan Dîvânı Halil Ersoylu
Mukahhal gözleri çakşırları mûr / Bir arşun Taylasan destâr-hâdur
MEGP b.1740. Mustafa Efendi'nin Gülşen-i Pend'i Mehmet Sait Çalka
niçeler bayezid sana gören taylasanından eylemiş ber-dar
HDEB, k.139/44 Hakîkî Divanı (15.yy.) Erdoğan Boz
çün anun hükmeledür hoş tacdur ger pay-i bend çün nişan anun ola hoş taylasandur ger gubar
HDEB, k.147/37 Hakîkî Divanı (15.yy.) Erdoğan Boz
taylasân ü tâcıla sâlûsa bil tezvîrile halk içinde zerkıla setr-i 'uyübü oldı haz
HDEB, k.260/3 Hakîkî Divanı (15.yy.) Erdoğan Boz
ol dem ki şem'ı gibi ser-endazı ola iş ehl-i safaya ne küleh ü taylasan gerek
HDEB, k.326/10 Hakîkî Divanı (15.yy.) Erdoğan Boz
destarı ko girü bu harabat-i mahvda 'ür-i fenaya ne küleh ü taylasan gerek
HDEB, k.361/7 Hakîkî Divanı (15.yy.) Erdoğan Boz
göresin bayezid-i vakti zehren gide misvak ü tac ü taylasandan
HDEB, k.457/9 Hakîkî Divanı (15.yy.) Erdoğan Boz
Ze zühd ü taylasân ü zerk ü sâlûsle hem/ Kimse hakka irmedi ey zâhid-i dil bî safa
GBDM, k.3/11 Gül Baba (Misâli) Divanı Mehmet Dede
Mahlûle-i zamâne saña ragbet eylemez / Destâr ü taylasân ile sûfi takın düzen
ECES g.79/2 Ebubekir Celâli Divanı Erdem Sarıkaya
İster güneş önünde bahâdırılığ eyleye / Nola şu'â'dan kosa başına taylasân
MKTM, k.76/9 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Sardı taglar başına şa'sa'alardan horşîd / Taylasân sarkıduban düşına şemsî destâr
MKTM, k.128/8 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Destâr sardı farkına kat kat kemendüni / Tîründen uzadursa nola taylasân şikâr
MKTM, k.129/31 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Libâs-i zulmeti hal' itdi nûr-i pertevden / 'Îmâme sardı vü sarkıtdı taylasânı cibâl
MKTM, k.145/19 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Ser-i 'adûni koyup başa nite kim destâr / Uzatdı mûy-i siyâh-ile taylasân nîze
MKTM, k.167/30 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Libâs-i küfri çıkardı sepîd-i sancakdan 'Îmâme sardı vü sarkıtdı taylasân kal'a
MKTM, k.168/42 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
İslâma meyli olmasa turmazdı solda /Kendüyi nisbet eyleyüben taylasâna tîg
MKTM, k.250/6 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
'Ahdünde meyl kılmasa takvâya gâlibâ/ Komaz-idi başında yeşil taylasân gül
MKTM, k.259/15 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Ya hod 'ahdünde sûfilik ider halvet-nişin olmuş / Ki komış şu'leden yine başına taylasân âteş
MKTM, k.271/12 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Dîv-siretsin seni zâhid gören âdem sanur / Ol 'aşâ vü taylasân ü tâc ile misvâkden
ZDAN, g.1191/3 Zâtî Dîvânı Ali Nihad Tarlan c.I-III

Bu riyâ-yi taylasân-i zerkden yok hâşdun / Geç bu sûretten özünü tanı gör zâtun nedir
EHKC g.333/4 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmîü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç
Âyineveş zîr-i nemedde nihân / Bahr gibi bî-kemer ü taylasân
NTEB mes.1080Nâlî Tuhfetü'l-emsâl Bahir Selçuk
Misvâk ü taylasân ü ridâ-i riyâ ile /Gör sūfiyi ki cennet umarmış be bak be bak
PBKG 4 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Sardı bir şemle peşine taylasân /Hem Hasan öninde getürdi îmân
DGİA b.258 Dâstân-ı Gazavât-ı İmam Ali Oktay Akraz

MİĞFER

Tag başında görinen şems-i duhâdur sanasın / Her 'elâsun başı üstinde mücellâ migferi
YBDÇ, 20 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu
Gören dilirlerün migfer-i mücellâ sm / Güneş sanur ser-i kûh üzere kim ola peydâ
YBDÇ, 27 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu
Merd-i meydan-i gaza gibi geyüb migfer liva / Gazilerle cenge togruldur âsâyı her liva
YBDÇ, 1 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu
Kullarun ile bile çalışmaga şemşîr-veş / Başına geydi bu harb içre gümüş migfer liva
YBDÇ, 31 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu
Gonca peykân düzdi sebze çekdi tîg / Lâle migfer geydi gül bağlandı vark
ADYA, g.331/3 Ahmedî Dîvânı Yaşar Akdoğan
Zümürüdden görüp susende hancer / Geyür pîrûze-gün migfer benefşe
ADYA, k.LXX/3 Ahmedî Dîvânı Yaşar Akdoğan
Hasmuññ cânınadur çekdügi hançer sūsen / Düşmenüñ kasdınadur geydügi migfer nergis
ADYA, k.XLV/29 Ahmedî Dîvânı Yaşar Akdoğan
Sünüsü-y-ile ohna kılıc ü gürzine döymez / Eger cevşen eger begter veğer dir' ü eger migfer
ADYA, k.XXVIII/14 Ahmedî Dîvânı Yaşar Akdoğan
Hedengi sehmine bunuñ ne migfer / Kılıcı zahmına bunün ne cevşen
ADYA, terk. II/3 Ahmedî Dîvânı Yaşar Akdoğan
Lâciverdî siperi virdi gül-i nîl eline / Urdı öz başına altun sulı migfer nergis
KNDH, k.5/19 Karamanlı Nizâmî Dîvânı Haluk İpekten
Çemende gonce-i gül aldı başına migfer / Şeh-i bahâr siper virdi verd-i ra'nâya
AHBK, k.2/5 Azmî-zâde Hâletü Bayram Ali Kaya
Câm-i şarâb leşker-i gussayla cenk için / Migfer geyer hemişe görinen degül habâb
AHBK, g.62/6 Azmî-zâde Hâletü Bayram Ali Kaya
Câm-i şarâb leşker-i gussayla ceng için / Migferlerin hemişe çıkarur degül habâb
AHBK, g.64/4 Azmî-zâde Hâletü Bayram Ali Kaya
Câm-i şarâb leşker-i gussayla ceng için / Migferlerin çıkardı görinen degül habâb
AHBK, g.82/3 Azmî-zâde Hâletü Bayram Ali Kaya
Yâr-âhen-dil ki dâ'im 'âşîka bî-dâdı var / Tîr-i âh itmez eñer bir migfer-i pûladı var
AHBK, g.204/1 Azmî-zâde Hâletü Bayram Ali Kaya
Gizleye arzun 'arûsın çeşm-i encüm görmeye / Eyleye ebrun hicâbın başına migfer cihân
KADA, k.22/25 Karamanlı Aynî Dîvânı Ahmet Mermer
Tokınup düşmenüñ cengine sūsen şimşîr / Gül siper yapınuban nergis idindi migfer

MDMM, k.15/18 Mesîhî Divanı Mine Mengi
‘Azm-i rezm eyleyüben geydi zümürüd haftân / Ele rumh aldı kodı başına migfer nergis

TCCD, k.30/2 Tâcî-zâde Câfer Çelebi Dîvânı, İsmail Erünsal
Migferlerin leb-â-leb edüp hûn-i germ ile / Deryâ-keşân-i nusrete ritl-i girân. verir

NDAG, k.4/8 Nedîm Dîvânı Abdülbâkıy Gölpınarlı
Kılıç gibi esiyor sarsar-i zemistânî / Nihâi giyse n’ola yahdan âhenin migfer

NDAG, k.13/12 Nedîm Dîvânı Abdülbâkıy Gölpınarlı
Safder-i kişver-güşâ kim cenge çıkdıkça olur / Cebra’îl innâ fetehnâ-hân-i tîg ü migferi( )

NDMA, k.14/25 Nefî Dîvânı Metin Akkuş
Sefer yaragını ihzar ider meger sünbül / Elinde nîze vü başında âhenîn migfer

NDMT, k.16/10 Nev’î Divanı Mertol Tulum - Ali Tanyeri
Senüñ yed-i zaferün muşt-ile ider hâmun / Ser-i ‘adûya eger migfer olsa kûh-misâl

NDMT, k.29/19 Nev’î Divanı Mertol Tulum - Ali Tanyeri
Eline nîze alup başına geymiş migfer / Kim ola saf-şiken-i leşker-i sermâ sünbül

NDMT, k.30/2 Nev’î Divanı Mertol Tulum - Ali Tanyeri
‘Aceb deryâ-durur deryâ-yı hûnı hasm-i bed-kışûñ / Sünûler hey’et-i mâhî habâb ol bahre migferdür

ŞDMK, k.1/27 Prizrenli Şem’î Dîvânı Murat Karavelioğlu
Ol yekke-süvâr-i sipeh-ârâ-yı zemîn kim / Zîb-i şeref-i migferi şeh-per-i hümâdur

MDAM, k.14/23 Mezaki Divanı (Ahmet Mermer)
Tâc-i ser-i hûrşîd-i cihân-tâb ile vezn it / Başında eger migfer-i pûlâdı görürseñ

MDAM, k.29/20 Mezaki Divanı (Ahmet Mermer)
MEZÂKÎ bezm-i mey ü rezm-i gamda bî-bâkem / Elümde sâgar-i ‘işret başumda migfer-i dâg

MDAM, g.233/7 Mezaki Divanı (Ahmet Mermer)
Merdân-i rızâ zîb ü fer-i şeh-peri n’eyler / Ne başuma migfer ne dilîrâne tel aldum

MDAM, g.300/5 Mezaki Divanı (Ahmet Mermer)
N’ola merdân-i heycâ böyle âhen-pûş-i ceng olsa / Zamân-i migfer ü zırh ü dem-i tîg ü teberdür bu

MDAM, g.364/4 Mezaki Divanı (Ahmet Mermer)
Vakt-i âşüftegi-i debdebe-i ma’rekede / N’eyler itmezse hilâl-i mehi migfer sünbül

TDSD, k.4/19 Tecellî Divanı Sebhat Deniz - A. Kılıç
Subh-dem gördi eline süsenün tîg aldugın / Başına geyse èaceb mi jâleden migfer çemen

ÜİÇD, k.13/19 Üsküplü İshâk Çelebi Dîvânı, Mehmed Çavuşoğlu
Gülsitânda ceng kılmaga ‘adû-yı şâh ile / Başına nergisden almış zer-nişân migfer çemen

RDMÇ, k.3/21 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
‘Aceb etmez bu deñli tîg-i âh-i ehl-i gam te’sîr / Serinde zâl-i dehrîñ migfer-i âhen midir âyâ

MDGK, k.1/11 Mekkî Divanı Gürcan Karapanlı
Migferi indürdi geydi tâc-i Key / Aldı Cem tahtında_eline câm-i mey

AİYA, mes.3090 Ahmedî İskender-nâme Yaşar Akdoğan
İrerse berk gibi âh hâyil olmaz câh / İrince tîg-i kazâ n’itsün âhenîn migfer

AÇDF, k.14/233 Âşık Çelebi Dîvânı Filiz Kılıç
Çü rezm âgâz ide hışmından olur / Habab-i ab-i tigi hod ü migfer

NBMK, k.10/19 Necâtî Beğ Dîvânı Mustafa Kaçalın
Kesilmezdi başı şem'-i münirün / Eger re'yünle geysel migfer-i zer

NBMK, k.10/26 Necâtî Beğ Dîvânı Mustafa Kaçalın
'İşkunun meydânına her kim girer pervânevâr Berk tîg ü çerh migfer mihr ü meh kalkan aha

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Hayl-i mihnetden halâs olmağa el-hak Nazmîyâ Güşe-i meyhâne hısn ü câm-i mey migfer yiter

ENMN, 5 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Günbed-i çarh ü şu'le-i âhum / Tig-i elmâs ü migfer-i pûlâd

BDSK, g.36/3 Baki Divanı Sabahattin Küçük
Bakma çarh-i ser-keşün ol migfer-i pûlâdına / Dilden âhum çekdüğü şemşir-i âteş-bârı gör

BDSK, g.71/3 Baki Divanı Sabahattin Küçük
Bi-derd iken dil güyyîyâ bir migfer-i pûlâd idi / Şimdi hadeng-i cevri ile tâc-i Kalender kendidür

BDSK, g.95/5 Baki Divanı Sabahattin Küçük
Çü rezmi agaz ide hısmından olur / Habab-i ab-i tigi hod-u-migfer

NBDA, k.10/19 Necâtî Beğ Dîvânı A.N.Tarlan
Kesilmezdi başı şem'-i münirün / Eger re'yünle geysel migfer-i zer

NBDA, k.10/26 Necâtî Beğ Dîvânı A.N.Tarlan
Hısmı bir nîze urup kârını itmâm eyler / Başına migfer alup geysel de düşmen cevşen

ADMA k.5/57 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan
Olur ben pehlevân-i nazm ü nesri rûşenâ tab'a / Kılıç Mirrih ü gerdün zırh ü meh kalkan güneş migfer

ADMA k.7/63 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan
Ömr-i hasmına şebîhin etmek için her gece / Gök' giyer Şâmî zırh mehdin düzer migfer güneş

APDA k.19/34 Ahmed Paşa Dîvânı (Akçağ)
Götürdü migfer-i hûnin-i hasmî nîzelerin / Misâl-i lâle-sitân oldu rûy-i saff-i kıtâl

APDA k.22/22 Ahmed Paşa Dîvânı (Akçağ)
Olur vakt-i ceng âteş-i kahri üzre Zer-i rûy-i bed-hWâhına pûte migfer

GNNK, k.5/19 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi
Bâreka'llâh zihî kuvvet-i Behramî kim Migfer-i mihrî kapar nîzesinün yelmânı

GNNK, k.18/27 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi
Ocağı migfer-i zer giymiş âteşi server perr-i küleng olur ol migfer üzre çıksa duhân

GNNK, k.20/8 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi
'Adûnuñ âb ile tâs oldu migfer ü hûni N'ola soyınsa kılıc rezm-gâh olup hammâm

GNNK, k.24/39 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi
Migfer-i sad-pâresi hasmuñ sanevber bârıdur Oldı aña şâh-sâr-i nîze anuñçün makâm

GNNK, k.25/33 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi
Misâl-i gonca iken lâle şeklini bağlar Urınca migfer-i bedhWâha hışmla kûpâl

GNNK, k.26/31 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi
Düzetdi hücreleri saff-i hayl-i migfer-pûş Ki kılmaya o nevâhîye cünd-i cehl-güzâr

GNNK, k.33/14 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi
Migfer-i pûlâdı deldi tîr bî-peykân ile Olsa peykânı iderdî tâc-i târemden güzâr

GNNK, kıt.3/2 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Şâh-i devrânun hadengin migfer üzre seyr idün Sanki şeh-bâz eylemişdür beyzası üzre karâr
 GNNK, kıt.3/3 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Tîr-i sultânîmidür ol migfer-i zer-kârda Kalb-i pür-âteşde yâhûd nâvek-i müjgân-i yâr
 GNNK, kıt.3/4 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Dest-i husrevden çıkup migferde ol tîr itdi cây Gonceye kâr itdi gûyâ nâvek-i ebr-i bahâr
 GNNK, kıt.3/5 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Migferi bâr-i sanevber zann ider seyr eyleyen Bir sanevber şâhidur gûyâ hadeng-i şeh-r-yâr
 GNNK, kıt.3/6 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Tîr-i zer-kârı anuñ kibrit-i ahmer kendidür Pütedür migfer ki tarh itmiş anı üstâd-i kâr
 GNNK, kıt.3/7 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Gör kemân-i zer-nişânın mutrib-i ikbâl içün Tîr ü migferden kemânçe sâzın itdi âşikâr
 GNNK, kıt.3/8 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Nâvek-i zer-kârı seyr it o zerrîn migferi Oldı burc-i kavşda bir kevkeb-i dînbâle-dâr
 GNNK, kıt.3/9 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Meh-i nev tîg-i zerrînün kuşandı migferin geydi Degil encüm zırh-pûş oldı devrân göricek anı
 DUIÇ, k.7/7 Derzî-zâde Ulvî Dîvânı İsmail Çetin

Olur rezm eyledükde hükm-i hıfz ü 'avn ü nasr içün Felek cevşen zırh encüm siper şems ü kamer migfer
 DUIÇ, k.8/37 Derzî-zâde Ulvî Dîvânı İsmail Çetin

Kuşanup zerrîn sipîhr ile beline elmas tîg Başına geydi seher geh şevk ile migfer güneş
 DUIÇ, k.26/2 Derzî-zâde Ulvî Dîvânı İsmail Çetin

Bahr ü berrün gûyiyâ sâhib-kımnıdır bu kasr / Başına teshir içün afaki giymiş migferi
 NDAF, tar.30/15 Nâbî Dîvânı Ali Fuad Bilkan

Perenginün yirini tutdı nevk-i ser-tîzi / Külüngi döğdisi ile delindi çün migfer
 NASK, k.15/38 Nevî-zâde Atâyî Dîvânı Saadet Karaköse

Şu deñlü indî ser-i hasma âhenîn-kûpâl / Ki oldı migfer ile kârgâh-i âhenger
 NASK, k.15/39 Nevî-zâde Atâyî Dîvânı Saadet Karaköse

Bozup o leşkeri büstân-i harbüze-mânend / Dökildi kaldı yire top ü gülle vü migfer
 NASK, k.15/50 Nevî-zâde Atâyî Dîvânı Saadet Karaköse

Bu ana dek nice baş agrısı gören düşmen / Çıkardı migferini zen gibi bağlanup çenber
 NASK, k.15/61 Nevî-zâde Atâyî Dîvânı Saadet Karaköse

Leked-küb-i semendi fark-i migfer-püş-i düşmende Ne sihr eyler ki turmaz hail ider na'l ile sindanı
 GMAD, k.33/27 Gelibolulu Âli Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak

O şuhı kolladum üsküfli yürî şâhîn-veş Başında migfer-i zerrîn kolında kolçağı
 GMAD, g.1404/4 Gelibolulu Âli Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak

Geyüb zerrîn zırhlar halk-i leşker / Kamusı başına almışdı migfer
 ARHŞ mes.1577A.Rıdvân Hüsrev ü Şîrîn O.K.Tavukçu

Kelle-i bî-magz-i hasmın kâse-i pür-hûn edüp Migfer-i pûlâdını üstünde ser-pûş eyledi
 ŞBEU g.39/9. Şeyhülislâm Bahâyî Dîvânı Erdoğan Uludağ

Gamzen hadengi migfer-i çarftı deler geçer / Kaşım felekde kavş-i kuzahdan nişan virür
 MDNS g.142/4 Medhî Dîvânı Nezihe Seyhan

Kisve-i ehl-i tarîkat-râ me-zen bîhûde ta'n / Merd-i merdân-i ceng-âver be-zîr-i migferest
BDYA k.5/20 Behîştî Dîvânı Yaşar Aydemir

Gülsitânda ceng kılmaga 'adû-yı şâh ile / Başına nergisden almış zer-feşân migfer çemen
RDZA, k.22/21 Revânî Dîvânı Ziya Avşar

Mâh-tâbın gösterür şâhen-şeh-i tab'um görüp / Baña 'arz eyler felek gûyâ ki altûn migferi
NDÜA, k.6 /55 Nakşî Dîvânı Üzeyir Arslan

Ceng-âver-i 'ışk Rüstem-i dil serv-i hîrâmân / Gûyâ ki anuñ turraları migfer-i elmâs
NDÜA, g.104/3 Nakşî Dîvânı Üzeyir Arslan

perr-i 'Ankâ'yı migfer üzre ol şâh / Takup 'azm eylese cenge seherden
NDÜA, tar.38/5 Nakşî Dîvânı Üzeyir Arslan

her biri giyüp başına migfer her biri dakar biline hançer
BLMZ mes.1073 Behîştî Leylâ ve Mecnûn Zeynelabidin Aygün

gün gibi virürdi şu'le migfer rahşân idi çün nücûm hançer
BLMZ mes.1110. Behîştî Leylâ ve Mecnûn Zeynelabidin Aygün

Sünbül ü zambak çekûben lâle üzre 'askerin Başına takdı şubaşı-veş balıkcıl migferin [30a]Sanki gâret
eyledi varup kızılbaş illerin Bağladı arkurı andan yâsemenler yolların Tagıdup ol dem bahârûñ bu sabâ
sünbüllerin Takdı sünbüller şükûfe boynına kâküllerin Ceng iderken servlerle bâgda düşdi çenâr
ŞMFB, 140. XVI. Yüzyıl Şiir Mecmuası Firuze Bozkurt

'Âlem-i 'aşkın söz olmaz kuvvet-i bünyâdına / Üstüvâr üzre yapılmış âferîn üstâdına / Kim harîf olsun
cihanda 'aşıkîñ feryâdına / Bakma çarh-i ser-keşîñ ol migfer-i fûlâdına / Tîr-i âhım geçdiği şemşîr-i
âteşbârı gör
EZMM, mus.7/3 Erzurumlu Zihnî Muhsin Macit

Başı ise kûh-i belâdur bedid / Migferi üstünde bir ebr-i sepid
AİNH b.2838 Âzerî İbrâhim Çl. Nakş-ı Hayâl Remzi Baykaldı

Hâletî-i' Azmi-zâde .....Yâr-i âhen-dil ki dâyim 'aşıkâ bi-dâdı var Tir-i âh itmez eser bü migfer-i
pûlâdı var
HMNB, b.6904 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

Revani Beg.....Migferveş olalı' âlemde leb cânâneler / Mesken oldu bize sâkî gûşe-i meyhâneler
HMNB, b.7247 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

Bî-hûde degil eyleser der-ber beni migfer / Lâgar görinüp hasm-i 'anîf oldu tûvânger
NKHA 1gz 6 Nevres-i Kadîm Dîvânı Hüseyin Akkaya

Ne müjde şem-i nizam-i memalike fanus Ne müjde cism ü ser-i 'adle cevşen ü migfer
ZDAK k.8/8 Zuhuri Divanı (İshakzade) Asiye Kahraman

Gösterüp şeşperini sâha-i gülşende hemân Bülbülün başına itdi güli migfer sünbül
ASAB k.20/12 Adanalı Sürûrî Divanı Atilla Batur

Migfer-i hurşîdi eylerdi başında çâk çâk Tîg-i ta'm çarha çalsam gurre-i garrâ gibi
ASAB k.28/37 Adanalı Sürûrî Divanı Atilla Batur

Yelân-i zırh-pûş ü migfer-külâh / Hüner-pîşegân-i şecâ'at-güvâh
ÇĞİH mes.1471 Vuslatî Ali Bey Çehrin Gazavatnamesi İ. Hakkı Aksoyak

Marekede eyleyicek türk ü tâz / Migfer ider gâzi-i üsküfli bâz
GARS, 797 Gelibolulu Âlî Riyâzü's-sâlikîn İ. Hakkı Aksoyak

'Alem indirdi tagıtdı sipâhı / Çıkardı migfer urındı külâhı
HNAŞ, 11300. Hikmet-nâme (İbrahim b. Bâlî) Ali Şeylan

Gürâz ü gâv çerminden çukali / Başında migferi künbed misâli
LÇFN, mes.2683Lâmi'î'nin Ferhad-nâmesi Hasan Ali Esir
Görüp meydân yaragın şâh-i hâver / Tutup zer tîg ü kalkan geydi migfer
LÇFN, mes.5316Lâmi'î'nin Ferhad-nâmesi Hasan Ali Esir
Bu deñlü ehl-i tîg ü migferile / Ne iltem başa ben zen-mi'cerile
LÇFN, mes.6368Lâmi'î'nin Ferhad-nâmesi Hasan Ali Esir
Gavs-i A'zam nutk-i feyz-bahşası ile zîb-ver / Migfer-i şân-i 'alâ oldı serine pür-güher
TRMK 0439. Tuhfe-i Rûmî Mustafa Kaçalın
Nisfından oldı şikeste migfer / Güyâ mey-i merge oldı sâgar
VHDF 1961 Vâlî'nin Hüsn ü Dil'i Fatih Köksal
Esrâr-i muhabbetle ezel böyle habîrim / Migfer-zede-i tâk-i felek ulu emîrim / Evc-i şûh-i cihânın ser-i
zülfünde esîrim /
Vallâh ü billâh şehâdetle basîrim / Allâhu şehîd ve-kefâ billâhi şehîd
HDÖÖ mus.24/IV Handî Dîvânı Ömer Özkan
Kurdy gülşende seher ki tütüğü kırmızı gül / Başına geydi bir altun sulu migfer nergis
BRDF, k.9/3 Bursalı Rahmî Divanı Fatih Tıgılı
Leked-kûh-i semendi fark-i migfer-pûş-i düşmende / Ne sihr eyler ki turmaz hall ider na'liyle sendanı
GAKA, k.17/27 Gelibolulu Âfî Dîv. (Varîdâtü'l-enîka) Kudret Altun
Söz var mı şöyle tâs göti par par yanan başa / Düşsün keleşlerün serine migferi ferî
MPEB, g.561/3 Muvakkit-zâde Pertev Divanı Ekrem Bektaş
Rezm-i nefse migfer ü cevşen külâh ü hırkası / Gird-i za'f içre hurûşândur sipâh-i mevlevî
SMDD k.15/3 Sâkıb Mustafa Dede Divanı Ahmet Arı
Migfer ü tâc-i ser-i rinde ferâgat-pîşe lîk / Zâhidün başına âs-i pür-siyâsetdür kudûm
SMDD k.25/12 Sâkıb Mustafa Dede Divanı Ahmet Arı
Câm-i ser-şârî serinde gâh migfer gâh tâc / Rezm ü bezm-i 'ışka nasb olmuş meger serdâr mest
SMDD g.11/7 Sâkıb Mustafa Dede Divanı Ahmet Arı
Ser-mâye-i selâmet olur sâyesi ana / Merdân-i kâr-i zâr-i hevâ migferi budur
SMDD g.55/21 Sâkıb Mustafa Dede Divanı Ahmet Arı
Girüp meydâna merdâne külehden mevlevî-mânend / Cihâd-i nefse migfer-pûş olan abdâla 'ışk olsun
SMDD g.133/11 Sâkıb Mustafa Dede Divanı Ahmet Arı
Rüstem-i Destân-i şebden almag-içün intikâm / Dutdı Behmen gibi nîze geydi zer migfer güneş
ADNB, k.22/2 Aşkî Dîvânı Nurcan Boşdurmaz
Heycâda 'adûlaruñ serinde / Peymâne-i hûna döndi migfer
ADNB, k.29/32 Aşkî Dîvânı Nurcan Boşdurmaz
Fesâd-i 'âlemi diler irişdüre salâhına / Anuñ-çün efser ü tahtı şeb ü rûz esb ü migferdür
ADNB, k.33/30 Aşkî Dîvânı Nurcan Boşdurmaz
Heybetüñ rezm rûzı düşmenüñüñ / Eyledi migferin serinde himâr
ADNB, k.42/21 Aşkî Dîvânı Nurcan Boşdurmaz
Hakkı bâtildan seçendür hayyir iy merd-i güzün / Ol degül kim' ûr ola yâ ola zercin migferi
FDİŞ k.14/95 Fidâyî Dîvânı İsmet Şanlı
Migfer ser be-nihad mihr ki beher şeh pervered Hazret-i zill-i Hudâ dâd kerd sâh-i muta'

HDAŞ g.110/4 Ali Handi Divanı Ayten Şenyurt
Zahm-i tig ü tebere germese göğsin migfer Başî üzere yeri şüc'âh ana bi-câ virmez
KRPD, g.80/6 Koca Râgıb Paşa Divanı Hüseyin Yorulmaz
Kimseden havf itme senden pür-hirâs olsun kes ân Olma migfer-veş sebük-ser şeş-per-asâ pür-dil ol

KRPD, g.107/4 Koca Râgıb Paşa Divanı Hüseyin Yorulmaz
Eylemez nâ-merdi dir' ü migferi sâhib-hüher Tig-veş merdin gerekdir cevherinden cevşeni
KRPD, g.170/6 Koca Râgıb Paşa Divanı Hüseyin Yorulmaz
Ne tug mîl-i sürme-keş-i dîde-i zafer Ne mîl mîl-i migfer-i Behrâm-i âsumân
CDBK k.17/4 Cem'î Divanı Birgül Koparan
Ne sandal ki başında migferi berk urmada her dem Münevver etmededir nûr ile âfâkı müdâmâ
ÇZŞD k.53/8 Çuhadar-zâde Şâkir Divanı Fatma Dikbaş (Cemal Kurnaz)
Hokka-i çarh içre gayb itsün'adûsı mühresin Hasmiçün geydükçe migfer kâkül-i miskîn-i dost
FDES k.4/39 Fakîh Divanı Ercan Sünger
Avize olsa tak-i sipihre reva budur Sâhib-kıra"n-i kudretinün gürz ü migferi
KZFD k.14/17 Kâf-zâde Fâizî Divanı H. İbrahim Okatan
Her kaçan 'azm-i sefer eylese küffâr üzere Zîrh-pûş olsa olurdu ana migfer hurşîd
RAÇD k.3/41 Râmî Abdurrahman Çelebi Divanı Fatma Zehra Kavukçu
Berk-i şemşirinden eyler zerre-veş düşmen firar Tâs-i zerrîn-migferinden rezm olur âteş-feşân
RAÇD k.8/18 Râmî Abdurrahman Çelebi Divanı Fatma Zehra Kavukçu
İtse Rüstem kalb-i dilberden eger kim migferin rûz-i heycâda halas eyledi düşmenden serin
RAÇD g.220/1 Râmî Abdurrahman Çelebi Divanı Fatma Zehra Kavukçu
Eylese yalman-i şemşiri sipihre meyi eger Ser-penâh eyler çü migfer-i mihrî çarh-i çârumin
ASDM k.30/6 Ârif Süleyman Divanı Mustafa Tankuş
Ne dem peymâne dolsa çâre yok rûyinten olsan da Ne serler kâse-i hûn oldu baksan migfer altında

ASDM g.204/4 Ârif Süleyman Divanı Mustafa Tankuş
'Aceb midür yiri baş üzere olsa hem-vâre perr-i Hümâ-yı zaferdür o tâka-i migfer
BSTK, k.16/24 Bosnalı Sâbit Divanı Turgut Karacan
Nizenüfksîh-i kebaba dönecek haleti var Migfer-i rezm olup encümen-i bezinde câm
BSTK, k.41/7 Bosnalı Sâbit Divanı Turgut Karacan
Falya virditob ü deprendi lüfeng-i kîne-cû Kelleden çıkdı 'adü gaitan olan migfer gibi
BSTK, k.43/40 Bosnalı Sâbit Divanı Turgut Karacan
Seng-i cevri-hâdisâta ser gerek pûlâddan Ya misâl-i kubbe bir migfer gerek pûlâddan
BSTK, g.269/1 Bosnalı Sâbit Divanı Turgut Karacan
Gice bir tîg içirdi dest-i ahum migfer-i çarha / Saçıldı her yaña odlar degüldür ey kamer kevkeb
ÜDMS g.14/2 Ümidî Divanı Muhammed Selvi
Na'rasın gûş itmiş olsa Rüstem ü Efrâsiyâb / Lerziş-i bîm ü hirâsından düşerdi migferi
ŞDŞB tar.36/11 Şehdî Divanı Şeyda Bayındır
Çıkdı 'ayyûka sadâ-yı Allah Allah yek-nefes / Lerziş ü bîm ü hirâsından düşerdi migferi
ŞDŞB k.45/26 Şehdî Divanı Şeyda Bayındır

Unnmış migfer-i zer çekmiş alay misâl-i âfitâb-i 'âlem-ârây Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.1256	Mahremî' nin
Siper düşümdfa] vü destinde şeş-per Hariri cevşen idüp tacı migfer Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.1290	Mahremî' nin
Kimi serdâr ü âhen-dil çü migfer Kimi rûyîn-beden mânend-i begter Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.2847	Mahremî' nin
Gazabdan migferin kaldırdı müyü Çü tâc-i surh-ser surh oldı rûyü Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.2889	Mahremî' nin
Yine derya şemşir oldı mevâc Yine envâr-i migfer oldı vehhâc Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.3020	Mahremî' nin
Gazabdan geydi evvel saht begter Gurur ü kibrden urındı migfer Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.3544	Mahremî' nin
İriip her sū hezârân darb-i şeş-per Serân-i cündiye ber-fark-i migfer Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.3860	Mahremî' nin
Ne migfer kürre-i âhenger oldı Ki meydân şahını yek-ser âzer oldı Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.3861	Mahremî' nin
Ser ü migfer şıyup ur gürz-i âhen Revân it hün-i dü çeşm-i zirihden Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.4435	Mahremî' nin
Olup çün örs-i âhen fark-i migfer Çü âhenger el urdı gürze her er Şeh-nâmesi Hatice Aynur	MŞHA, mes.5453	Mahremî' nin
Bî-zevr-i sipeh-i 'aşk ider 'alemi temhîr Ne zere vü ne migferde ne tîg ü ne siperde YNDM k.28/13 Yahyâ Nazîm Divanı Mehmet Şimşek		
Odur bir seyyid-i 'âlem ki heycâ-yı mebâhişde Virür tâb-i beyânı migfer-i mihre firûzânî İDBÇ k.9/13 İlmî Dede (Mevlevî) Divanı Bekir Çetinkaya		
Tag başında görinen şems-i duhâdur sanasın Her celâsun başı üstinde müceliâ migferi YDMÇ, k.8/20 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu		
Gören diirlerün migfer-i mücellâsın Güneş sanur ser-i küh üzere kim ola peyda YDMÇ, k.12/27 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu		
Merd-i meydân-i gazâ gibi geyüb migfer liva Gazilerle cenge togruldur 'asâyı her liva YDMÇ, k.15/1 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu		
Kullanın ile bile çalışmaga şemşir-veş Başına geydi bu harb İçre gümüş migfer liva YDMÇ, k.17/31 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu		
Elde himmet tîg ü ser-bâzî-i dil migfer gerek Tîgden efvân tab'-i merdde cevher gerek MŞED g.98/1 Mehmed Şerif Efendi Divanı Ömer Gökhan Yağcı		
'Azm-i rezm itdi vü geydi migferi Oldı meydân-i vegânun serveri AŞSE mes.759 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu		
'Azm- i a' dâ itdi migfer-pûşlar Hep dilâverler siper-ber-düşlar AŞSE mes.766 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu		
Bahr-veş mevâc idi migferleri Sanki mâhiler idi hançerleri AŞSE mes.768 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu		
Şâh-i gülden eylemişdük nizeler Gonceler migfer idi güller siper AŞSE mes.784 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu		
Başda migfer dilde cevşenler dilâ Olmış-idi bir alay âhen binâ AŞSE mes.2737 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu		
Başlarında gonce migfer gül siper Kâr-i zâr içre ecel câmin içer		

AŞSE mes.2771 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu
Çekdi tıgın biri indi üstine Migferini çaldı başı kasdına

AŞSE mes.3211 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu
Bir karış mikdârı kesdi migferin Durdı mülhîd üzre çekdi hançerin

AŞSE mes.3213 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu
Zırhını geymekde kimi migferin Kimi hayretten açup kalmış serin

AŞSE mes.3747 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu
Migfer ü cevşenleri mevâc idi sineler peykâna hem âmâc idi

AŞSE mes.6496 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu
Kolçağ ü hançer-şikeste migferân Sanasın hurde-fürûş açmış dükân

AŞSE mes.6683 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu
Şehr-i yârâ satvet-i tıgûn rû'ûs-i Rûsa ger / Nokta-i mevhûmeden giderse lâıyk migferi

ZDEK k.9/31 Zâik Divanı (1b-65a) Engin Karakoyun
düşmenün kahrınadır gerçi ki hançer süsen leşkerün hışmınadır ger geye migfer nergis

ADMÖ k.10/14 Ahmed-i Dâî Divanı Mehmet Özmen
'ışkuñuñ meydânına her kim girür pervâne-vâr / berk tıg ü çarh migfer mihr ü meh kalkan añâ

PBMK, b.39 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
hayl-i mihnetden halâs olmaga el-hak kâdirî / gûşe-i meyhâne hısn ü câm-i mey migfer yeter

PBMK, b.5900 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
hayl-i mihnetden halâs olmaga el-hak nazmiyâ / gûşe-i meyhânedden câmî meytûñ migfer yiter

PBMK, b.5985 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
Oldı şirine bu çarh-i esb-i gerdüna süvâr Olsebebden başına urundı zer-migfer güneş

MDCA g.1259/3 Muhibbî Divanı Coşkun Ak
Nakd-i şehâdet ile o kim magfîret diler Bî-câ görür muma' anet-i dir' ü migferi

HECM g.2124/4 Halepli Edib Divanı Cafer Mum
Cünd-i 'akl ile ceng için Mecdî / Âhdan geydi başına migfer

MGAE g.33/5 Mecdî Mehmed Efendi'nin Gazelleri Ayşe Derya Eskimen
'Azm-i şark eyler işitdi şâha yoldaş olmaga / Dakınup âylene geydi nûrdan migfer güneş

ÜASU, k.20/19 Üsküdarlı Aşkî Divanı Süreyya Uzun
Büstânda iy çeküp saf saf bahârûñ leşkerin / Âba cevşen nergesüñ başına zer migfer viren

ÜASU, g.333/2 Üsküdarlı Aşkî Divanı Süreyya Uzun
Saña bâ'is idince nâleler ey şüh-i sengîn-dil / Hadeng-i tîr-i âhum geçdi nüh pûlâd-i migferden

TABD g.68/4 Tâlib Ahmed Bosnavî Divanı Sercay Sorgun
Başa tıg-i belâ inerse savar / Migferi lâ ilâhe illallâh

HŞSD k.2/25 Hafî'nin Şiirleri Sedanur Dinçer
Pehlevân-i arsa-i meydân-i çarh ez-behr-i to / Ber-keşîde tıg-i Hayder ber-ser-i hod migferest

MDEE, k.5/11 Münîrî Divanı Ersen Ersoy
Geldi zerrîn migfer ile nûrdan giyüp zırh / Sag ü solna hamâyil kıluban hançer güneş

MDEE, k.18/18 Münîrî Divanı Ersen Ersoy
Hâr ile ceng itmek için nîze-i Cibrîl ile / Berk urur gül-zâr içinde migfer-i rahşân-i gül

MDEE, k.22/21 Münîrî Divanı Ersen Ersoy
Görüp hilâli dil didi burc üzre düşdi san / Aks-i kenâr-i migfer-i zerrîn-i kûtvâl

MDEE, k.28/9 Münîrî Divanı Ersen Ersoy
Başa tığ-i belâ inerse savar / Migfer-i lâilâhe illallâh

MKTM, k.12/25 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Çü rezm âgâz ide hışmından olur / Habâb-i âb-i tığı hûd ü migfer

MKTM, k.96/16 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Kesilmezdi başı şem'-i münîrûn / Eger re'yüñle geyse migfer-i zer

MKTM, k.96/26 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Fesâd-i 'âlemi diler irişdüre salâhına / Anuñ-çün efser ü tahtı şeb ü rûz esb ü migferdür

MKTM, k.105/30 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Tokınup düşmenüñün cengine sûsen şimşîr / Gül siper yapınupan nergis urındı migfer

MKTM, k.138/18 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Misâl-i lâlesitân itdi yir yüzün yek-ser / Serinde migfer-i pür-hûn-ile rimâh-i kıtâl

MKTM, k.145/206 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Götürdi migfer-i hûnîn-i hasmı nîzelerün / Misâl-i lâle-sitân oldı rûy-i saff-i ni'âl

MKTM, k.147/22 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Farkına migfer aldı zirih geydi egnine / Çigninde tug elinde tutar Zü'l-fekâr serv

MKTM, k.223/2 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Feth bir câmi'dür anda nîze-i cündün menâr / Aña bir mihrâb kavsuñ migfer-i leşker kıbâb

MKTM, k.227/32 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Mâha hançer mihre migfer 'azm-i rezmün-çün düzer / 'Anberîn ebrû-yı dilber kâkül-i müşgîn-i dost

MKTM, k.233/26 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
'Ömr-i hasmuñı şebihûn itmek-içün her gice / Gök geyer Şâmî zirih mehden düzer migfer güneş

MKTM, k.268/43 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Tutalum kim zülf ü hattun reşkiyle her gice / Turra-i şebden düzermiş 'anberîn migfer güneş

MKTM, k.273/41 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Havf-i tıguñ ile zırh-püş oluben hayl-i 'adû / Başına migfer ü egnine giyer cevşen beg

FVBH g.25/5 Filibeli Vecdî Divanı Bahir Selçuk - Hasan Kavruk
Zirihlerdür girihler migfer-i sîmin habâbıdur / Sabâ rezm âletin resm eylemiş âb-i revân üzre

FVBH g.59/3 Filibeli Vecdî Divanı Bahir Selçuk - Hasan Kavruk
Saña te'sîr idince nâleler iy şûh-i sengîn-dil / Hadeng-i tîr-i âhum geçdi nüh pûlâd-i migferden

BTBG g. 55/4. Bosnalı Tâlib Divanı Banu Gezer Şahin
Kılıç gibi esiyor sarsar-i zemistânî / Nihâl giyse n'ola yahdan âhenin migfer

NDMM, k.13/12 Nedîm Divanı Muhsin Macit
Ta ki birgün şehenşeh-i hâver Eline tığ alub başa migfer

CSLM, mes.1874Celâl-zâde Sâlih Çelebi, Leyla vü Mecnûn Rıfat Küttük
Gark-iâhen süvârlar yekser Başda kim urunurdu her migfer

CSLM, mes.1885Celâl-zâde Sâlih Çelebi, Leyla vü Mecnûn Rıfat Küttük
Dir'-i Davûdi tığ-i Hindi-aşl 'acem-i migferan ü hıftan-vaşl

AHPH mes. 2352 Abdî, Heft Peyker Hanzade Güzelova
Birer zırh-ı siperle hûd ü migfer Birer nîze birer şemşîr ü hançer

SAMA mes. 386 Sâmi Âsaf-nâme Mehmet Arslan

Dahî biñ zirh ü biñ şemşîr ü hançer Biñ esb ü tâzi biñ hû'd migfer
SAMA mes. 751 Sâmi Âsaf-nâme Mehmet Arslan
Mücerreb bir zirh ü bir hûb migfer Bir af'lâ nîze vü bir şemşîr ü hançer
SAMA mes. 1108 Sâmi Âsaf-nâme Mehmet Arslan
Gören encüm sanur tîg urdı âhum Şerer saçıldı mâhuñ migferinden
ZDAN, g.1071/2 Zâti Dîvânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Bulup emn ü emân 'âlem şehün eyyâm-ı 'adlinde / Ser-i mâh ü ten-i mâhide kaldı migfer ü cevşen

MÇVG mes.364 Mustafa Çelebi Varka ve Gülşah Ayşe Yıldız
Ururken ta'n-ı nizeyle o bed-h~âh Düşürdi migferini yire nâ-gâh
MÇVG mes.2432 Mustafa Çelebi Varka ve Gülşah Ayşe Yıldız
Ayagin dirmese ceng içre ger er Ne fer virür ana başında migfer
MÇVG mes.3619 Mustafa Çelebi Varka ve Gülşah Ayşe Yıldız
Geçürdi başına gün gibi migfer Dakındı mâhveş kolına isper
MÇVG mes.3638 Mustafa Çelebi Varka ve Gülşah Ayşe Yıldız
Durup yirli yirinden her dil-âver Geyüp hurşidveş zerrin migfer
MÇVG mes.3801 Mustafa Çelebi Varka ve Gülşah Ayşe Yıldız
Neberd içre şaf-ârâ olsa düşmen Geyer er migfer ü 'avret kecimen
MÇVG mes.4195 Mustafa Çelebi Varka ve Gülşah Ayşe Yıldız
Nâr-ı hicrüm oldı zer-migfer bana Virdi gussa âzeri pür-ker bana
NMGN mes. 2854 Niğdeli Muhibbî Gül ü Nevrûz (düzensiz) H. İbrahim Delice
Serâser cevşen-i pulâd-ı çîni / Başında migferi hemçün geyimni
LGSS, mes.973 Levhî Gazavat-nâme-i Sultân Süleymân Ayşe Tuba Tokay
Geçüp migferden eylerdi başın bahş / Düşüp anı virürdi cânı ber-rahş
LGSS, mes.1351 Levhî Gazavat-nâme-i Sultân Süleymân Ayşe Tuba Tokay
Kurdi gülşende seher-geh tenefi kırmızı gül / Başına geydi bir altun sulu migfer nergis
BRME, k.9/3 Bursalı Rahmî Divanı Mustafa Erdoğan
Şu migferdür aşık başı kim anda / O yer yer dag yekser yekseriler
ENDS, b.11493 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
Firkatüñde tîr-i âhum korkusından iy melek / Başına günden felek her subh zer migfer çeker
ENDS, b.12831 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
hatt-i dil-dâr ile ceng itmek diler var ise ger / Başına şebnemden urmuş bir gümüş migfer çemen
EDYS, k.2/10 Emrî Divanı Yekta Saraç
Gam u gussa dilâ cân-i 'azize gerçi düşmendür / Eger ceng itmek istersen siper gül tîg süsündür / habâbı
migfer ü mey pehlevân-i merdüm-efkendür / Zebûn olma ne zen-i gam şerâb iç devr-i gülşendür / kavi
himmet gerekdür bu cihân içre erenlerde EDYS, tah.2/II Emrî Divanı Yekta Saraç
Bâde bir hûni harâmi kârbân-i 'akl urur / Ana câm âyine cevşen migfer-i la'lin habâb
EDYS, g.44/2 Emrî Divanı Yekta Saraç
Sirişküm tir-bârân itse Emri ehli deryânun / kamu migfer geyer sanma tolar deryâ habâb ile
EDYS, g.475/5 Emrî Divanı Yekta Saraç
Dutalum kim zıjîf ü hattun reşki ile her gice Turra-i şebden dizermiş 3anberin migfer güneş (Atâi-yi
Kadîm)
ETTG, k.27/41 Eski Türkiye Türkçesi Grameri Faruk Kadri Timurtaş

Ters u micneb dahi cünne adıdır kalkanıñ / Migfer ol baş giyimi zırha dinür dir'u lebûs
 NVNY, mes.672 Nuhbe-i Vehbî Necmettin Yurtseven

Tutahım kim zülf ü hattun reşk ile her gice Turre-i şebden düzermiş 'anberin migfer güneş
 EHKC, k.1060/37 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Oldı şır üzre revân feth-i diyâr-i Magrib Cevşen-i âhenle giydi basma migfer güneş
 EHKC, k.1061/3 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

'Omr-i başmunla şebihün itmek için her gece Gök giyür şâmi zınh mehden düzer migfer güneş
 EHKC, k.1062/32 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Götürdi migfer-i hünin-i hasmı mzelereñ Misâl-i lâle-sitân oldı rûy-i şaff-i kıtal
 EHKC, k.1337/21 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Başa tig-i belâ inerse savar Migferi lâ ilahe illallah
 EHKC, k.2022/25 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Bürdi başına urdı bugün migfer-i şâmi Ney bağladı zerrine kemer birle miyân
 EHKC, k.2764/22 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Siperle per ü migfer ü tîg-i tîz / Habâb ü kef ü mevc ü gird-âb-hîz
 NASN, mes.346 Nev'î-zâde Atâî'nin Sâkî-nâme'si Muhammet Kuzubaş

Dönüp mihber-i surha migfer hemân Anun lıkası perçem-i hün-feşân
 NASN, mes.373 Nev'î-zâde Atâî'nin Sâkî-nâme'si Muhammet Kuzubaş

İrüp tîg-i mânende-i mevc-i Nîl Anun oldı mikyâşı migferde mîl
 NASN, mes.381 Nev'î-zâde Atâî'nin Sâkî-nâme'si Muhammet Kuzubaş

Ser-i kubbe üstinde ser-keş duhân perr-i murg idi migfer üzre hemân
 GNŞN, mes.602 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Ney-i nîzeden şerbet-i hün revân Şeker kalıbı oldı migfer hemân
 GNŞN, mes.665 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Çü serdâr-i zer-migfer-i hâverî 'İyân eyledi tarz-i cengâverî
 GNŞN, mes.1033 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Delüp migferi nâvek itdi güzâr Dil-i 'âşıkı sanki müjgân-i yâr
 GNŞN, mes.1057 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Kesüp fark-i zer-migferi tîg-i tîz Belâ sarsarı oldı emrûd-rîz
 GNŞN, mes.1070 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Kafes-migfer ol gonce-i dil-sitân Ki çâkinden olmuş katîfe 'ıyân
 GNŞN, mes.1362 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Cebecilerün cündi âhen-kabâ Zer-endûde migferle cevân-nümâ
 GNŞN, mes.1445 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

O tîg-i beyâzı ki migferdedür Ki mecmû'u serdür hevâ-gerdedür
 GNŞN, mes.1446 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Fişek hâvenidür o migfer meger Yanup saldı bâlâ-devân şu'leler
 GNŞN, mes.1448 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Ya fevvâredür migferi dâyimâ Nice rişte-i âhı serdür hevâ
 GNŞN, mes.1449 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Açup gürz-i âhen ser-i migferi Anun çâk çâk oldı yir yir seri
 GNŞN, mes.1731 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi

- OI MU'İDİyem ki cânâ düşmen ile ceng için / Dûd-ı âhum giydirür pûlâd-migfer başuma
MDGT, g.408/7 Mu'îdi Dîvânı Gülçin Tanrıbuyurdu
- Feth bir câmi'dür anda nîze-i cündüñ menâr / Aña bir mihrâb kavsiñ migfer-i leşker kıbâb
KZMÇ, k.62/32 Kasâid-i Zâtî Mehmed Çavuşoğlu
- Hayl-i şeb gibi tağıtmaga 'adünüñ leşkerin / Başına her gün geyer altunla migfer âsumân
KZMÇ, k.71/42 Kasâid-i Zâtî Mehmed Çavuşoğlu
- Nevbeti geldükde gehî şeş-berüñ / Gözleri dört olur idi migferüñ
NTEB mes.1296Nâli Tuhfetü'l-emsâl Bahir Selçuk
- 'İşkuñuñ meydânına her kim girer pervânevâr / Berk tığ ü çerh migfer mihr ü meh kalkan aña
PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Hayl-i mihnetden halâs olmaga elhak Kâdirî / Gûşe-i meyhâne hısn ü câm-i mey migfer yiter
PBKG 6 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Hayl-i mihnetden halâs olmaga elhak Nazmiyâ / Gûşe-i meyhânede câmi meyüñ migfer yiter
PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
- Görir bir bahr-ı bî-pâyân u migfer / Sanasın mevc urur deryâ-yı ahder
HMVS, mes.1657Hâşimî, Mihr ü Vefâ, Salih Uçak
- Ne leşker gûyîyâ deryâ-yı âhen / Sanasın mevcdür migferle cevşen
HMVS, mes.1781Hâşimî, Mihr ü Vefâ, Salih Uçak
- Zirih egnine vü başına migfer / Geyüp Hakdan diler kim kuvvet ü fer
HMVS, mes.2056Hâşimî, Mihr ü Vefâ, Salih Uçak
- N'ola tahte's-serâda giyse eger / Gâv ile mâhı cevşen ü migfer
VHYY, b.199 Vücûdî'nin Hayâl ü Yâr'ı Yaşar Aydemir
- 'Azm eylesen yola ola İlyâs rehberün Bâd-ı zaferle mevc ura deryâ-yı 'askerün / Feth-i Metâlibün adı var
kendü bi-nişân Besdür bize mefâtih-i gencine hançerün / Her gün rikâb-ı büs-ı sa' âdet-nümân ile Rifat
bula merâtib-i serdâr-ı serverün / Migferler ile kapukulı tola her taraf Teşbih ola habâbına deryâ-yı
ahdarun / İrişmeseydi evcine dâmân-ı şa'sa'an Agmazdı tûbı göklere hurşid ü hâverün / 6 Gafletle irdi
geldi tonanmaya çün halel Basdı Fireng kuyrugını oyar ejderün / 7 A'dâ-yı bed-fi'âl Beni-[Leys] olursa
ger Şaf saf turup mukâbele oldukda 'askerün / 8 Kalb-i Selime fitne-i Ye'cüc ararsa yol Sen 'izzet ü vakâr
ile sedd-i Sikender ol MCDM, terc. 1/III Manastırlı Celâlî Dîvânı Murat Güneş
- Başına migfer-i hod hiç hâyil Olmayup kazâya oldı kâyil
AGNM mes.2010. Abdî Gül ü Nevrûz Mehmet Altunmeral
- 'Âvîze olsa tâk-i sipihre revâ budur / Sâhib-kırân-i kudretinün gürz ü migferi
KZFD, k.15/17 Kâf-zâde Fâizî Dîvânı Halil İbrahim Okatan
- Serinde şemse-i hurşid migfer-i zerrîn / Derinde tâk-i mukavves kıbâb-i seb'-i şidâd
İAPD, k.7/16 İzzet Ali Paşa Dîvânı İrfan Aypay
- Ser-i Kays'a ağır gelen migferi / Tahammül eder mi zenânîñ seri
MKAE, mes.3210Keçeci-zâde Mihnet-keşân A. Emre Özyıldırım
- MİCER**
- Reyhânîñ degülse mâteminde / Göge nişe boyar mi'cer benefşe
ADYA, k.LXX/25 Ahmedî Dîvânı Yaşar Akdoğan
- Felek pîrûze-efser hâle mi'cer / Reyhân dâmeni altında micmer
CÇHN, 2019 Hevesnâme (Tacizade) (Hivren Demir – Hakan Atay)
- Dahı bağlanmış ol pâkîze-manzar / Zenehdân üstine bir al mi'cer
CÇHN, 3218 Hevesnâme (Tacizade) (Hivren Demir – Hakan Atay)

'Arûs-i bîkr-i fikir hacle-gâh-i noksanda / İdindi perde-i ikrâr-i 'aczi mi'cer
AÇDF, k.14/42 Âşık Çelebi Dîvânı Filiz Kılıç
Salup düşünâ mi'cer nûr-i mehtâb / Takup gögsine lûlû 'ıkd-i Pervîn
HELD k.2/3 Helâkî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Açmaga çihre zühre vü mi'cer benât-i na's Olmışdı 'ayn-i 'âleme şa'r-i siyeh hicâb
ŞDHB k.12/4. Şeyhî Dîvânı Halil Biltekin
Yâ cemâline cihânın nûr ü fer vermek için / Rûz ruhsârından açtı anberin mi'cer güneş
APDA k.19/7 Ahmed Paşa Dîvânı (Akçağ)
'Alem re'sin irürdi âfitâbe Getürdi lâleyi mi'cer benefşe
CDÇD k.12/16 Cemâlî Dîvânı Çetin Derdiyok
Hem-ân gâyib olup gözden perî-veş hep beri sözden Görinür gerçi her yüzden tutunup nurdan mi'cer

FDBÇ kıt'a.2/29 Fedâyî Dîvânı Bilal Çakıcı
Degül dürr ü güher kim ol yegâne / Saçupdur mi'ceri dâmına dâne
HCHŞ, mes.1143 Hamidî-zâde Celîli Hüsrev ü Şîrîn
Yeter çâk it gül-i ter bigi mi'cer / Yeter kâfûra tağıt müşğ ü 'anber
HCHŞ, mes.1675. Hamidî-zâde Celîli Hüsrev ü Şîrîn
Hem agzın bağlayasız mi'cer ile / Ser-â-ser büriyesiz çâdır ile
TGHK mes.3627 Tutmacî Gül ü Hüsrev Kâzım Yoldaş
Çıkar bir zer-nigârî hûb mi'cer / Murassa' sırma ile dikme yekser
MCMN 3130. Manisalı Câmî Muhabbet-nâme Esat Harmancı
Ne kim var-ısa Belkîs'un libâsın / Kuşagin mi'cerin tâcın kabâsın
MCMN 4873 Manisalı Câmî Muhabbet-nâme Esat Harmancı
Mi'cer tolanup cebîn-i yâra / Devr eyledi mâhı sanki Dârâ
VHDF 3185 Vâlî'nin Hüsn ü Dil'i Fatih Köksal
Sanurdı şâh-i sanevberde 'ankebüti gören / Kî yaydı mi'cer-i gül-çün dükânını nessâc
ADNB, k.7/12 Aşkî Dîvânı Nurcan Boşdurmaz
Katl kılmaga 'adûnî çekmese Mirrîh tîg / Zühre gibi örter-idi başına mi'cer güneş
ADNB, k.22/32 Aşkî Dîvânı Nurcan Boşdurmaz
Nisab-i 'ilmüne had yok ki 'öşr-i 'aşirinlin / Mukassar oldı mi'cerred tasavvurunda 'ukul
İÇAY k.14/7 İshak Çelebi Divanı Ali Yıldırım
Nev-'arûs-i resmine safla helâl itmekîçün Nurdan düzmiş cihan hâtûnına mi'cer güneş
FDES k.3/24 Fakîh Divanı Ercan Sünger
Cübbe-is'îsâya çevşen giymeden kıldı yemin Ber-ser ildi Çâr cârr-i Meryem i mi'cer gibi
BSTK, k.43/46 Bosnalı Sâbit Divanı Turgut Karacan
Seher kim mihr unndı nur çâder Şafakdan hoş tutındı al mi'cer
MŞHA, mes.5113 Mahremî'nin Şeh-nâmesi Hatice Aynur
Şafak pâyına paşmak subh-i enver rûyına yaşmak / Sevâd-i şâmı el-Hakk mi'cer ü yâ çâder-i garrâ

HMED k.1/9 Hakîm Mehmed Efendi Divanı Mehmet Çakıcı
Ne hâl pür-gülef oldı cemâli şerminden / Yaşındı mi'cer-i müşğîn-i gerd-ile çün Zâl
MKTM, k.145/68 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu

Zînet-ârâ-yı çemendür kim 'arûs-i goncaya / Âl vâlâdan tutar her subh-dem mi'cer nesîm
MKTM, k.201/7 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu

Yâ cemâline cihânuñ nûr ü fer virmek-içün / Rûz ruhsârında açdı 'anberîn mi'cer güneş
MKTM, k.268/8 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu

Pertev-i nûr-i ruhuñ gördi ısındı kendüye / Anuñ-içün yüzine her şeb çeker mi'cer güneş
MKTM, k.269/30 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu

Geh 'arûs-i mâha dîbâ-yı sepîd eyler nikâb / Geh Benâtü'n-na'sa vâlâdan düzer mi'cer güneş
MKTM, k.273/4 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu

Safha-i nûr oldığıçün haddün ü hattun ana Süre-i kevser yazuben' an berin mi'cer çeker
EHKC g.647/2 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Ki 'arûs-i çarhiçün açar tutuklar lâle-gün Duhter niceme ider ki nesteren mi'cer güneş
EHKC k.1061/12 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Yâ cemâline cihânun nûr u fer virmek için Rûz-i ruhsânndan açdı 'anberin mi'cer güneş
EHKC k.1062/7 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Âh kim çeşmine ol dilber karâr bağlamış / Mi'cer-i şebden felek san mihre çenber bağlamış
EHKC g.1087/1 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Mi'cer-i şeb tutdı san ruhsâr-i mihr ü mehi Gül yüzün üzere şaldı saye sünbül dostum
EHKC g.1535/8 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç

Pirûz-i ruz oldı vü keşf itdi mi'ceri Çün tutdı âfitâb bu nâtenci peykeri
EHKC k.2587/1 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek

TAÇ

Tâc-ı izzet, tâc-ı melâmet ifadeleri de olup sevgilinin ayağı toprağı, başa tâc olmuştur.
Ey tütî-i bâğ-ı İrem güyâ-yı esrâr-ı kadem Ey şâhib-i tâc u 'ilim sensün benüm gönülüm alan KEEİ g432
2

Kenveyini geçüp vaşla irür ehl-i mahabbet Şüfî geçemez tâc u ridâsıyla 'abâdan KEEİ g 408
4

Süzumuz nârına 'aşkuñ sînemüzde oldı dâl Žâhire dâl olsa n'ola şüfiyâ ser-tâcumuz KEEİ g 186
4

Rind-i mey-nüş-ı hâkîkat dilemez tâc u kabâ 'Ârif-i kâmile da'vâ-yı hilâfet gücdür KEEİ g 132
2

Virürler Kâşifâ bacı şeh-i 'aşka ridâ tacı İşâret ile minhâcı bilenler halvetîlerdür KEEİ g122
9

Seni âlüde-i agyâr ider bu sikke vü sûret Yüri vahdetde ol gavgâyı ço tâc u 'abâdan gec KEEİ g 65
2

Meskenet bâbında olsağ n'ola her dem Kâşifâ Pâdişâh-ı 'âlemüz lâzum degüldür taht u tâc KEEİ g 64
5

Tâc u tahtı terk idüp tecrîde düşse gam degül 'Aşğ-ı yezdân ile oldı ibn-i Edhem mübtelâ KEEİ g 25
3

Başına kondı tâc-ı devlet anuñ Şohbet-i ehl-i hâle ola sezâ KEEİ 16 g
2

Hâk-i râh-ı 'arîfânı başına tâc eyleyen Şâh-ı taht-ı lâ-mekân olur ebed mesrûr olur KEEİ
3kaside 22

Tâc u tahtı terk idüp tecrîde düşse gam degül 'Aşğ-ı yezdân ile oldı ibn-i Edhem mübtelâ KEEİ
(G.25/ 3)

Hâğ le'amruk tâcını giydürdi levlâ hil'atin Ve'dduhâ ve'lleylî alnuñ ile zülf-i müstetâb KEEİ
(M.4.I/ 2)

Taşavvuf ola mı eyâ 'ibâd u sübhâ vü tâc Ya n'ola anuñ ile râh-ı ma'rifetde nitâc
(G.62/ 1)

KEEİ

Hırka vü tâc ile zâhid kerem et sıklatı ko Âdeme cübbe vü destâr kerâmet mi verir
b.9146

ŞYNB,

TAKKE

Başuña oldururlar takyeñ senüñ Helâkî / Şâgird-i takye-dûza igen ilinme üzül

HELD g.94/5 Helâkî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu

Hâce-i 'aşka varup mektebi erken kaparız / Öğredip "fergab"ı tıfl-i dile takye kaparız

ADMA g.66/1 Antepli Aynî Divanı Mehmet Arslan

Bir bendi kaldı tâkye-i çarhda hemân Destâr-i şems hep çözülp buldı inhilâl

GNNK, k.3/4 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi

Tarf-i külehi kej urunup takye dikerken Dürler dizilür der birine yüzine yüz yüz

ADFS, g.180/4 Alî Dîvânı Fatih Sona

Dâl tâcın ile cihâna sığamazken sûfi Sıkar âhir seni tâkye başına dâr gelür

NDNÇ g.58/2 Nisârî Divanı Nagihan Çağlayan

Çatma kaftân gey virür zînet benüm cânım sana / Yaraşur kaplan derisi takye arslanum sana

RDZA, g.2/1 Revânî Dîvânı Ziya Avşar

Key yaraşur key güzel düşer o şal kürki ile / Sana şol kaplan derisi takye aslanum benüm

DTBS g.154/4 Edirneli Nazmî Dîvân-ı Türkî-i Basît Savaş Turgut

Takye-gah-i 'ışka düşe şevkle abdal ol yüri Bade-i vahdet için 'âlemde bir an gam yime

DZAD, g.248/4 Dukakin-zâde Ahmed Dîvânı Hüseyin Süzen

Mefûlü Mefâ 'ilü Mefâ 'ilü Fe 'ül Ebnâ-yı zemân sanma işi müft yapar Fırsat bulıcak her biri bir takye
kapar

Âhir ezilüp başı yılan başı gibi Ol kimse ki togru yoh kor egri sapar

HNSY b.1339 Hevâyî'nin Nazîre Dîvânı Sinan Yıldırım

Velehu Cemâli.....Perişan şarmacık destan da' vâ-yı melâhatdür / Güzeşte hüsnî' arz itmek hemân
takye şehâdetdür

HMNB, b.8054 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

.....Cihanı kapladı sanmañ ki zulmet-i deycür O mâh-i burc-i şeref geydi takye-i semmür

HMNB, b.9146 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

Râye tebdil olsa sîni Hakk bilih khn mihrevş Takyemi şevkmndan atardum sipihri-râbi'a

ASAB kıt.11/2 Adanalı Sürürî Divanı Atilla Batur

Mecûsî takyesin geymek başına / Küf(ü)rdür ugraman anun tuşına

MMAK, 5795 Mevhûb-ı Mahbûb Ahmet Kartal

Takye kaptı geçecek sadre Kavukçı-zâde / Biri döndü didi sıç başına devlet bu mıdur

OTSS k.7/44 Osmanzâde Tâib Divanı Sâlih Sâdâvî

Ne kapar tâkye kapanlar ser-i uryânımdan / Mest-i kanzil yatarım başda ne destâr ne fes

HDHG g.123/5 Hâzık Divanı Hüseyin Güftâ

Takye kapmak fenninün oldı edîbi kim hazân / Gül-nihâlân mekteb-i gülşende çıkdı fergaba

MPEB, g.439/5 Muvakkit-zâde Pertev Divanı Ekrem Bektaş

Ol Mevlevî ki 'ışkı kapar takyesin dilün / Soñra döner mukâbelesinde külâh ider

KDİY, g.42/3 Tokatlı Kânî Divanı İlyas Yazar

Bir takye kapaydum deyüdü sa'yi hemişe / Kânî hünere gelse saded fargabı bilmez

- KDİY, g.68/7 Tokatlı Kânî Divanı İlyas Yazar
Ol mevlevî ki 'aşfıcı kapar takyesin dilin Şoñra döner mukânelesinde külah ider
- KDME, g.42/3 Tokatlı Kânî Divanı Muhittin Eliaçık
Bir takye kapa idimüdü sa'yi hemîşe Kânî hünere gelse şaded far gabı bilmez
- KDME, g.68/7 Tokatlı Kânî Divanı Muhittin Eliaçık
Hırka vü takye yol virmez ferecile 'âlim olmaz / Dîn diyânet olmayıcak n'eylersün bunca varakı
- YDMT 366/4 Yunus Emre Divanı Mustafa Tatçı
Hüsn ile ol meh bulaldan şehîr içinde iştihar 'Âşık-i abdâldur tacın giyer her tâc-dâr Tekye-i 'gamda kulı
kurbânı olursam ne var 'Aşık-i pâmâliyem başı açuk abdâliyem Hüblarda takyeci dervîş kıldum ihtiyar
- UDŞÜ muh.14/I Ubeydî Divanı Şehabettin Ünlü
Asuman dükkânı kendü mihr-i rûşeni Şa'sa'a / dest-i pür envârında zerrîn sazın /
Râziyum mihnet ocagında ütülirse beni / 'Aşık-i pâmâliyem başı açuk abdâliyem Hüblarda takyeci
dervîş kıldum ihtiyar
- UDŞÜ muh.14/II Ubeydî Divanı Şehabettin Ünlü
Bir siyah altınlu garrâ pasesi mâh-i felek / Âfitâbun 'ayındur tacında her zerrîn peleng - Atlas-i gerdûn
gibi âvâre haşre dek / fAşık-i pâmâliyem başı açuk abdâliyem Hüblarda takyeci dervîş kıldum ihtiyar
- UDŞÜ muh.14/III Ubeydî Divanı Şehabettin Ünlü
Olduğün tac-i zerrîninde bir türki misâl / Ey 'Ubeydi göklere eldi külahını hilâl - Hâk-pâyüft tâc
idinsem nola ben şürîde-hâl 'Aşık-i pâmâliyem başı açuk abdâliyem Hüblarda takyeci dervîş kıldum
ihtiyar
- UDŞÜ muh.14/IV Ubeydî Divanı Şehabettin Ünlü
Ebnâ-yı zaman sanma işi müft yapar Fırsat bulıcak her biri bir takye kapar Ahir ezilir başı yılan başı gibi
Ol kimse ki dogru yolu kor egri sapar
- HDZV, rub.3 Hevâyi Divanı (Abdur. Kubûri-zâde) Zehra Vildan Çakır
Güneş togdı sanur ebr-i siyehden seyr iden'arif Kaçan kim giysen ey mâh şeb-i ârâ takye-i semmür
- PHÖE g.141/2 Peşтели Hisâlî Divanı Özlem Ercan
Bulsa zer-bâfte sad-berg-i gül zeyn-pûş / Takyenin çarha atup Zühre idüp kışsa-i kıyâm
- ŞDŞB k.77/4 Şehdî Divanı Şeyda Bayındır
Zer üskübyla zerden takye-i tâs Ser-i tammâ'a oldı âteşin tâs
- MŞHA, mes.2544Mahremî'nin Şeh-nâmesi Hatice Aynur
Çiriş geçme dilâ ol yâra zinhar Sakın eyler başuna takyeni tar
- YDMÇ, mes.2/219 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Yahya ser-i Hayalîde Rum ili takyesi Güya ki bir togandur anı zaga şaldılar
- YDMÇ, g.118/5 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Çok: sevdüğüm Hayâlî-eglencesin cihâna Takyen başunda benzer çemrenmiş âşiyâna
- YDMÇ, g.428/1 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Koyun celeplerine döndürme kendüzünü Rûmîli takyesiyle ey ebleh-i zemâne
- YDMÇ, g.428/3 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
perçemüñ şeh-bâzı-y-ıla kim gönül sayyâdısın / yaraşur kablân derisi takye arslânım saña
- PBMK, b.1081 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
çatma kaftân g[k]ey virür zînet benüm hânım saña / yaraşur kablân derisi takye arslânım saña
- PBMK, b.1084 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın

geydi başına takyesini tâc-i sadefden 'Azm itdi kalender gibi bağlare benefşe

MDCA g.2484/2 Muhibbî Divanı Coşkun Ak

SİKKE

Fâlibde olsa diğkât hâsıl olur mahabbet Bî-lehce sikke sûret şâl u ridâyı neyler 6 KEEİ g. 162

Şohbetinde evliyânun zer gibi kâl olmayan Sikke-dâr olursa dahi ebter ü güm-râh imiş 2 KEEİ g 216

Bundan ey münkir-i Hak kadr ü kemâlin fehm it Baş keser bây ü gedâ sikke-i Mevlânâ'ya g.202/2 ŞHDM

Tâc-i Dârâ'ya baş egmezlerse de ma'zûrdur Sikkesi altında bulanlar vakâr ü serveti tar.59/8 ŞHDM

Sikke pûş ol zevkî eyvallâhı bul Gel harîm-i aşka gir dil-hâkı bul TŞ,25

ÜSKÜF

Came-i sebz ile tezyin eylemiş endamını / Altın üsküflü sehî-kad dilbere benzer liva

YBDÇ, 5 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

câme-i sebz ile tezyin eylemiş endamını / Altın üsküflü sehî-kad dilbere benzer liva

YBDÇ, 11 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Meger ki bedr-i kamer mîr-i meclîs oldı ana / Nücûm üsküf-i zerle birer iç oğlanı

YBDÇ, 5 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Başuna altın üsküf gey yaraşur ey hilâl-ebrû / Gümüş serv üstine konmuş sanasın mâh-i tâbândur

YBDÇ, 2 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Yaraşur altın üsküf ana bir zerrîn kadeh gibi / Sürâhî didügi Yahyânurı ol gül yüzlü cânândur

YBDÇ, 5 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Ol benüm üsküflü şâhînüm cilâsun gâzîdür / Rûm ilimin dil-rübâsı sag kolun şebbâzıdur

YBDÇ, 1 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Gönül murgm şikar eyler o bir üsküflü şâhmdür / Güzellik asumanında meh-i

zerrln-külâh olmuş YBDÇ, 5 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Çihresinde cem.' olur rûy-i celâl ile cemâl / Altın üsküfle kaçan seyr ide ol meh-manzarum

YBDÇ, 2 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Figân ü âh ü nâlemeden tutar dünyâyı âvâzum / Kaçan 'azm-i şikâr itse benüm üsküflü şebbâzum

YBDÇ, 1 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Altın üsküflü cuvânum ak libâs ile bu gün / Ak sancagına dönmiş Âl-i Osmânun hemân

YBDÇ, 3 Dîvân-ı Yahyâ Mehmed Çavuşoğlu

Altın üsküfle varub her meclise agalanur / Gör ne yüzden öykünürmiş şem'-i bezm-ârâ saña

Necâtî Beg 12-4

Uçdı elden altın üsküflü güzel şâhîn gibi / Bir kebûter sinelü şebbâz efendüm var edi

ADMK, g.117/2 Âhî Dîvânı Mustafa Kaçalın

Sayd olupdur murg-i dil bir gözleri şebbâz ile / Altın üsküflü kara gözli güzel şebbâz ile

ADMK, m.9/1 Âhî Dîvânı Mustafa Kaçalın

Murg-i dil saydına kasd eylese şeh-bâz gibi / Ol kul oğlu çıkarur üsküfini başından

AHBK, g.630/2 Azmî-zâde Hâletî Bayram Ali Kaya

Altın üsküfle güneş derbân-i sûr-i şâh idi / Virdi sancak kal'a-i mînâ-nümâyâ lâ-cerem

FDAK, k.2/4 Figânî Dîvânı Abdülkadir Karahan
Zer üsküfiyle kapuñda hór derbân / Sipihre atdı külâhı irişdi i'zâza

FDAK, k.8/10 Figânî Dîvânı Abdülkadir Karahan
Altun üsküflü yalın yüzlü güzel sâkiler / Sohbeti rûşen ider şem'-i şebistânlar olur

HDMÇ, g.88/2 Hayretî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Altun üsküflü yalın yüzlü güzeller çok velî / Âteş urdı cânuma bir kırmızı yelken benüm (kim giyer)

HDMÇ, g.286/4 Hayretî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Altun üsküflü silah-dâruñ durur hurşid kim / Kanda gitseñ götürür yanunca tîg-i zer-nişân

MDDM, k.5/19 Mesîhî Dîvânı Mine Mengi
Mülk-i magrib üzre yap yap yürüdi sultân-i mâh / ' Altun üsküflü sipâhidür yanınca ahterân

MDDM, k.14/6 Mesîhî Dîvânı Mine Mengi
Bine çünki devlet ile şeh-i gül serîr-i şâha / Aña karşı turmag için giye nergis altun üsküf

MDDM, g.119/2 Mesîhî Dîvânı Mine Mengi
Gün gibi altun üsküf ile şehriyârlar / Saf bağlamışdı âsaf-i sultâna sad hezâr

NDDM, k.13/18 Nev'î Dîvânı Mertol Tulum - Ali Tanyeri
Bilûrîn gerdeni bir şem'-i ser-keş / Başında üsküfi şem' üzre âteş

CÇHN, 1039 Hevesnâme (Tacizade) (Hivren Demir – Hakan Atay)
Farkına üsküf-i zer-kâr-i sa'âdet lâyık / Kâmet-i câhına şâyeste libâs-i takdîr

SDFS, k.15/30. Arpaemini-zâde Sâmi Dîvânı Fatma S. Kutlar
Benim o bülbül-i şâd-âb-i verd-i bâg-i hüner / Ki bir demim ider üsküfte şad gül-i güftâr

EDMN, k.4/48 Esad Dîvânı Muhammed Nur Doğan
Müzeyyen altun üsküflü sipâhî beg yigitlerle / Gelür yılduzlarıyla san cihânun mâh-i tâbânı

ŞDMK, k.4/4 Prizrenli Şem'î Dîvânı Murat Karavelioğlu
Güneş bir altun üsküflü kuluñdur âsitânunñda / Gulâm-i zer-külâhuñ bende itmiş mâh-i tâbânı

ŞDMK, k.4/19 Prizrenli Şem'î Dîvânı Murat Karavelioğlu
Tonanup altun üsküflü güzeller karşı turdukça / Alurlar çevre yılduzlar sanasın mâh-i tâbânı

ŞDMK, k.15/31 Prizrenli Şem'î Dîvânı Murat Karavelioğlu
Altun üsküflü gümüş hançerlü ol beg-zâdeler / Sâgar-i sîmîn ile almış eline câm-i zer /
Saltanat câmi musaffâ bezm-i devlet bî-keder / Câm-i Cem sun sâkiyâ Sultân Süleymân devridür

ŞDMK, mus.1/4 Prizrenli Şem'î Dîvânı Murat Karavelioğlu
Âfitâbum Şem'i-veş yakduñ cihânı ser-te-ser / Altun üsküfle geyüp gün gibi nârencî kabâ

ŞDMK, g.8/7 Prizrenli Şem'î Dîvânı Murat Karavelioğlu
Gönlümün kebkini sayd eyledi şâhîn bakışı / Altun üsküflü şu bir Rûm ili şahbâzi güzel

ŞDMK, g.109/4 Prizrenli Şem'î Dîvânı Murat Karavelioğlu
Altun üsküflü güneş yüzlü güzeller Şem'î / Ne sa'âdetdür olagör meh-i tâbânlar-ıla

ŞDMK, g.151/7 Prizrenli Şem'î Dîvânı Murat Karavelioğlu
'Ömrinde mâlik olmaz idi altun üsküfe / Olmasa bendeñ ey şeh-i Cem-iktidâr şemî

RDDMÇ, k.5/23 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
Hurşid altun üsküfi kapuñda bulmagın / Ak börki ile geldi yine bende-vâr berf

RDDMÇ, k.7/31 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
Altun üsküflü kuluñdur nergis-i sîmîn-beden / Câme-i gülgün ile bezmünde hıdmetkâr gül

RDMÇ, k.8/25 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
 Salınursa nâz ile nergis çemenlerde ne' ola / Altun üsküflü güzeldür mihr-tal'at meh-cebîn

RDMÇ, k.15/16 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
 Devletüñde pâdişâhum altun üsküfler geyüp / Oldı her mehpâre bir mihr-i cihân-ârâ-yı 'id

RDMÇ, k.25/21 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
 Altun üsküfle turup her meclise ra'nâlanur / Gör ne yüzden öykünürmiş şem'-i bezm-ârâ saña

RDMÇ, g.10/2 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
 Olur mu 'acaba altun üsküfe mâlik / Güneş kapusunun olmasa idi derbânı

RİEA, mes.174 Revânî İşretname (Cevdet Eralp Alışık)
 murglar şâhın n'ola idinseñ üsküflü gedâ / oldı çün saña hümâ-yı devlet ü devrân şikâr

YDÖZ, g.27/2 Yakînî Dîvânı Ömer Zülfe
 kıldı zibâlığınıñ zîverin efzûn üsküf / yaraşur giyse o la'l-i lebi mey-gûn üsküf

YDÖZ, g.90/1 Yakînî Dîvânı Ömer Zülfe
 hüsn bâbında mu'arız olımaz aña güneş / seherî çıksa evinden giyüp altun üsküf

YDÖZ, g.90/2 Yakînî Dîvânı Ömer Zülfe
 murg-i dil kapıcı şehbâz idügin bildürmiş / o gözi şâhın idüp giymege kânün üsküf

YDÖZ, g.90/3 Yakînî Dîvânı Ömer Zülfe
 mihr sanma felek ol mâha kabûl ide diyü / 'arz ider gün başına bir güzel altun üsküf

YDÖZ, g.90/4 Yakînî Dîvânı Ömer Zülfe
 san ser-i serv-i revân üzre yir itmiş nergis / geşt-i bâg itse giyüp ol kad-i mevzûn üsküf

YDÖZ, g.90/5 Yakînî Dîvânı Ömer Zülfe
 ey yakînî bu gazel ma'nîde bir deryâdur / oldı ka'rında anuñ san dür-i meknûn üsküf

YDÖZ, g.90/6 Yakînî Dîvânı Ömer Zülfe
 Kapunda benden idi mihr altûn üsküflü / Big oldı başına şimdi urundı tâc-i Keyân

AÇDF, k.9/15 Âşık Çelebi Dîvânı Filiz Kılıç
 Altun üsküfle varup her meclise agalanur / Gör ne yüzden öykünürmiş şem'-i bezm-ârâ saña

NBMK, g.12/4 Necâtî Beğ Dîvânı Mustafa Kaçalın
 Dimesüñler bir beg oğlı kulına güç eyledi / Baña güci altun üsküfi ile sorguç eyledi

NBMK, g.595/1 Necâtî Beğ Dîvânı Mustafa Kaçalın
 âfitâbum Şem'-i-veş yakdun cihânı ser-te-ser Altun üsküfler geyüp gün gibi nârencî kabâ

ENMN, 7 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Altun üsküflü kulun olsa n'ola mihr-i felek Pâdişâh-i 'âlem-ârâsın bugün ey âfitâb

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Germ olup germezdi göğsin bunca günler şevkden Altun üsküfla kulun olmasa ey şeh âfitâb

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Benzemezdi hüsn ile hurşîd sen meh-pâreye Başına üsküf urınuş geymesene altunlu şîb

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Şem'-veş başumda âteş bana tâc-i zer yiter Ey kul oğlı beg güzel üsküf san a efser yiter

ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Altun üsküflü gümüş tügmeli dil-berlerle Bize gerçekleneler begler agalar nice bir

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Şu'â'ından n'ola alsa eline çüb-i zerrîni Geyüp altunlu üsküf gün olupdur çünki derbânun

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Altun üsküflü sipâhidür şîrâr-i nâr-i âh sanma Zâtî mülk-i 'ışkunda senün sultân degül

ENMN, 5 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Üstüme dönen şîrâr-i nâr-i âhumdur benüm Yanar oddur altun üsküflü sipâhumdur benüm

ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Altun üsküflü cevânüm ak libâsıyla bu gün Ak sancâgma benzer âl-i 'Oşmân'un hemân

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Gâh altun üsküfin geh şeb-külâhım geyer Ol kul oğlına görün yirdeş geçinür gökde mâh

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Üsküfiyle gün gibi gündüz cihânı seyr ider Gice mâh-i nev gibi geyer başına şeb-külâh

ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Altun üsküf serverâ san bir hümâdur sîm-bâl Başuna her her kondugınca pâdişâh eyler beni

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Destine çerhi siper alup ışık geydi kamer Altun üsküf geydi encüm pâdişâhiler gibi

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Gördi tâc-i sürh urındı lâle şahiler gibi / Altun üsküf geydi nergisler sipâhiler gibi

ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Şem'i kâfuriye teşbih ider ey mâh-likâ Altun üsküfle gören bezimde sen sîm-teni

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Meger zerrîn-kadeh gibi çeridür altun üsküflü ki aga güldür ana gonçe-i zambak bölük başı

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
 Fark-i felekde zâhir olup tâc-i zer-nigâr / Üsküflerin menârelerün kapdı rûzgâr

BDSK g.160/1 Baki Divanı Sabahattin Küçük
 Aldı seherden üsküfünü bâz goncanun / İtdi çemende bülbül-i zârı şikâr gül

BDSK g.306/5 Baki Divanı Sabahattin Küçük
 Derbânıdır serâ-yi semâ kadrünün sipîhr / Mihr altun üsküf aña 'asâ elde kehkeşân

MDEA k.1/12 Me'âli Dîvânı Edith Gülçin Ambross
 Dest-i müjgânı olunca üsküf-endâz-i nazar / Pençesin saldı ciğer-gâha o şeh-bâz-i nazar

HKHA g.85/1 Haşmet Külliyyatı İ. Hakkı Aksoyak
 Azm-i râh itdi o şeh yanınca gitdiler gice / Altun üsküflü yalın yüzli iki dil-ber solak

MEDC g.141/4 Mürekkepçi Enverî Dîvânı (Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı)
 Üsküfün altında benler benler üzre üsküfün / Mâhdur iy sîm-ten gelmiş Süreyyâ üstine

MEDC g.225/2 Mürekkepçi Enverî Dîvânı (Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı)
 Kuşandukça gümüş seyfi yaraşur / O şehbâzum geyerse altun üsküf

SDHY g.79/3 Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)
 Mihver-i çarhı alup pençesine itdi 'asâ Altun üsküfle güneş oldı meger der-bânı

GNNK, k.9/19 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi
 Belki çok gavga iderdi firka-i zâgân-i şüm Olmasa üsküflü şehbâzuñ koluñda bi-hisâb

GNNK, k.36/20 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi Numan Külekçi
 Tarf-i 'izâra olmasa da bâr üsküf / Kim bilmez oldugun o şehiñ tâcdâr-i nâz

ŞARÇ g.35/4 Şânîzâde Atâullah Divanı Rabia Çipiloğlu
 Güneş gibi hezârân altun üsküflü kulun vardur Niçe Yûsuf-likâlar sana oldı 'abd-i 'umrânî

DÜÇ k.7/38 Derzî-zâde Ulvî Dîvânî İsmail Çetin
 Tagıldı hep üsküflüsi erkanı bozıldı Kasr-i teni hâk oldu vü her yanı bozıldı
 DÜÇ mus.2III/4. Derzî-zâde Ulvî Dîvânî İsmail Çetin
 Begligün var yaraşur Üsküflü ok atsan şehâ 'Adet olmışdur ider bu nev' ile şâhân şikâr
 DÜÇ g.110/3 Derzî-zâde Ulvî Dîvânî İsmail Çetin
 Altun üsküfle görindi bana ol ruhları al Mâh-i bedr itdi şafaktan sanasın 'arz-i cemâl
 DÜÇ g.362/1 Derzî-zâde Ulvî Dîvânî İsmail Çetin
 İki şeh-bâzi bir üsküfle temâşâ eyledüm Mürğ-i cân saydına her birisi açmış per ü bâl
 DÜÇ g.362/2 Derzî-zâde Ulvî Dîvânî İsmail Çetin
 Kimi geymiş altun üsküf kimisi zerrîn külâh Her kul oğlu oldu bir tavr-i hasenle hân-i 'îd
 LDKS k.7/27. Livâyî Dîvânî Köksal Seyhan
 Hançerine öykünüp gâhi hilâl olur kamer / Gah olur meydân-i hüsninde tutar simin siper /
 Yaraşur mihr olsa ana altun üsküftü nöker / Şol güzeller padişahı kim sipâhî-zâdedür
 CDAA g.93/4 Celîlî Dîvânî Arzu Atik
 Altun üsküfle şem' idi güyâ / Nâ-geh aña tokındı bād-i fenâ
 NASK mus.2/IV-1 Nevî-zâde Atâyî Dîvânî Saadet Karaköse
 Altun üsküfle seni kim görse dir ey şâh-i hüsn Başa geymiş şâh-i hâver tâc-i zerrîn kendidir
 NDNÇ g.53/6 Nisârî Divanı Nagihan Çağlayan
 Altun üsküflü kulun olsa n'ola mihr-i felek / Pâdşâh-i fcâlem-ârâsm bugün iyâftab
 HDBY g.3/3 Hilâlî Dîvânî Bahri Yağmur
 Sanasın üsküf-i zerrîni bir kuyruklu yılduzdur Hezâran fitneye ba'isdiir ol çerb-i bed abterde
 GMAD, g.1177/6 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak
 Kul oldum bü kuloglu dil-rübâsına bu gün ey dil Cemali mâha benzer üsküfi bürsid-i zibâya
 GMAD, g.1287/2 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak
 O şuhı kolladum üsküfli yüri şâhîn-veş Başında migfer-i zerrîn kolında kolçağı
 GMAD, g.1404/4 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak
 Alınup üsküfleri pervâz iden şehbâzları Gözi açuklar gibi saydmda hikmet-dân olur
 GMAD, kıt'a.82/3 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak
 Başına altun üsküf urınmazidi şehâ / Olmasa hıdmetünde yaluñ yüzli bende
 şem' BDYA g.239/2 Behiştî Dîvânî Yaşar Aydemir
 Devletünde pâdişâhum altun üsküfler geyüp / Oldı her meh-pâre bir mihr-i cihân-ârâ-yı 'ıyd
 RDZA k.3/21 Revânî Dîvânî Ziya Avşar
 'Ömrinde mâlik olmaz idi altun üsküfe / Olmasa benden ey şeh-i Cem-iktidâr şem'
 RDZA k.12/23 Revânî Dîvânî Ziya Avşar
 Hürşid altun üsküfi kapunda bulmagın / Ak börki ile geldi yine bende-vâr berf
 RDZA k.13/31 Revânî Dîvânî Ziya Avşar
 Altun üsküflü kulundur nergis-i sîmîn-beden / Câme-i gülğün ile bezmünde hıdmetkâr gül
 RDZA k.15/26 Revânî Dîvânî Ziya Avşar
 Salunursa nâz ile nergis çemenlerde nola / Altun üsküflü güzeldür mihr-tal'at meh-cebîn
 RDZA k.23/15 Revânî Dîvânî Ziya Avşar
 Altun üsküfle turup her meclise ra'nâlanur / Gör ne yüzden öykünürmiş şem'-i bezm-ârâ sana
 RDZA g.12/2 Revânî Dîvânî Ziya Avşar

- Altun üsküflü gümüş tügmeli dil-berler ile / Bize gerçekleşeler begler agalar nice bir
RDZA g.120/3 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
- Altun üsküfle yürür hûrşîd-i 'âlem-tâbî gör / Öğrenelden şîve-i ra'nâlığı sen mâhdan
RDZA g.310/3 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
- Ay ü gün ser-geşte olsa nola sen sîmîn-bere / Altun üsküflü güzeller hıdmet eyler beglere
RDZA g.358/1 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
- Mâh ü pervîn mi bu ya her gice gerdûn kuçar / Altun üsküflü gümüş dügmeli bir sîm-teni
RDZA g.474/6 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
- Benüm bir altun üsküflü nigâr-i âfitâbum var / Bana 'arz itme germ olup igende ey felek mâhı
RDZA g.481/2 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
- Kişiyi mülk-i gamda 'ışk-i dil-ber padişah eyler / Şîrar-i ahın aña altun üsküflü sipah eyler
ZDVŞ g.220/1 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- Şeha 'aşıklarun mülk-i melamet padişahıdır / Şîrar-i nar-i ahı altun üsküflü sipahıdır
ZDVŞ g.348/1 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- Ey şeh-i şuh-i cihan nergis-i şehla gözünün / Altun üsküflü kulu adına dirler alagöz
ZDVŞ g.526/6 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- Altın üsküflü sipahıdır şîrar-i nar-i ah / Sanma Zâtî mülk-i 'ışkuında senün sultan degül
ZDVŞ g.825/5 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- Üstüme dönen şîrar-i nar-i ahumdur benüm / Yanar oddur altun üsküflü sipahumdur benüm
ZDVŞ g.872/1 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- Came-i sürh eşk-i hûnîn altun üsküf nar-i ah / 'Id-i 'ışkuında bulardur zînet-ü-zeynüm benüm
ZDVŞ g.993/2 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- Altun üsküflü sipahumdur şîrar-i nar-i ah / Ben beni Zâtî melahat mülkine mır eyledüm
ZDVŞ g.999/7 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- İdindüm ey şeh-i sîmîn-beden yıkma gönül bürcin / Şîrâr-i nâr-i âhum altun üsküflü sipâhî ben
ZDVŞ g.1181/2 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- Eyü ad isteyenler mülk-i 'ışka pâdişâh olsun / Şîrâr-i nâr-i âhı altun üsküflü sipâh olsun
ZDVŞ g.1201/1 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- Destine çarhî-siper alub 'aşık geydi şafak / Altun üsküf geydi encüm pâdişâhiler gibi
ZDVŞ g.1537/2 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
- O kul oğlumın altun üsküfle gün / Geçer her gün imdi gelüp yerdeşi
DTBS g.274/2 Edirneli Nazmî Dîvân-ı Türkî-i Basît Savaş Turgut
- Geyse kapuında revâdur meh-i tâbân üsküf / Hıdmet-i şehde yaraşur giye derbân üsküf
HDMK g.88/1 Hüdâyî Dîvânı Mustafa Kaçalın Ali Tanyeri
- Gökdedür kullarunın kadr-ıla başı yeridür / Devletünde giye Behrâm-ıla Keyvân üsküf
HDMK g.88/2 Hüdâyî Dîvânı Mustafa Kaçalın Ali Tanyeri
- Gönderür tıfî-i mehi hıdmet-i hâk-i rehûne / Giydürüp farkına hurşîd-i dırâhşân üsküf
HDMK g.88/3 Hüdâyî Dîvânı Mustafa Kaçalın Ali Tanyeri
- Şecer-i Vâdi-i Eymen'dür o kadd-i bâlâ / Berk urur anda san ol âteş-i süzân üsküf
HDMK g.88/4 Hüdâyî Dîvânı Mustafa Kaçalın Ali Tanyeri
- Başuma od yakayın şâha şikâyet ideyin / Şem'-veş yakdı beni geydi o cânân üsküf
HDMK g.88/5 Hüdâyî Dîvânı Mustafa Kaçalın Ali Tanyeri

Tuglar perçem-i pür-ham 'alem ol kadd-i büleñ / Anuñ altun başıdur ey şeh-i hûbân üsküf
HDMK g.88/6 Hüdâyî Dîvânı Mustafa Kaçalın Ali Tanyeri

Göze göstermez ise n'ola Hüdâyî kulını / geydi şâhîn gibi başına o fettân üsküf
HDMK g.88/7 Hüdâyî Dîvânı Mustafa Kaçalın Ali Tanyeri

Giyse kapuñda revâdur meh-i tâbân üsküf Hîdmet-i şehde yaraşur giye derbân üsküf
HKMD g.82/1 Hüdâyî-i Kadîm Dîvânı Mehmet Demiralay

Gökdedür kullaruñuñ kadr ile başı yiridür Devletlinde giye Behrâm' ile Keyvân üsküf
HKMD g.82/2 Hüdâyî-i Kadîm Dîvânı Mehmet Demiralay

Gönderür tıfl-i mehi hidmet-i hâk-i rehûne Giydürüp farkına hurşid-i drahşân üsküf
HKMD g.82/3 Hüdâyî-i Kadîm Dîvânı Mehmet Demiralay

Şecer-i vâdi-i Eymen'dür o kadd-i bâlâ Berk urur anda san ol âteş-i sûzân üsküf
HKMD g.82/4 Hüdâyî-i Kadîm Dîvânı Mehmet Demiralay

Başuma od yakaym şaha şikayet ideyin Şem'-veş yakdı beni geydi o cânân üsküf
HKMD g.82/5 Hüdâyî-i Kadîm Dîvânı Mehmet Demiralay

Tuglar perçem-i pür-ham'alem ol kadd-i büleñ Anuñ altun başıdur ey şeh-i hûbân üsküf
HKMD g.82/6 Hüdâyî-i Kadîm Dîvânı Mehmet Demiralay

Göze göstermez ise n'ola Hüdâyî kulını geydi şâhîn gibi başına o fettân üsküf
HKMD g.82/7 Hüdâyî-i Kadîm Dîvânı Mehmet Demiralay

Çemende berg-i süsen destimin mikrâz-i kurtâsı Pür olmuş al varaklarla gül-i üsküfte cüzdândur
DHAK k.15/20 Hayrî Dîvânı Ayşegül Kara

Ben eyledükçe çâk-i giriöan-i ibtila Üsküfte zahm-i sinem olur tev'em-i sabah
DHAK g.30/4 Hayrî Dîvânı Ayşegül Kara

Alnın üsküf zerr'asâ ile olur mıydı bedid / Âfitâb-i 'âlem-âra olsa ger bu âb-i çerh
DHAK g.31/5 Hayrî Dîvânı Ayşegül Kara

Sırr-i dehenüñle dil-i şad çaküme benzer Her bir gül-i üsküfte ki nükhet var içinde
DHAK g.188/5 Hayrî Dîvânı Ayşegül Kara

Nice zahm ü nice dâg-i siyeh-vâr sahn-i sinemde Bu gülşende gül-i üsküfte deste destedür şimdi
DHAK g.198/3 Hayrî Dîvânı Ayşegül Kara

.....Hey ne' âli-şâh olur ol hüsrev-i' âli-cenâb K'işiginde altun üsküfü kulıdur âftâb
HMNB b.1630 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

Velehu Bâkî.....Fark-i felekde zahir olup tâc-i zer-nigâr / Üsküflerin minarelerim kopdı rûzgâr
HMNB b.4052 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

'AtâyüNev'-i-zâde .....Üsküfle bü kul oğlı olup tâ ki âşikâr / Şeh-bâz-i çeşmi kıldı gönül murgım şikâr
HMNB b.4096 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

Fevri Efendi.....Şeh-i' aşkum bu nüh eflâk tokuz kat otagamdur / Rikâbumda meh ü mihr altın üsküflü şolagamdur
HMNB b.4504 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

RâzUBüâder-i' Âli .....Habâb-i eşk-i hüñinem kızıl atlas otagamdur Şerâr-i âteş-i âh altın üsküflü şolagamdur
HMNB b.4505 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya

Hisâlî.....Şeh-i{aşkum ki mihr ü mâh iki rüşen çerâgamdur / Rikâbumda yürürler altın üsküflü şolagamdur

- HMNB b.4506 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya
'Arşî.....O mâh üsküfle kim ser fitne-i âhir zaman olmuş / Giyüp tâc-i zerrîn sultân-i hûbân-i cihan olmuş
- HMNB b.11246 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya
Bâb-i gülşende biten nergis misâl / Oldı zer üsküfle derbânlar ricâl
- KMMD b.861 Kıyâsî Mihr ü Mâh Dilek Aksoylu
Urdı bir üsküf başına nûrdan / Sûy-i garba tognrlup gitdi esen
- KMMD b.1018 Kıyâsî Mihr ü Mâh Dilek Aksoylu
Neseb sâhibi niçe beg-zâdeler / Olup kul aña altun üsküf giyer
- ÇĞİH mes.362 Vuslatî Ali Bey Çehrin Gazavatnamesi İ. Hakkı Aksoyak
Cilâsınları hayli ser-bâzdur / Dahı üsküf altında şeh-bâzdur
- ÇĞİH mes.2568 Vuslatî Ali Bey Çehrin Gazavatnamesi İ. Hakkı Aksoyak
Altun üsküfler ile nice gulâm / Her biri mâh gibi bedr-i tamâm
- GATU mes.1220 Gelibolulu Âlî Tuhfetü'l-uşşâk İ. Hakkı Aksoyak
Marekede eyleyicek türk ü tâz / Migfer ider gâzi-i üsküfli bâz
- RSHA 797 Gelibolulu Âlî Riyâzü's-sâlikîn İ. Hakkı Aksoyak
Bakıcak dutmasa ucın börkinün / Altun üsküfi düşe-y-idi günün
- ÜATU, 751 Üsküplü Atâ Tuhfetü'l-uşşâk İ. Hakkı Aksoyak
şeb-i târ oldı üsküf şâh-bâza / 'aceb mi pençesi irmezse kaza
- UMMF 938 Üdi Mâcerâ-yi Mâh Fatma Sabiha Kutlar
Yig ol kim odlara yakam diyem of / Geyüp başum kısınca altun üsküf
- SHMA 983 . Sînâme-i Hümâmî Mustafa Altun
Altun üsküflüleri kurb-i sa'âdetde görüp / Sanuruz pâdişeh mihr ü mehi terkeş-keş
- DŞSY b.68. Dîvân-ı Şerifi Sadık Yazar
Ser-efrâz olduğı altun kalemlerle yazılmışdur / Zer üsküfler ser-i derbânlaruñda tâc-i hâkânî
- DŞSY g.304/25 Dîvân-ı Şerifi Sadık Yazar
Al üsküfünü destine nâz ile hırâm et / Elden uçar olmaz ise şehbâz-i nezâket
- HDÖÖ g.11/5 Handî Dîvânı Ömer Özkan
Her kaçan gelse ger İstanbul'a Üsküfçi-oglı / Altına batırır idi o kerimü 'ş-şânuñ
- SKMK k.7/4 Sihâm-ı Kazâ Mustafa Kaçalın
Güneş bir altun üsküflü kuluñdur âsitânuñda / Gulâm-i zer külâhuñ bende itdi mâh-i tâbânı
- BRDF k.1/19. Bursalı Rahmî Divanı Fatih Tıgılı
Altun üsküfle çemen sanhını seyr eylerken / Razıdur olmaga yine saña çâker nergis
- BRDF k.9/26. Bursalı Rahmî Divanı Fatih Tıgılı
Zerrîn bâğ üsküf-i zerrîn ile olur / Derbân-i çüb-i deste-be-dest-i der-i bahâr
- VDHT k.28/3 Vahyî Divanı Hakan Taş
Dir isem aña 'askerî yeridür / Sanki üsküfli bir yeñideridür
- VDHT 1gz.18/7 Vahyî Divanı Hakan Taş
N'ola şimden girü âmâde-i sayd-i helâl olsa / Düşürdi üsküfin ol şâh-bâz-i evc-i istignâ
- KDAY tar.43/4 Kâmî Divanı Ali Yıldırım
Bulup sünnet yirin telmih ile Kâmî didi târîh / O şeh-bâz-i hümâ-cüy üsküfin itdi hümâyûn bâd 1132

KDAY tar.76/18 Kâmi Divanı Ali Yıldırım
Alınup üsküfleri pervâz iden şebbâzlar / Gözi açuklar gibi saydında hikmetdân olur

GAKA kıt.19/2 Gelibolulu Âlî Dîv. (Varîdâtü'l-enîka) Kudret Altun
Cevher-i Kânî-i çün mihr ü mehüm sen sâg ol / Bâz sîm üsküf-i zerrîn-külehim sen sâg ol / Dil-nişînüm
şeh-i encüm-sipehüm sen sâg ol / Bâkî ölsün yoluña pâdişehüm sen sâg ol / Baht-i pâyinde Hudâ yâr-i
sa'âdet Bâkî

KDİY tah.61/5. Tokatlı Kânî Divanı İlyas Yazar
Kadd-i yâre üsküf-i zerrînidür kuş konduran / Fâhte konmuş gibi seyr ü hırâmân üstüne

KDİY g.157/4 Tokatlı Kânî Divanı İlyas Yazar
Tesliyet nıf-i edeoair der-tarîk-i 'i;k ü evk Tâ ki üsküfe sükûfe hûşe-i engür olur

KDME k.34/27 Tokatlı Kânî Divanı Muhittin Eliaçık
Eâz sim üsküf-i zerrîn-külehim sn şag ol

KDME k.mus.60-V/2 Tokatlı Kânî Divanı Muhittin Eliaçık
Üsküfte-gül-i buseyi sorma duda gından la yüs'el-i 'ammâ"dı su'âl itme şebihden

KDME g.144/2 Tokatlı Kânî Divanı Muhittin Eliaçık
Kaââ-i yara üsküf-i zerrînidir KUŞ Konduran Fâhte tonrauş gibi serv-i hırâraâh üstüne

KDME g.159/4 Tokatlı Kânî Divanı Muhittin Eliaçık
Bir leşkere dönegi o zambak çemen üzre / Geymiş serine üsküfîni sanki çeriyân

RDMG k.2/18 Rezmî Divanı Mehmet Gürbüz
Başdan çıkarsa üsküfîni ol kul oğlu ger / Eyler şikâr murg-i dili ol ki feslenür

RDMG g.103/2 Rezmî Divanı Mehmet Gürbüz
Yüz 'ışk ile üsküfîni ger geysen o meh-ru / Mihr-i feleküñ başına teng ola külâhu

VDMÇ g.102/2 Vasfî Divânı Mehmed Çavuşoğlu
Reşîd ol Handiyâ rüşdün hakikat küll-i nâticidir Yedinde tâb-i simin üsküf ü halhaledir gûyâ

HDAŞ g.12/5 Ali Handi Divanı Ayten Şenyurt
Kâküli turra-keş-i gâşiye-i 'arş-i mecîd / Perçemi kâdime-i lehce-i tâbân kâfer /
Ya'ni her târı birer habl-i verîd-i melekût / Üsküf-i pâ-yi bârende-i mürgân-i şehper

HDAŞ g.163/3 Ali Handi Divanı Ayten Şenyurt
Üsküf-i zerrînle bir koca kulundur felek Her gice sana benât-i encüm pişkeş çeker

FDTA k.6/51 Fütûhî Divanı Dursun Ali Tökel
Bir dil-gonce ki lütfunla ola üsküfte Gül-i şad-berg gibi bir dahi derhem mi olur

KRPD, g.29/6 Koca Râgıb Paşa Divanı Hüseyin Yorulmaz
Fülk-i 'aşkunda nice diller esir olmuşdur Üsküfe kadir gani begler fakir olmuşdur

UDŞÜ g.76/1 Ubeydî Divanı Şehabettin Ünlü
'izzet / Fâkihe dinse şitâda âteşe gerçi uyar / Kim çeker ol sıkleti açdıkdâ üsküfe enâr hâsılı her mevsimin
bir güne berg ü bârı var / 'Âmir / Meclise âteşgeç oldu şu'le-i cüş-i bahar / Eylesin gayr-i mahall-i
münkali lâle makam

BİBD tah.5/3 Beylikçi İzzet Bey Divânı Fatma Meliha Şen
Olsn üsküfte gül-i maksûdi feyz-i Hakkile Tâ ki âmîne açâ dest-i du'âyı her şab

YDAY tar.6/15 Yüsrî Divanı Aslıhan Yıldız Acar
Üsküfin almasa sayyâd eger şeh-bâzun Rast pervâz olamaz eyleyemez kasd-i şikâr

FKDM k.11/34 Feyzî-i Kefevî Divanı Muvaffak Eflatun
Oidi üsküfte yine gonca-i bâg-i âmâl NahH maksûd-i cihan buldı 'aceb neşv ü nemâ

FDMA k.6/2 Bosnalı Fâzıl Divanı Mehmet Akif Duman
Olunca güller üsküfte Olur bülbül de aşüfte Tarab-i şevkle âlüfte Çerâgân eyle sultânım

ÇZŞD şar.56/3 Çuhadar-zâde Şâkir Divanı Fatma Dikbaş (Cemal Kurnaz)
Gül-i zerd ü şefî di oldı üsküfte gülîstânun Meh ü mihrîyle gerdün olmasun hic imtinân üzre

ÇZRD k.8/11 Çeşmî-zâde Reşîd Dîvânı Mustafa Uluocak
Eyleyüb üsküfte nutkun hâtr-i mahzununa Hurrem itmekdürgülü çün muktezâ-yı nev-bahâr

ÇZRD k.12/21 Çeşmî-zâde Reşîd Dîvânı Mustafa Uluocak
Bilmem olmaz mı tarâvet-yâb gül-zâr-i ümid Oldıgm görmez mi dil üsküfte ezbâr-i ümid

ÇZRD g.18/1 Çeşmî-zâde Reşîd Dîvânı Mustafa Uluocak
Hisâlî devlet-i hüsninde ol şâh-i felek-tahtun Meh ü hurşid-i 'âlem altım üsküflü şolagumdur

PHÖE g.46/6 Peşteli Hisâlî Divanı Özlem Ercan
Şeh-i' aşkam ki mihr ü mâh iki rûşen çerâgumdur Rikâbumda yürürler altın üsküflü şolagumdur

PHÖE g.49/1 Peşteli Hisâlî Divanı Özlem Ercan
Üsküfle bir kul oğlu çıkup kapuya yine Lâçin-i çeşmi kıldı gönül murgımı şikâr

PHÖE g.117/3 Peşteli Hisâlî Divanı Özlem Ercan
Altın üsküfle bir dilâverdür Bedeni cümle pây ile serdür

MLMZ 1gz.1/2 Muammâ ve Lügaz Mecmuası Zuhâl Yener
Gülşen-i tab' a vezân oldu nesim-i şâdi Kıldı üsküfte gül-i hâtrr-i gam mu' tâdı

ASDM k.6/1 Ârif Süleyman Divanı Mustafa Tankuş
Olmaz üsküfte ruhi terbiyet-i gâze ile Öyle bir dad-i Huda bir gül-i hod-rüdur rü

ASDM g.190/2 Ârif Süleyman Divanı Mustafa Tankuş
Çiger-hûn olmada çün gonçe fikr-i kâm ile kâmil Olur mânend-i gül üsküfte zevk-i câh ile câhil

ASDM müf.77 Ârif Süleyman Divanı Mustafa Tankuş
Beni in ol bâg-bân-i gülşen-i üsküfle-i nla'nâ Ki her gül-gonca-i nazın-i icrünü bir verd-i ra'nâdur

BSTK, k.40/43 Bosnalı Sâbit Divanı Turgut Karacan
Oluben kakülüne hem-ser o altın üsküf Başa çıkmasun igen ey ruhi gül-gün üsküf

ÜDMS g.99/1 Ümîdî Divanı Muhammed Selvi
Altın adın bakır eyler meded ey sîm-beden / Olmasun kimseye hem-ser o hümâyün üsküf

ÜDMS g.99/2 Ümîdî Divanı Muhammed Selvi
Şem'-i kâfir-i letâfetdür o kadd-i mevzün / Şu'le-i hüsn-i melâhatdür ol altın üsküf

ÜDMS g.99/3 Ümîdî Divanı Muhammed Selvi
Çehre-i zerd ü nizârına nazar kılmayalı / Oldu çin eyleyüp ebrüsünü mahzün üsküf

ÜDMS g.99/4 Ümîdî Divanı Muhammed Selvi
Ey Ümîdî olmaz hem-ser o şâha hürşid / Geydürür gün başına gerçi bu gerdün üsküf

ÜDMS g.99/5 Ümîdî Divanı Muhammed Selvi
Rûy-i insâfî koyup Fâik didi târîhini / Cizze-i şâhinden alındı üsküf oldı 'aynı bâz

FMDF tar.66/6. Fâik Mahmud Divanı Fatma Koçak (Yaşar Aydemir)
Zer üsküflülertün destinde zerde Bulınmaz lezzeti şehd ii şekerde

ZŞÜP b.2453 Zâtî'nin Şem' ü Pervâne'si Sadık Armutlu
Görür kalkar şenim turmaz toğanı Geçürdi aña la'lin üsküf anı

ZŞÜP b.3554 Zâtî'nin Şem' ü Pervâne'si Sadık Armutlu
Bir kerrecik ol gonca dehen hande iderse Üsküfte olur gülleri gülşende iderse

HDŞÖ g.250/1 Hafid Divanı Şenay Özkan
 Bir kerecik ol gonce-dehen hande iderse Üsküfte olur gülleri gülşende iderse

DHPD g.245/1 Diyârbekirli İbrahim Hafid Paşa Divanı Metin Erduran
 Bogazını alanım bahr gibi suri-serün Geçelüm taht-i Süleymânlar ile Üsküfleri

YDMÇ k.7/5 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Came-i sebz ile tezyîn eylemiş endamını . Altun üsküflü sehî-kad dilbere benzer liva'

YDMÇ k.15/5 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Câme-i sebz ile tezyîn eylemiş endamını / Altun üsküflü sehî-kad dilbere benzer liva

YDMÇ k.17/11 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Meger ki bedr-i kamer mîr-i meclis oldı aña Nücüm üsküf-i zerle birer iç oğlanı. ‘

YDMÇ mus.6-1/5 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Basma altun üsküf geysel ol mâh Güneş gibi yakar dünyâyı her gâh

YDMÇ mes.2/134 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Biri Üsküfci-oglu mâh-manzar Sarardum mihri ile nitekim zer

YDMÇ mes.2/139 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Başuna altun üsküf gey yaraşur ey hüâl-ebîrû Gümüş serv üstine konmuş sanasın mâh-i tâbândur

YDMÇ g.83/2 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Yaraşur altun üsküf aña bir zerrîn kadeh gibi Şurâhî didügi Yahyânun ol gül yüzlü cânândur

YDMÇ g.96/5 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Ol benüm üsküflü şâhlnüm cilasun gâzîdür Rûm ilinün dil-rübâsı şag kolun şehbâzıdur

YDMÇ g.97/1 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Gönül murgın şıkar eyler o bir üsküflü şâhîndür Güzellik asumanında meh-i zerrîn-külâh olmış

YDMÇ g.191/5 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Çihresinde cem' olur rûy-i celâl ile cemâl Altun üsküfle kaçan seyr ide ol meh-manzarum

YDMÇ g.266/2 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Figân ü âh ü nâlemden tutar dünyâyı âvâzum Kaçan ‘azm-i şikâr itse benüm üsküflü şehbâzum

YDMÇ g.274/1 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Altun üsküflü cuvânım ak libâs ile bu gün Ak sancagına dönmüş Âl-i 'Osmânun hemân

YDMÇ g.300/3 Yahyâ Beğ Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
 Üsküf ile bir nice şâhîni var

YBGE b.606 Yahyâ Beğ'in Gülşen-i Envâr'ı İbrahim Doğanıyigit (C. Okuyucu)
 Üsküf ile kulları var bi-nazir Sohbetine oldı sirâcü'l-münir

YBGE b.608 Yahyâ Beğ'in Gülşen-i Envâr'ı İbrahim Doğanıyigit (C. Okuyucu)
 Mükahhal dide üzre per urur semmürî müjganlar San ol üsküflü şahlnür ider pervâz-1 istigna

ŞDYT g.12/2 Şühî Dîvânı Yılmaz Top
 Biter mi tende olan zahm-i dâgdar-i cünün Onu mı sinede üsküfte lâlezâr-i ferah

ŞDYT g.35/2 Şühî Dîvânı Yılmaz Top
 Üsküfe giymişler kamu nev-câmehâ-yı reng ü bü Oldı cihanda sù-be-sù 'ıyd-i meserret mültezem

SZPD k.53/5 Ahmed Sâdik Zîver Paşa Divanı Suzan Ay
 Büy-i ma'na vireli üsküfe-i tab'-i fehîm Ravza-i 'âlemde Zîver bakmasun reyhâne dil

SZPD g.205/9 Ahmed Sâdik Zîver Paşa Divanı Suzan Ay
 Gün gibi altun üsküf ile şehriyârlar / Saf bağlamışdı Âsaf ü Sultân sad hezâr

MKGS b.124. Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (Hâlet Ef. Mülhakı 245) Sait Yılder
Altun üsküflü sipâhidür şerâr-i nâz-i âh / Sanma Zâtî mülk-i 'ıŝkuñda senüñ sultân degül

MKGS b.2876. Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (Hâlet Ef. Mülhakı 245) Sait Yılder
Üstüme dönen şerâr-i nâz-i âhumdur benüm / Yanar oddur altun üsküflü sipâhumdur benüm

MKGS b.2887. Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (Hâlet Ef. Mülhakı 245) Sait Yılder
Şâh-bâzıft al ele üsküfle dil-ber gözini îtmesün meyl-i hevâ gösterme agyar yüzini

ADÖÖ, g.201/1 Aczî Dîvânı Öznur Özgönül
Kethüdasın edip ihsân-i vezâretle çerâg Eyledi gül gibi üsküfte vü handan Hakka

KRDS tar.22/2 Kırımlı Rahmî Dîvânı Sevgi Elmas
Gözle bezmünde şem'-i tâbânı Altun üsküflü bir iç oğlanı

MŞPN mes.245 Kalkandelenli Mu'îdî, Şem' ü Pervâne Nihal Kara
Ey benüm Şem'-i cem'-i temkînüm Altun üsküflü serv-i sîmînüm

MŞPN mes.1036 Kalkandelenli Mu'îdî, Şem' ü Pervâne Nihal Kara
Bag-i hüsnüñ eyleyüb üsküfte handan eyledüñ 'Âşık-i şeydaları zarile efgan eyledüñ

SDEA g.298/1 Sütûri Divanı Emine Adaş
Zırh ü kalkan ü gemiler ne ki var Hem kutâs ü hod ü üsküf bi-şümâr

AŞSE mes.4384 Âsafî'nin Şecâat-nâme'si Süleyman Eroğlu
Uruben karşusunda sîneye kef / Altun üsküflüler durur saf saf

SZMÜ mes.136. Sergüzeşt-i Za'îfî Mehmet Ali Üzümcü
gâh altun üsküfin geh şeb-külâhını giyüp ol kuloghna bugün yirdeş geçermiş gökde mâh

HDÖZ g.121/2 Hecrî Divanı Ömer Zülfe
üsküfiyle gün gibi gündüz cihânı seyr ider gice mâh-i nev gibi giyer başına şeb-külâh

HDÖZ g.121/3 Hecrî Divanı Ömer Zülfe
Yine Çaylakdur itse bin tekellüf / Togan olmaz eger giyirse üsküf

KBÖF b.693 Kitâb-ı Bülbüliyye Ömer Fuâdî
âftâbum şem'-î-veş yakduñ cihânı ser te-ser / altun üsküfle geyüp gün gibi târfhî kaba

PBMK, b.732 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
altun üsküfle varur her meclise ra'nâlanur / gör ne yüzden öykinürmiş şem'-i bezm-ârâ saña

PBMK, b.1169 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
şem'-veş başumda âteş baña tâc-i zer yiter / iy kul oğlı beg güzel üsküf saña efser yiter

PBMK, b.5930 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
şehâ 'âşıkларуñ mülk-i melâhat pâdişâhıdu / şerâr-i nâr-i âhı altun üsküflü sipâhidür

PBMK, b.11299 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
altun üsküflü gümüş dügmeli dil-berler il / bize geciklene bu begler agalar niçe bir

PBMK, b.11517 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
gün yüzlü bir kul oğlını sev kim dilâ anuñ / başında altun üsküf ü zerrîn kemer gerek

PBMK, b.13656 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
şu'â'ından n'ola alsa eline çüb-i zerrîni / geyüp altınlu üsküf gün olupdur çünki der-bânuñ

PBMK, b.13926 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
altun üsküflü sipâhidür şerâr-i nâr-i âh / tanma Zâtî mülk-i 'ıŝkuñda senüñ sultân degül

PBMK, b.16294 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
aldı seherden üsküfini bâz goncanuñ / itdi çimende bülbül-i zârı şikâr gül

PBMK, b.16789 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
zstüme dönen şerâr-i nâr-i âhumdur benim / yanar oddur altun üsküflü sipâhumdur benim

PBMK, b.17128 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
altun üsküflü yalın yüzlü güzel ol sîm-ten / hübdur par par yanar meclisde şem'-i encümen

PBMK, b.20793 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
gelünüz begler agalar gibi 'ayş eyleyelüm / altun üsküflü kul oğlu meh-i tâbânlar ile

PBMK, b.21851 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
aldı şherden üsküfîni bâz goncanuñ / itdi çemende bülbül-i zârı şikâr gül

PBMK, b.24643 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
yüz 'ışk-ile üsküfîni ger geyse o meh-rû / mihr-i felekün başına teng ola külâhı

PBMK, b.26240 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
Kapunda mihr ü meh hizmetde dün gün Giyüp zer üsküf ile şeb-külâhı

MDMA g.649/5 Muhyî Divanı Mustafa Arslan
Altun üsküf urmup iy şâh der-bânuñ gibi / Her seher tâ ahşam olunca kapuñ bekler güneş

ÜASU k.20/32 Üsküdarlı Aşkî Divanı Süreyya Uzun
Mihr bendeñ olmasa n'eylerdi zerrîn kisveti / Altun üsküf mi geyer kapuñda der-bân olmayan

ÜASU g.354/2 Üsküdarlı Aşkî Divanı Süreyya Uzun
Kanı ol beglik ki önümce yürürdi şem'-i bezm / Altun üsküflü uzun boylu solagum var idi

ÜASU g.534/2 Üsküdarlı Aşkî Divanı Süreyya Uzun
Cünd-i hûbânın re'isidür birisi hüsn ile / Biri altun üsküfün giyse olur ruhun kamer

MDŞD g.9/2 Mânî Divanı Şener Demirel
Gâziyân destinde tîg-i hançer-i düşmen-şikâr / Beñzer ol şâhine kim bî-kayd-i üsküfdür yine

ECES tar.62/7 Ebubekir Celâlî Divanı Erdem Sarıkaya
Tonanup altun üsküflü güzeller karşı turdukca / Alurlar çevre yılduzlar sanuram mâh-i tâbânı

MKTM, k.56/30 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Altun üsküflü silahdârûñ-durur horşid kim / Kanda gitseñ götürür yanuñca tîg-i zer-nişân

MKTM, k.67/16 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Mülk-i magrib üzre yap yap yürüdi sultân-i mâh / Altun üsküflü sipâhîdür yanınca ahterân

MKTM, k.70/6 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Salınursa nâz-ile nergis çemenlerde nola / Altun üsküflü güzeldür mihr-tal'at meh-cebîn

MKTM, k.85/15 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Pâdişâh-i heft kişver şâh-i çarh-i çârümîn / Südde-i re'yinde bir hoş altun üsküflü gulâm

MKTM, k.197/12 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Devletünde pâdişâhum altun üsküfler geyüp / Oldı her meh-pâre bir mihr-i cihân-ârâ-yı 'ıyd

MKTM, k.243/21 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Altun üsküflü güzel bir sîm-ten mahbûbdur / Tañ mıdur par par yanarsa âteş-i ruhsâr-i şem'

MKTM, k.249/8 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Altun üsküflü kuluñdur nergis-i sîmîn-beden / Câme-i gülgün-ile bezmünde hizmetkâr gül

MKTM, k.256/26 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Altun üsküflü güzeldür adı bayram olmuş / 'ıyd kim hıdmet için şâha gelür bende misâl

SBDM, k.21/5 Sehî Beğ Divanı Müslüm Yılmaz
Seyr ider hüsn ilini gonçe-fem ü la'lîn-leb / Altun üsküflü güzel dilbere beñzer hâtem

SBDM, k.23/2 Sehî Beğ Divanı Müslüm Yılmaz
Başından aldı çeküp ya togancı üsküfünü / Diler meger sala keklik şikârında şâhîn

SBDM, k.27/39 Sehî Beğ Divanı Müslüm Yılmaz
Kapıldı bir delükanlunuñ üsküfi başdan / Ya rûzgâr yele virdi ya bir gül-i nesrîn

SBDM, k.27/40 Sehî Beğ Divanı Müslüm Yılmaz
Kişiyi mülk-i gamda 'ışk-ı dil-ber pâdişâh eyler Şîrâr-ı âhın aña altun üsküflü sipâh eyler

ZDAN, g.220/1 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Ben pâdişeh-i 'ışkam ah odı şîrârından Üstüme döner altun üsküftü sipâhum var

ZDAN, g.224/2 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Şehâ 'âşıklarunñ raülk-i melâmet pâdişâhıdır Şîrâr-ı nâr-ı âhı altun üsküflü sipâhıdır

ZDAN, g.348/1 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Ey şeh-i şüh-ı cihân nergis-i şehlä gözünün / Altun üsküflü kulı adına dirler alagöz

ZDAN, g.526/6 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Altun üsküflü sipâhıdır şîrâr-ı nâr-ı âh / sanma Zâtî mülk-i 'ışkuñda senün sultân degül

ZDAN, g.825/5 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Üstüme döner şîrâr-ı nâr-ı âhumdur benim / Yanar oddur altun üsküflü sipâhumdur benim

ZDAN, g.872/1 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Câme-i sürh eşk-i hünîn altun üsküf nâr-ı âh / 'İd-i 'ışkuñda bulardur zînet ü zeynüm benim

ZDAN, g.993./2 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Altun üsküflü sipâhumdur şîrâr-ı nâr-ı âh / Ben beni Zâtî melâhat mülkine mir eyledüm

ZDAN, g.999/7 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
İdindüm ey şeh-i sîmîn-beden yıkma gönül bür cin Şîrâr-ı nâr-ı âhum altun üsküfî sipahi ben

ZDAN, g.1181/2 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Eyü ad isteyenler mülk-i 'ışka pâdişâh olsun Şîrâr-ı nâr-ı âhı altun üsküflü sipâh olsun

ZDAN, g.1201/1 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Destine çarhî-siper alup 'âşık; geydi şafak Altun üsküf geydi encüm pâdişâhiler gibi

ZDAN, g.1537/2 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Bir üsküf-ile iki şeh-bâzı billâhi temâşâ kıl Göz açdukca şikâr eyler hezârân çeşm-i fettânı

MEMK g. 34/6 Mecmua-i Eş'âr (SK Fatih 3849 1b-40a) Muhammet Karaman
Başında kiçilik asla görünmez / Ki kulluk üsküfin hergiz urınmaz

FHŞÖ mes.1020 Fahrî Hüsrev ü Şîrîn Özlem Güneş
Oturdı tahta Behrâm-ı dilâver / Başa üsküf kodı pür dürr-i gevher

FHŞÖ mes.1251 Fahrî Hüsrev ü Şîrîn Özlem Güneş
Bugün dâd isterem iy sâhib-i baht / Ne üsküf dilerem ne tâc ü ne taht

FHŞÖ mes.1781 Fahrî Hüsrev ü Şîrîn Özlem Güneş
Bu cisme kim toludur üsküfi yil / Ne aldandun kime kaldı bu yok il

FHŞÖ mes.2422 Fahrî Hüsrev ü Şîrîn Özlem Güneş
Şu yilden kim başundan üsküf alır / Yıkulur serv ot hoş tâze kalur

FHŞÖ mes.2423 Fahrî Hüsrev ü Şîrîn Özlem Güneş
Yine ol dilrübâ vü hûb ü zîbâ / Tolu la'l üsküfi vü ton-ı dîbâ

FHŞÖ mes.3290 Fahrî Hüsrev ü Şîrîn Özlem Güneş
Kamu nâz-ıla kıldılar temâşâ / Urınap hûblıg üsküfini başa

FHŞÖ mes.4201 Fahrî Hüsrev ü Şîrîn Özlem Güneş
Altun üsküflü güzeldür adı bayram olmuş / 'Îd kim hizmet için şâha gelür bende-misâl
SBDH, k.22/5 Sehî Beğ Divanı Hakan Yekbaş
Seyr ider hüsn ilini gonca-fem ü la'lin-leb / Altun üsküflü güzel dilbere beñzer hâtem
SBDH, k.25/2 Sehî Beğ Divanı Hakan Yekbaş
Başından aldı çeküp ya togancı üsküfünü / Diler meger sala keklik şikârına şâhîn
SBDH, k.28/39 Sehî Beğ Divanı Hakan Yekbaş
Kapıldı bir delûkanlunuñ üsküfi başdan / Ya rûzgâr yele virdi bir gül-i nesrîn
SBDH, k.28/40 Sehî Beğ Divanı Hakan Yekbaş
Beñzemezdi hüsn ile hürşîd sen meh-pâreye / Başına üsküf urunup geymese altunlu şîb
SBDH, g.13/3 Sehî Beğ Divanı Hakan Yekbaş
Güneş bir altun üsküflü kuluñdur âsitânûnda / Gulâm-ı zer-külâhuñ bende itdi mâh-ı tâbânı
BRME, k.1/19 Bursalı Rahmî Divanı Mustafa Erdoğan
Altun üsküfle çemen mülkini seyr eyler iken / Râzıdur olmaga saña yine çâker nergis
BRME, k.9/28 Bursalı Rahmî Divanı Mustafa Erdoğan
Saña ismarladılar milket-i 'Osmânı sultânım / Güneşdür altun üsküfle kapuñ derbânı sultânım
GKME, mus.13/I-2 Gedizli Kabûli Divanı Mustafa Erdoğan
Dahî zerrîn kadehûñ 'aynî olur yeñiçeri / Altun üsküfler ile kieyler öñince reftâr
ENDS, b.613 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
Saña gey yaraşur iy sim-sîmâ / Güzel altunlu kaftân altun üsküf ENDS, b.19702 Edirneli Nazmî
Divanı Sibel Üst
Çün olur gurûra bâ'is dahî hem sebep günâha / Kırnı derd-i ser çeker hep geyer ol ki altun üsküf
ENDS, b.20034 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
O kul ogluñuñ altun üsküfle gün / Geçer her gün imdi gelüb yirdeşi ENDS, b.41612 Edirneli Nazmî
Divanı Sibel Üst
Alubdur göñlümi bir altun üsküfli kızıl börkli / Ki Rûm ili çoçagıdır igen güzel igen görkli
ENDS, b.42217 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
şem'-i kâfûr ey sanem bezmünde ayagın turup / Altun üsküf urınur bir sim-ten mahbûbdur
EDYS g. 101/3 Emrî Divanı Yekta Saraç
Altun üsküflü kul iken işigünde mihr ü mâh / Bir şeh-i simin-tenün olmak revâ mı çâkeri
EDYS g. 517/4 Emrî Divanı Yekta Saraç
Gördi la'lünçün göziüm bi-had güherler derledi / hûn-ı dil ana geyürdi kırmızı üsküfleri
EDYS muk. 438/1 Emrî Divanı Yekta Saraç
Tâ cârih olup tiz nazar ola şikâra Başdan alalar üsküf-i bâz-u balabanı
EHKC k.2764/46 Eğirdirli Hacı Kemâl Câmiü'n-nezâir Yasemin Ertek Morkoç
Zer üsküflü keçeyle Bektâşiyân Nemedden idüp mihre âyine-dân
NASN, mes.330 Nev'î-zâde Atâî'nin Sâkî-nâme'si Muhammet Kuzubaş
Zer üsküf güneşdür ki bedr-i bedîd / Yanında keçe bir sehâb-i sefid
GNŞN, mes.1435 Ganî-zâde Nâdirî Şeh-nâmesi Numan Külekçi
Südde-i râyuñda bir hoş altun üsküflü gulâm / Kâmkârâ server-i kişver-güşâ-yı âfitâb
KZMÇ k.9/20 Kasâid-i Zâtî Mehmed Çavuşoğlu
Hâcib-i sultân-ı kadrûñdür ki zer üsküf geyüp / Şevk ile almış ele zerrîn 'asâyı âfitâb

KZMÇ k.9/26 Kasâid-i Zâtî Mehmed Çavuşoğlu
Pâdişâh-ı heft-kişver şâh-ı çarh-ı çârümîn / Sûdde-i râyında bir hoş altun üsküflü gulâm

KZMÇ k.28/12 Kasâid-i Zâtî Mehmed Çavuşoğlu
Altun üsküf mi geyerdî subh-dem ak bôrk ile / Olmaydı bende-i Dârâ-yı dâver âsumân

KZMÇ k.71/21 Kasâid-i Zâtî Mehmed Çavuşoğlu
Tutup başına üsküf urdı çün tîz / Cihânı görmeyüp hiç ola şeb-hîz

AÇRT mes.4858 Ahmed Çelebi, Ravzatü't-tevhîd Mertol Tulum
Âfitâbum Şem'i-veş yakduñ cihânı serteser / Altun üsküfle geyüp gün gibi nârencî kabâ

PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Altun üsküfle varur her meclise ra'nâlanur / Gör ne yüzden öykünürmiş şem'-i bezmârâ saña

PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Altun üsküflü kuluñ olsa n'ola mihr-i ruhuñ / Pâdişâh-ı 'âlemârâsın bugün ey âfitâb

PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Beñzemezdi hüsn ile hurşîd sen mehpâreye / Başına üsküf urnup geymese altunlu şîb

PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Şem'-veş başumda âteş baña tâc-i zer yiter / Ey kul oğlu beg güzel üsküf saña efser yiter

PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Şehâ 'âşıklarunñ mülk-i melâhat pâdişâhıdur / Şîrâr-i nâr-i âhı altun üsküflü sipâhıdur

PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Altun üsküflü gümüş dügmeli dilberler ile / Bize gerciklene bu begler agalar niçe bir

PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Uçdı elden altun üsküflü [güzel] şâhın gibi / Bir kebüter sinelü şebbâz efendim var idi

PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Gün yüzlü bir kul oğlını sev kim dilâ anuñ / Başında altun üsküf ü zerrîn kemer gerek

PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Şu'â'ından n'ola alsa eline çüb-i zerrîni / Geyüp altunlu üsküf gün olupdur çünki derbânuñ

PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Altun üsküflü sipâhıdur şîrâr-i nâr-i âh / Sanma Zatî mülk-i 'ışkuñda senüñ sultân degül

PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Üstüme dönen şîrâr-i nâr-i âhumdur benüm / Yanar oddur altun üsküflü sipâhumdur benüm

PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Altun üsküflü cevânımdan ak libâsıyla bu gün / Ak sancagina beñzer Âl-i 'Osmân'ın hemân

PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Altun üsküflü yalıñ yüzlü güzel ol sîmten / Hûbdur par par yanar meclisde şem'-i encümen

PBKG 1. Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Gelüñüz begler agalar gibi 'iş eyleyelüm / Altun üsküflü kul oğlu meh-i tâbânlar ile

PBKG 4 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Gâh altun üsküfin geh şebkülâhını geyer / Ol kul oğlını görüñ yirdeş geçinür mihr ü mâh

PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Ay ü gün sergeşte olsa n'ola sen sîmînbere / Altun üsküflü güzeller hidmet eyler beglere

PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Uçdı elden altun üsküflü güzel [şâhın gibi] / Bir kebüter sinelü şebbâz efendim var idi

- PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Aldı seherden üsküfünü bâz gonçenün / İtdi çemende bülbül-i zârı şikâr gül
- PBKG 5 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Meger zerrîn kadeh gibi çerîdür altun üsküflü / Ki aga güldür aña gonçe-i zanbak bölük başı
- PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Yüz 'ışk ile üsküfünü ger geysel o mehrû / Mihr-i felegün başına teng ola külâhı
- PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Destine çerhî siper alup ışıq geydi kamer / Altun üsküf geydi encüm pâdişâhiler gibi
- PBKG 2 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Gördi tâc-i surh urındı lâle şâhiler gibi / Altun üsküf geydi nergisler sipâhiler gibi
- PBKG 1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Uçdı elden altun üsküflü güzel şâhin gibi / Bir kebüter sinelü şebbâz efendüm var idi
- PBKG 3 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş
Kadeh san altun üsküflü güzeldür / Yüzi gül-gün u şuh u bî-bedeldür
- HMVS b.4138 Hâşimî, Mihr ü Vefâ, Salih Uçak
Altun üsküflü bî-'aded der-bân / Encüm-i âsmân ile yeksân
- VHYY, b.1469 Vücûdî'nin Hayâl ü Yâr'ı Yaşar Aydemir
- ŞEB-KÛLÂH**
- Âteş-i âhumla oddan tâs urupdur başuma / Bir levendüm kırmızı bir şeb-külâhum var benim
- ADMK, g.71/3 Âhî Dîvânı Mustafa Kaçalin
Kamer gibi yüzi beñlü güzeller pâdişâhısın/Yaraşur mâh-i nev gibi geyerseñ şeb-külâh egri
- ADMK, g.116/5 Âhî Dîvânı Mustafa Kaçalin
Hayretî tGörinen Hayretî yünler degüldür tâcum üstinde/ Dütünlerdür ki çıkmışdur depemden şeb-külâhumdan
- HDMÇ, g.376/5 Hayretî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu
Ey âh sen de sünbül-i destârım ol ki yâr / Bir tâze gül takımmış olup şeb-külâh tâb
- NKDH, g.19/3 Nailî-i Kadîm Dîvânı (Haluk İpekten)
Mihnet şebinde âteş-i dil dūd-i âh ile / Kûy-i nigâra seyre çıkar şeb-külâh ile
- NDMT, g.453/1 Nev'î Divanı Mertol Tulum - Ali Tanyeri
Düşmez mi cur'a gibi varup hak-i payine / Sagar be-kef o şuh gören şeb-külâh-tab
- NDÖS, g.9/4. Neşâtî Dîvânı Ömer Savran
Gül açdı sinesin n'ola olsa benefşe de / Ser-germi-i letafet ile şeb-külâh tab
- NDÖS, g.10/2 Neşâtî Dîvânı Ömer Savran
Gör halet-i mahabbeti zevk-i fenayile/Mecclisde şem' gahi olur şeb-külâh-tab
- NDÖS, g.11/4. Neşâtî Dîvânı Ömer Savran
Görinen kavs-i felekde mâh-i nev sanman felek / Degdi âhum okına karşı nişân bir şeb-külâh
- RDAM, g.276/3 Rahimi Divanı Ahmet Mermer
Çerh-i sincâbide mâh ü hâle sandum göricek / Geymiş ol meh-rû meger sammûrdan bir şeb-külâh
- RDAM, g.276/6 Rahimi Divanı Ahmet Mermer
Gıtdi 'imâme geydügi bir şeb-külâhdur / Sevdâ-yı 'ışkuñ eyledi mâhı felek-zede
- ÜİÇD, g.272/3 Üsküplü İshâk Çelebi Dîvânı, Mehmet Çavuşoğlu
Karşuñda bende-veş giceler subha dek turur / Altunlu şeb-külâh ile ey şehriyâr şemî

RDMÇ, k.5/19 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
Altunlu Şeb-külâh ırına nitekim hilâl /Niçe ki sezb câme geye her dem âsumân

RDMÇ, k.17/26 Revânî Dîvânı Mehmed Çavuşoğlu (Mehmet Kalpaklı)
Gice hurŐidümi gördüm Ziyâ'î mâh-i nev sanma /Ki Őevkümden sipihre atdum anı Şeb-külâhumdur

MZMG, g.117/5 Mostarlı Ziyâî Divanı (Müberra Gürgendereli)
Gice gelen kapuňa güneŐdür kamer degül / Seyr ide çıhmıŐ iŐigüni Őeb-külâh ile

NBMK, g.452/3 Necâtî Beğ Dîvânı Mustafa Kaçalın
İder günüm gice geh geh yüzüne hâyil olup / Bu vech ile neler eyler o Şeb-külâh bana

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Gerekse Şeb-külâhun gey gerekse tâc-i zerrînün / Güzeller Şâhısın her ne geyersen gey yaraşıkdur

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
KararmıŐ mâh-i nevden Şeb-külâhm /Sipihr almış ele bezmünde sâgar

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Germ olup meclisde ey meh mihr-i hüsnün Şevkine / Şeb-külâhın göklere atdı gice âhum benüm

ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Cism-i zerdüm cânuma bir câme-i zerrîndür / dûd-i âhum başum üzre Şeb-külâhumdur benüm

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Seng-i hûn-âlüd ü mihnetdür başumda tâc-i la'l / Âh-i âteş-bâr zer-bef Şeb-külâhumdur benüm

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Meh degüldür görinen ey âfitâbum âsumân / Şeb-külâhın tîr-i âh-i 'âŐıka dikdi nişân

ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Dün garîbündür diyü ser-keŐlik eyler dûd-i âh/ Her gice eksük degüldür başuma bir Şeb-külâh

ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
İRmege zülfün Şebinde bu Muhibbî kûyuna / Dûd-i âhı başına semmürdan bir Şeb-külâh

ENMN, 6 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Gördi ne yüz agartduğım Şeb-külâhunı / Her gün başına gice çeker kara Şeb-külâh

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Yüz buldı zülfî arkananup Şeb-külâhını / Arturdı zulmet ideli ol kâfiri tebâh (giyim unsuru)

ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Şem'i gördüm gice geymiş lâle-gün bir Şeb-külâh / Yân yâd itdüm gönülden kopdı bir göynüklü âh

ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Ey Me'âlî Şem'-i kâfûri ki yanar bezmde / Sîm-ten dil-ber-durur geymiş başına Şeb-külâh

ENMN, 9 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Gâh altun üsküfin geh Şeb-külâhım geyer / Ol kul oglına görün yirdeş geçinür gökde mâh

ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Üsküfiyle gün gibi gündüz cihânı seyr ider / Gice mâh-i nev gibi geyer başına Şeb-külâh

ENMN, 4 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Bahâr oldu yine lâle ele câm aldı rindâne / Benefşe Şeb-külâhını kıvrımışdur levendâne

ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Görinen mâh-i nev sanman kamer küym tolanmaga/ O zerrîn Şeb-külâhım kıvrımışdur levendâne

ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Gitdi 'imâme geydügi bu Şeb-külâhdur /Sevdâ-yı 'ıŐkun eyledi mâhı felek-zede

- ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Bu gün bir mâh-i nev gördüm geyer bir şeb-külâh egri / Şarâb-i nâzî nûş itmiş yürür geh togrî gâh egri
- ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Komiş başına ol dil-ber bugün bir şeb-külâh egri/ Kimesne gördüğü yokdur külâh urına mâh egri
- ENMN, 1 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Kamer gibi yüzi benlü güzelier pâdişâhısın/ Yaraşur mâh-i nev gibi geyersen şeb-külâh egri
- ENMN, 3 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Bugün gün yüzlü dil-berler içinde mâh-i nev gibi/ sana ey âfitâbum gey yaraşur şeb-külâh egri
- ENMN, 2 Edirneli Nazmî, Mecma'ü'n-nezâir Fatih Köksal
Pervâne göz göre oda atmazdı kendiyi /Başında şem'in olmasa nârence şeb-külâh
- HBDA g.369/4 Hayâlî Beğ Ali Nihad Tarlan
Ey Me'âlî şem'-i kâfûrî ki yanar bezmde / Sîm-ten dil-berdürür başına giymiş şeb-külâh
- MDEA g.91/7 Me'âlî Dîvânı Edîth Gülçin Ambross
Yere düşmezdi ebed tekye-geh-i gülşende Şeb-külâh olsa yâ mengûş-i kalender sünbül
- HKHA k.21/5 Haşmet Külliyyatı İ. Hakkı Aksoyak
Üşel'den mûr-i ışkı başuma Sultân Süleymân'un /Sanasın geymişem semmûrdan bir şeb-külâhı ben
- MEDC g.189/5 Mürekkepçi Enverî Dîvânı (Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı)
Şeb-külâh üstünde dülbendin görenler dedi kim / Başına bir deste gül koymuş o serv-i sîm-ten
- UDMÎ, k.4/18 Usûlî Divanı Mustafa İsen
Şeb-külâhum mâh-i nev gibi atardum göklere / Bir gice imrûza koysam ol levend oğlanını
- SDHY g.175/4. Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)
Bitdi serv üstünde gül-i âl yâ tûtî kondı dir /Sun'iyâ gören o mâhuñ şeb-külâhın kırmızı
- SDHY g.199/5. Sun'î Dîvânı (Halil İbrahim Yakar)
Sabâdan eyle hazer çıkma hânedan ey şem' / O düzd her gice bir niçe şeb-külâh kapar (ay şebk)
- ŞYDH, g.90/2 Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı Hasan Kavruk
Bu gün bir mâh-i nev gördüm giyer bir şeb-külâh egri / Şarâb-i nâzî nûş etmiş yürür geh dogru gâh egri
- APDA g.331/1 Ahmed Paşa Dîvânı (Akçağ)
Sipîhr-i hüsne mâh-i nev tulu' itsün eger dirsegiz/Ser-i zülfünde bir kez şeb-külâhuñ ey kamer-ruh ag
- DUİÇ g.319/4. Derzî-zâde Ulvî Dîvânı İsmail Çetin
Görüp hilâli bu gice didüm nesin didi / Bir âftâb-çihre mehün şeb-külâhıym
- DUİÇ g.476/2 Derzî-zâde Ulvî Dîvânı İsmail Çetin
İki garrâ kullarundur aftarum mihr ü mâh /Şems dülbendin geyer biri birisi şeb-külâh
- DUİÇ g.618/1 Derzî-zâde Ulvî Dîvânı İsmail Çetin
Sehâb ile geyardi subh-dem ol mâh-i ezrak-püş /Çıkardı şeb-külâhım kızıl bir yılken geydi
- LDKS g.456/6. Livâyî Dîvânı Köksal Seyhan
Şeb-külâhm kıvrup geydi benefşe başma/Şekl-i sayyâda girüp murg-i dili kıldı şikâr
- NDEE k.5/20 Nimetî Dîvânı Gülden Esra Ersöz
Bir hande ile 'arza kılup iki çahını/Gösterdi çah-i Nahşeb'e ruhsarı mahımı /Gahi hilâle ha'il idüp şeb-külâhını /
- Gahi bırakdı ateşe hal-i siyahını /Ab üzre böyle çah nedendür didüm didi /Çeşmün başında raz-i nihanun durur sentün

GMAD, müs.1/5 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak
 Bir hümâdur fi'l-meşel ser-pençesinde perçemün/ Şeb-külâhun sanki bir şâhbâzdur Yüsucügüm

GMAD, g.908/2 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak
 Gördüm o mâh-rüyî siy eh şeb-külâh ile / Baş koşdı yılduzum yine babt-i siyahla

GMAD, g.1232/1 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak
 O mâh-rü çü geydi siy eh şeb-külâhını /Baş çek gönül yürî giceler düd-i ahla

GMAD, g.1232/4 Gelibolulu Âlî Dîvânları İ. Hakkı Aksoyak
 Gâh egerdi şeb-külâhın mâh-vâr/ Gâh Pervîn'den düzerdi gûş-vâr

LÇSA, mes.626 Lâmiî Çelebi Salmân u Absâl E. Uludağ
 Başî üzre hayme-i ebr-i siyâh / Perçem-i ejderdurur yâ şeb-külâh

LÇSA, mes.1155 Lâmiî Çelebi Salmân u Absâl E. Uludağ
 Karşunda bendeveş giceler subha dek turur /Altunlu şeb-külâh ile ey şehriyâr şem'

RDZA k.12/19 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
 Altunlu şeb-külâh urına nitekim hilâl /Nice ki sebz câme giye her dem âsümân

RDZA k.26/28 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
 Başına şeb-külâh urınur dil-rübâ gibi / Zînet bulursa nola cemâli benefşenün

RDZA g.201/2 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
 Görinen mâh-i nev sanman kamer küyun tolanmaga / O zerrîn şeb-külâhını kıvrımışdur levendâne

RDZA g.369/3 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
 Bahâr oldu yine lâle ele câm aldı rindâne /Benefşe şeb-külâhını kıvrımışdur levendâne

RDZA g.370/1 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
 Mâh idügün bilindi senün bir nigâh ile/ Seyrâna çıkmasun güzelüm şeb-külâh ile

RDZA g.399/1 Revânî Dîvânı Ziya Avşar
 Pervanesini oda yakar mıydı olmasa /Nârenci şeb-külâh-ile her encümende şem'

SGHK 741 Sebzi'nin Mecmualardaki Gazelleri İbr. Hakan Karataş
 Meh degüldür görinen ey âfitâbum âsumân / Şeb-külâhın tîr-i âh-i 'âşîka dikdi nişân

ZDVŞ g.1014/1 Zâtî Dîvânından Beyitler Vildan Şişman
 Kaşlaruñ gene ayı burç-i şeb-külâhuñdan togar /Matla-i câhdur girîbânüñ ruhun ândan çıkar

DZAD g.42/4 Dukakin-zâde Ahmed Dîvânı Hüseyin Süzen
 Ferhâda kim duhân-i dili şeb-külâhimiş/Kûh-i belâda başına bir pâdişâhimiş

HMNB b.11359 Hisâlî Metâliü'n-nezâir Bilge Kaya
 Gök dapa bulut gibi çün gürleyem /Şeb-külâhın 'Îsî'nün ogurlayam

GMTK mes.3580 Gülşehrî Mantiku't-tayr Kemal Yavuz
 Şeb-külâhîlere meh ü pervîn /Bir iki şeb-külâh idi zerrîn

VHYY 1501 Vücûdî'nin Hayâl ü Yâr'ı Yaşar Aydemir
 Başunda âhumun düd-i siyâhı/ Olupdur sana mâtem şeb-külâhı

LÇFN, 6891 Lâmiî'nin Ferhad-nâme'si Hasan Ali Esir
 Pervâne göz göre oda atmazdı kendüni /Almasa şem' başına nârencî şeb-külâh

BRDF g.175/4. Bursalı Rahmî Divanı Fatih Tıgılı
 Tâc eylemiş meded o şehüñ hâk-i râhını /Mâhuñ başına oldurayın şeb-külâhını

BRDF metâli' 11 Bursalı Rahmî Divanı Fatih Tıgılı
 Gösterdi ehl-i 'ışka özin hayli ser-firâz Sûz-i dilinden olmag ile şeb-külâh-i şem'

NDAY g.217/2 Nâmi Divanı (Hüsn-i Mecâzî) Ahmet Yenikale
Benem tezyîn iden gül bezmgâhın / Benefşe şahidiniñ şeb-külâhın

ŞMEH mes.170 Şerîfi Mehmed Ef. Hilyesi Sadık Yazar - Ali Yıldız
Ruhsârı üzre saldı o zülfi-i mu'anberi /Gösterdi yine sünbülünü taraf-i şeb-külâh

KDAY g.178/5 Kâmi Divanı Ali Yıldırım
Gâhî hilâle hâyil idüp şeb-külâhını /Gâhî bıraktı âteşe hâl-i siyâhını

GAKA mus.15-II/2 Gelibolulu Âlî Dîv. (Varîdâtü'l-enîka) Kudret Altun
Bir hümâdur fi'l-mesel ser-peñesinde perçemün / Şeb-külâhun sanki bir şebâzdur Yüsufcugum

GAKA g.326/2 Gelibolulu Âlî Dîv. (Varîdâtü'l-enîka) Kudret Altun
Gördüm o mâh-rûyî siyeh şeb-külâh ile/ Baş koşdı yılduzum yine baht-i siyâh ile

GAKA g.506/1 Gelibolulu Âlî Dîv. (Varîdâtü'l-enîka) Kudret Altun
Mâh-rû çü geydi siyeh şeb-külâhını /Baş çek gönül yürî giceler düd-i âh ile

GAKA g.506/4 Gelibolulu Âlî Dîv. (Varîdâtü'l-enîka) Kudret Altun
Ser-tâcını fenâya virür rûzgâr anun /Mânend-i şem' kim ki ola şeb-külâh-tâb

KZMS, g.27/3 Kâtib-zâde Mustafa Sâkıb Divanı Mehmet Kırbıyık
Tegâfûl şivesi mestâne cünbişlerde zâhirdür /Uyurlar hâbgâh-i şeb-külâhâna varur varmaz

KDİY g.76/3 Tokatlı Kânî Divanı İlyas Yazar
Buhûr-i Meryem idüp taraf-i şeb-külâhını kec/ Çemende mest-i ser-endâz-i cam-i nahvetdür

CDBK k.14/12 Cem'î Divanı Birgül Koparan
Misâl-i gonca bu tûmâr-i nazm-i tazeyi/ Cem'î O şeh ârâyiş-i eşkiste taraf-i şeb-külâh itsün

CDBK g.99/5 Cem'î Divanı Birgül Koparan
Tâc eylemiş meded o şehün hâk-i râhını/ Mâhun başına oldurayın şeb-külâhını

RFAT kıt.müf.1 Rahmî ve Fevrî Ali Nihat Tarlan
"Aceb mi sırnâ ucın gösterürse şehrî-i dehr / Sarındı rjnd-şıfâi şeb-külâhına

BSTK k.3/18 Bosnalı Sâbit Divanı Turgut Karacan
Rast geldüm yolda ol ser-mest-i nâz ü nahvete /Şeb-külâh-i pür-fiten kec-rû kabâ-yı âl kec

BSTK g.49/4 Bosnalı Sâbit Divanı Turgut Karacan
Meh degüldür görinen ey âfitâbum âsumân / Şeb-külâhın tir-i âh-i 'âsıka dikdi nişân

MKGS b.2969. Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (Hâlet Ef. Mülhakı 245) Sait Yılder
Görinen Hayretî yünler degüldür tâcum üstinde /Dütünlerdür ki çıkmışdur başumda şeb-külâhumdan

MKGS b.6073 Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (Hâlet Ef. Mülhakı 245) Sait Yılder
Başına şeb-külâh ırınur dil-rübâ gibi /Ziynet bulursa n'ola cemâli benefşenün

MKGS b.6509. Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (Hâlet Ef. Mülhakı 245) Sait Yılder
Görinen mâh-i nev sanman kamer küyün tolanmaga /O zerrîn şeb-külâhını kıvrımışdur levendâne

MKGS b.6994. Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (Hâlet Ef. Mülhakı 245) Sait Yılder
Bahâr oldı yine lâle ele câm aldı rindâne / Benefşe şeb-külâhını kıvrımışdur levendâne

MKGS b.6999. Mecmua-i Kasâid ve Gazeliyyât (Hâlet Ef. Mülhakı 245) Sait Yılder
Felek kim kılmış idi mihr ü mâhın / Sabâ kapmışdı şem'ün şeb-külâhın sem

RŞFT mes.55 Rahmî'nin Yenişehir Şehrengizi Fatih Tığlı
Mehekk düşmüş başından şeb-külâhı/ Çıkub sakfindan eylerken nigâhı

RŞFT mes.155 Rahmî'nin Yenişehir Şehrengizi Fatih Tığlı
Tâc eylemiş midür o şehün hâk-i râsını / Mâhuñ başına öldürüben şeb-külâhını

MEMP g.140/1 Mecmua-i Eş'âr Millî Ktp. A 1694 (Rahmî) Mehmet Pektaş
Güneş kursı çü girdi şeb-külâha / İrişdiler bular bir câvegâha

ZGFB b.1386 Za'ifi'nin Manzum Gülistan Tercümesi (eksik) Fatma Büyükkarcı Yılmaz
gâh altun üsküfin geh şeb-külâhını giyüp/ ol kuloglına bugün yirdeş geçermiş gökde mâh

HDÖZ g.121/2 Hecrî Divanı Ömer Zülfe
üsküfiyle gün gibi gündüz cihâmı seyr ider / gice mâh-i nev gibi giyer başına şeb-külâh

HDÖZ g.121/3 Hecrî Divanı Ömer Zülfe
gerekse şeb-külâhuñ gey gerekse tâc-i zerrînuñ güzeller şâhısın her ne geyerseñ gey yaraşıkdur

PBMK, b.9351 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
kıvrırmış mâh-i nevden şeb-külâhın/ sipihr almış ele bezmünde sâgar ay

PBMK, b.10468 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
levend-i bahrdur gûyâ gözüm merdümle iy /şebaşında dūd-i âhım gören dir şeb-külâhıdur ah

PBMK, b.11313 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
görinen surh reng-ile çimen sahnında her lâl dikilmiş kırmızı bir gül-'izâruñ şeb-külâhıdur

PBMK, b.11329 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
giceyle mâh-i nev sanma felekde 'aks-i ebrûñ / urunmuş çarh gûyâ başına bir şeb-külâhıdur

PBMK, b.11338 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
cism-i zerdüm cânuma bir câme-i zerrîndür /dūd-i âhum başum üzre şeb-külâhumdur benim

PBMK, b.17179 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
seng-i hûn-âlûd-i mihnetdür başumda la'l-i tâc âh-i âteş-bâr zerrîn şeb-külâhumdur benim

PBMK, b.17189 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
gördüm o mâh-rüyü siyeh şeb-külâh ile baş koşdı yıldızım yine baht-i siyâh ile ay

PBMK, b.28303 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
ol mâh-rû çü geydi siyeh şeb-külâhını /baş çek [sen ey] gönül gice ler dūd-i âh ile ah

PBMK, b.28306 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
gıtdi 'imâme giydüğü bir şeb-külâhdur sevdâ-yı 'ışkuñ eyledi mâhı felek-zede

PBMK, b.28382 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
görinen mâh-i nev sanmañ kemer kûyın tolanmaga/o zerrîn şeb-külâhını kıvrırmışdur levendâne

PBMK, b.28646 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
bahâr oldı yine lâle ele câm aldı rindâne /benefşe şeb-külâhını kıvrırmışdur levendâne

PBMK, b.28651 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
felek bezminde gün zerrîn ele câm aldı rindâne meh-i nev şeb-külâhını kıvrırmışdur levendâne

PBMK, b.28724 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın
Cümle ezhâra nazar kıl gül çemen sultanıdur /Şeb-külâh ile benefşe san

MDCA b.2361 Muhibbî Divanı Coşkun Ak
Zül fi durunda her gice şeb-revlik itmege /Dūd-i siyah başuma bir şeb-külâh imiş

MDCA g.1269/4 Muhibbî Divanı Coşkun Ak
Giceler zülfi hayâli ile ger seyr eylesem /Dūd ü ahum başum üzre şeb-külâhumdur benim

MDCA g.1987/4 Muhibbî Divanı Coşkun Ak
Giceler sana görünmekde hilal / Şeb-külâh idinmegi idüp reca(ay şeb külâh)

MDMA g.13/4 Muhyî Divanı Mustafa Arslan
Başumda 'aşk odı her gice şem'-veş yanar Levend-i 'aşkam o bir sürh şeb-külâh baña

MDMA g.29/6 Muhyî Divanı Mustafa Arslan
Her şeb ol şâha hizmet itmek için / Giyüben mâh şeb-külâh gelür

MDMA g.214/5 Muhyî Divanı Mustafa Arslan
Çözüp gîsüsüm atlas câme eyler /Dürüp bir şeb-külâh eyler kimerde

MDMA g.573/6 Muhyî Divanı Mustafa Arslan
Kapunda mihr ü meh hizmetde dün gün Giyüp zer üsküf ile şeb-külâhı

MDMA g.649/5 Muhyî Divanı Mustafa Arslan
Deryâ-yı eşk içinde ben bir levend-i 'ışkam /Başumda düd-i âhum bir şeb-külâha beîzer

ÜASU g.93/3 Üsküdarlı Aşkî Divanı Süreyya Uzun
Gönlümi deşt-i hevâsında ben ol Leylî-veşûn/ Şeb-külâh-i âh-ıla Kays-i şütürbân eyledüm

BDFB g.540/2 Beyânî Divanı Fatih Başpınar
Görse rü'yâda 'ulüvv-i himem ü rif'atini /Şeb-külâhın ede tâ çarh ile hem-ser sünbül

SVAY, k.42/31 Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale
Meh degüldür görinen iy âfitâbum âsumân /Şeb-külâhın tîr-i âh-i 'âşîka dikdi nişân

MKTM, k.62/18 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Altunlu şeb-külâh urına nite kim hilâl / Niçe ki sebz câme geye her dem âsumân

MKTM, k.76/26 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu
Geydi nârenci kabâ urındı zerrîn şeb-külâh / Mâh-rûlar şevkine germ oldı beñzer âfitâb

SBDM k.11/4 Sehî Beğ Divanı Müslüm Yılmaz
Kıvırmış mâh-i nevdin şeb-külâhın /Sipihr almış ele bezmünde sâgar

SBDM g.84/2 Sehî Beğ Divanı Müslüm Yılmaz
Meh degüldür görinen ey âfitâbum âsumân / Şeb-külâhım tîr-i âh-i 'âşîka dikdi nişân

ZDAN, g.1014/1 Zâtî Divânı Ali Nihad Tarlan c.I-III
Şeb-külâh üstinde dülbendin görenler didi kim/ Başına bir deste gül komış o serv-i sîm-ten

MEMK k. 4/18 Mecmua-i Eş'âr (SK Fatih 3849 1b-40a) Muhammet Karaman
Zemîn üstünde sandum sâye-i bâğ-ı siyâhuñdur/ Görince âsumânda şeb-külâh-ı mâh-ı tâbânı

MEMK g. 34/4 Mecmua-i Eş'âr (SK Fatih 3849 1b-40a) Muhammet Karaman
Geh urur mâh-ı bedre efser-i zer / Geh ider şeb-külâh-ı mihri enver (parlak)

MÇVG mes.4446Mustafa Çelebi Varka ve Gülşah Ayşe Yıldız
Olinca 'Anterün mevînden âgâh Bırakdı şeb-külâhın göge ol mâh (ay)

MÇVG mes.4477Mustafa Çelebi Varka ve Gülşah Ayşe Yıldız
Geydi nârenci kabâ urundı zerrîn şeb-külâh Mâh-rûlar şevkına germ oldı benzer âfitâb (altın)

SBDH, k.12/4 Sehî Beğ Divanı Hakan Yekbaş
Kıvırmış mâh-ı nevdin şeb-külâhın/ Sipihr almış ele bezmünde sâgar

SBDH, g.84/2 Sehî Beğ Divanı Hakan Yekbaş
Pervâne göz göre oda atmazdı kendüyi /Almasa şem' başına nârenci şeb-külâh

BRME, g.184/4 Bursalı Rahmî Divanı Mustafa Erdoğan
Tâc eylemiş meded o şehûn hâk-i râhını /Mâhuñ başına oldurayın şeb-külâhını

BRME, b.5 Bursalı Rahmî Divanı Mustafa Erdoğan
İder günüm gice geh geh yüzüne hâyil olub/O vech ile neler eyler o şeb-külâh baña

ENDS, b.4452 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
Urunub başına zerrîn şeb-külâh /Geldi bezm-i şâha şâhid-vâr şem'

ENDS, b.19166 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
Zer-benek kaftâni egninde nücüm Şeb-külâh-i zer bâşında mâh-i nev
ENDS, b.32199 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
Olur ânîde rûşen göz gönül şevkiyle ol mâhuñ/ Ne gün görsem meh-i nev gibi zerrîn şeb-külâhlarla
ENDS, b.32727 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
Bugün gün yüzlü dilberler içinde mâh-i nev gibi /Saña ây âfitâbum gey yaraşur şeb-külâh egri
ENDS, b.37078 Edirneli Nazmî Divanı Sibel Üst
Ol şem'-i hüsn bezme 'aceb zeyn olup gelür/ Başında şeb-külâh ü miyânında zer-kemer
MDGT g.102/6 Mu'îdi Divânı Gülçin Tanrıbuyurdu
Gonça geymiş başa la'lin şeb-külâh /Var ümîdi kim varurak ola şâh
AÇRT mes.3886 Ahmed Çelebi, Ravzatü't-tevhîd Mertol Tulum

